T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMED MEMDÛH PAŞA VE DÎVÂN-I EŞ'ÂRI

(İnceleme-Metin)

FATİH ODUNKIRAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ALİ İHSAN ÖBEK

EDİRNE 2011

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ODUNKIRAN tarafından hazırlanan **MEHMED MEMDÛH PAŞA ve DÎVÂN-I EŞ'ÂRI (İnceleme-Metin)** konulu **YÜKSEK LİSANS** tezinin sınavı Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği'nin 12. – 13. maddeleri uyarınca **12. 08. 2011 Cuma** günü saat **11.30**'da yapılmış olup tezin * Kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Prof. Dr. Recep DUYMAZ	Kabul edilmesine	[imza]
Doç. Dr. Ali İhsan ÖBEK (Danışman)	Kabul edilmesine	[imza]
Yrd. Doç. Dr. Niyazi ADIGÜZEL	Kabul edilmesine	[imza]

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine / Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	**411754**
Yazar Adı / Soyadı	Fatih ODUNKIRAN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 45262052602
Telefon / Cep Telefonu	0536 725 93 19
e-Posta	fatih341986@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş'âr'ı (İnceleme-Metin)
Tezin Tercümesi	Mehmed Memdûh Pasha ve His Dîvân-ı Eş'âr (Analysis-Text)
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	615
Tez Danışmanları	Doç. Dr. Ali İhsan ÖBEK
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Mehmed Memdûh Paşa = Mehmed Memdûh Pasha Fâik = Fâik Dîvân-ı Eşâr = Dîvân-ı Eş'âr Meşrutiyet = Constitutional Monarchy.
Yayımlama İzni	Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum Ertelenmesini istiyorum [3 Yıl]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının **22.08.2014** tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.
NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

23.08.2011

İmza:..........

Yazdır

Tezin adı: Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş'âr'ı (İnceleme-Metin)

Hazırlayan: Fatih ODUNKIRAN

ÖZET

Bu çalışma, Mehmed Memdûh Paşa'nın hayatı, edebi şahsiyeti ve eserlerinin incelenmesi ile *Dîvân-ı Eş'âr*'ının günümüz alfabesine aktarımını esas almaktadır. Çalışma; "*Giriş*", "*Metin*", "*Sonuç*", "*Kaynakça*" ve "*Dizin*" kısımlarından meydana gelmektedir. Çalışmanın "*Giriş*" bölümünde Mehmed Memdûh Paşa'nın hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgiler verilerek, *Dîvân-ı Eş'âr*'ın şekil yönünden incelemesi yapılmış, eserin günümüz alfabesine aktarılmasında takip edilen esaslar belirtilmiştir. *Dîvân-ı Eş'âr*'ın günümüz alfabesine aktarımından sonra "*Sonuç*" kısmında Mehmed Memdûh Paşa ve *Dîvân-ı Eş'âr*'ı hakkında kısaca bilgi verilmiştir. "*Kaynakça*" kısmında ise çalışmada yararlanılan eserlerin künyeleri verilmiş, "*Dizin*" bölümünde ise Dîvân-ı Eş'âr'da geçen şahıs, yer ve eser isimlerine dair genel bir indeks bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Memdûh Paşa, Fâ'ik, Dîvân-ı Eş'âr, Meşrutiyet.

Title of the Thesis: Mehmed Memdûh Pasha and His Dîvân-ı Eş'âr (Analysis-Text)

Author: Fatih ODUNKIRAN

ABSTRACT

The thesis aims to analyze the life, literary career, and works of Mehmed Memdûh Pasha, and latinize his *Dîvân-ı Eş'âr*. It consists of "*Introduction*", "*Text*", "*Conclusion*", "*Bibliography*", and "*Index*". The "*Introduction*" gives information about the life, literary career and works of the poet, analyzes the structure of *Dîvân-ı Eş'âr*, and states the basic principles of latinization. After the latinization of *Divân-ı Eş'âr*, information about Mehmed Memdûh Pasha and *Dîvân-ı Eş'âr* is given in the "*Conclusion*". The "*Bibliography*" includes the list of works cited, and the "*Index*" consists of a list of names of people, places and literary works.

Keywords: Mehmed Memdûh Pasha, Fâik, Dîvân-ı Eş'âr, Constitutional Monarchy.

.

ÖN SÖZ

Edebiyat, bir milletin nesilleri arasında tevarüs edilen bir mirastır. Geçmişten geleceğe uzanan bu çizgi, yüzyılların ve hadiselerin tesiriyle kırılabilir. Kırılan yahut kopan bu bağların telafi ve tamiri ise sonra gelen nesiller ve fertler için bir vazife mesabesindedir. Elbette geçmişte yazılmış edebi eserleri anlamak ve anlatmak vicdani olduğu kadar ilmi bir mesuliyettir. Ancak bu ilmi mesuliyetin lâyıkıyla îfâ edilebilmesi için ciddi ve dikkatli çalışmaların mevcudiyeti şarttır.

Osmanlı Devleti ve kültürünün bir meyvesi olan Divan Edebiyatı, üç kıtada binlerce şair tarafından işlenmiş zengin bir edebiyattır. Bu edebiyatın mahsulleri ise geçmişten günümüze kalmış bir miras olarak ele alınmalıdır. İşte biz bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin de kuruluşuna şahit olmuş, hem bir devlet adamı hem de tarihçi vasfı ile döneminin önemli bir şahsiyeti olan Mehmed Memdûh Paşa'nın *Dîvân-ı Eş'âr*'ını tezimizin konusunu olarak ele aldık. *Dîvân-ı Eş'âr*, Mehmed Memdûh Paşa'nın kırk yıllık birikiminin neticesi olup 196 sayfalık hacimli bir eserdir.

Çalışmada, eserin muhtevasıyla alakalı bir inceleme yapılamadı. Hem zamanın böyle bir çalışma için yeterli olmaması hem de eserin 196 sayfaya varan hacmi, muhteva ile alakalı bir inceleme yapmamıza mani oldu. Bunun yerine Mehmed Memdûh Paşa'nın eserleri hakkında bilgi verilirken *Dîvân-ı Eş'âr*'ın şekle dair hususiyetlerini mümkün olduğu kadar geniş bir surette inceledik.

Dîvân-ı Eş'âr'da 41 kaside, 1 terkîb-i bend, 1 tercî'-i bend, 14 mesnevi, 17 tarih, 7 musammat, 257 gazel, 37 kıta, 31 metâli', 3 müfredât bulunmaktadır. Eser bu haliyle yalnızca hacimli değil aynı zamanda Divan Edebiyatı nazım şekillerinin hemen hemen tamamını ihtiva etmesi sebebiyle ayrı bir önem taşımaktadır. Eserde, Osmanlı Devleti'nin yıkılış döneminde vuku bulan olaylar hakkında yazılmış birtakım şiirlere dahi rastlamak mümkündür. Eser bu haliyle edebiyat tarihimizin

dışında yakın siyasi tarihimiz için de dikkate alınması gereken tespitleri ihtiva etmektedir.

Eser her ne kadar 19. asrın ikinci yarısında kaleme alınmışsa da dili ve üslubu 17. asra aittir. Şairinin Sebk-i Hindî tarzında kaleme aldığı şiirlerini anlamak ve günümüz alfabesine doğru bir şekilde aktarmak çok büyük bir dikkat ve özen gerektirmiştir.

Hususiyetle, eseri bize çalışmamız için veren Mehmed Memdûh Paşa'nın torunu Nermin Menemencioğlu ve Adil Menemencioğlu'na, eserin doğru okunması ve anlaşılmasında çok büyük emekleri olan hocam Doç. Dr. Ali İhsan Öbek'e ve benden maddi ve manevi hiçbir yardımı esirgemeyen aileme en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Fatih ODUNKIRAN

İstanbul, 2011

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin bürokrasi sistemi içinden yetişip çok önemli görevler alarak II. Abdülhamid'in dâhiliye nazırlığına kadar yükselmiş bir şair olan Mehmed Memdûh Paşa'nın *Dîvân-ı Eş'âr* isimli eserini, kısmi bir transkripsiyon ile Latin alfabesine aktardık.

Mehmed Memdûh Paşa, Tanzimat'tan sonra gelişen yeni bir edebiyat anlayışının tesirli olduğu bir dönemde yetişmişse de eserlerini Divan Edebiyatı tarzında telif etmiştir. Üslubu, kelime kadrosu ve tasavvufi cephesinin yanı sıra Encümen-i Şuara'nın bir mensubu olması ona ayrı bir önem katmaktadır.

Mehmed Memdûh Paşa'nın şairlik yeteneğinin kuvvetli bir ispatı olan bu eseri incelerken çalışmamızı iki bölüm üzerine bina ettik. Birinci bölümde Mehmed Memdûh Paşa'nın hayatı, edebi şahsiyeti ve eserlerinin tanıtılmasının yanı sıra *Dîvân-ı Eş'âr*'ın şekil yönünden incelenmesi ile *Dîvân-ı Eş'âr*'ın Latin alfabesine aktarımında takip edilen esaslar; ikinci bölüm ise, *Dîvân-ı Eş'âr*'ın kısmi bir transkripsiyon ile Latin alfabesine aktarımından meydana gelmektedir.

I. BÖLÜM

MEHMED MEMDÛH PAŞA'NIN HAYATI, EDEBÎ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

A. HAYATI

Devrinin tanınmış şairlerinden olan Mehmed Memdûh Paşa, 1839 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Kandiyeli Mustafa Mazlûm Paşa'dır. Bayezid ve Valide rüştiye mekteplerinde okudu. 1854 yılında Hariciye Nezareti mektûbî kalemine memur olarak girdi. Sultan Abdülaziz'in tahta çıkışından sonra mabeyn kâtipliğine tayin edildi. Bir yıl sonra Amedî Kalemine memur edildi. 1872 yılında Maarif Nezareti mektupçuluğuna tayin olundu. 1875 yılında Sadaret mektupçusu oldu. 1876 yılında bu görevden Maliye Nezareti mektupçuluğuna gönderildi. 1881 yılında Şûrâ-yı Umûr-ı Maliye, 1882'de Şûrâ-yı Devlet azalığına, 1887'de Konya ve 1889'da ise Sivas valiliğine tayin edildi. 1893 yılında azledilen Mehmed Memduh Paşa, aynı yıl Ankara valiliğine atandı. 1895'te Abdülhamit'in Dâhiliye Nazırı oldu. On üç yıl mütemadiyen bu görevde kaldıktan sonra Meşrutiyet'in ilanı üzerine görevinden istifa ederek ayrıldı. Bakıyye-i istibdat sayıldığından Meşrutiyet'in ilanından on dört gün sonra Bab-ı Âlî'ye çağrıldı. Bir ay boyunca Zaptiye dairesinde tutuklu kaldıktan sonra önce Büyükada'ya, bir müddet sonra da Sakız[1]'a gönderildi. 1912 yılında çıkan af üzerine İstanbul'a avdet eden Mehmed Memduh Paşa siyasi hayattan tamamıyla koparak münzevi bir şekilde yaşadı. 9 Nisan 1925'te Boğaziçi'nde Kireçburnu'ndaki yalısında vefat etti. Cenaze namazı Fatih Cami'inde kılındıktan sonra, vasiyeti gereğince, gençliğinden beri bağlı bulunduğu Nakşibendî Tarikatı'nın Hâlidiyye

[1] Dîvân-ı Eş'âr'ında Sakız Adası'nda sürgünde iken yazdığı üç şiiri mevcuttur.

kolunun şeyhlerinden olan Yanyalı Mustafa İsmet Efendi[2]'nin Fatih'in Çarşamba semtinde bulunan dergâhının bahçesine defnedildi.[3]

B. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Mehmed Memdûh Paşa devletin pek çok kademesinde çalışmış ve hizmet etmiş bir devlet adamı olmasının yanı sıra devrinin velûd kalemlerinden biridir. Eserlerinin büyük bir kısmı hatırat kabilinden olmakla birlikte edebiyata müteallik eserleri de vardır. "*Berg-i Sebz*", "*Eser-i Memdûh*" gibi eserlerinin yanı sıra "*Dîvân-ı Eş'âr*" onun en önemli ve hacimli edebi eseridir. Bu eser aynı zamanda "*Berg-i Sebz*" isimli eserindeki şiirleri de ihtiva etmektedir. "*Dîvân-ı Eş'âr*"ı edebî açıdan değerli kılan bir başka husus da Dîvân'ın başındaki mensur mukaddimedir (s. 2-5). Takdir olunur ki şâirlerin şiir ve edebiyat hakkındaki mülâhazatının en iyi şekilde tetkik edilebileceği yer divanlarının dibaceleridir.[4] Mukaddime başlığı altında *Dîvân-ı Eş'âr*'ın başında bulunan bu bölümde şâirin eski şiire olan muhabbeti ve hürmetinin yanı sıra yeni edebiyat ve halk edebiyatı hakkındaki fikirlerini de öğrenmek mümkündür.[5]Bu sebeple eserin mukaddimesinden yola çıkarak şairin edebi şahsiyeti hakkında birtakım tespitler yapmaya çalışacağız.

Mehmed Memdûh Paşa, mukaddimesinde cahiliyye devrinde Arapların şiire verdiği önemden ve seçilen şiirlerin Kabe'nin duvarlarına asıldığından bahseder. Ancak Kurân-ı Kerîm ortaya çıktıktan sonra bu şiir heykelleri putlar gibi yerlere

---

[2] Garîbullah lakabıyla tanınan Yanyalı Şeyh Mustafa İsmet Efendi'nin *Risâle-i Kudsiyye* adında manzum bir eseri vardır. Bkz. Şeyh Mustafa İsmet Garibullah, *Risâle-i Kudsiyye*, (Haz. Mahmut Ustaosmanoğlu), Siraç Kitapevi, İstanbul.

[3] Selim Aslantaş, "Bir Osmanlı Bürokratı: Mehmed Memduh Paşa", *KÖK Araştırmalar,* III/I, Ankara 2001, s.185-187 , Müjgân Çakır, "Mazlûm-zâde Mehmed Memduh Paşa'nın Poetikasına Dair", *AÜTAED,* Sayı 39, Erzurum 2009, s. 709-710 , Zekeriyya Kurşun, "Mehmed Memduh Paşa", *DİA,* C. 28, Ankara 2003, s. 495-497.

[4] Konuyla ilgili bkz. , Tahir Üzgör, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri,* Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990.

[5] Konuyla ilgili bkz., Müjgân Çakır, *a.g.m.,* s.711-712.

düşmüşlerdir. Kurân-ı Kerîm'de "Şuarâ Sûresi"nin mevcudiyeti de şâirler için bir övünç vesilesidir.

Memdûh Paşa'ya göre en güzel söz Hz. Muhammed için yazılan naatlar olduğundan pek çok naat kaleme almıştır. Divan'daki toplam naat sayısı 14[6]'tür. Mehmed Memdûh Paşa Abdülmecid'den başlayarak Abdülaziz, V. Murad ve II. Abdülhamid olmak üzere dört padişahın saltanatları döneminde devlete hizmet etmiştir. Bu padişahlar başta olmak üzere birkaç devlet adamına kaside yazmıştır. Bu devlet adamlarını şöyle sıralamak mümkündür: Âlî Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Gazi Osman Paşa. Ancak mukaddimede belirttiğine göre bunlar adet olduğu veçhile kendisine kaside yazılan her şahsa sunulmayıp sadece birkaç tanesi sunulmuştur. Bunlardan Âlî Paşa'ya verilen kaside (K. 31) başlığından anlaşıldığı üzere memduhuna sunulmuştur. Bu husus, şairin pratikte bu kasideleri sunmaktan ziyade geleneğe olan bağlılığı ve bu vadide bir nevi temrin yapma isteği ile açıklanabilir.

Şairin geleneğe bağlılığının bir diğer delili ise Klâsik şiirdeki zamaneden şikâyet ve şairlerin hemen her vesilede kendini övmesi gibi hususların sıkça karşımıza çıkmasıdır. Fakat II. Meşrutiyet döneminde başına gelen azil[7] ve sürgün gibi hadiseleri "Teng-nâ-yı İbtilâ Olan Sakız Adasında İken Söylemiştim" (G. 45), "Bu Dahi Orada" (G. 46), "Sakız Adasında Matmûr-nişîn Olarak Söyledim" (G. 250) başlıkları altında yazdığı şiirleri onu, sadece geleneğe uygun tarzda şikâyet ve tazallümde bulunan bir şair olmaktan çıkarıp sürgüne gönderilen bir devlet adamının halini gösterir:

Evvel olurdu ehl-i ricâ bir vezîre bend
Şimdi vezîrler ne aceb kim cezîre-bend

[6] Bunlardan iki tanesi gazel nazım şekliyle yazılmıştır.

[7] Mehmed Memduh Paşa, resmî terceme-i halinde istifa ettiğini söylemektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri,* Dergah Yay., C. II, İstanbul 1988, s. 916.

Hürriyetin esîri mu‘azzez tutulmuyor
Âdet imiş vurulması pâ-yı esîre bend (G. 45 / 1-2)

Memdûh Paşa Osmanlı Devleti'nin çalkantılı olduğu bir dönemde görev yaptığı için pek çok önemli hadiseye tanık olmuştur. Yukarıda kendisi ile alakalı bahsettiğimiz hadiseler ve şiirlerinden başka Osmanlı Devleti'nde zuhur eden olaylarla ilgili olarak görüşlerini aktardığı şiirleri de mevcuttur. Osmanlı padişahları içinde ilk defa Avrupa'yı dolaşan Sultan Abdülaziz için "Abdülazîz Hân'ın Avrupa'ya Seyâhat ve Merkez-i Saltanata Mu‘âvedet-i Hümâyûnlarına Dâ'ir Kasîde" başlığı altında yazdığı kaside, döneminin önemli bir olayına işaret etmektedir. Günümüzde dahi tam olarak anlaşılamamış ve çözülememiş bir hadise olan Sultan Abdülaziz'in intiharı için yazdığı mersiye de ayrı bir önemi haizdir. Bu mersiye[8]de geçen bir beyit Sultan Abdülaziz'in intihar mı ettiği yoksa öldürüldüğü mü hususuna dairdir:

Reg-i bâzûsuna mikrâz uruldu can dayansın mı
Hırâm etmek ne güç canbâz böyle rîsmân üzre (K. 29 / 20)

Şairin bu hadiseler için yazdığı kaside ve mersiyeler yakın tarihimiz için birer belge niteliğindedir. Her ne kadar Klâsik şiirin, mevzularını ekseriyetle hayal dünyasına dayandırarak temellendirdiği söylense de Mehmed Memdûh Paşa'nın bu şiirleri, Klâsik tarzda eserler kaleme alan bir şairin de gerçek hayattan istifade edebileceğini gösterir.

Mehmed Memdûh Paşa'nın babası olan Mustafa Mazlûm Paşa oğluna, "Akranına fâik ol oğlum." demiş ve bu arzunun bir tezahürü olarak şair, kimi şiirlerinde Fâik mahlasını da kullanmıştır. Fâik mahlasının yanında ismini yani Memdûh kelimesini de tahallus ettiği görülmektedir:

---

[8] Bu mersiye Mehmed Memduh Paşa'nın *Mir'ât-ı Şu'ûnât* isimli eserinde de mevcuttur. Bkz. Hayati Develi, *Tanzimattan Meşrutiyete 1 Mir'ât-ı Şu'ânât,* Nehir Yay., İstanbul 1990, s. 91-95.

Alî’nin aşkına <u>Memdûh</u> iç mey

Sudan zîrâ ki oldu cümle şey hayy (T.B. V / 9)

Ey âfitâb <u>Fâ’ik</u>-i bî-tâba eyle rahm

Sarf ettiği yolunda senin nûr-ı dîdedir (G. 60 / 5)

Mehmed Memdûh Paşa’nın şiirlerinde hâkim olan üslup Sebk-i Hindî’dir. Encümen-i Şuarâ’ya olan mensubiyeti de şiirlerinde kullandığı kelime kadrosunu etkilemiş Arapça ve Farsça kelime ve tabirleri hayli arttırmıştır. Tetâbu-i izâfât örneklerine pek çok beyitte rastlamak mümkündür:

Lâ-mekân-milket şehen-şeh şeh-nişîn-ârâ-yı kuds

Şāh-ı izzet-taḫt-geh sultân-ı bî-çûn u çıra (K. 1 / 3)

Muhammed Nebî-i Ahad Mustafa

Amîmü’l-kerem gevher-i genc-i cud (K. 7 / 12)

Zühre-cünbiş leyl-kâkül subh-sîne ebr-seyr

Âsuman-devr ü zaman-sür‘at zemin-peymâ-hüma (K. 15 / 37)

Yukarıda temas edildiği gibi Memdûh Paşa, Sebk-i Hindî akımının şekle ve muhtevaya ait pek çok hususiyetini şiirlerinde göstermiştir. Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan tamlamalar ve birleşik sıfatlar şiirin anlaşılmasını güçleştirmektedirler:

Hezâran beyze zâhir lânesinde bülbül-i zârın

Meğer ‘arż etti cenb-i nesr-i tâ’ir bî-keran kevkeb (K. 3 / 6)

Menba‘-ı ilm ü hikem hâmil-i İsm-i A‘zam
Ber-taraf-sâz-ı adem kevkebe-bahşâ-yı vücud (K. 8 / 26)

Şair, kurduğu ince hayal ve mana dünyası ile şiirlerine derinlik katmıştır:

Nakşına dünyânın aldanmış kimi hem-çün keşef
Bakmayıp ukbâya etmiştir kimi keşf-i gıta (K. 1 / 55)

Deşt(in)de meftûn-ı kadd-i naẖl-ı leylâkız deyip
Bâng-ı yâ Leylâ ile Mecnûn edermiş âh u zar (G. 67 / 3)

Kelime kadrosunun yanında nazım şekillerinde de Klâsik şiirin esaslarına sadık kalmıştır. *Dîvân-ı Eş'âr*'da Klâsik Edebiyat'ta kullanılan nazım şekillerinin neredeyse tamamını bulmak mümkündür. Genellikle kaside nazım şekli içinde söylenen münacattan başka *Dîvân-ı Eş'âr*'da mevcut olmayan tek tür edebiyatımızda Nedim ile revaç bulan şarkıdır. Mukaddimesinde eski şiire olan bağlılığını dile getirirken yeni şiire de kapıyı tamamen kapatmamaktadır. Nev-zemin adı altında yazdığı şiirleri muhtevada bazı yenilikler getirmektedir. Özellikle "Bal Arısı", "Enîn-i Hazin", "Lamartin'in Şiirinden Mütercemdir"[9] başlığı altında verdiği hem şekil hem muhteva açısından yeni olan şiirleri dikkat çekicidir. Ayrıca şekil itibariyle eski olmakla birlikte muhtevası ile dikkat çeken "Neşve-i Âşıkâne", "Şeytan-İnsan" isimli mesnevi nazım şekli ile kaleme aldığı şiirleri önemlidir.

Klâsik Türk Edebiyatı'nın hususiyetlerinden bir tanesi de nazire yazma geleneğidir. Memdûh Paşa da bu geleneğin sadık bir takipçisi olarak beğendiği ve takdir ettiği şâirleri tanzir etmiştir. *Dîvân-ı Eş'âr*'ın başında yer alan Okçu-zâde'nin

[9] Mehmed Memduh Paşa'nın Lamartin'den bir şiir tercüme etmesinin yanı sıra *Tercüme-i Hikâye-i Jönevyo* isimli tercüme bir eserinin bulunması onun Fransızca eserler kanalı ile Batı Edebiyatını tanıdığını göstermektedir.

manzum kırk ayet tercümesine nazire kabilinden yazdığı "*Kıta'âtü'l-cinân*" yanında Ali Şîr Nevâî (G. 2), Veled Çelebi (G. 7), Şeyh Gālip (G. 183), Muallim Nâcî (G. 186), Nedim (G. 187), Nevres Efendi (G. 249), Namık Kemal (G. 251) gibi şairlere yazdığı nazireler vardır. Bu şairler içinde tanzir edilen dört şiiri ile Fuzûlî (G. 179, 202, 235, 247) birinci sıradadır. Fuzûlî'nin tanzir edilen şiirleri Türk Edebiyatı'nda kendilerine pek çok defa nazire yazılan gazellerinden seçilmiştir:

Tâ haşr ola görürler bağrımda kanlı dâğı
Kim söndürür Hudâ ger yandırsa bir çerâğı (G. 235 / 1)

Ayrıca döneminin şairleri olan Hayret Efendi (G. 59)'den başka Namık Kemal, Hersekli Arif Hikmet Bey ve Leskofçalı Gālip (G. 217) ile ortak söylediği gazelleri ise onun Encümen-i Şuarâ döneminin hatıralarıdır:

Her ne rütbe şi'rde <u>Memdûh</u> ise <u>Nâmık</u> yine
<u>Gālib</u> ammâ kuvve-i tab'ıyla <u>Hikmet'dir</u> bize (G. 217 / 6)

Mehmed Memdûh Paşa'nın Nakşibendî tarikatının Hâlidiyye kolunun mürşitlerinden Garîbullah ünvanlı Mustafa İsmet Efendi'nin muhiplerinden – belki mürit- olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü hem Mustafa İsmet Efendi için yazdığı kasidelerden hem de vasiyet olarak Fatih'in Çarşamba semtindeki İsmet Efendi Dergâhı'na defnedilmek vasiyetinden bunu çıkarmak mümkündür. Ayrıca Hâlid-i Bağdâdî ve Şâh-ı Nakşibend için yazdığı kasideler de bu fikri güçlendirmektedir. Şairin tasavvufla olan bu alakası –yahut mensubiyeti- şiirlerinin ekseriyetinde din ve tasavvuf ile alakalı kavram ile motiflerin zenginleşmesine ve artmasına sebep olmuştur. *Dîvân-ı Eş'âr*'da pek çok âyet, hadis-i şerif, hadis-i kudsi ve kelâm-ı kibâr bulunmaktadır.

Divan'ın başında yer alan manzum kırk ayet tercümesinin dışında ikinci bir manzum tefsir çalışması da Kur'ân-ı Kerim'in Bakara Suresi'nin 259. ayetinde

geçen, Hz. Üzeyir'in kıssası hakkındadır. Bu kıssayı nazm etmeden önce "Hülâsa-i Akvâl-i Müfessirîn" başlığı altında kıssa hakkında birtakım izahlar vermektedir.

Mehmed Memdûh Paşa Encümen-i Şuarâ'ya mensup diğer şâirler gibi XVII. Asra ait ve tasavvufi bir dil kullanmıştır.[10] Yalnızca manzum eserlerinde değil mensur eserlerinde de "eski"[11] tarzı lâyıkıyla yansıtmış bir sanatkârdır. Mehmed Memdûh Paşa her ne kadar hem nesir hem de nazım alanında eserler telif etmişse, *Son Asır Türk Şâirleri* müellifinin belirttiği gibi asıl başarısı şiirlerindedir.[12] "Tumturak-ı lafz"a fazlasıyla önem veren şair kimi zaman manayı ikinci plana atıp lafzı ön plana alır:

"Nisâr-ı ezhâr ve îsâr-ı esmâr etmiş."
"Sâf-ı evsâf-ı asfiyâdan da sefâlar buldum."

tarzında cümleler kurduğu da vakidir.

Mehmed Memdûh Paşa Tanzimat devrinin o kendine has havası içinde yetişmiş bir şairdir. Klâsik şiire olan vukufu tasavvufa olan sevgi ve alakası ile birleşince şiirleri, yavaş yavaş sade ve anlaşılır bir hale gelen edebiyatımız içinde Klâsik şiirin hatırasını yaşatan birer örnek olarak kalmıştır.

---

[10] Ahmet Hamdi Tanpınar, *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* Çağlayan Kitabevi, İstanbul 2003, s. 253.

[11] Yahya Kemal "İstanbulîn Üslûbu" isimli makalesinde Mehmed Memduh Paşa'nın *Hal'ler ve İclâsler* gibi mensur eserlerinden hareketle Memduh Paşa'nın tarzını "eski" olarak nitelendirirse de şiirleri için de aynı kanaati belirtmek yanlış olmayacaktır. Konuyla ilgili bkz. Yahya Kemal Beyatlı, *Mektuplar Makaleler,* İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1990, s. 185-188.

[12] İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *a.g.e.,* s. 924

C. ESERLERİ

Mehmed Memdûh Paşa'nın, toplamda 14 eseri vardır. Bunların hepsi matbû'dur. Bir kısmı İstanbul'da bir kısmı ise İzmir'de tabedilmiştir. Eserlerinden "*Berk-i Sebz*", "*Eser-i Memdûh*", "*Tercüme-i Hikâye-i Jonevyo*" ve "*Dîvân-ı Eş'âr*" hariç, geri kalanları hatırat veya tarih ile ilgili eserlerdir. Eserlerinde dönemindeki üslup ve dile nazaran ağdalı ve tumturaklı bir tarzı esas tutan Mehmed Memdûh Paşa, mensur eserlerinde klâsik inşa tarzını devam ettirmiştir.[13] Burada *Dîvân-ı Eş'âr*'ın şekil özelliklerini de incelemenin yanında eserlerinin tamamı genel özellikleri dikkate alınarak açıklanmıştır.

1. Berg-i Sebz: Bu eser 22 sayfadan mürekkeptir. Birkaç kaside ve gazelin bulunduğu bu küçük eseri Memdûh Paşa Dîvân-ı Eş'âr'ına eklemiştir.[14]

2. Eser-i Memdûh: Kastamonu valisi Pertev Paşa'ya ithaf edilmiş olan bu eser, 45 sayfadan meydana gelmektedir. Matba'a-i Amire'de 1289 (1872-73) yılında basılmıştır. Eserde Sâmî Paşa'nın şair için yazdığı bir kıta ve Pertev Paşa'nın takrizi bulunmaktadır. Edebî bir mahiyet taşımakta olup konusu kalemin kılıca olan üstünlüğüdür. Bu konuyu geniş bir şekilde inceleyen Paşa, öne sürdüğü fikirleri desteklemek için ayet ve hadislerden faydalanmıştır. Kılıcın savaş alanında dahi üstünlük elde edebilmesi için harp tekniğine olan ihtiyacı üzerinde durarak çeşitli tarihi olaylardan örnekler vermektedir.[15]

3. Feverân-ı Ezmân: 13 sayfadan meydana gelen küçük bir eserdir.[16] II. Meşrutiyet devrinde geçen hadiseler anlatılmaktadır. Burada konu edilen hadiseler,

---

[13] Yahya Kemal, Mehmed Memduh Paşa'nın kullandığı lügati ve üslubu eski nesre çok yakın görerek beğendiğini dile getirmiştir. Bkz. Yahya Kemal Beyatlı, *a.g.m.,* s. 185-187.

[14] Müjgân Çakır, *a.g.m.,* s. 710.

[15] Müjgân Çakır, *a.g.m.,* s. 711.

[16] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 193.

"*Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbâl*" adlı eserde daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Eserin sonunda 15 Teşrîn-i Evvel 1324 (28 Ekim 1908) tarihi bulunmaktadır. Mehmed Memdûh Paşa diğer eserlerin de olduğu gibi burada da kendisinin istifa ettiğini dile getirmektedir.[17]

4. Tercüme-i Hikâye-i Jonevyo[18]: 1285'te (1868) basılmıştır. İbnülemin, Mehmed Memdûh Paşa'nın bu eseri Fransızca'dan tercüme etmesi hususunu şüphe ile karşılamaktadır.[19]

5. Bedâyi'-i Âsâr: Bu eser M. H. rumuzunu taşıyan bir şahsın, Memdûh Paşa'nın özel evrakları arasında bulunan mektupları yayınlamasıyla ortaya çıkmıştır. Eserin nâşiri mukaddimede, önemli memuriyetlerde bulunmuş Memdûh Paşa'nın bu mektuplarının perişan bir halde kalmaması için bir araya getirilip "*Bedâyi'-i Âsâr*" ismiyle yayınlanmasına karar verdiğini belirtiyor. Eser 119 sayfadan oluşmaktadır. 1330'da İstanbul'da Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı matbaasında basılmıştır.[20]

6. Serâir-i Siyâsiyye ve Tahavvülât-ı Esâsiyye: Bu eser 1 Kanun-ı Evvel 1324 (14 Ekim 1908) günü Meclis-i Meb'ûsân'a sunulmuş bir lâyihadır. Burada Meşrutiyet devrine ait hadiseler bir savunma psikolojisi içinde Paşa tarafından hikâye edilmektedir. Eser 21 sayfadan oluşmaktadır.[21]

7. Yemen Kıtası Hakkında Bazı Mütâla'âtım: Yemen milletinin çıkardığı isyanların önlenmesi ve geleceğin garanti altına alınması için ne gibi siyasetler

---

[17]Bu eser, Ahmet Nezih Galitekin tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Bkz. Ahmet Nezih Galitekin, *Tanzimattan Meşrutiyete 2 Kuvvet-i İkbal Alâmet-i Zeval, Tasvîr-i Ahval Tenvîr-i İstikbal, Feverân-ı Ezmân*, Nehir Yay., İstanbul 1995, s. 161-178.

[18] Bu eserin herhangi bir nüshasına ulaşılamadı.

[19] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s.193.

[20] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 193.

[21] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 193.

uygulanmalıdır meselesine dair bir eserdir. 1324'te (1908) Dersaadet'te basılmıştır. Eser toplam 132 sayfadan oluşmaktadır.[22]

8. Hal'ler ve İclâsler: Memdûh Paşa'nın bu eseri Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bu yana hangi padişahların tahta geçtiğini, hangilerinin savaşta şehit düştüğünü, hangilerinin tahttan feragat ettiğini ve hangilerinin hal' edildiğini tarihi süreç içinde aktarmak üzere hazırlanmıştır. Memdûh Paşa eserini Osmanlı tarihlerine dayandırdığını kaydetmektedir. Eserin temel amacı hal' ve iclâslerin bir mecmuada toplanması isteğidir. Eser Osmanlı saltanat kurumunun bir tahlili ile başlamaktadır. Tanzimat devri bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. İlk bahis konusu edilen padişah I. Murat'tır. Toplam 178 sayfa olan eser İstanbul'da Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı matbaasında 1329 (1913) yılında basılmıştır.[23]

9. Mirât-ı Şûûnât: *Mirât-ı Şûûnât* İzmir Ahenk Matbaası'nda 1328 (1912) tarihinde basılmıştır. Sonundaki eklerle beraber toplam 172 sayfadan mürekkeptir. Paşa'nın kaydettiğine göre kitap esasen Paşa'nın Sadaret Mektupçuluğundan ayrıldığı sırada kaleme alınmıştır. Kitabın 36 yıl sonra basılmasına gerekçe olarak Abdülhamit devrindeki sansür gösterilmiştir. Memdûh Paşa kitabı dört bölümde tanzim etmek istemiştir:

1) Levha 2) Nevha (Yas) 3) Karha (Yara) 4) Devha (Ulu Ağaç)

Ancak dördüncü bölüm müstakil olarak kitapta yer almamaktadır. Levha; Abdülmecid'in başarıları, Nevha; Abdülaziz'in tahttan indirilmesinin müminlerin gönlünde yara açmış olmasına telmihtir. Karha; Abdülaziz'in tahttan indirilmesi devlet içinde açılan bir yara mesabesindedir. Devha; Osmanoğulları kökü yerde dalları gökte ulu bir ağaç gibidir. Kitabın sonuna eklenen belgelerde; Rusya ve Avusturya ile yapılan diplomatik yazışmalar, Fuat Paşa'nın birinci defa sadrazamlıktan istifa ettiğini bildiren mektup, Midhat Paşa'nın Şûrâ-yı Devlet

[22] Selim Aslantaş, *a.g.m.*, s. 193.

[23] Selim Aslantaş, *a.g.m.*, s. 193-194.

reisliğinden istifa ettiğinde kaleme aldığı mektup bulunmaktadır. Ayrıca kitabın sonunda bazı ek bilgiler verilmektedir.[24]

10. Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbal: Memdûh Paşa, bu eseri 25 Kânûn-ı Evvel 1324 (7 Kasım 1908) tarihinde yazmış, bastırmak için Dârü's-sanayi Matbaasına göndermiş, ancak kendisine matbaanın çok işi olduğu bildirilmiş, Paşa bunun üzerine zaten Meşrutiyet İnkılâbı'nın olaylarını anlatan böyle bir eserin basılmasına gerek olmadığını düşünmüş, ancak Paşa'nın bulunduğu mevkiler dolayısıyla ve yaşadığı olayları geleceğe bırakmasını önemli gördüğü için ayrıca bu devre ait olayların anlatışında şahıstan şahısa farklar bulunacağı cihetle bilinen gerçeklerin aktarılması lüzûmunu hissettiğinden basılmasına karar vermiştir. Böylece eser dört yıl sonra basılabilmiştir (1328/1912). 64 sayfadan oluşan eserin ilk 43 sayfası ahvalin tasvirine, daha sonraki bölüm ise geleceğin aydınlatılmasına hasredilmiştir. Eserde, II. Meşrutiyet'in ilânı sırasında cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. "*Serâir-i Siyâsiye ve Tahavvülât-ı Esâsiye*" ile "*Feverân-ı Ezmân*"da ima yoluyla ifade edilen olaylar burada açıklanmıştır. İttihatçıların tutumu, devlet ricâline yapılan haksız uygulamalar, Abdülhamit rejimi ile ilgili değerlendirmeler bulunmaktadır. Paşa'nın hemen diğer bütün eserlerinde olduğu gibi Osmanlı tarihinde cereyan etmiş hadiselere sık sık atıf yapılmaktadır.[25]

11. Esvât-ı Sudûr: Bu eser Abdülmecit devrinden itibaren sadâret makamında bulunan rical hakkında yazılmıştır. Memdûh Paşa, devlete elli seneyi aşkın hizmet etmiş olduğunu, bu meyanda önemli devlet hizmetleri ifa ettiğini, bu sebeple cereyan eden hadiselere vakıf olduğunu belirtmekte ve söz konusu devlet adamlarının durumları hakkında bilgi vermenin faydalı olacağından bahsetmektedir. Bu eserde Rauf Paşa, Hüsrev Paşa, Topal İzzet Paşa, İzzet Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Sarım Paşa, Ali Paşa, Mustafa Nâili Paşa, Kıbrıslı Mehmet Paşa, Mütercim Mehmet

---

[24] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 194. Bu eser Hayati Develi tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Bkz. Hayati Develi, *a.g.e.*.

[25] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 194. Bu eser, Ahmet Nezih Galitekin tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Bkz. Ahmet Nezih Galitekin, *a.g.e.,* s. 97-158.

Rüştü Paşa, Fuat Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Mahmut Nedim Paşa, Mithat Paşa, Esat Paşa, Avni Paşa, Ethem Paşa, Hamdi Paşa, Vefik Paşa, Sadık Paşa, Saffet Paşa, Arifî Paşa, Abdurrahman Paşa, Kadri Paşa, Kâmil Paşa,Cevat Paşa, Halil Rıfat Paşa, Ferit Paşa, Tevfik Paşa, Hakkı Paşa, Sait Paşa hakkında malumat bulunmaktadır. Memduh Paşa eserine ayrıca Sait Paşa'nın hatıratı ile ilgili bir zeyl eklemiştir. Meşrutiyet devrindeki bazı resmi yazışmaların sûretleri de yine eserde mevcuttur. 118 sayfadan oluşan eser, İzmir'de Vilâyet Matbaası'nda 1328 yılında basılmıştır. Eserin sonundaki tarih 25 Temmuz 1328'dir (7 Ağustos 1912). "*Esvât-ı Sudûr*", Raûf Paşa'nın sadaretiyle başlamaktadır.[26]

12. Kuvvet-i İkbâl Alâmet-i Zevâl: II. Meşrutiyet devri olaylarını anlatan bu eser, 68 sayfa olup İstanbul'da Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı Matbaası'nda 1329 (1913) yılında basılmıştır. Eserin sonundaki tarih 21 Teşrîn-i Evvel 1325'tir (3 Kasım 1909) . Paşa, eserinin sonuna farklı tarihlerde saraya sunduğu farklı konularla ilgili arîzalarını eklemiştir.[27]

13. Miftâh-ı Yemen: Küçük bir risâle niteliğindeki bu eser 29 sayfadır. Eser Yemen bölgesinin Osmanlılar tarafından niçin alındığı, San'a Kalesi'nin Zeydîler tarafından kaç kere istîlâ edildiği, Abdülhamit zamanında meydana gelen isyanların önlenmesi için yapılan ıslahatların neler olduğu gibi konuları hâizdir. Memdûh Paşa bu eser Sakız Adası'nda, sürgünde iken yazdığını belirtiyor. 1330 yılında Matbaa-i Hayriyye ve Şürekâsı tarafından basılmıştır. Eserin sonundaki tarih Şaban 1327'dir (Ağustos 1909).[28]

14. Dîvân-ı Eş'âr: Mehmed Memdûh Paşa'nın "*Dîvân-ı Eş'âr*" ismini verdiği bu divanı İstanbul'da 1332 (1916) yılında Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı

---

[26] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 194-195.

[27] Selim Aslantaş, *a.g.m.*, s. 195. Bu eser, Ahmet Nezih Galitekin tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Bkz. Ahmet Nezih Galitekin, *a.g.e.,* s.13.-96.

[28] Selim Aslantaş, *a.g.m.,* s. 195.

matbaasında basılmıştır. Mukaddimesinde şiirin üslup ve muhtevası hakkında söz söyleyen Paşa bir anlamda kendi poetikasını da ortaya koymaktadır. Şiirdeki yeni gelişmeler üzerinde duran Mehmed Memdûh Paşa, Avrupa dillerini tahsil edenlerin şiire yeni tarzlar getirdiğinden bahsetmekle birlikte bunları beğenmemektedir. Mehmed Memdûh Paşa için eski tarz şiirlerin önemini hala muhafaza ettiğini görmek mümkündür. Hususiyetle Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaları sıkça kullandığı eseri, ağdalı ve anlaşılması zor bir üslupla kaleme alınmıştır. Eser 196 sayfa olmakla birlikte, 77 numaralı sayfası eksiktir. [29]

Dîvân-ı Eş'âr her ne kadar matbu haliyle mürettep bir divan özelliğini taşısa da bazı şiirler tarafımızdan tekrar tasnif edilmiştir. Yapılan tasnifte şiirlerin muhtevası yerine nazım şekilleri esas alınmıştır. Böylece kasideler başta olmak üzere, tercî'-i bend ve terkîb-i bendler, küçük mesneviler, tarih manzûmeleri, musammatlar, gazeller, mukâtaat, metâli', müfredât ve mesâri' şeklinde sıralanmıştır. Tasnif neticesinde şiirlerin *Dîvân-ı Eş'âr*'ın hangi sayfalarında olduğu şiirin ilgili olduğu bölümlerin (veya şiire verilen sıra numaralarının yanında) başlıklarında belirtilmiştir. *Dîvân-ı Eş'âr*'ın mensur mukaddimesinden sonra (s. 6-10) "*Kıt'aâtü'l-cinân*" isimli 40 kıt'alık manzum bir 40 ayet tercümesi gelmektedir. Her kıtanın dördüncü mısra bir ayetten iktibastır. Bunun dışında eserin 72-75 numaralı sayfaları arasında yer alan "Bal Arısı", "Enîn-i Hazîn" ve "Lamartin'in Şiirinden Mütercemdir" başlıklı üç şiir, klasik nazım şekilleri içinde değerlendirilemeyeceği için tarafımızdan yapılan tasnifin sonuna eklenmişlerdir. Aşağıda nazım şekillerine dair bilgi verilirken yukarıda adı geçen şiirler dikkate alınmamıştır.

Nazım Şekilleri:

Dîvân-ı Eş'âr'da 41 kaside, 1 terkîb-i bend, 1 tercî'-i bend, 14 mesnevi, 17 tarih, 7 musammat, 257 gazel, 37 kıta, 31 metâli', 3 müfredât bulunmaktadır.

---

[29] Mehmed Memduh Paşa, *Dîvân-ı Eş'âr*, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul 1332.

Vezin:

*Dîvân-ı Eş'âr'*da kullanılan vezinlerin, kullanıldıkları nazım şekillerine göre tasnifi tablolar halinde gösterilmiştir. Kullanılan vezinlerin genel toplamı ise ayrı bir tabloda gösterilmiştir. Klâsik şiirde hangi vezinlerin daha çok kullanıldığını bilmek, şairlerin hangi bahir ve vezinlere yoğunlaştığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu esastan yola çıkarak *Dîvân-ı Eş'âr*'ı ele aldığımızda, Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezninin 81 defa kullanılarak eserde en çok kullanılan vezin olduğu görülmüştür.

BAHİR	**KASİDE**
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	15
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün	7
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	5
Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl	1
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	6
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün	1
Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	1
Fa'lün Fe'ûlün Fa'lün Fe'ûlün	1
Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün	1
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	1

BAHİR	**TERCÎ'-İ BEND**	**TERKÎB-İ BEND**
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün		1
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1	

BAHİR	MESNEVİ
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl	1
Mef'ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün	3
Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	1
Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	4
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	2
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	2
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün	1

BAHİR	TARİH MANZUMELERİ
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	7
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	1
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	1
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün	7
Mef'ûlü Fâ‘ilâtün Mef'ûlü Fâ‘ilâtün	1

BAHİR	MUSAMMATLAR
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	3
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	1
Mef'ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün	1
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	1
Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	1

BAHİR	GAZELLER
Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün	66
Mefʻûlü Fâʻilâtü Mefâʻîlü Fâʻilün	34
Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün	11
Mefʻûlü Fâʻilâtün Mefʻûlü Fâʻilâtün	7
Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün	48
Feʻilâtün Feʻilâtün Feʻilâtün Feʻilün	28
Faʻlün Feʻûlün Faʻlün Feʻûlün	6
Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün	16
Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün	4
Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün	19
Mefâʻîlün Mefâʻîlün Feʻûlün	9
Feʻilâtün Feʻilâtün Feʻilün	3
Feʻûlün Feʻûlün Feʻûlün Feʻûl	1
Feʻûlün Feʻûlün Feʻûlün Feʻûlün	1
Mefʻûlü Mefâʻilün Feʻûlün	2
Mefâʻîlün Mefâʻîlün	1
Müstefʻilün Müstefʻilün Müstefʻilün Müstefʻilün	1

BAHİR	MUKATTAʻÂT
Mefʻûlü Mefâʻîlü Mefâʻîlü Feʻûlün	2
Mefʻûlü Mefâʻîlün Mefâʻîlün Fâʻ	1
Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün	13
Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün	8

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	8
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün	3
Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Fe‘ûl	1
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	4
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün	6
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	1
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	7
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	2
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün	1
Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün	1
Müstef‘ilün Müstef‘ilün	5
Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün	1
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl	5
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün	1
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün	1
Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün	1

BAHİR	**METÂLİ‘ MÜFREDÂT MESÂRİ‘**
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	2
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	6
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	1
Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün	1

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	4
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	6
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	2
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün	6
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün	5
Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün	1

BAHİR	**GENEL TOPLAM**
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün	75
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün	18
Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün	2
Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün	24
Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün	6
Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün	4
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	81
Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün	16
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	44
Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün	14
Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	2
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün	43

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün	9
Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	25
Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün	1
Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün	38
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün	1
Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl	8
Mef‘ûlü Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fâ‘	1
Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün	1
Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün	1
Müstef‘ilün Müstef‘ilün	5

D. Dîvân-ı Eş'âr'ın Latin Alfabesine Aktarımında Takip Edilen Esaslar

1. Metnin çevirisinde transkripsiyon alfabesi tam olarak kullanılmamıştır. Bunun yerine Latin Alfabesi ile yazılışları aynı fakat Arap Alfabesi ile yazılışları ve anlamları farklı olan kelimelerde transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Bugünkü alfabemizde kullanılmayan harfler şöyle gösterilmiştir:

' (ء)	ṭ (ط)
s̱ (ث)	ẓ (ظ)
ḥ (ح)	' (ع)
ḫ (خ)	ġ (غ)
ẕ (ذ)	ḳ (ق)
ṣ (ص)	ñ (ڭ)
ḍ ż (ض)	

2. Metinde "**ñ**" harfi her zaman gösterilmedi. Bunun yerine "**ñ**" harfi, yazılmadığı takdirde bir anlam karışıklığına sebep olabilecek kelimelerde gösterilmiştir.

3. Metindeki "hurûf-ı med" harflerinin tamamı gösterilmemiştir. "Hurûf-ı med" harfleri ancak vezinde kapalı heceyi göstermek, imâle-i memdûde yapabilmek ve doğru telaffuzu temin etmek için kullanılmıştır.

4. Metinde, kalın sıradan k ve g harflerinden sonra gelen hurûf-ı med şapka (^) yerine çizgi (-)ile gösterilmiştir. Söz gelimi; *insân , gāyet* kelimeleri gibi.

5. Eksik olduğu düşünülen harf, ek veya kelimeler [ ] içinde gösterilmiştir.

6. Anlam ve vezin bütünlüğünü sağlamak için çıkarılması gereken harf, ek yahut kelimeler ( ) içinde gösterilmiştir.

7. Kaynağına ulaşamadığımız Arapça yahut Farsça ibarelerin sonuna [-] işareti konulmuştur.

8. Günümüz alfabesine aktarımında emin olamadığımız mısraların sonuna (?) işareti konuldu.

9. Metinde, okunamayan kelime ve ibarelerin yerine (…) işareti konulmuştur.

10. *Kıta'âtü'l-cinân* hâriç metinde geçen Arapça (ayet, hadis, kelâm-ı kibâr, tazmin) ve Farsça (tazmin) ibareler transkripsiyon alfabesi kullanılarak gösterilmiştir.

11. Vezni düşük olan mısralar, sonlarına * işareti konularak gösterilmiştir.

12. Arapça ve Farsça kelimeler, günümüz Türkçesindeki imlası ile değil Osmanlı Türkçesindeki imlası ile Latin harflerine aktarılmıştır. Ayrıca Arapça ve Farsça kelimelerin sonuna gelen Türkçe ekler de herhangi bir ünsüz benzeşmesine tabi olmadan metinde geçtiği şekilde yansıtılmıştır.

13. Dîvân-ı Eş'âr, XIX. asrın ikinci yarısında telif edilmiş bir metin olduğu için ünlü uyumlarında günümüz Türkiye Türkçesi esas alınmıştır.

14. Metinde, parentez içinde verilen mahlaslar (*Memdûh, Fâ'ik*) italik olarak dizilmiştir.

II. BÖLÜM

METİN

DÎVÂN-I EŞ‘ÂR

Nâzımı

Dâhiliyye Nezâretinden Müsta‘fî

Mehmed Memdûh

……..

İstanbul

1332

Matba‘a-i Hayriyye ve Şürekâsı

Mukaddime {s. 2-5}

Dünyâda söz kadar latîf ne tasavvur olunur. Mazhar-ı kerîme-i "*Ve mā yenṭiḳu 'ani'l-hevā*"[30] mevzûn kelâmın rûh-efzâ ḥālâtından ihtizâz ve kā'ilinin dûş-ı sündüs-fürûşuna hırka-i bârika-i nebeviyyelerini bi'l-iksâ 'atâ ibrâz buyurdular. Bi'setden mukaddem ki zamân-ı câhiliyyet idi. Mevzûn ve ma'nî-dâr sözler mu'allakāt şekline girerek cidâr-ı rahmet-medâr-ı Beyt-i Ekrem'i tuttu. Nâ-gâh vahy-i İlâhî nüzûluyla belâgat-i Kur'âniyye ve fesâhat-i Furkāniyye kavm-i Arab'ın mesmû'u oldukta evvelden yükseğe çıkarılan heyâkil-i kelâm mânend-i esnâm yerlere düştü. Fusehâ-yı bâdiye-i Bathâ lâl u bî-mecâl kaldılar. Âyât ve mu'cizât müsta'id-i îmân olan kulûbu tenvîr ettikçe fevâyih-i medâyih-i Cenâb-ı Fahrü'l-mürselîn ile meşâmm-ı enâm mu'attar oldu. Mescid-i mukaddes-i Hazret-i Peygamberî'de sühan-serâ şu'arâ fahr eylemez mi Kur'ân-ı mübînde sözleri geçer sûre mevcûddur. "*İlle'l-leẕīne āmenū*"[31] mînâ-yı mînûsuyla anlar içün şarâb-ı tahûr zuhûr eder. Hikmet-perver şu'arâ-yı sihr-ârânın ber-ceste mısrâ'ları sedd-i İskender gibi mürûr-ı dühûr ile metânet ve kuvvetini zâyi' etmez dâ'imâ metîn sözlerdir ki âlemde pâyidâr olur. Binâ'en'aleyh sencîde bir sözün sâhibleri de ma'nen zinde sayılırlar. Ta'rîf-i mücmel ile söz âb-ı hayvândır ve mütekellimi Hızr ile hem-'inândır. Sözün ulviyetini idrâk eylediğim demden beri mütâla'a-i âsâr-ı erbâb-ı kemâl rûhuma halâvet verirdi. Şu gürûh-ı pür-şükûha gıbta ederdim. Zîrâ hüsrev-âne teşkîl-i dîvân eylemişler içlerinde Hâkānî-i debdebe-sâz şevketleri ayândır. Mastaba-i irfânın mest-i müdâmı Mollâ Câmî

---

[30] Ayet: Necm Sûresi, 3. Ayet: "O, arzusuna göre konuşmaz."

[31] Ayet: Şu'arâ Sûresi, 227. Ayet: "Ancak iman edip iyi işler yapanlar, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar başkadır. Haksızlık edenler, hangi dönüşe döndürüleceklerini yakında bileceklerdir."

"*Der-şi'r si kes peyemberānend*

Her çend ki 'lā nebiyye ba'dī'[32]

Evṣāf u ḳaṣīde vü ġazel-rā

Firdevsī vü Enverī vü Sa'dī"[33]

demdemesiyle onları tavsîf etmiştir. Bihterîn-i sühan ise Hâtemü'l-enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ aleyhi ekmelü't-tehâyâ Efendimiz hazretlerinin nu'ûtu olduğundan garâm u şevḳ beni bu ravza-i rıdvân-pesende sevk eyledi. Sâf-ı evsâf-ı asfiyâdan da safâlar buldum. Esniye-i seniyye-i selâtîn-i izâmdan sonra diğer kasâ'id mesâ'il-i siyâsiyyede kiyâset ve gavâ'il-i harbiyyede hamâset ile ma'rûf ba'zı ekâbir-i devletin menâkıbına â'id ise de bu nev' neşîdeler mücerred âzmâyiş-i tabî'at içün inşâd kılınmış olmağıla birkaç adedinden mâ'adâsı kendilerine de irâ'e edilmeyerek mecmû'aya kaydıyla iktifâ olundu.

Çün devirden şikâyet âdet-i şâ'irân olduğundan âdet üzre o pehnâ fezâda yek-rân-ı kilk-i sebük-seyre ruhsat-ı cevelân verildi. Fahriyyeyi mutazammın ebyât kezâlik mesâlik-i eslâfa iktifâdan münba'isdir. Eğerçi âsâr-ı perîşânımın şâyân-ı istihsân olmadığını mu'terifim. Ma'a hazâ zâde-i tab'dır. Evlâdından bir peder geçer mi? Ne hâcet hadâ'ika dikkat edilsin. Bir yanda âteşîn-reng gül ocağı bir tarafta hazân-zede gazel yaprağı nümû-dâr edîm-i arża bakıldıkça merâyâ-âsâ ahcâr ve cânib-i âharda kara toprak âşikâr olmuyor mu? Lâkin ârif-i hakā'ik-bîn mevcûdâtı hoş gördüğü gibi âsâr-ı kemterînin galat ve hatâsına fezâ'il-mendân ağmâz-ı ayn ederler ümîdindeyim. Hazret-i Rabb-i Gafûr kabrini nûr eylesin. Vükelâ-yı devlet-i Osmâniyye'den merhûm pederim Mustafâ Mazlûm Pâşâ "Akrâna fâ'ik ol oğlum" buyurmuş olduğundan ba'zı eş'ârımda Fâ'ik mahlasını isti'mâl eyledim. Dîvânımın muhteviyâtı kırk sene zarfında birer vesîleden neş'etle silk-i nazma çekilmiş mahsûl-i ömr-i zûd-güzâr olarak *Kıta'âtü'l-cinân* tesmiye ettiğim eser sâha-i fesîh-i

32 Hadîs-i şerîf: "*Yā 'Alī, ente minnī be-menzileti Hārūne min Mūsā, elā innehu lā nebiyye ba'dī*" "Ey Ali, sen bana oranla Harun'un Musa'ya olan konumundasın, şu farkla ki, benden sonra peygamber yoktur."

33 "Her ne kadar 'Benden sonra peygamber yoktur.' denmişse de, şiirde üç peygamber vardır: Evsafta (mesnevide) Firdevsî, kasîdede Enverî, gazelde Sa'dî."

belâgatda taş dikmiş *Okçu-zâde*'nin âyât-ı erba'îni kıt'alara taksîmen ve üçer mısra' ilâvesiyle itmâmına nesren muvaffak olduğu tefsîre mukābil ve o kitâbda bulunmayan âyât-ı Furkāniyye *"Ḥūrun maḳṣūrātün fī'l-ḫıyām"*[34] tarz-ı letâfet-tırâzıyla şu safhada mütemessil olmasından dolayı

"*Görse âsârımı reşk eyleyip Okçu-zâde*
Yay-ile kalır idi çille-geh-i ukbâda"

beytini îrâd etmek be-câdır. Müstağnî-i tezkâr bulunduğu vech-ile kudemâ-yı şu'arâ-yı Osmâniyye sühan-sencân-ı milket-i Îrân'ın tahayyülât-ı ma'ânîsinden intihâb-ı elhân etmiş olmalarıyla gazeliyyât gâh şûr-engîz ve muhayyel ve gâh mutâbık-ı üslûb-ı irsâl-i meseldir ve yine şîve-i Îrâniyânı taklîden ma'reke-i tefâhür ve tebahtura girildiğinden kasîdeler birer vâdî-i cedeldir. Benim şi're heves ettiğim zamânda sâ'ir şâ'irlerin yürüdüğü dîvân yolu hep bu câdde idi. Devlet-i aliyyede ibkā-yı nâm etmiş olan şu'arâ-yı mâziyye mübâlâğāt-ı acem-âneden ittikā ve bülegâ-yı kavm-i Arab'ın neşâyid-i hakîm-ânesine iktidâ eyleseydiler şi'rimiz daha müfîd ve sâde olurdu. Gerçi asr-ı ahîrde elsine-i ecnebiyyeyi tahsîl eden şübbân-ı vatan-ı nâdire-gûyân garbın mesleğine özenerek tertîb-i sühan ediyorlar. Bu lehçede müretteb neşîdeler tavr-ı kadîm ile mukāyese edilince nev-âyîn ve nâ-şenîdedir. Fakat müşevveş mesnevî sayılıp ne gazel ve ne kasîdedir. Kaldı ki akvâmın ekālîm-i nukātından nazarla kendi bezmlerinde tarab-âver zemzemeleri sâmi'a-nüvâz-ı hayât olacağı inkâr edilemez. Beyt

"*Mürġān-ı çemen-ber-i ṣabāḥī*
Tesbīḥ koned be-ıṣṭılāḥī"[35]

[34] Ayet: Rahmân Sûresi, 72. Ayet: " Otağlarda (özel çadırlarda) hûrîler vardır."

[35]" Sabah bahçesinin kuşları, ıstılahla tesbih ederler."

aktâr-ı şarkiyyede şâhid-i şûh-hırâm-ı şi‘rin bir kabâ-yı cedîd bulmasına kāni‘ isem de altı yüz sene germ ü serd-i rûzigâra mukāvemetle nisâr-ı ezhâ[r] ve îsâr-ı esmâr etmiş olan devha-i edebiyyât-ı milliyyemizin bîh ü şāẖına balta asmak insâfa hîç yakışmaz. Eslâfın kütüphâneler tezyîn eden mevzûn ber-güzârları enzâr-ı ahlâfda kıymet-dâr-ı âsâr-ı atîkadan ma‘dûd olması muktezâ-yı hamiyyetdir. İ‘tirâza gelince güçlük görülmese bile sekiz on beytin yek-nesak olması epeyce bir ma‘rifetdir. Sâhib-i dîvân Şeyh Gālib-i Mevlevî *Hüsn ü Aşk* ser-levhasıyla nazm ettiği kitâbda

“Engüşt-i hatâ uzatma öyle
Beş beytine bir nazîre söyle

Zannetme ki şöyle böyle bir söz
Gel sen dahi söyle böyle bir söz”

ebyâtıyla mu‘teriz geçinenlere meydân okumuştur. Lisân-ı Türkî’de parmak hesâbıyla söylenmiş lafz u ma‘nâsı mü’essir manzûmelere de tesâdüf olunur. Mine’l-cümle Bayburtlu Zihnî nişânlısı kızın köyünü Rusya ordusu istîlâ eylediğini duyup ma‘şûkam ne oldu se[v]dâsıyla o cihete dolu dizgin esbini koşturduğunda pek yüksek bir dağ tepesinden köyü düşmen sardığını görünce

“Vardım ki yurdundan ayak götürmüş
Yavru göçmüş ıssız kalmış otağı
Câmlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkîler meclisden çekmiş âyâğı”

zemîninde söylediği manzûme yanık bir kalbin enîn-i hazînidir. Hulâsa-i ifâde atalarımızın babalarımızın tercümân-ı vicdânları olan devâvîni uçurtma kâğıdı yapıp da havâya savurmak etfâle mahsûs etvâr-ı garîbedendir. Bu adîmü’l-bizâ‘a geçen bin üç yüz sâlinde ma‘ârif nezâretinden mecmû‘a-i eş‘ârımın tab‘ına ruhsat-ı resmiyye ahzını düşünmüş-idim. Fakat orada manzûm ve mensûr mü’ellefâtın ekser sütûruna mizâc-ı asra muvâfık gelmez zu‘muyla çizgiler çekildiği görülüyordu. Hatta *Seyf ü*

Kalem münâzarasına dâ’ir *Eser-i Memdûh* nâmıyla yazdığım risâlede hürriyeti tazyîkden tevellüd edecek mazarrâtı ve bunun otuz dördüncü sahîfesinde münderic *Millet* redîfindeki gazelimin ebyâtı nezâret-i müşârün-ileyhe muzırdır ihbârıyla dâhiliyye nâzırı bulunduğum hengâmda tedâvülden men‘ olunmuş-idi. Mezkûr risâle ise matba‘a-i âmirede bin iki yüz seksen dokuz târîhinde basılarak neşr edilmiş-iken evrâk-ı muzırra misillü toplattırılmasına mübâderet kılındığını anlayınca Dîvân-ı Eş‘ârımı ortaya çıkarmak mahzûrdan sâlim olmayacağına hükm ettiğimden tab‘ u neşri emelini vakt-i merhûnu hulûlüne ta‘lîk eylemiş-idim. Zamân hâkimiyyet-i milliyyeyi i‘lân etmesiyle millet redîfinde söylediğim sâlifü’z-zikr gazeli dîvân-ı hümâyûnun teşrîfât me’mûru imişçesine ileriye almak fırsatı el verdi. Ma‘mâfîh kırk sene mukaddem ne fikre hizmetle idâre-i kalem ediyordum. Hilye-i nasafetle ittisâf eden hıred-mendân te’emmül buyururlar me’mûlündeyim. El-yevm libâsını harîr-i hürriyetden bezemiş ezkiyâ kırk yıl evvel henûz kûdek-i gehvâre-güzîn bile addolunmamışlardı.

Gazel Budur

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Mezâlimden bulur ḥāl-i teşettüt kuvvet-i millet
Olur adl ile hâsıl iktidâr u servet-i millet

2 Medâr-ı a‘zamı her devletin âlemde milletdir
Değildir devlete vâbeste ammâ satvet-i millet

3 Ne devletdir o mülke dâ’imâ kim ittihâd üzre
Gelirse gayrete devlet olursa himmet-i millet

4 Miyânın tîğ-ı âteş-bâr ile tefrîk müşkildir
Teşebbüs kılsa bir kâra eğer cem‘iyyet-i millet

5 Bu gaflet-hânede tahsîl-i ilme bestedir *Fâ’ik*
Terakkī-i şükûh u izdiyâd-ı rif‛at-i millet

Kıta‘âtü’l-cinân {s. 6-10}

Bismillâhirrahmânirrahîm

Min Sûreti’l-Ahzâb

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

-I-

Sevenler hânedân-ı Mustafâ’yı

Olurlar nâ’il-i envâ‘-ı na‘ma

Na‘îm ü ni‘met-i Hak anlarındır

وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقاً كَرِيماً [36]

Min Sûreti’l-İsrâ’

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

-II-

Beşîr oldu neşîr oldu Resûl-i Kibriyâ Ahmed

Cemâliyle celâliyle cihânı kıldı istîlâ

Ve bi’l-hak “*Nezzele*”[37] şânında menzildir o sultânın

عَلَى النّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلاً [38]

---

[36] Ayet: Ahzâb Sûresi, 31. Ayet: “Fakat içinizden kim, Allah’a ve Resûl’üne itâat eder ve sâlih bir amel işlerse, ona mükâfâtını iki kat veririz ve *(Cennette)* onun için *(çok)* hoş bir rızık hazırlamışızdır.”

[37] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 3. Ayet: “ *(O)* sana Kitâb’ı *(Kur’ân’ı)*, kendinden öncekileri *(diğer kitapları)* tasdîk edici olarak hak ile indirdi; daha önce, insanlara bir hidâyet olarak Tevrât ile İncîl’i indirdi.”

[38] Ayet: İsrâ Sûresi, 106. Ayet: “Hem onu, bir Kur’ân olarak *(âyet âyet)* kısımlara ayırdık ki, insanlara onu (*iyice anlayabilmeleri için)* dura dura okuyasın! Çünkü onu *(hâdiselere göre, size bir ders olmak üzere)* azar azar indirdik.

Min Sûreti’s-Sâffât

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

-III-

Anlar ki ma‘siyetden zecr eyleyip de nefsi

Dîvân-ı Hak’da saf saf tâ‘ât ederler icra

Mevlâ kasem buyurmuş Kur’ân’da ol gürûha

وَالصّٓافَّاتِ صفّاً فَالزّٰاجِراتِ زَجْراً [39]

Min Sûreti’l-Bakara

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

-IV-

Düşerdi zulmete ümmetler evvel kahr-ı Bârî’den

Habîbiyle cihan nûr aldı mânend-i meh-i garra

Karîb oldu Hudâ’nın nusreti eyn(e) din karındaşı (?)

خَلَوْ مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَاْ ساَءُ وَالضَّرّٓاَ [40]

[39] Ayet: Sâffât Sûresi, 1. ve 2. Ayetler: “ And olsun *(ibâdet için)* sâffât olan *(saf saf dizilen meleklere, mü’minlere, âlimlere, mücâhid)*lere! Ve *(başkalarını da)* sevk ederek idâre *(ve haykırarak men’)* edenlere!”

[40] Ayet: Bakara Sûresi, 214. Ayet: “*(Ey mü’minler!)* Yoksa sizden önce gelip geçenlerin hâli sizin de başınıza gelmeden *(kolayca)* Cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle fakirlikler ve hastalıklar dokundu ve öyle *(belâlarla)* sarsıldılar ki, peygamber ve berâberindeki îmân edenler: “Allah’ın yardımı ne zaman!” diyecek *(hâle gelmiş)*lerdi! Dikkat edin, şüphe yok ki Allah’ın yardımı yakındır.”

Min Sûreti Tâhâ

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

-V-

Enbiyâya neler etti küffar

Anlara geldi beliyyât ahlâ

Dâ’imâ bâtıla Hak gālibdir

لاَ تَخَفْ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى [41]

Min Sûreti’r-Rûm

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-VI-

Rahmet-i Hakk’ın görüp âsârını

Tâze tâze cân bulur ehl-i nüha

Ba‘si inkâr eyleyen kılsın nazar

كَيْفَ يُحْيِى الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهاَ [42]

---

[41] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 68. Ayet: “*(Biz kendisine:)* “Korkma! Hiç şübhesiz üstün *(gelecek)* olan ancak sensin!” dedik.”

[42] Ayet: Rûm Sûresi, 50. Ayet: “Şimdi Allah’ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şübhesiz ki O, ölüleri elbette dirilticidir. Çünkü O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”

Min Sûreti's-Sebe'

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . - / - - . - / - - . -]

-VII-

İdrâk olunmaz akl ile sırr-ı celîl-i Ahmedî

Câhilleriz yâ Rab aman lutfunla kıl setr-i uyub

Şân-ı Habîb'inde bunu Kur'ân ile ettin beyan

قُلْ اِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلاَّمُ الْغُيُوبْ [43]

Min Sûreti't-Talâk

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-VIII-

Hak basîr olduğuñ bilir çün kim

Âḳile ittiḳā eder îcab

Müttakīler makāmı âlîdir

فَاتَّقُو اللهَ ياَ اُولىِ الْاَلْباَبْ [44]

[43] Ayet: Sebe' Sûresi 48. Ayet: "De ki: "Şübhesiz Rabbim, hakkı *(ortaya)* atar *(peygamberlerine hakkı indirir)*. *(O,)* gaybları *(bütün gizlilikleri)* çok iyi bilendir."

[44] Ayet: Talâk Sûresi 10. Ayet: "Allah onlara *(âhirette, pek)* şiddetli bir azab hazırlamıştır; o hâlde ey îmân eden akıl sâhibleri! Allah'dan sakının! Şübhesiz ki Allah, size bir zikir *(Kur'ân)* indirmiştir."

Min Sûreti Âl-i İmrân

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

-IX-

Ol ki Allâh’a hulûs ile tebettül eyler

Cânib-i Kuds’den ana erişir her ni‘met

Gördü Meryem’de bu ḥāli Zekeriyyâ nebi

قَالَ ياَ مَرْيَمُ اَنَّى لَكِ هَذاَ قاَلَتْ [45]

Min Sûreti’l-Kehf

Müstef‘ilün Müstef‘ilün

[- - . - / - - . -]

-X-

Kâr-ı nikûyu pîşe kıl

Ey tâlib-i fevz ü necat

Fânî cihanda n’eyledin

وَالْباَقِياَتُ الصَّالِحاَت [46]

---

[45] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 37. Ayet: “Böylece Rabbi onu *(Meryem’i, annesinden)* güzel bir kabûl ile kabûl etti ve onu güzel bir bitki *(bir çiçek)* gibi yetiştirdi; ve onu *(akrabası bulunan)* Zekeriyyâ’nın himâyesine verdi. Ne zaman Zekeriyyâ onun yanına ma’bede girse, yanında bir rızık bulurdu. “Ey Meryem! Bu sana nereden â onun yanına ma’bede girse, yanında bir rızık bulurdu. “Ey Meryem! Bu sana nereden *(geldi)*?” derdi. *(O da:)* “Bu, Allah tarafındandır!” derdi. Şübhesiz ki Allah, dilediğini hesabsız olarak rızıklandırır.”

[46] Ayet: Kehf Sûresi, 46. Ayet: “Mal ve oğullar, dünya hayâtının süsüdür. *(Netîcesi)* kalıcı olan sâlih ameller ise, Rabbinin katında sevabca daha hayırlıdır, ümid bağlamak cihetiyle de daha hayırlıdır.”

Min Sûreti'n-Nûr

Fa'lün Fe'ûlün Fa'lün Fe'ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

-XI-

Yâ Rab el ermez güç yetmez aslâ

Düştük hazîza pinhan reh-i evc

Bahr-i lü(c)cîmiz zulmât-ı a'mal

يَغْشَيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْج [47]

Min Sûreti'l-Kehf

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

-XII-

Hakāretle etme gedâya nigâh

Odur belki bâb-ı rızâda mürid

Palâsa bürünmüş ne erler gezer

وَ لاَ تَعْدُ عَيْناَكَ عَنْهُمْ تُرِيد [48]

---

[47] Ayet: Nûr Sûresi, 40. Ayet: "Veya *(onların amelleri)* derin bir denizdeki karanlıklar gibidir; *(öyle ki)* onu *(o denizi)* bir dalga örtüyor, onun üstünden bir dalga daha, onun da üstünden bir bulut *(örtmektedir)*. Birbiri üstüne *(yığılmış)* karanlıklar! *(İnsan)* elini çıkarsa, neredeyse onu dahi göremez. İşte Allah kime bir nûr vermemişse, artık onun için hiçbir nûr olmaz."

[48] Ayet: Kehf Sûresi, 28. Ayet: "Sabah-akşam O'nun rızâsını *(ve cemâlini müşâhede etmeyi)* dileyerek, Rablerine yalvaranlarla berâber nefsini sabırlı tut; dünyâ hayâtının ziynetini arzu edip de gözlerini onlardan *(o yalvaranlardan)* ayırma; ve *(isyanları sebebiyle)* kalbini bizi anmaktan gāfil kıldığımız, nefsinin arzusuna uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye itâat etme!"

Min Sûreti'l-Hacc

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-XIII-

Kalbiñi etme adüvvu'l-lâh'a rabt

El-hazer ey sâlik-i Rabb-i Gafur

Mürşidin olsun heman Kur'an sana

لاَ يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُور [49]

Min Sûreti'l-Feth

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

-XIV-

Cihâd-ı ekber u asgarda mü'min

Sebât etmek gerek lâzım değil ye's

Misâl-i seyf-i kātı'dır şu âyet

سَتُدْعَوْنَ اِلـَى قَوْمٍ اوُلـِي بأْس [50]

[49] Ayet: Hacc Sûresi, 38. Ayet: "Şübhesiz Allah, îmân edenleri müdâfaa eder. Muhakkak ki Allah, hiçbir hâini, hiçbir nankörü sevmez."

[50] Ayet: Fetih Sûresi, 16. Ayet: " O bedevîlerden geri bırakılanlara de ki: "*(Siz)* yakında çok şiddetli savaş ehli olan bir kavme çağrılacaksınız; ya onlarla savaşırsınız, ya da *(onlar)* Müslüman olurlar! Artık itâat ederseniz, Allah size *(pek)* güzel bir mükâfat verir. Eğer bundan önce *(Hudeybiye'den sefere iştirâk etmeden)* döndüğünüz gibi yine dönerseniz, sizi *(pek)* elemli bir azâb ile cezâlandırır."

Min Sûreti'l-Mü'min

Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . -]

-XV-

Ey hûş derdim sâhibi

Her bir nefes kıl nefsi habs

Zikr eyle Hakk'ın emrini

اَلْيَوْمَ تُجْزى كُلُّ نَفْس [51]

Min Sûreti Âl-i İmrân

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

-XVI-

Bakıp da şu dünyâya bi't-tul ve'l-'arż

Sakın gāfil etme senin zann ve farz (?)

Buyurmuş bunu yer göğü Yaratan

وَ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّموَاتِ وَالْاَرْض [52]

[51] Ayet: Mü'min Sûresi, 17. Ayet: "Bugün herkes *(dünyada)* kazandığı şeyin karşılığını görür. Bugün haksızlık yoktur. Şübhesiz ki Allah, hesâbı pek çabuk görendir."

[52] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 189. Ayet: "Göklerin ve yerin mülkü *(saltanatı)* Allah'ındır. Ve Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."

Min Sûreti'l-Enfâl

Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . -]

-XVII-

Oldun Muhammed ümmeti

Şükr eyle ey hayrü'l-halef

Anlar ki îmân ettiler

يُغْفَرْ لَهُمْ ماَ قَدْ سَلَفْ [53]

Min Sûreti'l-Meryem

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-XVIII-

Merd-i Hak mehd içinde mehdîdir

Kadrini gāfilîn bilmez hayf

Meryem'e eyleyince bühtan halk

فَاَشاَرَتْ اِلَيْهِ قاَلُوا كَيْف [54]

[53] Ayet: Enfâl Sûresi, 38. Ayet: " *(Ey Resûlüm!)* İnkâr edenlere de ki: "Eğer *(şirk ve düşmanlıktan)* vazgeçerlerse, geçmiş günahları bağışlanır. Eğer *(savaşa)* dönerlerse, o takdirde öncekilere tatbîk edilen *(İlâhî)* kânun geçmiştir! *(Onlar gibi helâk olmalarını beklesinler!)""*

[54] Ayet: Meryem Sûresi, 29. Ayet: "Bunun üzerine *(Meryem konuşmayarak)* ona *(çocuğa)* işâret etti. *(Onlar:)* "Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?" dediler."

Min Sûreti'l-Ankebût

Mef'ûlü Fâ'ilâtün

[- - . / - . - -]

-XIX-

Tâ'âta yok mu meylin

N'olsun şu gaflet u fısk

Dünyâ gamın ne yersin

اللهُ يَبْسُطُ الرِّزْق [55]

Min Sûreti'n-Necm

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

-XX-

Gönülden hakk-i şek eyler isen ger

Olursun sınf-ı ehl-i Hakk'a mülhık

Dirîgā perde-i pendâr sende

وَاِنَّ الظَّنَّ لاَ يُغْنِى مِنَ الْحَقْ [56]

[55] Ayet: Ankebût Sûresi, 62. Ayet: "Allah, kullarından dilediğine rızkı genişletir ve *(kimi dilerse de)* ona daraltır. Şübhe yok ki Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."

[56] Ayet: Necm Sûresi, 28. Ayet: "Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sâdece zanna uyuyorlar. Şübhesiz ki zan ise, haktan bir şeyi fayda vermez."

Min Sûreti’t-Tevbe

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

-XXI-

Belâdır sekr-i mâl ü mekr-i dünya

Olur mâlikleri bi’l-cümle hâlik

Hitâb eyler Hudâ ol gāfilîne

وَ خُضْتُمْ كاَلَّذِى خاَضوُا اُولَئِكْ [57]

Min Sûreti’l-A‘râf

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

-XXII-

İşitip yâr hitâbıñ âşık

Hoş-safâdır diye ol dem lebbeyk

Zevke baksın taleb-i rü’yet eden

قاَلَ رَبِّ اَرنيِ اَنْظُرْ اِلَيْك [58]

---

[57] Ayet: Tevbe Sûresi, 69. Ayet: “ *(Ey münâfıklar! Siz de)* sizden öncekiler gibisiniz; *(hâlbuki onlar)* kuvvetçe sizden daha şiddetli, mallar ve çocuklar cihetiyle daha çok idiler. Böylece *(onlar dünyâdan)* kendi nasibleriyle faydalanmak istediler; sizden öncekiler kendi paylarına düşenle nasıl zevk sürmek istedilerse, artık siz de kendi kısmetinizle faydalandınız ve *(bâtıla)* dalanlar gibi *(siz de o batağa)* daldınız. İşte onlar dünya ve âhirette amelleri boşa gidenlerdir. Ve yine onlar gerçekten hüsrâna uğrayanlardır.”

[58] Ayet: A’râf Sûresi, 143. Ayet: “Mûsâ ta’yîn ettiğimiz vakitte gelip Rabbi ona hitab buyurunca: “Rabbim! Bana *(kendini)* göster; sana bakayım!” dedi. *(Rabbi)* buyurdu ki: “*(Sen)* beni *(bu dünyada)* aslâ göremezsin; fakat dağa bak, şayet o yerinde durabilirse, o hâlde *(sen de)* beni görebilirsin!” Derken Rabbi dağa tecellî edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılarak *(yere)* düştü! Nihâyet ayılınca: “*(Rabbim!)* Seni her noksanlıktan tenzîh ederim! *(Bu talebimden dolayı)* sana tevbe ettim ve ben îmân edenlerin ilkiyim!” dedi.”

Min Sûreti'l-İnşirâh

Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - -]

-XXIII-

Eder sadrımda zikr-i Hak

Nice bin mû'içe sad-reg

Erer can gûşuna ol dem

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكْ [59]

Min Sûreti Tâhâ

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

-XXIV-

Hakk'ın eli kim olur o işte

İmdâda şitâb eder melâ'ik

El verdi Kelîm'e avn-ı Mennan

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلَى جَناَحِك [60]

[59] Ayet: İnşirâh Sûresi, 1. Ayet: " Göğsüne senin için *(ilim ve hikmetle)* inşirâh vermedik mi *(genişletmedik mi)*?"

[60] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 22. Ayet: " Ve elini yanına *(koltuğunun altına)* sok! Başka bir mu'cize olmak üzere, kusursuz bembeyaz *(parlayan ve nûr saçan bir el)* olarak çıksın!"

Min Sûreti'l-A'râf

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

-XXV-

Behişt-i câvidânîden nişandır sâha-i gülşen

Çemenler yâsemenler jâle-rîz olmuş açılmış gül

Bulutlar ayn-ı rahmet teşne-leb ihsânına bu arż

فَاَنْزَلْناَ بِهِ الْماَءَ فَاَخْرَجْناَ بِهِ مِنْ كُلْ [61]

Min Sûreti'l-Hadîd

Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . -]

-XXVI-

Ey lutfu çok Rabb-i Rahim

Gaffâr u Fettâh u Kerim

Vird-i zebân oldu bana

وَ اللهُ ذُوالْفَضْلِ الْعَظِيمْ [62]

---

[61] Ayet: A'râf Sûresi, 57. Ayet: " Hem O, rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderendir. Nihâyet *(o rüzgârlar)*, ağır *(yağmur)* bulutları*(nı)* yüklendiği zaman, onu ölü bir memlekete sevk ederiz; böylece oraya su indiririz de onunla her çeşit meyvelerden çıkarırız. İşte ölüleri de *(kabirlerinden)* böyle çıkarırız; umulur ki düşünür, ibret alırsınız!" "Dîvân-ı Eş'âr'da iktibâs edilen ayetin ilk kelimesi *'fe enbetnā'* şeklinde yazılmıştır ki bu yanlıştır."

[62] Ayet: Hadîd Sûresi, 29. Ayet: Böylece ehl-i kitâb, *(kendilerinin)* Allah'ın lutfundan hiçbir şeye güç yetiremeyeceklerini ve şübhesiz lütuf *(sâdece)* Allah'ın elinde olup, onu dilediğine vereceğini bilsin*(ler)*! Çünkü Allah, pek büyük ihsan sâhibidir.

Min Sûreti'z-Zâriyât

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

-XXVII-

Neden şeb-pere şîvesin tuttunuz

Neden oldunuz çâh-ı zulmetde güm

Açıktır açık lâ-mekân illeri

فَفِرُّوا اِلَى اللهِ اِنِّي لَكُمْ [63]

Min Sûreti'l-Mâ'ide

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-XXVIII-

Eyleyenler cihâd-ı ekber-i nefs

Fazl-ı Hak'dan bilir bunu dâ'im

Rāh-ı Mevlâ'da levme bakmazlar

لاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لاَئِمْ [64]

---

[63] Ayet: Zâriyât Sûresi, 50. Ayet: " *(Ey Habîbim! De ki:)* "O hâlde Allah'a kaçın! Şübhesiz ki ben, size O'nun tarafından *(gönderilmiş)* apaçık bir korkutucuyum."

[64] Ayet: Mâide Sûresi, 54. Ayet: " Ey îmân edenler! Sizden kim dîninden dönerse *(bilsin ki),* Allah *(onların yerine)* öyle bir kavim getirir ki, *(O)* onları sever; *(onlar da)* O'nu severler; *(o bahtiyâr insanlar)* mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı şiddetlidirler! Allah yolunda cihâd ederler ve hiçbir dil uzatanın kınamasından korkmazlar! İşte bu, Allah'ın bir ihsânıdır ki, onu *(kendi lütfundan rızâsına yönelen kullarından)* dilediğine verir. Çünkü Allah, Vâsi' *(ihsânı bol olan)*dır, Alîm *(hakkıyla bilen)*dir."

Min Sûreti'ş-Şu'arâ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-XXIX-

Tuttu tûfân-ı gazap kâfirleri

Anlar etmişlerdi dîn ehlin zebun

Bu münâcât ile nevvâh oldu Nuh

قَاَلَ رَبِّ اِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونْ [65]

Min Sûreti'ş-Şu'arâ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-XXX-

Mâsivâ bütdür tapınma kıl hazer

Olasın tâ nâr-ı dûzahdan emin

Nâr içinde büt-perestan diyeler

اِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعاَلَمِينْ [66]

[65] Ayet: Şu'arâ Sûresi, 117. Ayet: " *(Nûh ise şöyle)* dedi: "Rabbim! Şübhesiz ki kavmim beni yalanladılar."

[66] Ayet: Şu'arâ Sûresi, 98. Ayet: "Çünkü, sizi âlemlerin Rabbiyle bir tutuyorduk."

Min Sûreti'l-Meryem

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

-XXXI-

Bakma nâ-mahreme melek ise de

Nefsiñi eyle tâbi'-i ferman

İffet-i Meryem'e bu yetmez mi

قَالَتْ اِنِّى اَعُوذُ بِالرَّحْمَنْ [67]

Min Sûreti'r-Rahmân

Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . -]

-XXXII-

Kābil mi ta'rîf-i cinan

Vasfında âcizdir lisan

Mü'minlere dârü'l-visal

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانْ [68]

---

[67] Ayet: Meryem Sûresi, 18. Ayet: " *(Meryem:)* "Doğrusu ben, senden Rahmân *(olan Allah)*'a sığınırım; eğer *(Allah'dan)* sakınan bir kimse isen *(benden uzak dur)*!" dedi."

[68] Ayet: Rahmân Sûresi, 70. Ayet: " Onlarda *(o Cennetlerde)*, hayırlı *(iyi huylu)* güzel hanımlar vardır!"

Min Sûreti Âl-i İmrân

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-XXXIII-

Zâtıdır zât-ı pâkine şâhid

Sırr-ı tevhîdi ârif ol yâ hu

Hüccet olsun sana bu nazm-ı mübin

اَنَّهُ لاَ اِلَهَ اِلاَّ هُو [69]

Min Sûreti Tâhâ

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

-XXXIV-

Eder mahlûkuna Rezzâk her dem bezl-i cûd-ı nev

Hevâ cevvinde murgan bâl açar arż ana saklar cev

Seni müstağrak etti ni'met-i eltâfına Hâlık

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَارَزَقْنَاكُمْ وَلاَ تَطْغَوْا [70]

[69] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 18. Ayet: " Allah, adâleti kâim kılarak kendisinden başka ilâh olmadığına şâhidlik etti; melekler ve ilim sâhibleri de *(adâletle kâim olarak buna şâhidlik ettiler).* O'ndan başka ilâh yoktur; *(O,)* Azîz *(kudreti dâimâ gâlib gelen)*dir, Hakîm *(her işi hikmetli olan)*dır."

[70] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 81. Ayet: "Sizi rızıklandırdığımız temiz şeylerden yiyin; bu hususda aşırı gitmeyin; yoksa üzerinize gazabım vâcib olur! Kimin de üzerine gazabım vâcib olursa, artık gerçekten *(o, uçuruma düşüp)* helâk olmuştur."

Min Sûreti'n-Neml

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-XXXV-

İnd-i Hak'da kadri var mûrun dahi

Dikkat et kim bastığın yer korkulu

Bunda hayrandır Süleymân-ı nebi

نَمْلَةٌ يا اَيُّهاَ النَّمْلُ ادْخُلُوا [71]

Min Sûreti't-Talâk

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-XXXVI-

Kahbe dünyâya aldanıp gittin

Reh-zenin oldu bu senin eyvah

İ'tiyâd eyle sıdk u adli müdam

وَ اَقِيْمُوا الشَّهاَدةَ لِلهِ [72]

[71] Ayet: Neml Sûresi, 18. Ayet: " Nihâyet neml *(karınca)* vâdisine geldiklerinde, *(içlerinde reis olan)* bir karınca: "Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin! Süleymân ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesin!" dedi."

[72] Ayet: Talâk Sûresi, 2. Ayet: " Nihâyet *(o boşanan kadınlar)* iddet *(bekleme müddet)*lerinin sonuna geldikleri zaman, ya onları iyilikle tutun veya onlardan iyilikle ayrılın; içinizden adâletli iki kişiyi de şâhid tutun; şâhidliği Allah için dosdoğru yapın! Allah'a ve ahiret gününe îmân etmekte olan kimselere bununla nasîhat olunur; kim Allah'dan sakınırsa, *(Allah)* ona *(her darlıktan)* bir çıkış yolu kılar."

Min Sûreti Tâhâ

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-XXXVII-

Huşk bir çûb iken asâ-yı Kelim

Ejdehâ kıldı Tanrı'nın hükmü

O asâdır ki söyledi Mûsa

وَاَهُشُّ بِهاَ عَلىَ غَنَمِى [73]

Min Sûreti Tâhâ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-XXXVIII-

Olmayasın fitneye bâdî sakın

Çünkü nedâmet şu işin âhiri

Ba'is olan fitneye mes'ûldür

قاَلَ فَماَ خَطْبُكَ ياَساَمِرِى [74]

[73] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 18. Ayet: " *(Mûsâ:)* " O benim asâmdır. Ona dayanırım, onunla davarlarıma yaprak silkelerim, benim için onda daha başka ihtiyaçlar da vardır" dedi."

[74] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 95. Ayet: " *(Mûsâ, Sâmirî'ye döndü:)* "Ya senin maksadın *(zorun)* neydi, ey Sâmirî?" dedi."

Min Sûreti Tâhâ

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

-XXXIX-

Nazar eyle sûsen lisan gösterir

Nebâtât eder Hakk’a zikr-i hafi

Atâ-yı İlâhî’dir esmâr-ı izhar

كُلُوا وَرْعَوْا اَنْعاَمَكُمْ اِنَّ فِى [75]

Min Sûreti Yûsuf

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

-XL-

Temâsîl-i havâdis düş gibi geçmekte ey gāfil

Cihandan göz yumar âhir gerek insan gerek cini

Cihan hâb u hayâlin hüsn-i ta‘bîr eyledi Yûsuf

اَرانيِ اَعْصِرُ خَمْراً وَ قاَلَ الْآخَرُ اِنِّى [76]

[75] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 54. Ayet: “ Yiyin ve hayvanlarınızı otlatın! Şübhesiz ki bunda *(istikâmetli)* akıl sâhibleri için nice deliller vardır.”

[76] Ayet: Yûsuf Sûresi, 36. Ayet: “ Onunla berâber zindana iki de genç girmişti. Onlardan biri: “Doğrusu ben *(rüyâmda)* kendimi görüyorum ki üzüm sıkıyorum!” dedi. Diğeri de: “Doğrusu ben de *(rüyâmda)* kendimi görüyorum ki başımın üstünde bir ekmek taşıyorum, kuşlar ondan yiyor” dedi. *(Bunlar:)* “Bize bunun ta’bîrini haber ver! Çünkü biz seni iyilik edenlerden görüyoruz” *(dediler).*”

[KASİDELER] {s. 11-61}

Bismillâhirrahmânirrahîm

-1-

Tevhîd-i Bârî Azze İsmuhu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ey fürûğ-efrûz-ı mısbâh-ı "*Ve zeyyene's-semā"*[77]

Mâye-i feyz-i muhîtin ile tuttu arşı ma

2 Öyle Rahman'sın ki arş u ferşe sârî rahmetin

Nûruñu ferş etti mişkât *"'Ale'l-'arşi istevā"*[78]

3 Lâ-mekân-milket şehen-şeh şeh-nişîn-ârâ-yı kuds

Şāh-ı izzet-taḫt-geh sultân-ı bî-çûn u çıra

4 Mâlikü'l-mülk ü Müheymin Ḫâfıż u Râfi' Celil

Mâni' ü Muksit Müẕill Vâlî-i keyfe mâ yeşa

5 Kādir ü Kayyûm u Kahhar Hâlık u Fettâh u Ferd

Vâhid ve Mübdî ü Gaffar Bâsıt-ı na'mâ Huda

---

[77]Ayet: Fussilet Sûresi, 12. Ayet: " Böylece onları iki günde *(iki devrede)* yedi *(kat)* semâ olarak hükm etti ve her semâda *(bulunanlara kendilerine âid)* vazîfesini vahyetti *(ona ilhâm etti).* Dünyâ semâsını da kandillerle *(yıldızlarla)* süsledik. *(Ve yıkılmaktan ve şeytanların kulak hırsızlığından)* koruyarak *(muhâfaza ettik).* Bu, Azîz *(kudreti dâimâ üstün gelen)*, Alîm *(her şeyi bilen Allah)*'ın takdîridir.

[78] Ayet: Tâhâ Sûresi, 5. Ayet: " O Rahmân *(ki),* arşa hükmetmiştir.

6 Vâsi‘ ü Tevvâb u Rezzak Bâ‘is ü Mü’min Metin
Câmi‘ ü Vehhâb ü Kābız Nâfi‘-i her bî-neva

7 Mâcid ü Muhsî Musavvir Bârî ü Muhyî Mümiyt
Hayy u Bâkī muktedir-i nûr u semâvât ulâ

8 Evvel ü Âhir Azîz ü Zâhir ü Bâtın Alim
Hakk Melik Muğnî Ganî Hâdî Kerîm eshıya

9 Müntakim-i adl u hükm-ber ü Latîf ü Zü’l-celâl
Vâris ü Kuddûs Ahad Vâhid Veliyy-i evliya

10 Sen Azîm ü sen Kerîm ü sen Rahîm ü sen Basir
Ben zelîl ü hâr ü müznib dîde-dûz-ı tûtiya

11 Sen Afüvv oldun Ra’ûf oldun Gafûr oldun Şekûr
Yâ Kavî nefs-i gavî mağlûl-ı gūl-i bed-lika

12 *“Ḳāle ‘ıfrītun mine’l-cinni ene ātīke bih”*[79]
Ey Süleymanlar Süleymân’ı atâsından atâ

13 Yâ Hakîm ü Yâ Halîm ü Yâ Aliyy ü Yâ Kebir
Hikmetin kılmıştır îcâb-ı hicâb-ı Kibriya

---

[79] Ayet: Neml Sûresi, 39. Ayet: “ Cinlerden bir ifrît: *“(Sen, daha)* makāmından kalkmadan önce, ben onu sana getiririm; ve hakīkaten ben, buna gerçekten gücü yeten, *(ve bu hususta)* güvenilir biriyimdir” dedi.”

14 Ol tecellî-i azîmin sırrı zâhir Ka‘be’de

Kim olur estâr-ı pâkiyle uyûna rû-nüma

15 Öyle bir Sübhân’sın tesbîh ederler zâtıñı

Her ne kim mevcûddur tâ be-süreyyâ ez-sera

16 Nâr u nûr [u] hâr u hūr u mâr u mûr u kâh u kûh

Naẖl u naḥl u şāẖ u şûh u pîr ü bernâ dâ’ima

17 Nâr-ı dûzahdan alâmet nûr-ı huldüñden haber

Hâr-ı bu‘duñdan kinâyet hūr-ı mihriñden ziya

18 Mâr Mûsâ’nın asâsında nihân u âşikâr

Mûr eder “*Yā eyyühe’n-neml udẖulū*”[80] ile nida

19 Kâh şâkir kûh zâkir secde-berdir naẖl ü şāẖ

Naḥl ise şehd-i şühûd-ı vahy ile nağme-sera

20 Halka-i bâbın türâbın dergehin çârûbudur

Tavk-ı kumrî tâc-ı hüdhüd bâl-i mes‘ûd-ı hüma

21 Reh-neverdin mahv-ı derdindir şükür-senc-i sipas

Pây-ı Düldül nâ-yı bülbül tûtî-i şîrîn-eda

---

[80] Ayet: Neml Sûresi, 18. Ayet: “ Nihâyet neml *(karınca)* vâdisine geldiklerinde, *(içlerinde reis olan)* bir karınca: “Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin! Süleymân ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesin!” dedi.”

22 Māhı şeb-hîz eyledin hurşîd hergün rûze-dar

Sîne-sûzân iki abdâlın gezer subh u mesa

23 Māha Abbâsî imâme sardı dest-i kudretin

Mihre iksâ kıldı lutfun ebrden nermin kabâ

24 Zerre zerre gösterir rîk-i revan seyyâreler

Devr eder kum sâʻatindir çarh-ı mînâ gûyiya

25 Bir cihandır anda her zerre meh ü mihri ayan

Mihri dîger māhı dîger kevkebi bî-intiha

26 Oldu güm firʻavn-ı zulmet çün şu Nîlî bahrde

Mûsî-i mihre amûd-ı subhdan verdin asâ

27 Mehd-i eflâke tezelzül gelse lâyıkdır eğer

Eyledi hükmünle ârâm-ı mevâlîd iktiza

28 Şöyle akd etti kemâl-i kudretin kim haşre dek

Ümmehât etmez ale'l-ıtlâk âbâdan ibâ

29 Arż u eflâke o dem ʻarż-ı emânât eyledin

Oldu bu haml-ı azîme hazret-i insan seza

30 Sığmadın arż u semâya ey müberrâ-yı cihat

Cilve-gâhın kalbdir "*Ehlen ve sehlen*"[81] merhaba

31 Sûret-i Rahman göründü adını Âdem kodun

Fer-i evfer buldu meclâ-yı mücellâ-yı beka

32 Etti bir dâneyle âdem kişt-zâr-ı âleme

Üstüne hürmetle hâlâ devr eder nüh âsiya

33 Merdüm-i âbî-sıfat deryâ-yı cûdu gözleyip

Menzil-i Cûdî'de kıldı Nûh-ı nevvâh iltica

34 Hızr ile İlyâs berr ü bahriniñ hâdimleri

Bu seyâhat ol sebâhatle eder kesb-i safa

35 Tâ-ebed deycûr-ı mehcûru ederdi imtidad

Ger Kelîm'e ermese nûr-ı *"'Ale'n-nāri hüdā"*[82]

36 Ey Cemîl ü ey Basîr emrinle farzâ kim senin

Hüsn ü Aşk isbâtını gerdûn kılsa iddi'a

---

[81] Arapça'da "*merhaba"* anlamına gelmektedir.

[82] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 10. Ayet: " Hani bir ateş görmüştü de âilesine: "*(Siz burada)* durun; doğrusu ben bir ateş gördüm; belki ondan size bir kor getiririm; ya da ateşin yanında yol gösteren bir kimse bulurum" demişti."

37 Çehre-i gül-reng-i Yûsuf-veş görünürdü Süheyl
Ayn-ı Ya‘kūb'a olurdu sürme-sâ dest-i Süha

38 Bahr-ı fazlıñdan kalem nûna olursa katre-paş
Nokta eyler nûnda Yûnus gibi meşakk-ı şita

39 Âyet-i *"Nūn ve'l-ḳalem"*[83] remz-i hurûf-ı âliyat
Hep delîl ü vahdetindir nakş-ı ser-levh-i kaza

40 Bast u kabzın verdi Cebrâ'îl ü Azrâ'îl'e hükm
Rûh-bahş eyler biri cismi eder candan cüda

41 Mahz-ı tevfîkindir enfâs-ı halâyıkdan turuk
Subh eder handan teneffüs ol deme mahrem saba

42 Hâ' vü vâv oldu nefes hûdan erişmiştir hayat
Hâh vâsıl hâh gāfil zinde-i zikr ü sena

43 Cümlenin ma‘bûdusun maksûdu sensin cümleye
Bir bahâne ara yerde dîv-bâd u ejdeha

44 Mazhar-ı tâm-ı sa‘âdetdir o merd-i ber-murad
İsr-i ashâb-ı Resûl-i pâke eyler iktiza

---

[83] Ayet: Kalem Sûresi, 1. Ayet: " Nûn, Kalem'e ve yazmakta oldukları şeylere yemîn olsun!"

45 Masdar-ı şer ü şekāvetdir o şahs-ı bed-nihad

Kim olur nefs ü hevâdan sekr ü mekre mübtelâ

46 Ol ki mevdûdun senin dâ’im olur ahyâra yar

Ol ki matrûdun senin şeytân-ı karin pîşva

47 Genc-i güher-rîz-i rahmetdir sudûr-ı mürselîn

Mevc-i anber-bîz-i hikmetdir huzûr-ı evliya

48 Kıldın ib‘âs-ı rüsül ta‘yîn ü irşâd-ı sübül

Fark edildi cüz ü kül buldu ümem rāh-ı reha

49 Rü’yete evvel ümemde yoktu yâr ey nazar *

Cebheye pûşîde-bend oldu izâm-ı enbiya

50 Müjde-bahş-ı devlet-i dîdâr olup bu ümmete

Bî-nikāb izhâr-ı vech etti Habîb’in Mustafa

51 *“Men re’ānī”*[84] sırrına âyîne dîdârın senin

Hayret-ender-hayrete düşmez mi erbâb-ı nüha

52 Berk urup Esmâ-i Hüsnâ’dan Şehîd ismin meğer

Eyledi âsârını te’yîd ü icrâ câ-be-ca

---

[84] Hadîs-i Şerîf: *“Men re’ānī fi’l-menām feḳad re’ānī ḥaḳḳā”* ”Her kim rüyada beni görürse; hakkı görmüş olur.”

53 Derd-i verd-i al ile pür-jâle çeşm-i Cebre'il
Taşt-ı hûnin-vâr hem pür-lâle deşt-i Kerbelâ

54 Dâğlar açmış kimi mânend-i mercân u akīk
Zerd-rû kalmış kimi hasretle misl-i kehrüba

55 Nakşına dünyânın aldanmış kimi hem-çün keşef
Bakmayıp ukbâya etmiştir kimi keşf-i gıta

56 Vasl-ı uryânîye tâlib mâ'il olmaz hulleye
Eylemiş bâbıñda Sıddîk'ın kabûl-i bûriya

57 Sen verirsin sündüs ü istebrak-ı Burâk lik
İhtiyâr-ı insilâh eyler deriñde etkıya

58 Cûduñu isbât ile nefy-i vücûd etmek gerek
Çünkü insâna dü-pâ ayniyle vermiş şekl-i *"Lā"*

59 Itr-ı şâhî zîb-i iklîl-i mülûk olsun müdam
Bû-yı *"Lā"*dan şemmedermiş sâlik-i bâğ-ı fena

60 Her ne var alsın bugün *"Lā"* taẖtına illâ seni
Mestdir *Memdûh* kılsın lây-ı humla iktifa

61 *"Mā ʻarefnāk"*[85] etti pâ-yı akla tertîb-i ıkal

"Mā ʻabednāk"[86] açtı ehl-i tâʻata bâb-ı reca

62 Âcizim vasfıñda yâ Rab afv kıl isyânımı

Lutf umar ihsan diler zîrâ ki sultandan geda

-2-

Naʻt-ı Seyyid-i Âlem Sallallahu Taʻâlâ Aleyhi ve Sellem

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Sâkī-i bâkī ki bî-keyf idi bezm-i vahdeti

Cürʻa rîzân eyledi arż üzre dest-i kudreti

2 Cürʻa tıyn-ı tâhir-i âdemle tuttu imtizac

Kālıb-ı âdem sebû-veş buldu meyden humreti

3 Remz-i *"Min ṣalṣālin ke'l-feḫḫār"*[87] oldu âşikâr

Erdi nüh mînâya ol dem bu şarâbın hürmeti

---

[85] Hadîs-i Şerîf: *"Mā ʻarefnāke ḥaḳḳā maʻrifetike yā Maʻrūf."* "Ey (bütün mahlûkat tarafından) bilinen Rabb'im, Sen'i bilinmesi gereken ölçüde bilip tanıyamadık."

[86] Hadîs-i Şerîf: *"Mā ʻabednāke ḥaḳḳā ʻibādetike yā Maʻbūd."* "Ey (yalnızca kendisine) ibadet edilen Allah'ım , Sana hakkıyla kulluk edemedik."

[87] Ayet: Rahmân Sûresi, 14. Ayet: " *(O,)* insanı pişmiş çamur gibi kuru bir balçıktan yarattı."

4 Hamr-ı *"Ḫammertu"*[88] aceb bir neş'e verdi âdeme

Rûh-ı meyden na'ra-i mestâne aldı kuvveti

5 *"Külli şey'in yerci'u"*[89] hükmü edince iktiza

Mest düştü hâke âdem asla oldu ric'ati

6 Çün *"Nefaḫtu fîhi min rūḥī"*[90] **(…)**

Gülşen-i lâhûtdur rûhun bahâr-ı vuslatı

7 *"'Alleme'l-esmā"*[91]ya masdar sâf-ı mir'ât-ı sıfât

Müncelî âyînesinden zât-ı Hakk'ın sûreti

8 Hırz-ı can ta'vîz-i ma'nâ nüsha-i Kübrâ-yı sun'

Batn-ı Kur'an nakş-ı levh-i gayb rahmet âyeti

9 Ahsen-i takvîm ile *"S̱ümme redednāh"*[92] âh ah

Hüsn-i ḥāl ü kubh-ı a'mâlin delîl ü illeti

---

[88] Hadîs-i Şerîf: *"Ve ḫammertu ṭıynete ādeme bi-yedeyyi erba'īne ṣabāḥan."* "Âdem'in çamuru kırk sabah kudret eli ile yoğrulmuştur."

[89] *"Külli şey'in yerci'u ilā aṣlihi."* "Her şey aslına rücû eder."

[90] Ayet: Hicr Sûresi, 29. Ayet: " Artık onu *(insan olarak yaratıp)* düzelttiğimde ve ona *(yarattığım)* rûhumdan üflediğimde, hemen ona secde ediciler olarak yere kapanın!"

[91] Ayet: Bakara Sûresi, 31. Ayet: " Ve Âdem'e isimlerin hepsini öğretti, sonra onları meleklere arz ederek: "Eğer *(iddiânızda*) doğru kimseler iseniz, haydi şunların isimlerini bana bildirin!" buyurdu." Mısra'da iktibas edilen ibârenin aslı *"Ve 'alleme ādeme'l-esmā"* olmakla beraber Klâsik metinlerde ekseriyetle, burada görüldüğü gibi, *"'alleme'l-esmā"* şekli tercih edilmiştir.

[92] Ayet: Tîn Sûresi, 5. Ayet: " Sonra onu, aşağıların aşağısına çevirdik."

10 Müntesib unsur türâba müncezib eflâke ruh
Birisi süflî biri ulvîye eyler rağbeti

11 Takviyet bulsa beden rûha erer za‘f u kesel
Cism olursa nâ-tüvan rûhun medâr-ı mikneti

12 Rûh-ı kudsîdir hümâ-yı lâ-mekânı gerçi kim
Üstühan kūt-ı hümâ olmuş Hudâ’nın hikmeti

13 Âlem-i emrin hakāyık-bîni rûh oldu veli
Emrine Allâh gālib rûha sârî dehşeti

14 İhtisâs-ı rûh-ı sâbit âlem-i emr üstüne
Âlem-i emrin mu‘ayyendir hudûd-ı vüs‘ati

15 Yek kadem rûhâniyât etmez makāmından huruc
“Lev denevtu”[93] verdi Rûhu’l-kuds’e havf-ı ḥurkati

16 Rü’yete bulmaz zafer Rûhü’l-emîn olsa eğer
Lem‘a-i vech-i celâl-i zâta yoktur tâkati

17 Secde etti Âdem’e cümle melek ol vech ile
Bârekâllah nergisi rü’yet türâbın kısmeti

---

[93] Hadîs-i Şerîf: *“Lev denevtu etmileten li-aḥteraḳtu.”* “Bir parmak ucu daha yaklaşsam, muhakkak yanardım.”

18 Âlem-i halk ile tevsîm ettiler bu âlemi
Hayret-i eflâkiyandır hâk-pânın rif‛ati

19 Ey anâsırdan türâbın sürme-i çeşm eyleyen
Devlet-i bîniş senin seyret cemâl-i izzeti

20 Sâye-i serv-i revan-veş hâke yüz sür dâ’ima
“Keyfe medde’ẓ-ẓıll”[94]ile Tûbâ’ya saldın heybeti

21 Bu türâb-âsâ gubâr-âlûd bâb-ı hazret ol
Hâsıl olsun tâ kemâlât-ı nübüvvet nisbeti

22 Fahr-ı âlem Ahmed-i mürsel Şeh-i “*Levlāk”*[95]-taḫt
Mâye-i terkîb-i âdem hâk-pây-ı devleti

23 Ol Nebî-i arş-menzil kim vufûr-ı feyzden
Cebre’îl’i hâke çekmiştir safâ-yı tıyneti

24 Mazhar-ı bâtın zuhûr-ı Hak zahîr-i enbiya
Hâtem-i zahr-ı şerîfi hâtimiyyet hücceti

---

[94] Ayet: Furkān Sûresi, 45. Ayet: “ Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Eğer dileseydi onu elbette sâbit kılardı. Sonra *(biz)* güneşi onun üzerine bir delil *(o gölgenin sebebi)* kıldık.”

[95] Hadîs-i Kudsî: *“Levlāke levlâke lemā ḫalaḳtü’l-eflāke.”* “Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.”

25 Olmasa imdâdı pâ-der-gil idi âdem henüz
Gül yüzü açılmasa görmezdi Rıdvan cenneti

26 Âlemiyyetden n'ola olursa ganî Rabb-i Ahad
Fart-ı istiğnâda geldi âlemînin rahmeti

27 Duydu ilmin mecma'u'l-bahreyne Hızr etti şitab
Medh-i hulkünde nümâyandır Kelîm'in lükneti

28 Cûd-ı hâsından kinâyet hân-ı yağmâ-yı Ḫalīl
Nâmı konmuş mâ'ide Îsâ'ya erdi ni'meti

29 Bir hevâ-dârı Süleymân oldu nice rûzigâr
Aşkına Dâvûd da savm-ı visâlin niyyeti

30 Seng-i bâbı Yûsuf-ı Sıddîk'a mücellây-lika
Gerd-i rāhından alır Ya'kūb kühl-i ibreti

31 Seyredenler Yûsuf'u kat'-ı enâmil eylemiş
Kim görür kurbânı olmaz ol mübârek tal'atı

32 Bâdî-i bu'd-ı ebeddir hükm-i şer'inden udul
Bâ'is-i kurb-ı nevâfil ittibâ'-ı sünneti

33 Lutfu tahlîs etti süfliyyâtdan mü'minleri

Münderic kılmıştır îmanda ulüvv-i himmeti

34 Devha-i pür-nûr-ı Tûr'a cilve-fermâ her biri

Eylemiş ashâbını tenvîr bezm-i sohbeti

35 Âyet-i "*İnnā fetaḥnā*"[96] cevher-i şemşîridir

Azmine âmâde hayru'n-nâsırînin nusreti

36 Berk-i âteş-tâbdan kavs-i kuzah tutmaz karar

Kestirir zünnârını gerdûna tîğ-i gayreti

37 Haşyetinden ser-nigûn büt deyr-i dâ'ir teb-zede

İnkılâb-efzâ-yı dünyâ bâ ü tâ-i bi'seti

38 Ol kadar münsedd ki hasm-ı dînine rāh-ı güriz

Cezb eder bi'l-cümle mevcûdâtı arżın sıkleti

39 Ol kadar aşkıyla mevcûdât düşmüş cezbeye

Ân-ı vâhid hîç hîç ârâma bulmaz mühleti

40 Nükte-i pâk-i *"Ene emlaḥ*"[97]den almış yemm nasib

Şûr-ı haşr erince bahrın bitmez aslâ serveti

---

[96]Ayet: Fetih Sûresi, 1. Ayet: " Şüphesiz ki biz sana, apaçık bir fetih açtık *(ihsân ettik.)*"

[97] Hadîs-i Şerîf: "Ben Araplar'ın en güzeliyim."

41 Gösterir parmakla âlem zâtını i‘câzda
Oldu engüştü ile zâhir mehin mâhiyyeti

42 Lûle-i ser-çeşme-i ihsan hem ol engüştdür
Âb-ı tâb eyler revân ammâ ki Kevser lezzeti

43 Şevḳ-i vaslıyla revâ ber-dâr ise Mansûr ger
Mescidinde nâle kıldırdı amûda firkati

44 Berg-i sebz evrâk-ı eşcâr olsa ser-tâ-ser kalem
Sebt edilse mu‘cizâtı yine bulmaz gāyeti

45 Nutka gelmiştir ağaçlar yazmağa hâcet nedir
Nev-nihâlan tûtî-i şîrin-beyân-ı hazreti

46 Meyl-i sû-yı Veyl ederse kalb-i re’fet-perveri
Nârdan âzâd içün tâ ki usât-ı ümmeti

47 Ter-zeban gılman gibi eyler zebânîler hıram
Şeb-çerâğ-ı zülf-i ḥūr olur cahîmin zulmeti

48 Bîh ü şāẖından yürür ehl-i azâba cûy-ı huld
Naẖl-i zakkūma tarâvet verse mâ’-i re’feti

49 Pâdişâhâ lâ-mekân-câhâ *"Le-'amruk"*[98]-mesneda

Sende isbât eyledi Allâh hüsn-i hasleti

50 Hakk'ın ahlâkı ile abde tahalluk farzdır

Hak seni vasf eylemiş ben de düşürdüm fırsatı

51 Şu'le şeklin tuttu evsâfiñda kilk-i ser-bülend

Âlem-i bâlâya aks etmekte nûrâniyyeti

52 Tâbiş-i bîdâr-ı çeşmân-ı me'ânîdir yine

Hoş uyandırdım şebistânıñda şem'-i fikreti

53 Vâdî-i Eymen devâtım hâme handan bir Kelim

Destine elvâh almış nûrdandır hey'eti

54 Birbirin ta'kīb eder tab'ımda ilhâm-ı Huda

Nazm-ı eş'âr eylesem fazlınla çekmem zahmeti

55 Tab'ım ol âyîne-i sûret-nümâ-yı gaybdır

Dem-be-dem İskender'in baktıkça artar hayreti

56 Hayrete düşmez mi İskender bu mir'ât-ı latif

Buldu hâk-i âsitânıñdan safâ vü safveti

---

[98] Ayet: Hicr Sûresi, 72. Ayet: " *(Ey şanlı Peygamber!)* Ömrüne yemin olsun ki, gerçekten onlar sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı."

57 Ben ayağıñdan çıkan toprağ ile mestâneyim

Çektim ol topraktan tıyn-ı sebû-yı işreti

58 Bir avuç toprağıma can-dâdedir fevc-i sürûş

Şu sifâlîn kûzede pür-mevc rûhun hâleti

59 Durma ey *Memdûh* hâk-i acze kıl vaz'-ı cebin

Çünkü mağz âşüfte etmiştir şarâb-ı midhati

60 Tâ ere sekr-i velâyet neşvesi âriflere

Tâ ki rindân-ı Hudâ'nın hâzır ola himmeti

61 Dōstânında dürûd olsun adûsu derd-mend

Eylesin bu işreti çeksin o dâ'im usreti

-3-

Na't-ı Habîb-i Hudâ Aleyhisselâm

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yine şeb-tâb ile gösterdi bâğ u bûsitan kevkeb

O demdir kim alır şimdi zeminden âsuman kevkeb

2 Zemîne zer-feşan nergis semâdan lem'a-rîz encüm

Zemîn ü âsumanda hâsıl etmiştir zaman kevkeb

3 Hudâ-yı zü'l-minendir nûru bu arż u semâvâtın

Zemin cirm-i münîr olmuş ne eyler imtinan kevkeb

4 Şebistân-ı bahârın var aceb fer-i firâvânı

Verir üşkûfesinden çarha şāẖ-ı erguvan kevkeb

5 Olur aks-i latîfiyle felekde kehkeşan peyda

Habâbından ayân ettikçe her cû-yı revan kevkeb

6 Hezâran beyze zâhir lânesinde bülbül-i zârın

Meğer 'arż etti cenb-i nesr-i tâ'ir bî-keran kevkeb

7 Kamer leylen misîl-i şu'le-i ruhsâr-ı Leylâ'dır

Anın-çün Kays-ı âteş-meşreb olmuştur şeban kevkeb

8 Sevâd-ı şeb nazarda ayn-ı kühl-i Isfahânî'dir

O meh-rûya tutar destinde sîmin sürme-dan kevkeb

9 Saçın çözse cihan ser-tâ-ser olur şeb gibi **(…)**

Nikāb-ı ẖālini açsa bulur tâb u tevan kevkeb

10 Dehân-ı hande-nâkinden göründü dürr-i dendânı

Kamer şakk oldu mâbeyninde tâban can-sitan kevkeb

11 Leb-i la‘lindeki tebhâledir maksûd olan bundan
Akīk üzre Süheyl isminde var bir pâs-ban kevkeb

12 Akīk olmaz ziyâ-yı şeb-çerâğ-ı dâğıma hem-ser
Bulur künc-i harâbım içre genc-i şâygân kevkeb

13 Dem-âlûd oldu dîdem merdümün âfâka nâzırdır
Nücûm ehli habîr olsun yine gösterdi kan kevkeb

14 Benim ol ravza-i hun-cûy-bâr u âteşin gül-nar
Felek haşyet çeker naẖl-i enârımdan nihan kevkeb

15 Semender-fıtratım sûziş ile tahrîk-i bâl etsem
Şerer-rîzân olur her bir şerer âteş-feşan kevkeb

16 Şerer âhımda pinhandır reh-i Bathâ’da kalsam ah
Dırahşân oldu zanneyler semâdan kâruban kevkeb

17 Ne minnet kevkeb-i mes‘ûduna gerdûn-ı gerdânın
Gözümde rîze-i seng mescid-i fahr-ı cihan kevkeb

18 Mu‘allâ-mertebe şāh-ı rüsül mahbûb-ı zât-ı Hak
Şeh-i meh-kevkebe mi‘râc-ı tâc-ı lâ-mekân kevkeb

19 Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki nakş-ı pâk-i pâyinden
Tutar İdrîs-i sâhib-‘ilme levh-i imtihan kevkeb

20 Kitâbullâh destinde semâvâta mu‘âdildir
Anın her noktasın kıldı Hudâ-yı müste‘an kevkeb

21 Tefâzîl-i hitâb-ı müstetâbı levhde mektub
Kanâdîl-i kıbâb-ı bâbı dehre mihriban kevkeb

22 Ser-i kûyunda bi’r-i zemzeme leb-teşnedir gerdun
Eder haytu’ş-şu‘â‘-ı mihri delve rîsman kevkeb

23 Çemen-zâr-ı sa‘âdet ravza-i huld-iştihârıdır
Fezâsında şitâban kebg-i vâlâ-âşiyan kevkeb

24 Fezâ-yı feyzine ta‘yîn-i had etmek ne mümkündür
Sabâh-ı haşre dek olursa ger peyk-i devan kevkeb

25 Felek pûyân olup pâyında kıldı âbla hâsıl
Temâşâ eyleyen anı eder zann u güman kevkeb

26 O vâdîde hacer bir âfitâb-ı kimyâ-gerdir
O deştin rîk-i bârını ser-â-pâ zer-feşan kevkeb

27 Olursa pençe-i hurşîd-i adli âsuman-pîra
Eder bedr ayasıyla çarhda nesc-künân-ı kevkeb

28 Nasîb alsa gülistan nîm hand[e] iltifâtından
Açar kerrûbiyâna berg-i zerd-i zağferan kevkeb

29 Maâzallah eğer hışm ile çarha bir nigâh etse
Sipihr âyînesinde âb olur sîm-âb-san kevkeb

30 Arak vech-i münîrinde temevvüc eylese farza
Gider deryâ-yı nûra andan olur kâmuran kevkeb

31 Mücellâ seyfdir bu mevc-hîz ü şu‘le-bâr olsa
Bulur feyz-i dem-â-dem cevherinden bahr u kân kevkeb

32 Kamer-sûret şehen-şâhâ münevver-tal‘atâ māhâ
Cihâna doğmamıştır sen gibi sâhib-kıran kevkeb

33 Değil medd-i şihâb ol şeb ki mi‘râc ile fer buldun
Sana îman getirmiş eyleyip ref‘-i benan kevkeb

34 Mürîd-i dergeh-i aşkın iki şeb-zinde-dârındır
Kamer kat‘-ı menâzilde eder tayy-ı mekân kevkeb

35 Bülend ahterdir ol tâli‘ ki mihriñden alır pertev
Nigûn-serdir o kim görmez cemâliñde ayan kevkeb

36 Sayar mı encümü müstağrak-ı envâr-ı dîdârın
Halîlullâh çeşminden ufûl etti heman kevkeb

37 Getirmiş arş ile ferşi sücûd-ı dergehin vecde
Meh-i Ken‘ân’a olsun cebhe-sây-ı âsitan kevkeb

38 Gezer zulmetde Hızr-âsâ ararsın çeşme-i cânı
Döker sad âb-rû yolda eder eşkin revan kevkeb

39 Erişse katre-i lutfun söner nîran dolar envar
Kemîne ahkerin eflâke eyler kudsiyan kevkeb

40 Güher-pâş oldu evsâfıñda *Memdûh* öyle kim şimdi
Süreyyâ reşk eder kılsa anı ıkdu’l-lisan kevkeb

41 Neyim ben rû-siyeh âciz değil medhin yine kābil
Senâ-yı kadriñe açsa eğer bin bin dehan kevkeb

42 Dil-i mahrûmu olsun dôstân-ı bâbınıñ sâlim
Ser-i menḥûs hasm-ı dîniñe ursun sinan kevkeb

-4-

Na‘t-i Server-i Cihân Aleyhi Salâtu’l-lâhi’l-Mennân

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Bün-i çehden cenâb-ı Yûsuf’u Ken‘âniyan çekti
Görün farkı cebîn-i arşa Rabb-i müste‘an çekti

2 Tutuk-bend-i ezel tefrîk içün ruhsârını andan
Cemâl-i māh-ı Ken‘ân’a nikāb-ı hüsn ü an çekti

3 Sürâdık-sûz olan berk-ı nigâh-ı Mustafâ ancak
Hicâb-ı kibriyâsın gayretullah her zaman çekti

4 Vücûdu cezbe-bahş oldu zihî te’sîr-i hikmetdir
Bütün eşyâyı arż ol cezbe ile râygân çekti

5 Hidâyet burcuna encümdür ashâb-ı kirâmı hep[99]
Keremden Ka‘be-i dîdâra bin bin kâruban çekti

6 Zihî ihsan ki nakş-ı pâyi hurşîd eyledi hâsıl
Zihî sultan ki tuğrâsın semâya zer-feşan çekti

---

[99] Hadîs-i Şerîf: *“Aṣḥābī ke’n-nücūm bi-eyyihim ıḳtedeytum ihtedeytüm.”* “Ashâbım yıldızlar gibidir, onların hangisine rastlarsanız uyun; onlar size hidâyet eder.” şeklindeki hadîs-i şerîfe telmih vardır.

7 Garaz ta‘lîmdir pâ-yı Resûlullâh’ı telsîme
Çemen nakkāşı gülden yerlere şekl-i dehan çekti

8 Ulüvv-i kadrine Kur’an’da olmuş her elif şâhid
Alemler pîş-i şâhîye katâr-ı izz ü şan çekti

9 Ahad’dan bu elif hasret çekip de Ahmed’e ermiş
Ser-i âdemde durdu medd-i ikbâli ayan çekti

10 Elifdir piş-rev-i âdemde feyz-i Ahmedî’dir ol
Elif neydir fem-i âdemde dem sürdü figan çekti

11 Elifler geçti âlâf u ulûfu Hak kelâmında
Uyûn-ı hasmına ki mîller gâhî sinan çekti

12 Ne izzet hâk-sârân-ı kad-i Tûbâ misâli çün
Elifden lafzatullah sâye-i serv-i revan çekti

13 Düşüp de zıllı arż üzre şerîki olmaya şâyed
Ser-i mahbûbuna Bârî sehâb-ı âsuman çekti

14 Sarıldı dâmen-i âl-i abâya aşk ile C[i](e)br(e)’il
Nebî kim başına aldı abâsın nâgehan çekti

15 Değildir kevkeb-i derrî şeb-i İsrâ'da tâb-endaz
O şāhın farkına gerdun murassa' sâyeban çekti

16 O şeb kim azm-i eflâk etti envâ'-ı sa'âdetle
Önünde micmer-i māh-ı nevi heft ahteran çekti

17 Verirdi kûha Dâvud'un sadâsı vecd-i zikr amma
Anın gül-bângını arş-ı Hudâ'da kudsiyan çekti

18 Dahi fir'avn elinden çekmedi sâhib-yed-i beyza
Belâlar kim Nebî-i kudsî-i âhir zaman çekti

19 Huzûra yâ Resûlallah n'ola bu na'tı 'arż etsem
Meleh pâyın Süleyman bezmine mûr armağan çekti

20 Elimden gelmiyor hicr oduna artık tahammül ah
Urunca nâr-ı dâne destini Mûsâ benan çekti

21 Kamer bir hüsn-i matla' eylemiş dîvânıma tertib
Utârid erişip gûş-ı hilâli farkdan çekti

22 Ciger zahmında buldu okların ol bî-aman çekti
Eliyle diktiği nev-res fidânı bâğ-ban çekti

23 Cihan deyrinde Rûhullâh'dan sûret çekilmiş lik
Musavverler sana ey büt bakınca derd-i can çekti

24 Sirişkim cûş eder çeşmin yine hûn-ı dile dalmış
Kenâr-ı cûda ayyâşım şarâb-ı erguvan çekti

25 Kalem durdu sevâd-ı dehşet aldı levh-i mahfûzu
Gönülde tîğ-i aşkın şöyle hatt-ı imtihan çekti

26 Ser-i kûyuñda her gün çâk olur subhun girîbânı
Sabâ gül-rûyuña karşı seher âh-ı nihan çekti

27 Ecel görmez beni zîr-i gubâr-ı hatta pinhânım
Ki toprağım imiş ol vakt erip ey nev-civan çekti

28 Mugaylan buldu pâ-yı üştür-i ser-mest-i Leylâ'da
Anı müjgân-ı çeşm etmeğe Kays-ı nâ-tevan çekti

29 Çeker mi bir kadeh sahbâ içün gerdûndan minnet
O rindan kim harâbâta düşüp ratl-ı giran çekti

30 Nedir keyfiyyet-i tecrîd rindân-ı Hudâ'dan sor
Mesîhâ neş'esin dem gördü bu sâgar-keşan çekti

31 Buyurmuş Hak döner şu arż âhir ıhn-ı menfûşa
Yerinden atılıp Hallâc o gayretle keman çekti

32 Felek teklîf ederse atlasından döşeğe alma
Bu bâzâra girenler bâr-ı dünyâyı heman çekti

33 Bakılsa şîşe-i haccâma benzer günbed-i mîna
Urûk-ı âdemîden hayli demlerdir ki kan çekti

34 Nevin vâdîde şimdi şeh-süvâr-ı tab‘ı *Memdûh*’un
Semend-i kilki sürdü şâ‘iran cümle ‘inan çekti

35 Münevver eyledim evrâkı vasf-ı fahr-ı âlemde
Akûs-ı târ-ı mıstardan felekler kehkeşan çekti

36 N’ola şebnem-nisâr-ı ravza-i Peygamberî olsam
Beni mihr ü muhabbet perteviyle zerre-san çekti

37 Ziyâret kasdın ettim dün gece bu ravza-i pâke
Sitâre meş‘al aldı destine meh şem‘-dan çekti

38 Harem-gâh-ı Resûl’e dâhil oldu cân-ı hasret-keş
Dürûd-ı hazreti tâ subh anda şâduman çekti

-5-

Na‘t-ı Hâce-i Kâ’inât Aleyhi Ekmeli’t-tahiyyât

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Bahâr erişti vezân oldu semt-i gülşene bad
Getir piyâleyi sâkī ki “*Her çi bād-ā -bād*”[100]

2 Elinde sâgar-ı ser-şâr la‘l-i reng-i gülün
Aceb mi dem-keş olursa hezâr-ı gam-ı mu‘tad

3 Zemin nümûne-i mînû zaman zamân-ı neşat
Felek müsâ‘id-i mînâ melek eder imdad

4 Tarab-tırâz-ı mecâlis ferah nedîm-i huzur
Safâ saf-âver-i meydân-ı ayş zevk-i ziyad

5 Açıldı gonca-i pür-gunc u nâz hand-â-hand
Misâl-i hâtır-ı hûbân-ı Helluh u Nevşad

6 Çekerdi fasl-ı şitâ gül-bahâr-ı hicri hezar
O zâra şeş-der-i bâğ içre verdi gonca küşad

7 Dağıttı berg-i hazan-veş sipâh-ı sermâyı
Bahâr taktı meğer bîde hançer-i fûlad

---

[100] Her ne olursa olsun.

8 Benefşe-zâr-ı şebistandır anda meş‘al-i māh
Çerâğ-ı lâlenin etmiş fitîlini îkad

9 Görüp şu nakş u nigârı fezâ-yı gülşende
Tasavvuru ile denk olmasın mı yâ Behzad

10 Tarâvet-i çemen ü nesteren terâne-i murg
Letâfet-i semen ü sûsen ü gül-i şimşad

11 Tezerv serve şitâbân u kebg kûha devan
Hevâ hümâya mekân bülbül-i hazin dil-şad

12 Giyâh-ı sebze-fürûş u miyâh cûş-â-cuş
Nigâh-ı hulle be-dûş u riyâz-ı huld âbad

13 Köpürmüş ağzı gelir mevc mevc cûyların
Katâra girdi yine üştürân-ı tünd-nihad

14 Süyûl-ı girye-künan sâ’il-i sebîl-i sehab
Huyûl-i pây-zenan sâha-gîr-i semt-i sifad

15 Ganem-i gumûl-güzîn râ‘iyân nefîr be-dest
Rişâ şüceyre-nişin her şecer cirâb-ı cerad

16 Yeşil giyindi dıraht-ı hadîka Hızr-âsâ

Siyâb-ı sündüs-i Hızr oldu zîb-i kadd-i katad

17 Çenâr bergidir elvâh-ı Mûsî-i İmran

Delîl-i ahdar-ı nâr etti anı Rabb-i ibad

18 Olur müfessir-i ma‘nâ-yı *“Keyfe yuḥyi’l-arż”*[101]

Mesîh’den nefes almış sabâ mübârek bad

19 Bu demde bâd-ı latîf ü habâb-ı âb-ı revan

Nazîr-i Kays-ı hevâyî mu‘âdil-i Ferhad

20 Kenâr-ı kûhda nergis(i) murâkıb ile durur

Gören sanır ki çeker pîr-i Gülşenî evrad

21 Nihâl-i gülde velî andelîb olur seherî

Medîha-gûy-ı Habîb-i Hudâ-yı bî-endad

22 Bakıp da ravzaya çün kim safâ-yı bâl bulur

Senâ-yı Hazret’i eyler bu vechle îrad

23 Bahâr-ı rûh-ı gül-i keşf-i zamîrân-ı zamir

Nehâr-ı rahmet ü nûr-ı kulûb vird-i fu’ad

---

[101]Ayet: Rûm Sûresi, 50. Ayet: “ Şimdi Allah’ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şüphesiz ki O, ölüleri elbette dirilticidir. Çünkü O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”

24 Nümûne zîb-i rümûz-ı hikem kitâb-ı ledün
Tamâm-ı aşk-ı mefâtîh hub-ı kilîd-i murad

25 Ziyâ-yı dîde-i âdem zulem-zed ey adem
Penâh-gâh-ı ümem dâver-i memâlik-i dad

26 Hıdîv-i mülk-i bekā şehriyâr-ı kuds-i serir
Serîre-dân-ı semâ nâzenîn-i sidre-visad

27 Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki zât-ı akdesidir
Bu nüh revâk-ı mu'allâya bâ'is-i îcad

28 Şeh-i şükûh-nişan kim cenâbı olmasa ger
Esâs tutmaz idi şu sarây-ı seb' Şeddad

29 Vücûd-ı pâkine muhtass makām-ı ferdiyyet
Şikeste-bestedir anda enâmil-i a'dad

30 Ne şibh-i Kādir-i Mutlak ne misline imkân
Zihî kemâl-i İlâhî kemâl-i isti'dad

31 Medâr-ı hılkat-i eşyâ ki olmasa zâtı
Riyâh revh bulur muydu rûhdan ecsad

32 Temâyül etmez idi izdivâca nüh âbâ
Bu arż çekmez idi çâr ümmehâta mihad

33 O sadr-ı sâfî ki Cibrîl geldi şakk etti
Merâm-ı ‘arż-ı garâm u murâd-ı şerh ü dad

34 Dahîl-i bâbı olur dâm-ı nefsden me’mun
Ki vermemiş harem âhûsuna ziyan sayyad

35 Sezâdır ümmete ahrâr-ı müslimin denmek
Hurûş-ı cûdu ile oldu servler âzad

36 Zülâl-i mekremeti cûy-bâr-ı gülşen-i din
Şerâre-i gazabı berk-ı hırmen-i ilhad

37 Hadîka-i kereminden nesîm bulmuş eser
Hübûb edeydi o feyz ile âteş üstüne bad

38 Olurdu ahkeri reşk-i nücûm u mihr ü kamer
Semâya bezl-i atâ-yı kül eyler idi remad

39 Gehî ki bârika-i kudreti verir hükmün
O rütbe çâbük ü çâlâk birleşir ezdad

40 Şihâb-vâr eder bîd-i sürh neşr-i şerer

Sehâb-sân olur tab'-ı penbe sâ'ika-zad

41 Cihânı eyledi lerzan *"Ene nebiyyü's-seyf"*[102]

Anınla enfes ü âfâka düştü emr-i cihad

42 Sihâm-ı tündü içün kıldı Cebre'îl kasem

Hüsâm-ı cündü içün verdi Azra'îl nicad

43 Felek mütâbi'-i ferman melâ'ik emrine ram

Kazâ mutî'dir ahkâmına kader münkad

44 Bülend-bâr-gehâ arş-mesnedâ şāhâ

Âyâ Habîb-i Hudâ mün'im ü kerîm ü cevad

45 Sen olmasan yaratılmazdı arş ile kürsi

Sen olmasan kalem etmezdi levhe tarh-ı sevad

46 Senin zuhûrun içün dağ u taş şâkirdir

Şehâdet etti hadâyık lisâna geldi cemad

47 O bezm-i hâsda ser-germ-i câm-ı vahdetsin

Ki enbiyâ vü rüsül senden eyler istimdad

---

[102] Hadîs-i Şerîf: Bu hâdîs-i şerîfin manası "Ben rahmet peygamberiyim, ben savaş peygamberiyim." şeklindedir.

48 Gulâm-ı dergehin olmaktı maksad-ı Yûsuf
Verildi cânib-i Hak'dan ana cevâz-ı mezad

49 Gök ehli ism-i şerîfinden ahz-ı nûr eyler
Ulüvv-i kadr ile eflâke sen çıkardın ad

50 Fakīr-i bâbınıñ ekle gınâ-yı kalbini kim
Palâs-pâre gelir aynına kabâ-yı kubad

51 Temessül eyler o dem hûriyân-ı huld-i berin
Ederse kûyuñu çeşm-i hayâl-i pîş-nihad

52 Sadâ erer bana her şeb kilâb-ı kûyuñdan
Hep âşinâdır eden âşinâsını yine yad

53 Sözüm o rütbe elezzdir ki na'-t-i pâkiñde
Eder bu künbed-i mînâyı şîşe-i kannad

54 Sabâh-ı haşre kadar n'ola yazsam evsâfın
Eşi'a hâme vü nûr-ı siyâh oldu midad

55 Şefâ'at eyle bu *Memdûh*-ı ma'siyet-kâra
Zahîri kim olur anın sen etmesen imdad

56 Şu yolda kat‘-ı mesâfâtdan hirâsandır

Girân-bâr-ı hatâyâ vü reh-rev-i bî-zad

57 Yeter hebâ-yı nefisden hikâyet ü zâri

Yeter hevâ-yı hevesden şikâyet ü feryad

58 Bahâr tâ ki gelincik çiçeklerin bezeye

Arûs-ı goncaya tâ kim hezâr ola dâmad

59 Vürûd-ı rûd dürûd ede ravzasın reyyan

Revân hazretine sünbül-i selâm-ı ibad

-6-

Na‘t-ı Nebî-i Güzîn Salavâtu’l-lâhı Aleyh

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Sırr-ı tevhîdi ârif ol yâ hu

“Ennehu lā ilāhe illā hū”[103]

2 Can bulup oldu atse-rîz âdem

Çehre-i mâsivâya kıldı tüfu

[103] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 18. Ayet: “ Allah, adâleti kāim kılarak kendisinden başka ilâh olmadığına şâhidlik etti; melekler ve ilim sâhibleri de *(adâletle kāim olarak buna şâhidlik ettiler).* O’ndan başka ilâh yoktur; *(O,)* Azîz *(kudreti dâimâ gālib gelen)*dir, Hakîm *(her işi hikmetli olan)*dır.”

3 Cümle eşyâ delîl-i vahdetdir

Hem-çü Mansûr her ne var Hak-gû

4 Şükr-i Sübhân'a bir lisan sûsen

Zikr-i Yezdân'a bir zebandır mu

5 Kanı ahd-i dürüst-i bezm-i elest

Gelmiyor yâdıña dem-i *"Ḳālū"*[104]

6 Yüz sürerdi ayağıña ol dem

Mey-i mînâ-yı meclis-i mînu

7 Hâliyâ tîh-nişîn-i hırmansın

Hey aceb bâl açar uçar tîhu

8 Rîv-i dîve zebun Süleyman'sın

Bâm-ı Belkīs'e pür-feşan bü'-bü'

9 Söylemezdim sana bu esrârı

Servden fâhte eder gû gû

---

[104] Ayet: A'râf Sûresi, 172. Ayet: " Hani Rabbin, Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini çıkarıp da onları kendilerine karşı şâhid tutmuştu *(ve buyurmuştu ki:)* "*(Ben)* sizin Rabbiniz değil miyim?" *(Bütün ruhlar) (dediler ki:) "(Evet! Sen bizim Rabbimizsin!)* Şâhid olduk!" Tâ ki kıyâmet günü: "Doğrusu biz bundan habersiz kimselerdik!" demeyesiniz."

10 Dâma düştün meğer gazâl misal
Destiñi bağlamış şu pâ âhu

11 Almadın şemme bû-yı irfandan
Yok mudur sende gayret-i âhu

12 Hâdim-i batn olup butûnu kodun
Müşk-sâ idi gördüğün müşk-bu

13 Rağbet ettin cihân-ı fânîye
Süstdür süst hâne-i tündu

14 Şekl-i tâbût gösterir Cevza
Ferş eder cismiñe zemin ten-şu

15 Sūret-i kehfden nişâne kubur
Sende Ashâb-ı Kehf-veş uyhu

16 Çarh-ı bed mihr-i şîşe-i haccam
Şa'şa'a kasd-ı fasd içün nîsu

17 Pestdir arż hayf gerdun dûn
Şeb siyeh-dil dirîğ subh dü-ru

18 Derd-mendâne var o bâr-gehe

Kim derinden Mesîh alır dâru

19 *Faḫr-ı ʿālem Muḥammed-i ʿArabī*

Vācib āmed s̱enā-yı Ḥażret-i ū[105]

20 Âfitâb-efser ol şeh-i "*Levlāk"*[106]

Tâb-fermâ-yı târem-i nüh tü

21 Beyt-i merfûʻa himmet-i bâni

Şâhid-i gayba ismeti bânu

22 Bâğ-ı kadri şükûfe-dân-ı cinan

Âsumân anda sebz-ter âlû

23 Şemse-i ṭāḳ u şeb-çerâğından

Hūr alır lemʻa meh bulur mâhu

24 Nükhetiyle kerûbiyan ser-mest

Dest-i pâkinde rûh-ı destenbu

---

[105] "Kâinâtın övüncü, Muhammed-i Arabî(dir); O'na medh ü senâda bulunmak vâcib oldu."

[106] Hadîs-i Kudsî: *"Levlāke levlâke lemā ḫalaḳtü'l-eflāke."* "Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım."

25 Dest-i pür-nûru kim yedullahdır

Buldu kudretden ol kadar nîru

26 *“Fevḳa eydīhim”*[107]oldu hükmüne dâll

Bârekâllâh kuvvet-i bâzu

27 Çünkü hablü’l-metîn turresidir

Vechine verse fer gehî gîsu

28 Âlemin gûş-ı hûşuna erişir

Mûlarından nidâ-yı *“Va‘taṣımū”*[108]

29 *“Ḳābe ḳavseyn”*[109] sırrı olur faş

Cünbişe gelse ol keman-ebru

30 Görse ger ẖālini Bilâl’e döner

Çin’de âteş-perest olan hindu

---

[107] Ayet: Fetih Sûresi, 10. Ayet: “ Şüphesiz ki sana bîat edenler, ancak Allah’a bîat etmektedirler. Allah’ın *(kudret)* eli onların *(sana bîat eden)* ellerinin üzerindedir. Artık kim *(bîatını)* bozarsa, o takdirde ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah’a, hakkında söz verdiği şeyi yerine getirirse, bunun üzerine *(Allah)* ona yakında *(pek)* büyük bir mükâfât verecektir.”

[108] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 103. Ayet: “ O hâlde hep birlikte Allah’ın ipine *(Kur’ân’a)* sımsıkı sarılın ve parçalanmayın! Hem Allah’ın size olan ni’metlerini hatırlayın! Hani *(siz) (birbirinize)* düşmanlar idiniz de *(Allah)* kalblerinizin arasını *(İslâm ile)* birleştirdi; böylece O’nun nimeti sâyesinde kardeşler oldunuz. Hem ateşten bir çukurun kenarında *(küfür içinde)* idiniz de sizi oradan kurtardı. Allah, size âyetlerini böyle açıklar, tâ ki hidâyete eresiniz.”

[109] Ayet: Necm Sûresi, 9. Ayet: “ O kadar ki, kāb-ı kavseyn *(iki yay)* kadar veya daha da yakın oldu!”

31 Nâr-ı dûzah söner cinân açılır

Gül yüzünden düşünce mâ'-i vuzu

32 Ki *"Mine'l-mā'i külle şey'in ḥayy"*[110]

Rahmet-i Kird-gâr'dır ol su

33 Katresi berr ü bahre gevher-bar

Ana lâ lâ desin hele lü'lü'

34 Mâye-dâr olsa ebr-i lutfundan

Naẖl-ı Tûbâ'ya nâz eder nâzu

35 Müşt ururdu sipihr-i jâle müdam

Bâbına verse pehlivan pehlu

36 Gidemez ordu-gâh-ı heybetine

Hasmı gösterse de hücûm u gulüvv

37 Seyf-i kahrıyla çâk olur bedeni

Heft ecrâmı cevşen etse adu

38 Savn-ı Mennan hisânına sâhib

Avn-ı Bârî husûnuna bâru

[110] Ayet: Enbiyâ Sûresi, 30. Ayet: " İnkâr edenler görmediler mi ki, şübhesiz gökler ve yer birbirine bitişik idiler de onları ayırdık ve her canlı şeyi, sudan yaptık. Hâlâ îmân etmiyorlar mı?"

39 Düşmen-i dînine çeker seyr et
Tîğ-i hun-bâr-ı lâle-i hod-ru

40 Ayn-ı ihsan muhibb-i dergehine
Havz-ı Kevser verir habâb ile cu

41 Tâs-ı hurşîdi doldurur Îsa
İstese çarhdan gedâsı kedu

42 Mihr-i rahşâ kamer-memerr şāhâ
Ey ki nûrunla şeş cihet memlu

43 Verdi feyzin bana şarâb-ı tahur
Çekeyim aşk ile bir iki dolu

44 Ben o rind-i rahîk-tahkīkim
Bâde nûş eyledim sebû-be-sebu

45 Çün sabâ ravzadan ki bûy aldım
Gülde kalsın emânet olsun bu

46 Şi‘rimi na‘tın eyledi şimdi
Cûy-bâr-ı cinan gibi dil-cu

47 Hızr-ı hâmem sevâd-ı ma‘nâda

Âb-ı hayvânı koşturur her sû

48 Hum-ı ser-beste-i sipihr üzre

Câdû-yı hâme edeli tek ü pû

49 Oldu medd-i şihâb destinde

Âteşîn tâziyâne-i câdu

50 Geldi vakt-i salât ey *Memduh*

Çâk-i isyâna ur anınla rüfu

51 Yine ol cebhe-sây-ı bâb-ı Resul

Çünkü lutf u şefâ‘ati mercu

-7-

Na‘t-ı Seyyidü’l-beşer Aleyhi’s-selâm

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

1 Sakākâllah ey sâkī-i zinde-rud

Bulur şevḳ-i câmınla Îsâ sürud

2 Eğer reşha-bâr olsan ol câmdan

Olur nâr-ı nîran rehîn-i humud

3 Değil câm bu ârif-i câmdır
Olup neşve-mend-i şarâb-ı şühud

4 Eder sekr-i hubb-ı İlâhî ile
Kıyâm u rükû‘ u sücûd u ku‘ud

5 Yine mestiyim bir aceb meclisin
Ki leb-teşne-i câmı çarh-ı kebud

6 Humundan ayan hikmet-i mâ’ u tıyn
Şarâbında mevvâc rûh-ı vücud

7 Bunun katresini içse dîv-i racim
Gelir Âdem’e secde eylerdi zud

8 Çeken öyle bir sâgar-ı cür‘a-dar
Cebînin kılar vakf-ı câ-yı sücud

9 Zemin câ-yı cür‘a velî rûh-ı mey
Semâvâta Îsâ-veş etmiş su‘ud

10 Bizi pây-der-gil görür gerçi nâs
Cinan-menziliz zevk-yâb-ı hulud

11 Cinan buk‘a-i mefhar-ı enbiya

Tabîb-i halâyık Habîb-i Vedud

12 Muhammed Nebî-i Ahad Mustafa

Amîmü’l-kerem gevher-i genc-i cud

13 Fürûzunda şem‘-i şebistân Kuds

Şükûhunda şāh-ı melâ’ik cünud

14 Arûs-ı harem-gâh-ı Îzed ki eflak *

Döker farkına encümünden nukud

15 Sipend-i kıbâbı ham-ı zülf-i ḥūr

Semend-i rikâbı sipihr-i anud

16 Sa‘âdet-penâh öyle kim âsuman

Derinden eder iktisâb-ı su‘ud

17 Cihan tâbi‘-i hükm-i kat‘îsidir

Yedullâh şemşîr-i kişver-küşud

18 Rüsül müncezib nûr-ı dîdârına

Semâ-tâb hurşîd-i şebnem-rübud

19 Tırâzende-i bezm-i mi‘râc-ı şāh
Muhayyerdir ol bezm-i işret-füzud

20 Ayağ altına düştü sahbâ-yı nab
Lebinden lebin buldu şîrîn süt

21 Libâsıdır *“El-faḳru faḫrī”*[111] n’ola
Harîrin atıp cismini yaksa dud

22 Anın sûret-i sâfı maksûddur
Merâyâ ki tutmuş Hudâ’dan ḫudūd

23 O ḫāl-i latîf etse bast-ı füyuz
Döner Ka‘be’ye Sûmnât-ı Hünud

24 Ger engüşt-i irşâdı lutf etmese
Ne mümkündü âlemde hall-i ukud

25 Haber vermese sırr-ı ıtlâkdan
Sülûk ehli etmezdi ref‘-i kuyud

26 Tahayyül kılan ravza-i pâkini
Sabâdan alır her nefes müşk u ud

---

[111] Hadîs-i Şerîf: *“El-faḳru faḫrī ve bihi eftaḫiru.”* “Fakirlik övüncümdür, onunla iftihar ederim.”

27 Görürse eğer nergis ravzasın
Güler baht-ı bîdâra çeşm-i rukud

28 Azîmü’s-secâyâ güzin-hasletâ
Eyâ rahmet-endâz-ı nâr-ı vukud

29 Ne haddim ki dem-sâz-ı halkın olam
Ki sahrâ-yı rahmetde yoktur ḥudūd

30 Reh-i da‘vet içre kabûlün idi
Cefâ-yı Nasârâ ezâ-yı Yehud

31 Senin çektiğin mihneti çekmedi
Mesîhâ vü Mûsâ vü Hârûn u Hud

32 Kasem kıldı Kur’ân ile hulkuña
Bedî‘ü’s-semevât Rabb-i Vedüd

33 Elifler ki Kur’an’da ber-pâ durur
Verir ṭāḳ-ı iclâlin içün amud

34 Ser-i kûyuñu tuttu *Memdûh*-ı zar
Zebânında âteş dehânında dud

35 Ko yansın çerâğındır ol dâ'ima

Eder sûz-ı derd ile ‘arż-ı dürud

-8-

Na‘t-ı Resûl-i Kibriyâ Sallallâhu Aleyhi ve Sellem

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Zenb imiş sâlik-i âgâha temennâ-yı vücud

Vâcib oldu bize Allah içün ifnâ-yı vücud

2 Şu cihânın ki bilen aslını hîç-ender-hiç

Edemez hestî-i mevhûm ile da‘vâ-yı vücud

3 *“Ittaḳū”*[112] dikkati vâvâta olundu tahsis

El-hazer levh-i dile eyleme imlâ-yı vücud

4 Mevtle zâhir olur nükte-i *“En-nāsu niyām”*[113]

Seyr edersin ne çıkar gāyet-i rü'yâ-yı vücud

5 Söz yok ol ârif-i yektâya Cenâb-ı Vehhab

Mahz-ı fazlından ederse eğer iksâ-yı vücud

---

[112] Ayet: Mâide Sûresi, 35. Ayet: “ Ey îmân edenler! Allah'dan sakının! O'na *(yaklaşmaya)* vesîle arayın ve *(O'nun)* yolunda cihâd edin ki kurtuluşa eresiniz.”

[113] Hadîs-i Şerîf: *“En-nāsu niyāmun fe iẕā mātū intebehū.”* “İnsanlar uykudadırlar, öldükleri zaman uyanırlar.”

6 Zevk-i irfânı olan minhu u bed’ sırrından
“Ve ileyh” ile bulur merci‘ ü me’vâ-yı vücud [-]

7 Lây-hârı o olur mastaba-i lâhûtun
Lâ-ta‘ayyünde bula keyf-i dü bâlâ-yı vücud

8 Mest-i sahbâ-yı Eleste hele yek-san görünür
Cûşiş-i câm-ı fenâ neş’e-i ûlâ-yı vücud

9 Ne belâlar sürerek geldi bu bezme insan
Dem-i *“Ḳālū”*[114]da çekip bâde-i mînâ-yı vücud

10 Halkı etmişti kazâ hâ’im-i tîh-i zulmet
Reşş-i nûr eyledi ammâ yed-i beyzâ-yı vücud

11 Dâne-çîn olmuş-idi mezra‘a-i cennetden
Hoş görünse yeri var âdeme sahrâ-yı vücud

12 Şerr ü noksân ile cehl oldu sıfâtı ademin
Hayr u efdâl u kemâl ise atâyâ-yı vücud

---

[114] Ayet: A’râf Sûresi, 172. Ayet: “ Hani Rabbin, Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini çıkarıp da onları kendilerine karşı şâhid tutmuştu *(ve buyurmuştu ki:)* “*(Ben)* sizin Rabbiniz değil miyim?” *(Bütün ruhlar) (dediler ki:) “(Evet! Sen bizim Rabbimizsin!)* Şâhid olduk!” Tâ ki kıyâmet günü: “Doğrusu biz bundan habersiz kimselerdik!” demeyesiniz.”

13 Birisi kabz-ı celâl ü birisi bast-ı cemâl

Ademin cezrini medd eyledi deryâ-yı vücud

14 *“Külle yevmin hüve fī şe’nin”*[115] me’âlin fehm et

Vahdet-i sarfı ayan kıldı merâyâ-yı vücud

15 Kara yer balçığı Allâh ne kudretdir bu

Şem‘-i mihrâb sücûd etti tecellâ-yı vücud

16 Bir avuç toprağı billâh ne hikmetdir bu

Sâf-ı mir’ât-ı şühûd eyledi sîmâ-yı vücud

17 Hak senâsında lisân ise Kelîm-i hoş-tavr

Sînedir pertev-i esrâr ile Sînâ-yı vücud

18 Yine berk urdu gönülde cezebât-ı Rahman

‘Arż-ı envâr-ı vücûd etti süveydâ-yı vücud

19 Kendiden geçti gönül lücce-i tevhîde dalıp

Yemmde gavvâs-sıfat eyledi ihfâ-yı vücud

20 Revnak-ı devlet-i İskender’e hayret ne reva

Bir nefesle gidicek safvet-i meclâ-yı vücud

---

[115] Ayet: Rahmân Sûresi, 29. Ayet: “ Göklerde ve yerde kim varsa, *(ihtiyaçlarını)* O’ndan ister. O, her gün *(her an)* bir iştedir!”

21 Bu nümâyiş ki olur Cem'le ademden peyda
Bilemem yok yere yâ Rab ne şu gavgā-yı vücud

22 Nefy ü isbât hudûs u kıdeme şâhiddir
Resm-i lâ-yı adem ü hey'et-i illâ-yı vücud

23 Satvet-i ba'sini âlemlere i'landır hep
Yoktur gulgule-i hû-yı adem hâ-yı vücud

24 O nebî kim şerefin kıldı beyan sûre-i Kaf
Oldu çârûb-ı deri şeh-per-i ankā-yı vücud

25 *"Ḳābe ḳavseyn"*[116] keman sehm-i sa'âdet peykân
"Lī ma'a'l-lāh"[117] nişân-ı çile-keş câ-yı vücud

26 Menba'-ı ilm ü hikem hâmil-i İsm-i A'zam
Ber-taraf-sâz-ı adem kevkebe-bahşâ-yı vücud

27 Şeh-i kudsî-sipeh-i taẖt-geh-i hatmiyyet
Hâtem-i zahr-ı şerîfi ana tuğrâ-yı vücud

28 Ol ki esmâsını ta'zîm ile eyler ta'dad
Arş u ferş ü kalem ü levh-i mu'allâ-yı vücud

---

[116] Ayet: Necm Sûresi, 9. Ayet: " O kadar ki, kāb-ı kavseyn *(iki yay)* kadar veya daha da yakın oldu!"

[117] Hadîs-i Şerîf: "Allah ile benim öyle bir vaktim vardır ki; oraya ne nebî-i mürsel sığar, ne de melek-i mukarrreb."

29 Ahmed ü Hâmid ü Mahmûd u Muhammed ki odur
Sırr-ı *“Ḥā-mīm”*[118] -i mübîn âyet-i kübrâ-yı vücud

30 Südde-i merhameti sidre-i erbâb-ı kulub
Dergeh-i âtıfeti bâsıt-ı na‘mâ-yı vücud

31 Rahş-ı azmiyle zaman reh-rev-i peydâ-yı zuhur
Nakş-ı pâyiyle zemin hâ’iz-i tamgā-yı vücud

32 Kalb-i kudsî-eseri çâr kitâba mıkleb
Kālıb-ı enveri mikyâs-ı mücellâ-yı vücud

33 Münbasit feyz-i cemâli-ile cihan lâ-reyb
Mürtebit cünbişine âlem-i bâlâ-yı vücud

34 Lâ-mekân küngüre-i kāẖ-ı celâl-i câhı
“Kün fe-kān”[119] hürmetine etmede inşâ-yı vücud

35 O fem-i muhsine mahsûs zebân-dânî-i gayb
Nutk-ı can-bahşına vâbestedir ihyâ-yı vücud

---

[118] Ayet: Mü’min Sûresi, 1. Ayet: “ Hâ-Mîm.”

[119] Ayet: Yukarıda *“Kün fe-kān”* olarak geçen ibâre Kur’ân-ı Kerîm’in pek çok yerinde geçen *“Kün feyekün”* ayetinin remzidir. *“Ol (der ve o hemen) olur.”* manasına gelen bu ibârenin geçtiği yerler: Bakara S. 117. Ayet, Âl-i İmrân S. 47. Ve 59. Ayetler, En’âm S. 73. Ayet, Nahl S. 40. Ayet, Meryem S. 35. Ayet, Yâsin S. 82. Ayet, Mü’min S. 68. Ayet.

36 Zulümâtında kalırdı ademin Hızr-ı nebi
Çeşme-i cûdu eğer etmese irvâ-yı vücud

37 Cebhe-i lem‘a-tırâzı ufuk-ı a‘lâdır
Zülfünüñ her hamı bir leyle-i İsrâ-yı vücud

38 Nâzenîn-i harem-i hâs-ı Hudâvend-i kerim
Ey ceyb-i iḥdā-yı maksad-ı aksâ-yı vücud *

39 Zerredir *Fâ'ik*-i şeydâ yine mihriñden olur
Matla‘-ı dîger ile tâb u fer-ârâ-yı vücud

40 Olmadan ayn-ı adem vakf-ı temâşâ-yı vücud
Seni seyr eyler idi Hazret-i Mevlâ-yı vücud

41 Âhir-i ḥadd-i ebed ẖaddiñe olmuştur dâll
Evvel-i lafz-ı ezel kaddiñe îmâ-yı vücud

42 Mâ ü tıyn beynini fark eylememişti Âdem
Kurb-ı Hak'da sen ederdin yine i‘lâ-yı vücud

43 Seng-i bâb-ı harem-i muhteremin cevher-i can
Hâk-i pâk-i kadem-i akdemin eczâ-yı vücud

44 Şöyle müştâk-ı cemâlin olup ervâh gelir
Tengdir cilvesine sâha-i pehnâ-yı vücud

45 Hılkatin velvele-i sahn-ı serâ-yı ervah
Rıhletin zelzele-i ṭāḳ-ı müheyyâ-yı vücud

46 Tûbî-i kāmetiniñ sâye dahi âşıkıdır
Hatve-ber-hatve yoluñda eder imhâ-yı vücud

47 Ol kadar gayret-i Hak misliñi kılmış ma‘dum
Olmadı zıll-ı latîfiñde pezîrâ-yı vücud

48 Enbiyâ âleme senden n'ola gelse akdem
Oldu tebşîrin içün her biri gûyâ-yı vücud

49 Sonradan rûh-ı revan hükmünü icrâ eyler
İbtidâ halk olunur gerçi ki a‘zâ-yı vücud

50 Hâsılı hâsıl edince sen ey fahr-ı rüsül *
Niçe bin sûrete girmişti heyûlâ-yı vücud

51 Bulmasa cevher-i zâtınla cihan ârâyiş
Âşikâr olmaz idi kenz-i güher-zây-ı vücud

52 Çâr yârin ki hakīkatde anâsır gibidir

Haseneyn oldu meğer dîde-i bînâ-yı vücud

53 Feyz-i na‘tın beni hallâk-ı ma‘ânî kıldı

Edeyim hak bu ki ‘Îsî-sıf[a](â)t ihyâ-yı vücud

54 Nûr-ı aşkınla bekā buldu dil-i sâf yine

Eyledim şevḳ ile âyînede peydâ-yı vücud

55 Yâ Nebî cânımı al sende emânet kalsın

Azra’îl eylemeden batş ile yağmâ-yı vücud

56 Edip ol demde ta‘ayyün *“Nuḳire fī’n-nāḳūr”*[120]

Dest-i pür-zûr-ı Sirâfîl’e düşe nây-ı vücud

57 Kıl şefâ‘at bana söyletme meded isyânım

Çünkü mahşerde gelir nutka ser-â-pâ-yı vücud

58 Rûh-ı pür-nûruña envâ‘-ı tahiyyât ere ta

Vech-i mutlak ola mir’ât-ı musaffâ-yı vücud

[120] Ayet: Müddessir Sûresi, 8-9. Ayetler: “ Sonunda Sûr’a üflendiğinde, işte o gün, çok çetin bir gündür.”

-9-

Na‘t-ı Seyyidü’l-enbiyâ Aleyhi’s-selâm

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Berk ile saçmakta ağzından alevler âsuman
Sanki olmuştur yedi başlı bir ejder âsuman

2 Kehkeşân-ı pertev-efşan kim olur her şeb bedid
Bestedir zencîre mânend-i gazanfer âsuman

3 Rûz-ı rûşende giyer bir sebz-câme Hızr-vâr
Leyl-i zulmânîde hem-ḥāl-i Sikender âsuman

4 Gâh Şâm u gâh Aydın semtine pertev verir
Rûz u şeb şevḳinden eyler seyr-i kişver âsuman

5 Hıyre-çeşman fark ederler mi neden leyl ü nehar
Māh u hurşîd ile olur tâb-güster âsuman

6 Aşkı bir nâ-mihribânın gömgök etmiş çehresin
Bezl eder yolunda anın sîm ile zer âsuman

7 Bir murassa‘ tâc ile çıktı kamer Dârâ gibi
Her şihâbı kıldı peyk-i şu‘le-peyker âsuman

8 Neyyir-i tâban değil ebr-i sefîdinde nihan
Hıfz eder gül-penbede sihr ile ahker âsuman

9 Bir musanna‘ şekl ile bir nev-sifâl olmuş zemin
Anda rengîn sünbül-i pür-bû-yı katmer âsuman

10 Hâlenin etrâfını fecr-i şimâlî kaplamış
Deste güldür kim eder tezyîn-i çenber âsuman

11 Bend edip kavs-i kuzahdan bir kemer mâ-beynine
Hâki bârân ile kıldı gark-ı Kevser âsuman

12 Hikmet-i *“El-leyletü ḥublā”*[121] zuhûr etti bu şeb
Zühre-i zehrâya oldu çünkü mâder âsuman

13 Mihr ü meh nur iktibâs etmekte zi’n-nûreynden
Tâlib-i bast-ı latîf-i rûh-ı Hayy’dır âsuman

14 Nûr-ı îmân ile memlû sîne-i Sıddîk subh
El-hak olmuş sâlik-i dîn-i peyem-ber âsuman

15 Derd ile şu hâk-dâna eylemiş vaz‘-ı cebin
Beyt-i fahru’l-enbiyâya secde eyler âsuman

---

[121] “Gece gebedir.”

16 Sâhibü’l-mi‘râc sultân-ı rüsül kim tâ ezel

Sırr-ı “*Levlāk”*[122]ile buldu fer-i evfer âsuman

17 Ahmed-i mürsel mürebbî-i semâvât-ı ‘alâ

İsm-i pâkin râh-ber kılmış melekler âsuman

18 *“ Lī ma‘a’l-lāh”*[123]tâc-ı sultân-ı kevâkib-kevkebe

Mevkib-i mes‘ûdîne zer-dûz-ı çâder âsuman

19 Şem‘-i şeb-pîrâ-yı İsrâ kim sabâh-ı haşre dek

Bezm-i iclâlinde fânûs-ı müdevver âsuman

20 Pâdişâh-ı kişver-efrûz-ı sa‘âdet kim bulur

İntisâb-ı dergehinden sa‘d-ı ekber âsuman

21 Kevkeb-i derrî-i vahdet kenz-i mahfî-i Huda

Kim hadîsin ahz eder mânend-i gevher âsuman

22 Olmuş ashâbı nücûm-ı ihtidâ âlemlere

Âleme göstermesin isterse ahter âsuman

---

[122] Hadîs-i Kudsî: *“Levlāke levlâke lemā ḫalaḳtü’l-eflāke.”* “Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.”

[123] Hadîs-i Şerîf: “Allah ile benim öyle bir vaktim vardır ki; oraya ne nebî-i mürsel sığar, ne de melek-i mukarreb.”

23 Rahmet-i Hak'dır yüzü suyuyla halk oldu cihan
Ebri elbette tutar ol māha ber-ser âsuman

24 Ebr ile etmez kanâʻat hizmetinde sû-be-su
Arża bârân-rîz olur sakāya benzer âsuman

25 Ravza-i cennet-tırâz-ı mefhar-ı kevneynde
Oldu reng-âmîz bir tâvûs-ı hoş-per âsuman

26 Ravza ammâ naḫl-i ser-sebz ü zümürrüd-fâmınıñ
Sâyesinde buldu bir sahrâ-yı ahdar âsuman

27 Ravza ammâ hâki anberdir has u hâşâki ud
Zerre gerdin rûzigâra tuhfe eyler âsuman

28 Gird-bâd-ı kûyu oldukça girîban-gîr-i evc
Tûde tûde hâsıl eyler müşk-i ezfer âsuman

29 Hüsrev-i mülk-i mekârimdir serây-ı câhına
Acz ile vermiş hilâli halka-i der âsuman

30 Kulzüm-i kudretde olmuştur o rûh-ı Nûh içün
Keştî-i nüh-bâd-bân-ı heft-lenger âsuman

31 Heşt pâye süllem-i kasr-ı visâlidir behişt

Buldu yümn-i makdeminden zîb ü zîver âsuman

32 Etmeseydi ilm-i a‘lâsından istimdâd eğer

Hazret-i İdrîs’e olmazdı müyesser âsuman

33 Bulmasa ecrâm-ı ulvî şems-i feyzinden füruğ

Tâb-ı fazlından ziyâ-dâr olmasa ger âsuman

34 Necm ü māh olur idi gâv-ı zemîne mîh ü na‘l

Çâh-ı zulmet görünürdü dehre yek-ser âsuman

35 Nûr-ı vechi olsa ârâyiş-fezâ-yı bâğ u rağ

Berk-i pür-tâbı ederdi verd-i ahmer âsuman

36 Berk-i kahrı olsa ammâ kim şerer-bâr-ı büruz

Mahv olurdu nâr içinde çün semender âsuman

37 Nîm-hand eylerse eflâke leb-i şîrin-teri

Yağdırır bârân ü berfin şîr ü şekker âsuman

38 Katresi erse lu‘âbından dehân-ı pâkiniñ

Kesb ederdi hey’et-i kand-i mükerrer âsuman

39 Sidre-sâye lâ-mekân-pâye ziyâ-yı arş u ferş
Ey cemâl-i bâ-kemâliñden münevver âsuman

40 Sensin ol âyîne-i dîdâr-ı zât-ı Kibriya
Sırrıñı idrâkde hayrân u muztarr âsuman

41 Ahd-i adlin verdi eyyâm-ı İlâhî’den nişan
Feyziñi kıldı sebük-rûhâna rehber âsuman

42 Eyledin ol şeb ki azm-i bezm-i hâs-ı Zü’l-celâl
Doldu envâr-ı tecellîden ser-â-ser âsuman

43 Eyledi keff-i kerîmin arżı kân-ı pür-güher
Kat kat oldu lutfuña hakkā ki mazhar âsuman

44 Yerde bulmuştur seni gökte ararken Cebre’il
Yâdına gelmezse lâyık tâ-be-mahşer âsuman

45 Cismini hâk etti Âdem pâyiñe yüz sürmeğe
Oldu mihrinle Mesîh-i Meryem’e yer âsuman

46 Şâh-bâz-ı lâ-mekânîdir mübârek gözlerin
Pençe-i müjgânına düşmüş kebûter âsuman

47 Mihr ü mehden bağlayıp iki kedû olmaktadır
Bahr-ı tûfan-cûş-ı aşkıñda şinâver âsuman

48 ʻArż-ı keçkûl-i hilâl eyler ümîd-i lutf ile
Dergeh-i cûduñda şāhım bir kalender âsuman

49 Hâlet-i miʻrâcı yâd ettikçe ey *Memdûh* olur
Perde-i çeşm-i kebûdumda musavver âsuman

50 Muhtefîdir dâğ-ı sûzânımda yüz bin âfitab
Dûd-ı âhım âsumân üstünde dîger âsuman

51 Kilk-i zerrin-kâr envâr ile tâ kim eyleye
Muʻcizât-ı Ahmedî'yi sebt-i defter âsuman

52 Kurs-ı māhı sad selâm ile yakıp kerrûbiyan
Bukʻa-i pâk-i Nebî'de tuta micmer âsuman

53 Dîde-i aʻdâ-yı bî-îmânına ol hazretin
Göstere Mirrîh ile pür-hûn hançer âsuman

54 Lîk ser-mestân-ı bezm-i hâsına taʻzîm edip
Bir ayağ üzre suna leb-rîz sâgar âsuman

-10-

Kasîde-i Rûh u Cism Der-Vasf-ı Resûl-i Ekrem Sallallâhu Aleyi Ve Sellem

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Ey eden rûha bekā-yı ebedîyi ihsan
Cismi feyfâ-yı fenâ hâk ile eyler yek-san

2 Rûh cûyende-i cû-bâr-ı çemen-zâr-ı vücub
Cism pûyende-i hâşâksitân-ı imkân

3 Revh-i rûha *“Ve nefaḫtu”*[124]demidir bir şemme
Feyz-i *“Ḫammertu”*[125] verir mâye-i cisme reyhan

4 Lem‘a lem‘a erişir rûha ziyâ-yı vuslat
Zerre zerre ayırır cismi hecîr-i hicran

5 Rûh ıtlâk ile mebhût-ı safâ-yı lâhut
Kayd-ı nâsût ile cism oldu kesâfet-ünvan

6 Dest-i Cibrîl iken rāḥ-dih-i râhe-i rûh
Cism-i berhem-zede güsterde-i hâmûn-ı hevan

---

[124] Ayet:Hicr Sûresi, 29. Ayet: “ Artık onu *(insan olarak yaratıp)* düzelttiğimde ve ona *(yarattığım)* rûhumdan üflediğimde, hemen ona secde ediciler olarak yere kapanın!”

[125] Hadîs-i Şerîf: *“Ve ḫammertu ṭıynete ādeme bi-yedeyyi erba‘īne ṣabāḥan.”* “Âdem’in çamuru kırk sabah kudret eli ile yoğrulmuştur.”

7 Beyt-i ma‘mûr gibi rûh ise mescûd-ı süruş
Mülk-i mağmûr gibi cism ise câ-yı vîran

8 Dağlar kaldıramaz bâr-ı emânetdir bu
Cism olur pâdişeh-i rûha velî taẖt-ı revan

9 Sâf bir âyînedir rûh ile cism-i âdem
Sırr-ı ihfâsı şühûdunda melâ’ik hayran

10 Dâm pürdür melekiyyetde makām-ı ma‘lum
Lâ-mekâna beşeriyyetde eder can tayeran

11 Bakmadı cismine tecrîdi tutup Rûhullah
Dîdeden anın içün rûh-misâl olmadı nihan

12 Cismle rûhda seyret *“Merece’l-baḥreyn”*[126]i
Mevc urur *“Beynehümā”*[127]da hikem-i *“Yeltaḳiyān”*[128]

13 Mahremân-ı harem-i hâs-ı Hudâ kılmadılar
Cism-i meşhûd gibi sırrını rûhun i‘lan

---

[126] Ayet: Rahmân Sûresi, 19. Ayet: “ İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.”

[127] Ayet: Rahmân Sûresi, 20. Ayet: “ *(Ama)* aralarında bir engel vardır; birbirine tecâvüz etmezler *(karışmazlar)*!”

[128] Ayet: Rahmân Sûresi, 19. Ayet.

14 Rûhdan sormuş-idi bir niçe ten-perverler
Emr-i Bârî'yi beyân etti Resûl-i zî-şan

15 Mehbit-i vahy-i Hudâ nûr-ı hüdâ rûhu'r-rûh
Neyyir-i subh-ı bekā tâb u fer-i cism-i cihan

16 Server-i her-dü serâ masdar-ı sırr-ı İsra
Cism ile oldu nihan hâne-i mi'râca revan

17 Tâc-bahşende-i kevneyn melâzü's-[sa]kaleyn
Cism ü can vermededirler yoluna ins ile can

18 Cümleten yek-ten olup eyledi hizmet ashab
Tuttu can hakkı ile dînini ehl-i îman

19 Cisminiñ gölgesi düşmezse n'ola yer yüzüne
Rûh-ı mahz idi o mahbûb-ı Hudâ-yı Mennan

20 Şâyed âzürde olur cism-i latîfi diyerek
Hıfzına Rûhu'l-emin Hak'dan alırdı ferman

21 Cismidir illet-i gā'iye-i hilkat çün kim
Asfiyâ rûh-ı şerîfiyle bulurlar derman

22 Gün yüzünden göğe azmeyledi cismiyle Mesih
Hikmetin rûhunu keşfetti Cenâb-ı Lokman

23 Cism-i mevtâya ki can verdi Cenâb-ı Îsa
Zâtınıñ bâʻis-i ihyâsı Nebiyy-i Sübhan

24 Can katan cismine Hızr'ın leb-i can-perveridir
Yoksa bu zulmet içinde kanı âb-ı hayvan

25 Mazhar-ı Hayy-ı ebeddir cesed-i muhteremi
Çeşm-i cân ile bunu rü'yet eder zinde-dilan

26 Rûh içün mevt-i irâdîyi buyurmazdı Resul
Katʻ-ı şeh-râh-ı bekā cisme olaydı âsan

27 Emr-i Mevlâ'yı gözet can bula cismin her dem
Emr-i Hak'dır dedi rûha o Nebiyy-i Rahman

28 Ebr-i nefsde ede can murgu ki arşa pervaz
Lâne-i cisme takayyüdle ne buldu insan

29 Rûhuma oldu gıdâ naʻt-ı şehen-şâh-ı rüsül
Aşkla mahv-ı vücûd eyleyeyim geldi zaman

30 Edelim ravzasına ‘arż-ı selâm ey *Memduh*

Hâk-i pâk-i şeh-i kevneyne fedâ cismle can

-11-

Na‘t-ı Nebî-i Hudâ Aleyhi Ekmeli’t-tehâyâ

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Âşıkam mahv-ı sûz-ı tâb dilem[129]

Sâdıkam subh-ı âfitâb dilem

2 Nûh-ı nevvâh-ı keştî-i aşkem

Mevc-i tûfân-ı ıztırâb dilem

3 *“Yevme tüble’s-serā’ir”*[130]-i sırrım

Mahşerem şûr-ı bî-hisâb dilem

4 Veled-i kalb-i ehl-i irşâdem

Revnak-ı âlem-i şebâb dilem

5 Gerdenim tavk-ı aşk(ın)a bend oldu

Halka-i kemterîn-i bâb dilem

---

[129] Bu kelime Dîvân-ı Eş‘âr’da دِلَمْ şeklinde harekelendirilmiştir.

[130] Ayet: Târık Sûresi, 9. Ayet: “ O gün *(kalblerde bulunan)* sırlar ortaya çıkarılır.”

6 Yine bir bâba bendeyim anda
Nâ’il-i ni‘met-i cenâb dilem

7 Bana kurbân olur musun dedi aşk
Can hitâbın işit cevâb dilem

8 İşte başım bu yolda rûh feda
Tâbi‘-i re’y-i bâ-savâb dilem

9 Katre eşkimde bin süveydâ var
Âteş-i aşkla müzâb dilem

10 Feyz alır âsuman gubârımdan
Hâk-i şeh-rāh-ı Bû-türâb dilem

11 Câm-ı gül-gûnu neyleyim sâkī
Mest-i lâ-ya‘kıl-ı şarâb dilem

12 Nukl-i bezme ne minnetim kaldı
Nemek-âvürde-i kebâb dilem

13 Girye vü aşk âb u dânemdir
Hoş-nigeh-bân-ı âsiyâb dilem

14 Dâğ-veş penbelerde pinhânım
Mihr-i rahşende-i sehâb dilem

15 Ey felek benden ihtirâz eyle
Tîğ-i âhım ki der-kırâb dilem

16 Sîne-sûzân ẖāl-i cânânem
Berk-i şeb-tâb-ı iltihâb dilem

17 Câ-yı âsâyişim ki gamzesidir
Fitneyim hânümân-harâb dilem

18 Va‘d-ı kemmûn vuslatıyla gehi
Bâdî-i cûşiş-i serâb dilem

19 Kan akar dîdeden nigârım içün
Nakş-ı kilk-i kazâ-hizâb dilem

20 Ukde-i hâtır oldu giysûsu
Âh kim vakf-ı pîç-tâb dilem

21 Turre hem-reng-i şâm-ı İsrâ’dır
Nazar-endâz-ı māh-tâb dilem

22 Şeb-i mi‘râcı kim hayâl ederim
Turfe hâmûş-ı incizâb dilem

23 Na‘t-ı şâhen-şeh-i rüsülde veli
Dem-be-dem mazhar-ı hitâb dilem

24 Fahr-ı kevneyn Ahmed-i mürsel
Kim senâsıyle kâm-yâb dilem

25 Âsitân-ı şeref-medârında
Feyzle mâlik-i nisâb dilem

26 Merhabâ bâr-gâh-ı arş-mümass
Ki harîminde feyz-yâb dilem

27 Derd-i hasretle kûyun andıkça
Nev-berîd-i zaman şitâb dilem

28 Giderim lâ-mekâna dek billah
Nûr-ı da‘vât-ı müstecâb dilem

29 Ravzasın yâd edip o sultânın
Itr-ı şâhî[-i] câme-hâb dilem

30 Vasf-ı hulk-ı latîfin eyleyeli
Bû-yı can-perver-i gül-âb dilem

31 Pençe-i âfitâb mihrinden
Ḫārıḳ-ı zulmet-i hicâb dilem

32 Gün yüzü subh-veş açıldıkça
Dest ber-efgen-i nikāb dilem

33 Bana cennet safâsıdır vechi
Dâğ-ı pîşânî-i azâb dilem

34 Kāmeti nûr-bahş-ı cân olalı
Hulle-bâf-ı cinân-me'âb dilem

35 *"Leyse fī cübbetī vücūd sivāh"*[131]
Lâbis-i sündüs-i siyâb dilem

36 Kand-ı evsâfıdır zebânımda
Çaşnî-senc-i şehd-i nâb dilem

37 Âyet-i na'tı eyledim ezber
Ser-be-pîş-âver-i kitâb dilem

---

[131] *"Mā fī cübbetī sivā Allah"* şeklinde de zikredilen ve anlamı "Cübbemde Allah'tan başkası yoktur." anlamına gelen bu cümle Bayezid-i Bestamî'ye aittir.

38 Medhi ammâ yine ne haddimdir
Bilirim lâyık-ı itâb dilem

39 Lîk o Mahbûb-ı Hakk’ın ey *Memduh*
Afv u lutfuyla behre-yâb dilem

-12-

Na‘t-ı Seyyidü’l-beşer Salavâ[tu] Aleyh Mâ-Tala‘a’ş-şems ve’l-kamer

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Seher dâmân-ı Meryem-veş mutahhar
Mesîh-i mihr handân u münevver

2 Kadeh hurşîd ü gerdun bezm-i Cemşid
Şafak sahbâ seher sâkī-i hoş-ter

3 Seher sûret-nümâ-yı rû-yı eyyam
Sipihr âyîne vü hurşîd cevher

4 Seher çün ihtirâka noktadır hūr
Felek-mânend mir’ât-ı muka‘‘ar

5 Aceb câ-yı temâşâdır seher-gâh
Tutar can-bâz-ı mihre çarh çenber

6 Seher sünbülsitandır mihr âhu
Sehâb-ı rû-siyeh mû-yı mu‘anber

7 Seher atmış peleng-i ebre pençe
Güneş pertâb edip misl-i gazanfer

8 Seher bir sîne-çâk abdâl-ı dil-suz
Başında âfitâbe mihr-i enver

9 Seher devrâna girmiş mevlevî çarh
Güneş anda Cenâb-ı Şems’e benzer

10 Seher ser-pençe-i mihr oldu gûya
Yed-i beyzâ-yı Mûsâ’ya berâber

11 Seher nûr-ı İlâhî eyler işrāḳ
Bu sır rûşen-dilâna günden azher

12 Seher meftûhdur ebvâb-ı rahmet
Ki her zerre olur mihr ile hem-ser

13 Seher bir pîr-i nûrânî-likādır
Cebîni şemsden pür-tâb u pür-fer

14 Delîlim âfitâb-ı âlem-ârâ
Seher-hîzân olur envâra mazhar

15 Seher rûhâniyan bâb-ı Nebî’de
Ederler sûre-i *“Ve’ş-şems”*[132] ezber

16 Habîb-i mihribân-ı Hazret-i Hak
Meded-fermâ-yı hevl-i subh-ı mahşer

17 Seher har-geh-i şeh-i hurşîd-envar
Kamerdir ki medâr-ı sa‘d-ı ekber

18 Dırahşan mihr-i subh-ı sâdıku’l-kavl
Fürûzan şem‘-i şeb-pîrâ-yı şeb-der

19 Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki hurşid
Derinden her seher deryûze eyler

20 Kıbâb-ı kudretinde mihr şemse
Fezâ-yı izzetinde subh çâder

21 Şebistânında pervin deste sünbül
Gülistânında bir gül mihr-i hâver

---

[132] Ayet: Şems Sûresi, 1. Ayet: “ Yemîn olsun şems’e *(güneşe)* ve onun *(kuşluk vakti)* aydınlığına!”

22 Cemâlinden karâr-ı subh-ı nâlân
Celâlinden izâr-ı mihr-i asfer

23 Hırâm-ı dil-sitânı mihr-âsar
Ruhâm-ı âsitânı subha masdar

24 Safâ-yı bezm ile subh-ı tecella
Vefâ-yı azm ile hurşîde rehber

25 Ber-i berrâkı subh-ı rûh-pertev
Dür-i cevzâ-nitâkı yûh-perver

26 Ser-i engüştü mesil çeşme-i ẖūr
Dem-i subh ayasında mihr muztarr

27 Açılsa kefi ol dem açılır subh
Mübârek nakş-ı pâyı mihr-manzar

28 Bulaydı hâk-i pâyin mihr-i tâban
Seher sahk eylemezdi müşk-i ezfer

29 Gubâr-ı kûyın alsa neyyir-i subh
Olurdu geçtiği yer ma‘den-i zer

30 Kıyâmından seher mihr olsa ser-germ
Biterdi sâyesinde naẖl-ı ‘ar‘ar

31 Nice hasmı şebîhûn eylesin kim
Seher urur şu‘â‘-ı şems-i şeş-per

32 Çıkarmaz hasmını gerdun sabâha
Verir māh-ı neve hurşîd hançer

33 Seher feyfâsınıñ mihriñle eflak
Ziyâ kesb eylemiştir pây-tâ-ser

34 Seher ey âfitâb-ı burc-ı “*Levlāk”*[133]
Kalem tutsam nu‘ûtun yazmağa ger

35 Olur neyyir devât u subh safha
Reg-i ebr-i bahârı târ-ı mıstar

36 Bugün bakmam sipihre pâyım üzre
Seher ferş etse de yâkūt-ı ahmer

37 Yine şîrin-mezâk-ı mihr ü aşkım
Seher aks alsa tab‘ımdan felekler

---

[133] Hadîs-i Kudsî: *“Levlāke levlâke lemā ẖalaḳtü’l-eflāke.”* “Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.”

38 Olur billûr kâse subh-ı şeffaf
Sanırlar mihri anda gül-be-şeker

39 Seher tâ ravza-i Peygamberî'de
Elinde gezdire hurşîd micmer

40 Salâta başla *Fâ'ik* mihr-i feyz ol
Seher tesbîh eder murg-ı çemen-ber

-13-

Na't-ı Resûl-i Rabb-i Celîl Salla'l-lâhu Aleyhi ve Sellem

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Encüm-i tâban yine oldu bu şeb pertev-feşan
Müncelî elvâh-ı zerrîn-i sarây-ı âsuman

2 Sâgar-ı elmas-tırâş-ı âfitâb olmuş şikest
Rîzelerden sahn-ı gerdun kevkeb etmiştir ayan

3 Kâse-i māha turunc-ı mihri sıkmış dest-i çarh
Atlasında lîk yer yer katreler kalmış nişan

4 Lânesinden uçtu tâvûs-ı cihân-efrûz-ı ruz
Zîr-i bâl-i zâğ-ı şebde beyzeler oldu nihan

5 Dûd-ı şebden necm-i tâban gösterir zenbûr-ı sürh
Aynıdır kat kat ten-i sûrâh-ı mûmun âsuman

6 Ṭāḳ-ı çarha perde çekmiş şeb misâl-i ankebut
Nice bin asfer zebânı sayd u bend içün heman

7 Mevc-i şeb bahr-ı siyâh u câ-be-câ encüm habab
Buldu hoş yıldız hevâsın keştî-i nüh-bâd-ban

8 Kâtib-i kudret meğer müsvedde-i leyl üstüne
Etmiş altın rengini rîzan değildir ahteran

9 Ka‘be’dir gerdun siyeh pûşîdesi bâ-şâm-ı şam
Her şihâb-ı şu‘le-fermâ anda zerrin nâvdan

10 Hâsıl etti levn-i gül-biz şafak-ı şebden sevad
Müşk-i nâb olur nihâyet hûn-ı nâf-ı âhuvan

11 Hâlesiyle māh bir kumrîye benzer tavk-dar
Serv-i sîm-i kehkeşân üstünde tutmuş âşiyan

12 Sâ‘at-i hurşîdi der-ceyb-i zemîn etmiş sipihr
Kalmış altın kösteği meydanda sanma Kehkeşan

13 Cünbiş-i ceyş-i nücûma eyledim dikkat bu şeb

Resm-i garrâ-yı gazâ-yı Bedr'i almış âsuman

14 Hep o nûr-ı mutlakın evsâfıdır kim bast eder

Târem-i vâlâ-yı encümden bulup devran zeban

15 Neyyir-i *"Ve'n-necm"*[134]-ahter kevkebe-bahş-ı beşer

Leyletü'l-isrâ kamer mahbûb Rabb-i müste'an

16 Rûz-efrûz-ı risâlet âfitâb-ı şeş-cihet

Bedr-i dırahşan nübüvvet nûr-ı çeşm-i ins ü can

17 Lem'a-pâş-ı *"Lā teḫaf"*[135] mişkât-ı remz-i *"Men 'aref"*[136]

Fürû-tâb-ı dûş-ı Refref şeh-süvâr-ı lâ-mekân

18 Nergis-i bîniş-güdâz-ı bâğ-ı *"Mā zāġa'l-başar"*[137]

Gonca-i evvel-i bahâr ümmet-i âhir zaman

---

[134] Ayet: Necm Sûresi, 1. Ayet: " Battığı zaman necm'e *(o yıldıza) and olsun ki."*

[135] Ayet: Hûd Sûresi, 70. Ayet: " Fakat ellerinin ona uzanmadığını görünce, onlar*(ın durumların)*ı yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir çeşit korku düştü. *(Onlar ise:)* "Korkma! Şübhesiz ki biz *(Allah'ın melekleriyiz ve)* Lût kavmine *(azab vazîfesi ile)* gönderildik!" dediler." *Lā teḫaf* ibâresi, Kur'ân-ı Kerîm'de 9 farklı yerde geçmektedir. Bunlar: Tâ-Hâ Sûresi'nin 21. ve 68. Ayetleri, Neml Sûresi'nin 10. Ayeti, Kasas Sûresi'nin 25. ve 31. Ayetleri, Ankebût Sûresi'nin 33. Ayeti, Sâd Sûresi'nin 22. Ayeti, Zâriyât Sûreti 28. Ayeti ve Hûd Sûresi'nin 70. Ayeti.

[136] Hadîs-i Şerîf: *"Men 'arefe nefsehu feḳad 'arefe rabbehu."* "Nefsini tanıyan Rabb'ini tanır."

[137] Ayet: Necm Sûresi, 17. Ayet: " *(O haşmetli makamda Muhammed'in)* göz*(ü)* ne kaydı, ne de haddini aştı."

19 Ahmed-i mürsel Habîb-i zât-ı Hakk-ı izz ü cell

Hâdî-i ervâh-ı ekmel bâdî-i halk-ı cihan

20 Çarh-ı çârümde Mesîhâ mihriniñ âvâresi

Gül cemâli Hızr'a cennetden bedel bir bûsitan

21 Ayasında māh-ı gerdun misl-i cevzâ sîne-çâk

Pençesiyle mihri kıldı vakfe-gîr-i âsuman

22 Na'‘t-hân-ı mescid-i kudsîsi Cibrîl-i Emin

Gûş-ı hûşunda hitâb-ı lâ-yezâlîdir ezan

23 Zeng-i bâl-i murg-ı lâhûtu eder bâng-i ceres

Lâ-mekândan âlem-i hisse gelen bir kâruban

24 İçtiler âb-ı hayâtı parmağından sû-be-su

Zât-ı pâki mu‘cizât ile müşârün bi'l-benan

25 Fıtrat-ı İslâm her mevlûdü istikbâl eder

Ol kadar buldu hidâyet sâyesiyle bu cihan

26 Seng-dil ta‘bîri tahkīr-i ehaffdır kâfire

Feyz-i tasdîk-i nübüvvet vermiş ahcâra lisan

27 Kulzüm-i kurb-ı Hudâ’da zâtıdır dürr-i yetim

Enbiyâ gerçi l[e’]âl olmuş o bahre bî-güman

28 Vasf-ı gîsûsunda ermiştir şeb-i Kadr’e kalem

“Maṭla‘i’l-fecr”[138]-i sa‘âdet zâhir oldu nâgehan

29 Medd-i Bismillâh ebrû-yı latîfinden ayan

Mîm-i Rahmân u Rahîm ism-i şerîfinde nihan

30 Masdar-ı envâr-ı vahdetdir o sadr-ı tâb-nâk

Mevrid-i esrâr-ı gayb-ı Kibriyâ’dır ol dehan

31 Zıll-ı nâ-meşhûd-ı kaddi meş‘al-i rāh-ı şühud

Pertev-i memdûd-ı ẖaddi şem‘-i cem‘-i kudsiyan

32 Dîde-i hak-bînine nûr-ı hüviyyet merdümün

Berk-ı sûret-sûz rü’yet-i vechine âyîne-dan

33 Gayretinden huldü koymuş arża salmış başını

Bî‘at-ı Rıdvân’ı seyrettikte Tûbâ-yı cinan

34 Yâ Resûlallâh hasret-i dûzah-âver derdle

Murgdur uçmak diler aşkınla cân-ı nâ-tüvan

[138] Ayet:Kadir Sûresi, 5. Ayet: “ O *(gece),* fecrin doğuşuna *(gün ağarana)* kadar selâmettir.”

35 Tâ ki her şeb câmi‘-i nüh kubbe-i eflâkda

Sûre-i *“Ve’n-necm”*[139] tefsîr eyledikçe fark-dan

36 *Fâ’ik*-i mahzûn bulsun feyz-i na‘tıñden safa

Ol mübârek ravzaya cû-yı selâm olsun revan

-14-

Der-Vasf-ı Sıddîk-i Ekber Radiyallâhu Anh

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Yine âfâk-ı kalb-i mihr-âsar

Subh-ı sâdık-veş oldu lem‘a-nisar

2 Cân u dilden ne hoş hurûşandır

Sırr-ı müstağfirîn-i bi’l-eshar

3 Yok mu câm-ı sabûh ey sâkī

Edelim tâ anınla def‘-i humar

4 Bana bir bâde sun ki neşvesine

Kala hayretde rind ile hüşyar

5 Getir ol sâgarı ki olmuştur

Dest-i Bârî’de rûhdan ser-şar

[139] Ayet: Necm Sûresi, 1. Ayet: “ Battığı zaman necm’e *(o yıldıza)* and olsun ki.”

6 Âb-rû-yı Mesîh ola bu şarab
Kadehi âfitâb-ı şa‘şa‘a-bar

7 Ver meded ol piyâleyi ki eder
Katreler dâmeninde istiğfar

8 Devr-i mînâsı devre-i mînu
Gavr-ı sahbâsı âlem-i envar

9 Nice mey cezbe-bahş-ı ehl-i kulub
Nice mey âteş-efken-i zünnar

10 Remzidir *“S̱ümme reşşe min nūrih”*[140]
Nice mey berk-ı zulmet-i şeb-i tar

11 Bu meyin çünkü ez-ezel olmuş
Şāh u dervîşe hâleti hem-var

12 Tâc-ı Keyhüsrev ü kedû-yı geda
Bâzgûn tâ[s](ş) -ı bezmidir nâ-çar

13 Doldurup ben de kâsemi edeyim
Bâb-ı Sıddîk’ı cây-gâh-ı karar

---

[140] Hadîs-i Şerîf: *“S̱ümme reşşe ‘aleyhim min nūrihi, fe men eṣābe min ẕālike’n-nūri ihtedā.”* “Sonra onların üzerine kendi nurundan serpti, bu nurdan kim nasibdâr olduysa hidâyete ermiştir.”

14 Ol ki mahsûs-ı zât-ı akdesidir

Âlem-i sıdk u kişver-i ikrar

15 Ol ki şânında Hak buyurmuştur

“S̱āniye s̱neyni iẕ hümā fi’l-ġār”[141]

16 Mazhar-ı vasf-ı *“İnne ekremeküm”*[142]

Şem‘-i mihrâb-ı Ahmed-i muhtar

17 Vâris-i küll-i halîfe-i a‘zam

Hâris-i dîn-i seyyidü’l-ebrar

18 Saf-şikâf-ı cihâd-ı ekber-i nefs

Nîze-endâz-ı dîde-i küffar

19 Sâf-mir’ât-ı suffe-i tasdik

Gark-ı envâr-ı devlet-i dîdar

---

[141] Ayet: Tevbe Sûresi, 40. Ayet: “ Eğer ona *(Muhammed’e)* yardım etmezseniz o takdirde *(bilin ki)*, muhakkak o inkâr edenler, *(Ebû Bekir’le berâber)* iki kişiden biri olarak onu *(Mekke’den)* çıkardıklarında Allah ona yardım etmişti. O zaman o ikisi mağaradaydılar da hani arkadaşına: “Üzülme, şübhesiz ki Allah bizimle berâberdir!” diyordu. Artık Allah, ona sekînetini *(kalblerine sükûnet ve huzur veren rahmetini)* indirmiş, sizin görmediğiniz ordularla da ona *(Resûlüne)* kuvvet vermiş ve inkâr edenlerin sözünü *(küfür da’vâlarını)* en alçak kılmıştı. En yüce olan, ancak Allah’ın sözüdür. Çünkü Allah, Azîz *(kudreti her şeye üstün gelen)*dir, Hakîm *(her işi hikmetli olan)*dır.”

[142] Ayet: Hucurât Sûresi, 13. Ayet: “ Ey insanlar! Şübhesiz ki biz, sizi bir erkek ve bir dişiden *(Âdem ile Havvâ’dan)* yarattık. Birbirinizi tanımınız için de sizi, milletler ve kabîleler kıldık. Doğrusu Allah katında sizin en üstün olanınız, en takvâlı olanınızdır. Muhakkak ki Allah, Alîm *(her şeyi hakkıyla bilen)*dir, Habîr *(her şeyden haberdâr olan)*dır.”

20 Pâdişâh-ı avâlim-i tecrid

Zîb-i taẖt-ı memâlik-i esrar

21 Öyle şeh kim henûz bi't-ta'zim

Nâmına hutbe olunur tekrar

22 İbret erbâbı gerd-i pâyinden

Gûş eder bâng-i *"Yā ūlī'l-ebṣār"*[143]

23 Sayhası bir şehîde verdi hayat

Kim eder bu kerâmeti izhar

24 Ne velî kim rızâsın(ı) etti taleb

Cebre'îl ile Hazret-i Gaffar

25 Ne velî kim olup hasîr be-duş

Varını kıldı Hak içün îsar

26 Bûriyâ giydi kudsiyân-ı behişt

Eyleyip terk-i hulle-i zer-tar

---

[143] Ayet: Haşr Sûresi, 2. Ayet: " O *(Rabbiniz),* kitab ehlinden *(Yahudilerden)* inkâr edenleri*(n bir kısmını)* ilk haşirde *(bu ilk sürgünlerinde)* yurtlarından çıkarandır. *(Siz o Yahudilerin oradan kolayca)* çıkacaklarını sanmamıştınız; ve *(onlar da)* sanmışlardı ki gerçekten kendilerini Allah'dan *(koruyacak olan)* engelleri, kaleleridir. Fakat Allah*('ın azâbı)* onlara hesab etmedikleri yerden geliverdi ve kalblerine korku saldı; *(öyle ki)* evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle harâb ediyorlardı. Artık ey basîret sâhibleri! İbret alın!"

27 Bir Süleymân-ı dîv-bend iken

Taş tutardı dehânı hâtem-vâr

28 İhtiyâr-ı sükûn ederse n'ola

Söyleşirdi Hudâ ile her-bar

29 Gülşen-i eymen-i muhabbetdir

Rûh-ı Mûsâ o bâğa naẖl-ı enar

30 Mescid-i akdes-i hidâyetdir

Yed-i beyzâ ana sütûn-ı menar

31 Allah Allah cevâhir-i ervah

Dest-i pâkinde sübha-i ezkâr

32 Sâye-sâzâ vü çâre-perdâzâ

Ey meded-güster-i sıgār u kibar

33 Düştü dergâhıña *"Daẖīlek"*[144]dir

Fâ'ik-i nâ-tüvân zâr u nizar

34 Hamdülillah rahîk-i nisbetden

Mest ü medhûşdur bu sîne-figâr

---

[144] "Rica ederim, yalvarırım, sana sığınırım."

35 Sekerâtında câm-ı Kevser sun

Hulde mestâne eylesin reftar

36 Tâ ki pür-cûş olup seher-hîzan

Sâgar-ı aşkla ola mey-har

37 Ol mübârek revân-ı hazretiñe

Hak'dan ersin selâm leyl ü nehar

-15-

Der-Medh-i İmâm Alî Radiyallahu Anh

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Merhabâ ey pâdişâh-ı taẖt-gâh-ı *"Lā fetā"*[145]

Kāmet-i çarh oldu havf-ı Zü'l-fikārıñdan dü-ta

2 Merhabâ ey şîr-i Yezdan şāh-ı merdan merhaba

Sırr-ı insan sûret-i Rahman-tırâz-ı *"Hel etā"*[146]

3 Merhabâ ey bâ'-i Bismillâh-i künh-i zât-ı ilm

Bû'l-'aceb nakş-ı İlâhî levh-i mahfûz-ı sema

---

[145] *"Lā fetā illā 'Alī lā Seyfe illā ẕū'l-fiḳār"* "Ali'den başka yiğit, Zülfikâr'dan başka kılıç yoktur."

[146] Ayet: İnsân Sûresi, 1. Ayet: " Gerçekten insan üzerine, o uzun devirlerden öyle bir zaman geçti ki *(o, henüz)* anılan bir şey değildi."

4 Sensin ol ser-dâde-i bâlîn-i pertâb-ı Resul

Sensin ol bîdâr-ı çeşm-i hâb-gâh-ı Mustafa

5 Sensin ol bâlâ-nişîn-i dûş-ı pâk-i Ahmedî

Sensin ol vâlâ-nişân-ı evc-gâh-ı ictiba

6 Nâvek-endâz-ı fezâ-yı *“İẕ remeyte mā remeyt”*[147]

Serv-i hoş-reftâr-ı gülzâr-ı nusret-i bi’s-saba

7 Şu‘le-i ilmiñde olmuştur semender akl-ı küll

Deng ü hayran dergeh-i idrâk-i zâtıñda kaza

8 Vasfıña âgāz edip bin cân ile Rûhü’l-emin

Böyle eyler sâkinân-ı arş-ı a‘lâya nida

9 Mescid-i Aksâ-yı vahdet ârif-i *“Rabbü’l-felaḳ”*[148]

Tâb-ı mihrâb-ı Habîb-i Hak imâm-ı evliya

10 Leb-i ma‘nâ ayn-ı irfan feyz-i akdes asl-ı aşk

Tûr-ı bâtın şem‘-i rü’yet âb-rû-yı asfiya

---

[147] Ayet: Enfâl Sûresi, 17. Ayet: “İşte onları *(Bedir’de aslında, siz)* öldürmediniz, velâkin onları Allah öldürdü! Attığın zaman da *(sen)* atmadın, fakat Allah attı! Hem mü’minleri güzel bir imtihanla *(ni’metle, zafer ve ganîmetle)* imtihan etmek için *(böyle yaptı)*. Şübhesiz ki Allah, Semî’ *(her şeyi işiten)*dir, Alîm *(her şeyi bilen)*dir.”

[148] Ayet: Felak Sûresi, 1. Ayet: “ De ki: “Felak’ın *(sabahın)* Rabbine sığınırım!”

11 Nûr-fıtrat nâr-ı dehşet hūr-tal‘at berk-ı kahr
Māh-ı himmet arş-heybet necm-i gerdûn-ı hüda

12 Kişver-ârâ-yı velâyet revnak-ı dünyâ vü din
Zîver-efzâ-yı hilâfet pîşvâ-yı etkıya

13 Hüsrev-i dervîş-tavr melik-i istiğnâ-yı cud
Dâver-i Edhem abîr-i âlem-i fakr u fena

14 Nehr-i re’fet sıhr-ı peygamber yem-i zemzem-nihad
Bahr-ı hikmet sâkī-i Kevser Aliyyü’l-murtaza

15 Sâye-sâz-ı tıynet-i âdem cenâb-ı Bû türab
Kim olur pîşinde a‘yân-ı melâ’ik cebhe-sa

16 Ol hudâvend-i şükûh-efrûz kim dergâhıdır
Perniyan-pûşân-ı gîtîye melâz u mülteca

17 Beyt-i ma‘mûr-ı cemâlidir mutâf-ı kudsiyan
Ṭāḳ-ı pertev-i celâlidir sipihre müttekâ

18 Katre-i kef-i kerîmi âb u tâb-ı bahr u kân
Gerd-i pür-müşk-i harîmi çeşm-i mihre tûtiya

19 Südde-i ihsan-me’âbı bûs-gâh-ı âfitab
Perde-i dîbâ-yı bâbı subh-ı safvet-intima

20 Bu tecellî dergeh-i vâlâsına mahsûsdur
Eylese bir râhib-i murtâz eğer ahz-ı gıza

21 Zâhir olurdu nuhustin lokmada esrâr-ı gayb
Ḫarḳ-ı estâr-ı hicâb eylerdi vech-i Kibriya

22 Âsitân-ı feyziniñ meclûbudur dervîş ü şāh
Âstîn-i lutfunuñ mahcûbu sultân u geda

23 Mahmil-i irfânına cemmâze-keş Veyse’l-karen
Menzil-i iz‘ânına ser-dâde akl-ı süst-pa

24 Mîl çekmiş çeşmine bir âşık-ı gam-dîdedir
Ka‘be-i kûyun arar titrer tutar kıble-nüma

25 Fâtih-i Hayber ki âb-ı tîğ-i âteş-pâşıdır
Dôsta cû-yı selâmet düşmene berk-ı bela

26 Ebr-i birri kühsâra hükmün eylerse revan
Lûle-i âb-ı hayât olur zebân-ı ejdeha

27 Eylese bir dem lehîb-i şiddeti neşr-i şivaz
Külhan olurdu dehân-ı bülbül-i âteş-neva

28 Lutfu lâkin kahrına gālibdir anın-çün olur
Mihr-i enver kül ocağından seher şebnem rüba

29 Nârı nûr eyler nigâhı olmuş ol te'sîrden
Sîne-i şeb-tâb-ı gülşen dahme-i tâb u ziya

30 Mâcerâ-yı aşkı takrîr ü beyân içün meğer
Bir hitâb-ı müstetâbın görse sahrâya reva

31 Her habâb-ı cûy kesb eylerdi şîrin sûretin
Kûhda olurdu Ferhâd'a halef aks-i seda

32 Kûh pâ-yı Düldül'ünden kim bulur zînet gehi
Rûzigâr eyler gubârı üzre tarh-ı kîmya

33 Düldül-i gül-çehre kim alsa gubârın rûzigâr
Tûde-i eflâk ederdi ahz-ı terkîb-i hına

34 Düldül ammâ öyle berrâk u latîf endâmı kim
Hatvesinde âb-ı hayvânı eder gark-ı haya

35 Kâse-i semende cû-yı şîr-i cennet mevc-hiz
Kûşe-i deminde bîh-i naẖl-ı Tûbâ müşk-sa

36 Na‘l-ı pâyı olsa şâyan halka-i bâb-ı behişt
Ursa Rıdvan mîhını müjgân-ı havrâdan seza

37 Zühre-cünbiş leyl-kâkül subh-sîne ebr-seyr
Âsuman-devr ü zaman-sür‘at zemin-peymâ-hüma

38 Ol kadar çâlâk ü cüst etvârı vardır pûyede
Sahn-ı pehn-i lâ-mekân olur ana evvel feza

39 Görse pertâbın Süleymân-ı nebî hüdhüd sanır
Turresi Belkīs’e dâm u rahtıdır mülk-i Seba

40 Māh-ı rahşâ rāh-bahşâ serverâ din-pervera
Ey ki şîr-i mihr-pençe zübde-i âl-i aba

41 *“Laḥmüke laḥmī”*[149] buyurmuştur sana Fahr-ı cihan
Buldu ismin yâ Alî esmâ’-i hüsnâdan beha

42 Bârekâllah cilve-i tâkat-rübâ-yı hüsn ü aşk
Cismiñi almış Muhammed ismini vermiş Huda

---

[149] Hadîs-i Şerîf: *“Yā ‘Alī, laḥmüke laḥmī, demmüke demmī, cismüke cismī, rūḥüke rūḥī.”* “Ey Ali, etin etimdir, kanın kanımdır, cismin cismimdir, ruhun ruhumdur.”

43 Bâtının mir’ât-ı zât u zâhirin sırr-ı sıfât

Rûh u cismiñden ibâret ibtidâ vü intiha

44 Erdi rûhâniyyetiñden tab‘ıma bir özge feyz

Mest-i ser-gerdânıdır anın dil-i ehl-i safa

45 Hulle-ber-dûşân-ı huld eyler temessül çeşmime

Na‘t-ı pâkin ol kadar endîşeme verdi cila

46 Reşk-i nergis zâr-ı firdevs oldu şimdi hâtırım

Rû-nümundur dîdeme sırr-ı semevât-ı alâ

47 Kalbime şems-i hakīkat şöyle işrāḳ etti kim

Lâldir zıllında Eflâtûn’a hikmet mâcera

48 Vahy-i Bârî’dir sözüm hikmet-şinâsân anlamaz

Bu değil ta‘yîn-i cevv tahkīk-i tazyîk-i heva

49 Sâha-i melsâ-yı ma‘nâda benim râyiz bugün

Kudsiyan pîş-i rikâbımda yürürler dâ’ima

50 Eşheb-i zerrin-licâm-ı çarhı kıldım zîr-ran

Vakt-i irḫā-yı inan deng oldu yâd u âşina

51 Şerha çektim bir üzengi parlatınca batnına
Zanneder erbâb-ı hey’et anı hatt-ı istiva

52 Medh-i Haydar’dır sana *Memdûh* mînâ-yı sabuh
Âşikâr oldu fütûh-ı rûh lâzımdır du‘a

53 Tâ ki nûr u tâb-ı ma‘nâ-yı latîf-âsâ ola
Zîb-i dîvân-ı İlâhî ehl-i beyt-i Mustafa

54 Dôstânı eylesin fevka’s-süreyyâ ayş u nuş
Hufre-i hırman vere a‘dâsına tahte’s-sera

-16-

Der-Senâ-yı İmâm Hasan Radiyallahu Anh

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ol ki hüsn ü aşkını Yûsuf’dan izhâr eyledi
Kendi aldı kendi sattı kendi bâzâr eyledi

2 Dûd-ı Nemrûd oldu sünbül-zâr-ı İbrâhîm’ine
Ahker-i dûzah-nijâd-ı nârı gül-nâr eyledi

3 *"Yā cibālu evvibī"*[150] Dâvud'u kıldı nağme-saz

Terk-i hâb u intihâb-ı semt-i kühsâr eyledi

4 Bir Süleyman'dır ki bahş eyler za'îfe iktidar

Mûr-ı nâ-çîzi Hülâgû-yı ser-i mâr eyledi

5 Nîl'den tâbût-ı Mûsâ geçti berg-âsâ heman

Anda Fir'avn'ı azâb-ı nâra dûçâr eyledi

6 Nûr u zulmet kim cemâliyle celâlin zıllıdır

Subhu rûşen-ter nehârından şebi târ eyledi

7 Olmuş eltâfı ile nîsân ihsân mazharı

Katreyi sadr-ı sadefde dürr-i şeh-vâr eyledi

8 Âlemi gencîne-i esrâr kıldı âdeme

Âdemi âyîne-i envâr-ı dîdâr eyledi

9 Hıfz eder estâr-ı pâki lâ-cerem mücrimleri

Ka'be'ye ta'lîm-i sırr-ı ism-i Settâr eyledi

10 Ki çeker estârını hizmetde dâmen der-miyan

Vâdî-i aşk içre Ka'be özge reftâr eyledi

---

[150] Ayet: Sebe Sûresi, 10. Ayet: " Şânım hakkı için, Dâvûd'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. "Ey dağlar ve kuşlar! Onunla berâber tesbîh edin!" *(dedik).* Ve "Geniş zırhlar yap!" diye demiri ona yumuşattık."

11 Pîr-i San‘an bulmadı çâre kazâ-yı mübreme
Halka-i cem‘iyyetin hem şekl-i zünnâr eyledi

12 Meclis-i vahdet nice Câmî'yi Mevlânâ'yı ah
Mey gibi leb-rîz-i neşve ney gibi zâr eyledi

13 Bir cihan seyr eylemiş Cemşîd câm-ı sâf ile
On sekiz bin âlemi ârif kadeh-kâr eyledi

14 Nefḫa-rîz-i feyz olur enfâs-ı Rûhullâh'dan
Çün sabâ ber-dil ki geşt-i deşt-i eshâr eyledi

15 Derd-mend-i hasrete la‘l-i latîf-i dilberi
Kuvvet-i dil kūt-ı cân yâkūt-âsâr eyledi

16 Hasta-i hicrâna dârû-hâne-i takdîrde
İltifât-ı çeşm-i bîmâr ile tîmâr eyledi

17 Perde-i nîlî-i dîdemde nücûm-ı eşki gör
Hikmet-i Hak sâbiti lutf etti seyyâr eyledi

18 Kâm-yâb oldum fem-i cânândan ma‘dûm iken
Hâlık-ı cân-âferin yoktan beni var eyledi

19 Her ne zevkim var leb-i şîrîndendir dâ'ima
Tab'ımı gûyâ ki tûtî-i şeker-bâr eyledi

20 Sözlerim kand-i mükerrerden elezzdir çün zeban
Vasf-ı âl-i Ahmed-i muhtârı tekrâr eyledi

21 Sâhib-i hulk-ı hasen sıbt-ı nebî-i zât-ı Hak
Gevher-i Adn u Aden nûrundan îsâr eyledi

22 Neşr-i bû-yı adl içün sultân-ı halkı âleme
Verdi nâme müşkî hat âhûyu tâtâr eyledi

23 Her kelâmı Hakk idi temkîni reşk-i kûh-ı Tur
Mûsî-i İmran-sıfat ta'yîn-i etvâr eyledi

24 Şûr u şer ile şerer saçtı le'îman rāhına
Ol yine eşrârı hayrından haber-dâr eyledi

25 Döktüler tuğyan-mugaylânı harîm-i hâsına
Kuvve-i kudsiyyesiyle hârı gam-hâr eyledi

26 Hizmet-i rıkkıyyetinden âsiyân etti udul
Bezm-i pâkinde sürûşânı perestâr eyledi

27 Kâse-i semm sundular sâkī-i Kevser-necline
Düşmen-i efʿî-tabîʿat cevr-i bisyâr eyledi

28 Eylemez icrâ Karadağ kâfiri bir mü'mine
Ehl-i beyte âsiyan tâ şöyle âzâr eyledi

29 Hasm-ı gāfil kevkeb-i âfil temâşâsında lik
Başına Kahhâr anı sûzende mismâr eyledi

30 Mihri âfâk-ı kulûba olmış-ıdı lemʿa-paş
Nakşını aldı semâ hurşîd-i nevvâr eyledi

31 Subh-dem nev-gonca-i âl-i Nebî'nin rûzigâr
Nükhet-i pür-feyzini ithâf-ı gülzâr eyledi

32 Jâle giryan lâle dâğ-efşânı oldu aşkınıñ
Gördü nergis ihtiyâr-ı çeşm-i bîdâr eyledi

33 Hasret olmuştur felek iksîr-i hâk-i kûyuna
Âfitâb-ı şuʿle-tâbı zerd ruhsâr eyledi

34 Künbed-i vârûn-ı gerdûn oldu bir sîmin sifal
Bâğ-ı kûyu ol kadar izhâr-ı ezhâr eyledi

35 Kehkeşan farkında tâb-âver meh-i enver değil
Çarh şeb-bûsun kopardı zîb-i destâr eyledi

36 Halkı handân eyleyen Mevlâ'ya minnet kim beni
Hubb-ı sıbteyn-i mu'azzamla dil-efgâr eyledi

37 Kul olur bâbında *Fâ'ik* bu iki şehzâdenin
Ol ki tahsîl-i rızâ-yı zât-ı Gaffâr eyledi

-17-

Der-Vasf-ı Şehîd-i Deşt-i Kerbelâ İmâm Hüseyn Radiyallahu Anh

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Hilâl-i māh-ı muharrem ki hun-çegân görünür
Misâl-i tîğ yine ehl-i derde kan görünür

2 Bu dem o dem ki eğer cûşa gelse âb-ı hayat
Yine marîz-i gam-ı aşka terk-i can görünür

3 Nigâh-ı germ edemem âfitâb-ı rahşâna
Ki medd-i şu'lesi aynımda bir sinan görünür

4 Cihâna göz açamam ben bu demde mihre değil
Ki her müjem dahi şemşîr-i can-sitan görünür

5 Olunca böyle ser-â-pâ vücûd neşter-zar
Reg-i beden bana bir hatt-ı imtihan görünür

6 Nedir bu arbede-i rest-hîz-eser ki dile
Ne meyl-i nefs ü hevâ vü ne hod cinan görünür

7 Nedir bu hayret-i kübrâ ki ser-i pâkimde
Cilâ-yı âyîne-i can gibi nihan görünür

8 Neden bu dîde-i tâkat-güdâz-ı şu‘le be-duş
Tenevvür âfet-i tûfân olup heman görünür

9 Neden bu dâğ-ı tevâ’ib-sürâğ-ı âteş-i aşk
Zebâniyân-ı cahîm ile hem-zeban görünür

10 Şu cism-i zâr aceb sahn-ı Kerbelâ mı nedir
Ki anda bin belâ böyle râygân görünür

11 Fedâ-yı şāh-ı şehîdân olur meğer ki bu can
Fezâ-yı hubb u vülâda zaman zaman görünür

12 Sütûde sıbt-ı Nebî-i Hudâ cenâb-ı Hüseyn
Ki dest-i âtıfeti genc-i şâygân görünür

13 Erîke-bahş-ı velâyet ki feyz-i cûdundan
Gedâ-yı dergehi Keyhüsrev-i cihan görünür

14 Şeh-i sürûş-sipâh-ı hazîre-i lâhut
Harem-serâ-yı celâlinde kudsiyan görünür

15 Hilâl sanma semâ vasf-ı ebruvânında
Kemâl-i şerm ile engüşt ber-dehan görünür

16 Anın mekânını görmekte acz olur nâzır
Uyûn-ı ehl-i dile gerçi lâ-mekân görünür

17 Yine felek ele almış kemend-i zer-târın
Şeb-i siyâhda zannetme kehkeşan görünür

18 Yolunda etmeğe kurban gazâle-i māhı
Kazâ hulûs ile dâmân-ı der-miyan görünür

19 Ulüvv-i câhına nisbet olunsa arş-ı azim
Gubâr-ı deşt gibi pest ü nâ-tüvan görünür

20 Ridâ-yı hûn-nümâsıyla âh o gonca beden
Riyâz-ı nâzda bir naẖl-ı erguvan görünür

21 O serv-kāmet içün katre âb olundu diriğ
Zülâl-i rahmet-i Bârî’de an-be-an görünür

22 O nakd-i vakti telef kıldı hâzin-i devran
Ne yüzle âleme hurşîd zer-feşan görünür

23 O dürrü eyledi galtîde bahr-i âşûba
Ne türlü ma‘zeret izhârda kân görünür

24 Gubâr olup göğe çıksın zemîn-i süfle-nihad
Neden aceb yere geçmez de âsuman görünür

25 Figāna başlayalım biz zamânıdır şimdi
Cüyûş-ı nevha-fürûş-ı figāniyan görünür

26 Bu bir zamân-ı keder kim hümâ-yı kuds ise de
Hücûm-ı za‘f ile cisminde üstühan görünür

27 Bu bir zamân-ı musîbet-nişan ki kavm-i ‘adu
Rahîk-ı kîne ile mest-i ser-giran görünür

28 Görünmesin bize bârî şafakla çarh-ı kebud
Ki zahm-zedegî-i dem bahr-ı bî-keran görünür

29 Yeter cihânı yine *Fâ’ik* eyledin sûzan
Burâk-ı berkle bu şu‘le hem-‘inan görünür

30 Şikâyet eyleme vaz‘-ı garîb-i devrandan
Şikâyet ehl-i dile çünkü kesr-i şan görünür

31 Sevâd-ı a‘zam-ı mâtemde tâ ki gurre-i sal
Siyâh-pûş-ı hacâlet olup şeban görünür

32 Şehîd-i vâdî-i aşk olana bu demde heman
Hacer akīk ü şecer tîğ-ı hun-feşan görünür

-18-

Mersiye-i Dîger Der-Senâ-yı Kurretü’l-ayn-ı Cenâb-ı Resûl Hüseyn-i Şehîd Radiyallahu Anh

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Hâsıl etti dilde hicrânın ile her yara su
Hey ne gülşendir nümâyân anda ara ara su

2 Hikmet-i Hak Hızr’a kıldı zulmeti ayn-ı hayat
Dîde-i İskender’e zulmet getirdi kara su

3 Reşha-pâş olmaz mısın mahrûr-ı aşkın dâğına
Bâğ-bânlar fasl-ı germâda verir gül-nâra su

4 Derd-mend-i hicriñe etvârıñı nerm eyle kim
Penbelerle sarf ederler muhtazır bîmâra su

5 Aşkla sûzân olan âb-ı hayâtı n'eylesin
Kâr eder mi hîç cîm-i murg-i âteş-hâra su

6 İltihâb-ı aşk eşk ile olur mu muntafi
Bir yanardağa ne mümkündür ki kılsın çâre su

7 Katresin bârî kabûl eyle sirişk-i çeşmimin
Gâh olur kim bir gedâ takdîm eder hunkâra su

8 Etti istî'ab taraf-ı gülşeni eşk-i revan
Nergisin hakkı-çün erdi devlet-i bîdâra su

9 Nûk-ı müjgânım cigerden tâb alır revnak bulur
Hûn-ı dildir tîşe-i Ferhâd-ı şir-nîgâra su

10 Mey içerken la'liñe çespan değil bârid kelâm
Buz verir havf eylerim yâkūt-ı kıymet-dâra su

11 Bâdeyi etme kadehde âb ile âmîhte
Âteş-i seyyâle besdir hâne-i humâra su

12 Leblerin şâhiddir and içtiğime nûş etmeyim
Konsa tâs-ı zer-nigâr-ı mihr-i pür-envâra su

13 Teşne-i dîdâr olursam da nazar-bend olmayım
Girse Yûsuf-veş terâzûlar ile bâzâra su

14 Bir içim su bulmadı sultân-ı deşt-i Kerbela
Sâkī-i Kevser ayağına ne yüzle vara su

15 Âb-rûyu hürmeti-çün halk olunmuşken cihan
Vermedi eşrâr âl-i Ahmed-i muhtâra su

16 El-‘ataş-gûyân olurdu bir tarafda ehl-i beyt
Zâliman icrâ ederdi hançer-i hun-hâra su

17 Şu‘le-i âşûb tuttu dehri te’sîr etmedi
Bû Leheb-tıynetlerin tarh eylediği nâra su

18 Taşlara sîlî-zen olup da o günde yandan
Çekmedi sengin hisâr a‘dâ-yı bed-kirdâra su

19 Hiddetinden göklere çıksa be-câdır nâr eğer
Hacletinden yerlere geçse revâ hem-vâre su

20 Çâre-cûdur mağfiret-hâh olmağa cû sû-be-su
Ol sebebden göz yaşı eyler revân enhâra su

21 Edemez bu hûn-ı nâ-hak lekesin şûyîde ah
Çeşme-i hurşîd akıtsa haşre dek kühsâra su

22 Goncaya göndermesin gülşende nâme-nâmiye
Dökmesin dûlâb-ı çarh ezhâra su esmâra su

23 Düştü hûy-gerde ruhundan hâke müşk-efşan saçı
Kan gelir elbette nâf-ı âhû-yı Tâtâr'a su

24 Var mıdır imkân-ı tecdîd-i vuzû' kim ba'de-ma
Sûret-i huşk-ı serâb oldu ulû'l-ebsâra su

25 Gerd-i gam mevcûd anınla teyemmüm eyleriz
Dôstlar lâzım değildir zümre-i ebrâra su

26 Vakt-i tûfânda ser-i küh[s]ârı[151] sarmıştı miyah
Şu musîbetle erişti günbed-i devvâra su

27 Bir musîbetdir bu kim māh ağladı çâh ağladı
Cûşiş-i zemzemle çıktı Ka'be'de estâra su

---

[151] Bu kelime Dîvân'da "كهار" şeklinde yazılmıştır. Ancak hem vezin hem de mana göz önüne alındığında kelimenin *"Kühsâr"* olduğu açıktır.

28 Rahmet-i Hak'dır vücûdu oldu arż üzre muhit

Ebr-i rîzân etmese ayn-ı savâb âbâra su

29 Gösterirdi feyz-i aksinden cinânı âdeme

Sâf bir âyîne tutsaydı o gül-ruhsâra su

30 Vâye-mend-i meşrebi olmuş meğer kim her habab

Şimdi reşk-endâzdır Cemşîd-i sâgar-dâra su

31 Ahker-i tâkat-güdâzından biter naẖl-ı enar

Olsa rûyundan çekîde dûzah-ı kahhâra su

32 Kesb ederdi nîş-ger hâssıyyetin sebz-âb-ı bahr

Kulzüm-i pür-şûra ilkā eylese yek-pâre su

33 Biri olurdu Süleyman dîgeri Rıdvân-ı huld

Rîk-ı burâkı atâ kılsaydı mûr u mâra su

34 Hizmete âmâdedir bir pâk-dâmen câriye

Âşık-ı giryân imiş Şāh-ı Cem-mikdâra su

35 Hâme-i *Memdûh*'da görsün midâdı şâ'iran

Sanki bir murg-âbdır almış yine minkāra su

36 Bana zerrin nâv-dân-ı Ka‘be-i esrârdır

Bezl eder rûh-ı Hüseyn’in aşkına züvvâra su

37 Yâ İlâhî eyle ol dem beni nefesîde-leb

Dest-i pür-cûd-ı Alî’den erişe ahyâra su

-19-

Der-Medh-i İmâm Ca‘fer-i Sâdık Radiyallahu Anh

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Gonca Belkīs-sıfat eyledi ganca âheng

Çün Süleymân-ı nebî eşk-feşandır efşeng

2 Arş Belkīs-i çemen mülk-i Sebâ berg-i semen

Nev-bahâr anda Süleymân sabâdır evreng

3 Tâc-ı Hüdhüd gibi zîbinde külâh-ı lâle

Sâz-ı Belkīs’a makīs oldu sürûd-ı sâreng

4 Bülbülan gulgule-perdâz kebûter dem-keş

Kumriyan bâl-küşâ vakf-ı terâne nev-reng

5 Pür-tanin kâse-i tanbûrdur ecvâf-ı tuyur

Bezm-i gülşende ne hâlet bu terennüm bu türeng

6 Cevde seyyâh hümâ kûhda pâ-kûb gazal
Cûda sebbâh keşef eylemede gūkân ğeng

7 Seyr eden başına Ferhâd külüng attı sanır
Âb-ı şîrîn içün inmiş ser-i kühsâra küleng

8 Düm-i tâvûs ki çârûb-ı harîm-i güldür
Çemen elbette hezâra görünür reng-â-reng

9 Zahm-ı hun-bâr değil lutf-ı bahârîdir bu
Tâze gül kıldı demîde yine pehlû-yı peleng

10 Oldu tâ öyle sabâ gāliye-sâ-yı anber(a)
Mû-yı âhûyu eder müşk ile âguşte meneng

11 Yâsemenlerle donandı yine dağ taş şimdi
Penbe-zâr eylesin izhâr ser-â-ser reg-i seng

12 Gülşen reşk-i behişt etti dem-i ürd-i behişt
Mül te'emmül getirir mi yürüsün sâkī-i şeng

13 Hem türâbında nihân âb-ı hayât-ı can-bahş
Hem habâbında ayan câm-ı şarâb-ı gül-reng

14 Hâkda sünbül-i sîr-âb ise hep tû-ber-tü
Tākde hûşe-i engûr ise âveng-i eveng

15 Gördüm âsâr-ı füyûzât-ı İlâhî'yi tamam
Bir iki sâgar ile ben de hemân oldum deng

16 Kalemim etti şu resm üzre bahârı tasvir
Çeksin ol sûret-ger teng değilse Erteng

17 Oldu müjgân melik-i hâme-i mûyîn bana
Görmedi eylediğim nakş-ı dü çeşm-i Erjeng

18 Mevc-i dil-cûyı midâd üzre bakın kilkime kim
Gavta-hâr olmadadır Nîl'de gûyâ ki neheng

19 'Arż-ı hüsn eyleyeli şâhid-i şûh-ı şi'rim
Çehre-i şöhret-i Nef'î'de göründü âjeng

20 Fârisü'l-hayl-ı hayâlât-ı cihân-ı nazmım
Kim urur pîş-i rikâbımda nüh eflâk sekeng

21 Gerd-i yek-rânıma bastırdım egerçi feleği
Komadı lîk o gubâr âyîne-i mihrde jeng

22 Feleğin başına taş yağdırırım ister isem
Oldu zîrâ ki dü destimde zemin kalmâseng

23 Korkarım sînesi cevzâ-veş olur belki dü-nim
Yedime verdi kazâ kilk ile pür-tâb pereng

24 Terk eder künyesini yâ anı teslîm ederim
Bir şehen-şâha ki oldur şu sipihre âreng

25 Ol şehen-şâh-ı şükûh-efser ü Dârâ-der-ban
Kim olur kevkebesi âfet-i hûş-ı Hûşeng

26 Ol feres-rân-ı fezâ-yı azamet kim şâyan
Lâ-mekân olsa eğer cünbiş-i iclâline teng

27 Sipeh-ârâ vü cihan-gîr-i kader-kudret kim
Azre'îl ana silih-dâr u Sirâfil serheng

28 Ebr-i kef-şa'şa'a engüşt-i meh-aya hurşid
Mihr-i ser-pençe sühâ seyf-i semâvât küreng

29 Mustafâ-hulk u Mesîhâ-nefes ü Mûsâ-tavr
Hızr-dil Yûsuf-eser Nûh-gazap Haydar-ceng

30 Subh-ı envâr-nümâ Ca‘fer-i Sâdık ki odur
Adl ile dâğ-ı dürûğ-ı felek-i pür-nîreng

31 Dest-i pür-nûruna sad kân-ı Bedahşan hâdim
Şest-i pür-zûruna şeh-bâl-i sürûşan hadeng

32 Beyt-i ma‘mûr-ı Hudâ kim sarılıp halkasına
Kudsiyan vecd ile bâbında çekerler gül-bang

33 Kulzüm-i ilm-i ledünnî ki erişe feyzi
Rûh-ı Zü’n-nûn ile esrâra dalardı harçeng

34 Sanma gösterdi semâ kevkeb-i gîsû-dârı
Taktı gül-mîh-i deri Zühre-i zehrâya çeleng

35 Tab‘ı mir’âtına aks etse sevâd-ı Sûdan
Hâveristân-ı sabâhat görünür hıtta-i reng

36 Aceb âyîne ki hayrânı anın nüh âbâ
Çâr mâder si mevâlîd dahi heftû reng

37 Seyrini gördü veleh geldi havâriyyûna
Erdi çün devr-i Burâk oldu har-ı Îsâ leng

38 Hıfzı ger eylese efsürde-dilânı te'min

Ṭāḳ-ı hurşîde hoş âvîze olur kelfehşeng

39 Hükmü eyler ise tebdîl-i havâss-ı eşya

Pâd-zehr olur o demde fem-i mesmûme şereng

40 Bedr-ulemâ şeref-i dîn şeh-i meh-alema

Ey fürûğ-ı dil-i dâniş fer-i ehl-i ferheng

41 Keffeteyn eylese mihr ü mehi burc-ı mîzan

Cümle ervâh-ı mücerred ana olsa verseng

42 Bölemez zer-ger-i takdîr nazîriñde güher

Sensin ol gevher-i pâkîze-i gencîne-i heng

43 Bilirim aczimi vasfıñda yine sabr edemem

İsmiñ ansam olurum vasfıña bî-sabr u direng

44 Yetiş imdâdına *Memdûh*-ı şikeste-bâlin

Tâ'ir-i rûha ukāb-ı ecel urdukta çeng

45 Bâğ u râğı ede tâ bâd-ı bahâran tezyin

Tâ ki pervîn-i sipihre vere pertev pâşeng

46 Dôstânın olalar nağme-güzâr-ı şâdi
Kaplasın hançere-i hasmıñı hançerle azeng

-20-

Der-Vasf-ı Şâh-ı Nakşibend Muhammed Bahâeddîn Kuddise Sırruhu

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Küşte-i şemşîr-i aşka nûr-ı sebzindir penah
Cevf-i tayr-ı Hızr imiş rûh-ı şehîde cây-gâh

2 Terk-i cân etsem de cismimden kesilmez hançerin
Nûr iner her dem şehîdân üstüne bî-iştibah

3 Sen o mehsin hüsnüñü mihrâb eder Yûsuf dahi
Secde-ber oldu ana gerçi semâdan mihr ü māh

4 Göz dayanmaz reh-güzâr üzre şuʻâʻ-ı rûyuña
Mihr ü meh naʻlîn-i pâyindir sen etsen azm-i rāh

5 Yolların üzre düm-i tâvûs-veş çârûb olur
Târ târ-ı turre-i tarrâr-ı giysû-yı dü-tah

6 Ömrümü kûtâh kılma zülfüñe mikrâz urup
Âh dökme turreni tâ olmasın aklım tebâh

7 Hâsıl etmez zülf-i pür-tâbın gibi bir şeb-çerağ

Sünbüle burcunda bin kandîl yaksa dûd-ı ah

8 Ka‘be’sin(i) aynımda ammâ sahtdır kalbin senin

Allah Allah bu ne hikmet Ka‘be’de seng-i siyah

9 Ka‘be’dir kûyun bana çeşm-i terim cûş eylesin

Bi’r-i Zemzem Ka‘be’de her sû hurûşandır miyah

10 Cenneti yâd eylemez kûyun gören ey reşk-i ḥūr

Kāmetin Tûbâ-tırâz olmaktadır *“Ṭāle beḳāh”*[152]

11 Kûyuña baksam gehî gönlüm eder şöyle kıyas

Çeşm-i câna bâz olur dervâze-i dergâh-ı şāh

12 Nûr-mâye âsuman-pîrâye zıll-ı Kibriya

Arş-vâye lâ-mekân-milket şeh-i kuds[î]-sipah

13 Der-i nâsûtu sadef-ârâyiş-i iklîl-i cud

Bahr-ı lâhûtu güher oldur eden anda şinah

14 Sûret-i Rahmân Bahâeddîn Şāh-ı Nakşibend

Sıbgatullah Nakşibend-ı levh-i mahfûz-ı İlah

---

[152] Bekası uzun olsun.

15 İftihâr-ı dîn ü dünyâ hem velî hem şāhdır
Tâc-bahşâ-yı selâtin şehr-yâr-ı din-penah

16 Ol Üveysî-menkabet kim südde-i iclâline
Etmede ta‘zîm ile rûhâniyan vaz‘-ı cibah

17 Ol feres-rân-ı fezâ-yı âlem-i ıtlâk kim
Pûye-gâhın sâha-i eflâk eyler gâh gâh

18 Etse na‘l-i tevseni sath-ı zemîne ger temas
Fer ü tâb-ı kehkeşânı bastırırdı berg-i kâh

19 Gıbta-keşdir hüsrev-i hâver fürûğ-ı tâmına
Şem‘ giydi meclisinde farkına zerrin külah

20 Dil şebistânında yaktı hûş derdimle çerağ
Her nefes hurşîde andan düştü âh-ı subh-gâh

21 Bir mürebbîdir ki gelseydi zamânında eğer
Hîç İbrâhîm-i Edhem eylemezdi terk-i cah

22 Bir meded-resdir ki lutfu erse olurdu heman
Vech-i Yûsuf-vâr rûşen dîde-i Hârût’a çah

23 Doldu sayt-ı adli çün kim bâğ u râğ-ı âleme

Âhuvan murgun safâ-yı bâline etti nigâh

24 Çeng-i şeh-bâz urdu nâ-geh zahm-ı usfûra rüfu

Buldu sahrâda zürâfa şîrden fevrî refah

25 Dergehi gerd-i rehi te'sîr-i feyzinden ayan

Gülde keşf-i ma'nevî nergisde ayn-ı intibah

26 Bir gülistân-ı letâfet-sâzdır dergâhı kim

Reng-i şebûsundan almış māh gerdûnda mihah

27 Bu gülistân içre bulmuş sünbül ü sûsen lisan

Lâl kılmış tûtî-i gûyendeyi sebzîn giyah

28 Medh-i rûh-efzâsı sadr-ı ârife vermiş şifa

Genc-i mürvârîde dönmüş vasf-ı sâfıyla şifah

29 Kâm-kârâ neşve-mendâ Cem-cenâbâ dâvera

Ey nedîm-i bezm-i şāh-ı *"Lī ma'a'l-lāh"*[153]-bâr-gâh

30 Kalb-i pâkindir o mir'ât-ı tecelliyât-ı zat

Gark olup envârına Cibrîl der *"Rūḥī fedāh"*[154]

---

[153] Hadîs-i Şerîf: "Allah ile benim öyle bir vaktim vardır ki; oraya ne nebî-i mürsel sığar, ne de melek-i mukarrreb."

[154] Canım ona feda olsun.

31 Dest-gîr-i sâlikân etmiş seni Rabb-i Ahad
Görmedi zâtın gibi bir pîr bu nüh hân-kâh

32 Âsitânıñda alırsa mihr bâbıñdan sebak
Zerre fevka’l-‘arş eyler tarh-ı bünyân-ı tebah

33 Neylesin *Memdûh* âcizdir edâ-yı medhde
Bâr-gâh-ı afva geldi olmak içün özr-hah

34 Şāh sensin ben yoluñda lutfa tâlib bir fakīr
Şâh-râhında verir ihsan fakīre pâdişah

35 Tâ ere ma‘mûre-i ma‘şûka safa *
Tâ ede matmûre-i mihnetde âşık âh u vah

36 Bâb-ı rahmet-veş ola meftûh çeşm-i rûh u can
Haşre dek Yâ Rab müdâm ol dergeh-i feyz-iktinah

-21-

Der-Medh-i Müceddidü’t-tarîka Hazret-i Ziyâeddîn Hâlid-i Bağdâdî Kuddisallahu Sırruhu’l-azîz

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Ziyâ-yı neyyir-i rûyu o māhın tuttu devrânı
Bu hüsn ü ân ile gönlüm nice vasf eylemez anı

2 Ruhunda sâye-i giysû-yı ham eder hamı gûya
Nihâl-i naẖl-ı Tûbâ'dır kapatmış bâğ-ı Rıdvân'ı

3 Görenler ẖāl-i hindûsun cemâl-i şu'le-tâbında
Sanırlar âşiyân etmiş semender âteşistânı

4 Süzülmüş gözleri te'sîr-i meyden nîm-mest olmuş
Semen-veş sînesi güllerle çâk etmiş girîbânı

5 Ketân-ı nerm târ olur beyâz-ı dîde-i Ya'kub
Eğer pîrâhene meyl eylese ol Yûsuf-ı sâni

6 Gerer kavs-i kuzah-âsâ belâ bârânına göğsün
Çekenler çile-i saht-ı kemân-ebrû-yı cânânı

7 O ebrûlar ki tâb-efzâ-yı mihrâb-ı hakīkatdir
Mahaldir çeşm-i Cibrîl olsa kandîl-i fürûzânı

8 Bu mihrâb içre kim hüsn-i nigeh-sûz i'tikâf etmiş
Bakılsa andırır nûr-ı cebîn-i gavs-i zî-şânı

9 Sipihr-i ma'rifet kutb-ı medâr-ı âlem-i tahkīk
Cihân-ı akl u hikmet nüsha-i yektâ-yı insâni

10 Dıraht-ı Tûr-menzil âşinâ-yı *“Keyfe medde’ẓ-ẓıll”*[155]

Çemen-pîrâ-yı dil serv-i riyâz-ârâ-yı rabbâni

11 Şebistân-ı şühûdun şem‘-i meh-endâm-ı pür-nûru

Gülistân-ı vücudun naẖl-ı kuds-i şāẖ-ı irfânı

12 Semen-pâş-ı serâ’ir sebz-pûş-ı gülşen-i irşad

Bahâr-ı bâtın u zâhir nesîm-i feyz-i Sübhâni

13 Nihâl-i nûr-bâr-ı vahdetin murg-ı şeb-âvîzi

Seher-gâh-ı cemâlin bülbül-i şûrîde-elhânı

14 Fürûğ-ı dîde-i dâniş senâ-yı âlem-i bîniş

Ziyâ-yı âferîniş şu‘le-sâz-ı bezm-i imkâni

15 Semâ-rif‘at kamer-peyker Duhâ-tal‘at bülend-ahter

Hümâ-himmet şükûh-efser me’âl-i rûh-ı sultâni

16 Mücâhid hâşi‘ ü âbid müceddid râki‘ ü sâcid

Ziyâ’eddîn Hâlid kâşif-i esrâr-ı Furkâni

17 O hâkān-ı avâlim bahş-ı irfan kim ezel olmuş

Kader der-bend-i idrâki kazâ mahkûm-ı irfânı

---

[155] Ayet: Furkân Sûresi, 45. Ayet: “ Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Eğer dileseydi onu elbette sâbit kılardı. Sonra *(biz)* güneşi onun üzerine bir delil *(o gölgenin sebebi)* kıldık.”

18 O sultân-ı kerem eyvân-ı devrân-ı velâyet kim
Melek minnet-keş-i lutfu felek lezzet-çeş-i nânı

19 O yekran-rân-ı deşt-i cûd kim leb-teşne-i feyze
İçermiş kâse-i süm-i semendi âb-ı hayvânı

20 Dil-i vahy-âverinden münkeşif esrâr-ı gaybu'l-gayb
Leb-i can-perverinden münbasıt esrâr-ı rûhâni

21 Safâ-yı meşrebi aynen tesemmî selsebîlâdır
Zülâl-i nutku sîr-âb eylemiş ashâb-ı vicdânı

22 Kalem engüştüne ser-dâde olmaz mı ki zâhirdir
Hutût-ı hurde-i kefinde levhin râz-ı pinhânı

23 Ser-â-ser sırrını keşfetti remz-i sıbgatullâhın
Müzeyyen kıldı elvâh-ı kulûb-ı nakşibendânı

24 Nesîm-i lutfu olsa bâdî-i ârâyiş-i gülzar
Şemîm-i hulku etse perveriş ger sahn-ı büstânı

25 Gül-i sad-berg alır âgūşuna kat kat semevâtı
Verir rûhâniyâna bû-yı cennet berg-i reyhânı

26 Aceb hum-hânedir dergâhı kim sekr-i velâyetle

Geçer rindânınıñ pür na'rası eyvân-ı keyvânı

27 Nedir ki revzeninden rû-nümâ a'lâ-yı ılliyyin

Ki ervâh ile dûş-â-dûşdur etrâf-ı meydânı

28 Nidâ-yı *"Fe'd-ḫulūhā ḫālidīn"*[156]i gûş eder merdan

O dergâhın ki *"Lā ḫavfun 'aleyhim"*[157] oldu der-bânı

29 Döner o ḥāle kim māha vere fer neyyir-i a'zam

Edince sâlike vakt-i teveccüh vaz'-ı pîşânı

30 Erişe zerre cezbe ger kulûb-ı sâlikânından

Tutar sîm-âb-veş teb-lerze kühsâr-ı girân-cânı

31 Ta'âlallah zihî kuvvet zihî hükm-i tasarrufdur

Ki ıslâh eyleye evvel nazarda ehl-i tuğyânı

32 Hakāyık zâtına muhtass havârık emrine münkad

Görüp ahvâlini hayretde kalsın pîr-i hırfâni

---

[156] Ayet: Zümer Sûresi, 73. Ayet: " Rablerinden sakınanlar da bölük bölük cennete sevk edilmişlerdir. Nihâyet oraya vardıkları zaman, kapıları açılmıştır ve bekçileri onlara: "Selâm size; tertemiz oldunuz! Artık ebediyyen kalıcı kimseler olmak üzere buraya girin!" derler."

[157] Ayet: Bakara Sûresi, 38. Ayet: " *(Onlara şöyle)* dedik: "Hep birlikte oradan inin!" Artık benden size bir hidâyet gelir de kim hidâyetime tâbi' olursa, o takdirde onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar."

33 Nedir bu vecd ü ḥāl ü mahv u samv vü bast u istiğrak
Nedir bu incizâb u aşk u te'sîrât-ı Sübhâni

34 N'ola pervâzına reşk etse her dem tâ'ir-i kudsi
O murg-i evc-i fazlın zi'l-cenâheyn oldu ünvânı

35 Celîs-i bezmi rûhâniyyet-i zât-ı Habîb-i Hak
Enîs-i meclis-i irfânı feyz-i arş-ı Rahmâni

36 Mukaddes-bâr-gâhâ din-penâhâ âgehâ şāhâ
Eyâ zât-ı şerîfi [âyet-i] kübrâ-yı Rabbâni

37 Sen ol ulvî gühersin kim nazîrin gelmedi gelmez
Kazâ bin kere tahrîk eylese şu heft ummânı

38 Sen ol nûr-ı İlâhîsin ki mihr ü māhdan rûşen
Cemâlin rûz u şeb tenvîr eder gerdûn-ı gerdânı

39 Gönül âyînesi vech-i münîriñden ki almış tab
Safâ-yı tâmınıñ rûh-ı mücerred deng ü hayrânı

40 Bu mir'ât-ı cilâ-sâzın safâ-yı cevherin(e) seyret
Ederler vâsıta el-hak ma'ânî keşfine anı

41 Şekerler çiğnese tûtî-i tab‘ım çok değil vallah

Olunca sen gibi bir kutb-ı devrânın senâ-hânı

42 Şu lutf-ı tab‘ ile ammâ yine vasfıñda var aczim

Ne bilsin zerreler mâhiyyet-i mihr-i dırahşânı

43 Mürîd-i hân-kâh-ı himmetindir *Fâ'ik*-i mahzun

Kerem senden be-sır nisbet-i Sıddîk ü Süleymâni

44 Revân-ı pâkiñe ersin selâm-ı Îzed-i Mennan

Güzer-gâh ola tâ ehl-i bekāya âlem-i fâni

-22-

Der-Vasf-ı Şems-i Tebrîzî Kuddise Sırruhu

Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

[- . . - / - . - / - . . - / - . -]

1 Gün gibi hükm eyledi âleme sultân-ı subh

Çıktı beyâz üstüne pençeli fermâ subh

2 Memleket-i hâvere saldı aceb tâb u fer

Bir nahîfî tâc ile hüsrev-i zî-şân-ı subh

3 Tûğ-ı fürûğ-âveri ahter-i dünbâle-var

Şâmdan etmiş kufûl hışmla hâkān-ı subh

4 Zîb-i serây-ı bilûr olmada Belkīs-i nur
Bâd-ı sabâ derine taẖt-ı Süleymân-ı subh

5 Kâse-i elmâsda tûde-i kâfûrdur
Dürc-i sadef-kâr-ı çarh gevher-i galtân-ı subh

6 Ebr-i şeb-i tîredir Leylî-i müşkin-nikab
Berk-ı şerer-rîz ise Kays beyâbân-ı subh

7 Hâle-i mehdir şeban dâ'ire-i ehl-i aşk
Neyyir-i nevrûz ise şûh-ı hırâmân-ı subh

8 Zulmet-i hâb istemez ravza-tırâzân-ı huld
Dîde-i bîdâr imiş nergis-i büstân-ı subh

9 Ayn-ı dil-i sâfdır reng-i peydî-i çeşm
Gösterir asdâfını sâhil-i ummân-ı subh

10 Sâkī-i sîmîn-ber meclise gelmiş seher
Cür'a-nisâr oldu mu n'eyledi mestân-ı subh

11 Gâh arak gâh mey sâgara versin cila
Pür dür ü yâkūt olur kân-ı Bedahşân-ı subh

12 Câm-ı sabûhu meded destine ser-şâr sun
Fâ'ik-i şeydâ ola tâ ki gazel-hân-ı subh

13 Ey ki ziyâ-yı ruhun [şem]se-i eyvân-ı subh
Mihrin içündür senin çâk-i girîbân-ı subh

14 Aşkın ile geceyi gündüze katmış gelir
Māh-ı dırahşan şeb-i neyyir-i tâbân-ı subh

15 Kıldı saçın gönlümü şeb gibi târ u siyah
Eyledi sînen beni vâle vü hayrân-ı subh

16 Dâğ-ı ciger-dârımın penbesini seyr edip
Bin gül-i hurşîd açar yâsemenistân-ı subh

17 Esmez idi gülşen-i âleme bâd-ı saba
Olmasa âhım gehî mirvaha-cünbân-ı subh

18 Levh-i ufukda görüp sûret-i Kur'ân-ı fecr
Âyet okur güllere bülbül-i nâlân-ı subh

19 Tâb-ı tecellî ile çarha erer çün Mesih
Sâlik-i meczûb olup şebnem-i giryân-ı subh

20 Hûn-ı ser-i şemsdir cûş eder âfâkda
Mevc-i şafakdan değil lekke-i dâmân-ı subh

21 Şems-i hüdâ kim eğer vermese dünyâya tab
Haşre dek açılmaya bir dahi dükkân-ı subh

22 Hey ne velîdir bu kim şevḳine eyler semâ‘
Al eteklik giyip ẖūr-ı dırahşân-ı subh

23 Kutb-ı medâr-ı cihan zâtına mahsûs ezel
Şebinle māh-ı nev-delḳ zer-feşân-ı subh

24 Vâris-i ilm-i ledün ârif-i ma‘nâ-yı *“Kün”*[158]
Her ne dese ol olur sözleri sübhân-ı subh

25 Âlem-i ulvî-i aşk arş-ı azîm-i İlah
Anda eder kudsiyan hak bu ki seyrân-ı subh

26 Zikr ederek ismini olmada hep ser be-ceyb
Sübha-i pervin çeken çile-güzînân-ı subh

[158] Ayet: Yukarıda *“Kün”* olarak geçen ibâre Kur’ân-ı Kerîm’in pek çok yerinde geçen *“Kün feyekün”* ayetinin remzidir. *“Ol (der ve o hemen) olur.”* manasına gelen bu ibârenin geçtiği yerler: Bakara S. 117. Ayet, Âl-i İmrân S. 47. Ve 59. Ayetler, En’âm S. 73. Ayet, Nahl S. 40. Ayet, Meryem S. 35. Ayet, Yâsin S. 82. Ayet, Mü’min S. 68. Ayet.

27 Safvet ü nûr u safâ bende-i dergâhıdır
Hizmet eder pâyine ser-be-ser erkân-ı subh

28 Ravzatü'l-envâr kim hâk-i rehinden eğer
Alsa gubârın olur gurfe-nişînân-ı subh

29 Şûh-ı murassa'-kemer zerre-i rû-zerd-i mihr
Şāẖ-ı muşa'şa'-semer naẖl-ı hıyâbân-ı subh

30 Şu'le-i idrâkidir şem'-i şebistân-ı din
Nûr-ı dil-i pâkidir pertev-i îmân-ı subh

31 Merdümek-i çeşmine leyle-i İsrâ-sevad
Ayn-ı ayân-bahşına âyine meydân-ı subh

32 Çeşm-i Hudâ-bînidir çeşme-i şâd-âb-ı hūr
Kalb-i safâ-meşrebi feyz-i hurûşân-ı subh

33 Sohbetiniñ neşvesi hûş-rübâ-yı süruş
Meclisiniñ bir demi revnak-ı devrân-ı subh

34 Bezmine nakl-i sebû eyledi Monlâ-yı Rum
Dolmuş o sahbâ ile sâgar-ı gerdân-ı subh

35 Mest-i Elestim verir nükte-i *“Ḫammertu”*[159] feyz

Âb-ı hamîrim imiş bâde-i rümmân-ı subh

36 Hikmet-i Rûzî-resân aşka kul etti beni

Öyle ki hurşîd olur şevḳle der-bân-ı subh

37 Levh-i dilim mehbût-ı nûr-ı dil-i nakşibend

Hoş düşer âyîneye şemsden elvân-ı subh

38 Nutkum ile bülbülü eyler idim bî-zeban

Samt u sükût olmasa âdet-i dîvân-ı subh

39 Vakt-i seherdir yürü aşk ile *Memdûh*-veş

Rahmete şâyân olur bâdiye-pûyân-ı subh

40 Secdeler ile heman kıble-i kalb üstüne

Ka‘be deyip de göçer kâfile-bendân-ı subh

41 Tâ ola bu sâha-i şa‘şa‘a-efrûzede

Zîn-i zer-endûd-ı mihr zînet-i yek-rân-ı subh

42 Rûh-ı şerîfin Hudâ şâd ede ol Hazretin

Meşhedi olsun müdam lâle-i Nu‘mân-ı subh

---

[159] Hadîs-i Şerîf: *“Ve ḫammertu ṭıynete ādeme bi-yedeyyi erba‘īne ṣabāḥan.”* “Âdem’in çamuru kırk sabah kudret eli ile yoğrulmuştur.”

-23-

Der-Senâ-yı Şeyh Muhammed Mustafa İsmet El-Nakşibendî El-Hâlidî Kuddise Sırruhu

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Şafakla subh-dem bir la‘l idi bu lâle-gûn hâmun

İnan-tâb oldu şeb-rîz-i kamerle râ’iz-i gerdun

2 Mu‘anber çetr-i Leylâ zeyn-i sahn-ı pehn-i çarh oldu

Kan ağlarsa şafak şâyan misâl-i dîde-i Mecnun

3 Kamer hem-ḥāl-i Rûhullâh’dır ihyâ-yı leyl eyler

Tıbâk-ı âsuman destinde kat kat suhuf Engelyun

4 Havâriyyûn-veş tarh eylemiştir encümen encüm

Dırahşan tâli‘-i meh hem-çü şem‘-i dâniş-i Şem‘un

5 Şeb-i muzlimde zîb-i dest-i mehdir sübha-i pervin

Eder tesbîh-i Hak gûyâ ki batn-ı hûtda Zü’n-nun

6 Görenler necm-i zāhir ẓāhir olmuş zanneder amma

Sipihr âyînesinden rû-nümun gencîne-i Kārun

7 Hoşâ rahşende ahter hem fürûğ-ı çehre-i duhter

Güher-pâş u güher-pûş u güher-rîz ü güher-meşhun

8 Hoşâ ferhunde-şeb şeb-bû-feşân-ı gülşen-i şâdi

Tırâz-ı turre tâb-ı ḫāl-i kühl-i çeşm-i pür-efsun

9 Benim cânânımın sırdır hevâ-yı aşkıdır şimdi

Şebîh-i dûd-ı âhımdır felekde ebr-i nîlî-gûn

10 Aceb cânân hırâmından olur mevc çemen-i gül-hiz

Aceb fettan nigâh-ı nâzına fevc-i fiten meftun

11 Leb-i la'li hayâlinden hilâl-âsâ za'îf oldum

Ta'ayyün eyledi mihriyle hatta *"'Ādeke'l-'urcūn"*[160]

12 Melâlim pîş-i çeşminde adîl-i sûret-i Ya'kub

Gözümde aks-i ruhsârı mesîl-i Yûsuf-ı mescun

13 Ne gûnâ dâğ aça cismim hümâ gördü hümûm aldı

Ne gûnâ ağlasın çeşmim semâ 'arż etti ağlasın

14 Bulur humret dem-â-dem merdümüñden cevher-i dâğım

Yemen'dir yümn-i te'sîr-i sehîl ile akīk-efzun

15 Değil bu merdümek bir âb-ı hundur Bahr-ı Ahmer'de

Firâkıyla o rütbe dîde-i gam-dîde doldu hun

---

[160] Ayet: Yâsin Sûresi, 39. Ayet: " Aya da *(kendi yörüngesinde birtakım)* menziller takdir ettik; nihâyet *(bir menzilinde de eğrilmiş)* eski hurma dalı gibi olmuştur."

16 Seher-hîzan gibi ebrû kenâr-ı cebhede sâcid
Sihirbâzan gibi gîsû hasâr u mekrden memnun

17 Mesîhâ tâs-ı hurşîdi eder sad şevḳle der-dest
Elinde câm-ı mey tenvîr-i bezm ettikçe ol meysun

18 Muhannâ destiniñ pîrâye-sâzı sâgar-ı sîmin
Nümû-dâr oldu mercan pençesinde lü'lü'-i meknun

19 Bu dürrün lem'asıyla sâha-i eflâk pür-kevkeb
O mercânın ziyâsından fezâ-yı bûsitan gül-gûn

20 Her engüşt-i latîfi sanki bir fevvâre-i elmas
Revân andan Furât u Nîl ü Seyhan Dicle vü Ceyhun

21 Behişt-i ruydan inmiş edîm-i arżına zıll-ı zülf
Meğer tâvûsdur hasret çekip tutmuş reh-i râhun

22 O yektâ ẖāl-i ruhsârı mürîd-i dergeh-i vahdet
Safâ-yı nûr-ı dîdârı murâd-ı Hâlık-ı bî-çün

23 Niçe dergeh mutâf-ı ârifân-ı Refrefî-reftar
Niçe dergeh makām-ı kutb-ı âlem mâlik-i mâ'un

24 Vücûdu âleme revnak veliyy-i Îzed-i Mutlak

Sırât-ı müstakîm-i Hak neşât-ı her dil-i mecnun

25 Cenâb-ı Şeyh İsmet Mustafâ-ism ü Alî-sîret

Şeref-bahş-ı velâyet bâsıt-ı na‘mâ-i gûn-â-gûn

26 Senâ-yı Tûr-ı Sînâ sînesinden incilâ-ferma

Miyâh-ı ma‘nî-i sâf ile sadrı vâdî-i mem‘un

27 Sözünde rûh-ı muzmir râhesinde rāḥ-ı reyhâni

Birinde himmet-i Hârun birinde lezzet-i heyrun

28 Ereydi devrine ol sâkī-i sahbâ-yı irfânın

Uyup akla kalır mıydı tehî ber-humda Eflâtun

29 Amîmü’l-lutf kim a‘tâfınıñ ham-geştesi olmak

Zaman bulmaz zeminden ref‘-i pîşânîye çarh-ı dun

30 Adîmü’l-misl kim tâ yevm-i haşr Ümmü’l-kurâ farza

Hudâ’dan olamaz îlâd-ı şibh-i zâtına me’zun

31 Kusûru olmasa huldün ederdim kalbine teşbih

Adîl-i tab‘ı Tûbâ’dır der idim olsa ger mevzun

32 Vesî'ü's-sadr-ı ârif kim hurûş-ı cûy-ı cûd-ile
Tarâvet-yâb-ı bast olsaydı bu feyfâ vü bu hâmun

33 Ne sûretle cüfun setr-i uyûn eylerse bir demde
Semâvâtı alırdı bî-tekellüf cevfine câfun

34 Lebinden nûş-ı elbân-ı ledünnü etse(ydi) sahrâda
Görüp de nâka-i Leylâ'yı Kays olmaz idi melbun

35 Zamîr-i enveri olsa zahîr-i hüsrev-i hâver
Zalâm-ı leyl etmezdi cihan ma'mûresin şeb-hun

36 Nemed-pûşân-ı dergâhı nigâh-ı rağbete almaz
Zemîne atlasından ferş ederse çarh-ı soklâtun

37 Ta'âlallah o kavmin dâ'imâ aynında yek-sandır
Ridâ-yı köhne dîbâ-yı mülevven hulle-i iksun

38 Sadâ-yı bûm-ı bâmı hande-rîz-i devlet-i Dahhak
Seg-i kûyu sifâlî-efser-i pür-ferâ Ferîdun

39 Değil nâfe firâk-ı hâk-i müşk-efşân-ı kûyuyla
Bedîdâr oldu yer yer âhuvanda âhdan âhun

40 Meh-i zulmet-şikâfâ nûr-sâfâ bedr-evsâfâ
Eyâ kudsî-şiyem mişkât-ı eşrâf-ı İlâhiyyun

41 Celâliñden bulur berk-i cihân ahvâl-i sûz-efruz
Cemâliñden görür mihr-i cihân ikbâl-i rûz-efzun

42 Nesîm-i feyziñe bâd-ı şimâl etse yemîn ahra
Abîr-i hulkuña lâyık kasem eylerse meskātun

43 Süleyman-menkabetsin nakş-ı nûrânî-i mihrinle
Kulûb-ı sâlikân olmakta rîv-i dîvden me’mun

44 Bi-hamdillâh *Fâ’ik* dâmen-i İsmet nasîb oldu
Bana târ-ı hebundur nev-perend ü zînet-i büzyun

45 Yine sahrâ-yı pehnâ-yı senâda fâris-i fikrim
Kasab ber-dûş olup gösterdi şekl-i kilkden mekbun

46 Şebistân-ı semâda zühre-i zehrâ gire raksa
Nümâyân ola anda nüh pederle tâ ki şeş hâtun

47 Ba‘îd-i bâbı hâvûn-ı hevân içre helâk olsun
Mutî‘-i hazreti ammâ ki mahfûz-ı azâbü’l-hevn

-24-

Der-Medh-i Mürşid-i Dîn Kuddise Sırruhu

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Geşt eder âlemi zülfün hevesiyle miskin
Girdi bir pûsta seyyâhın olup nâfe-i Çin

2 Hikmet-i neşre o gîsû-yı mu‘anber bürhan
Şûr-ı haşri eder isbât o la‘l-i nemekin

3 Şāh-ı hüsn eylemiş Allâh seni sultânım
Gözlerin söz yerleşir şāhın elinde şâhin

4 Zahm-ı dendâne-nümâ dildedir ey kaşı keman
Bu şehîd üstüne rahm et oku birkez Yâsin

5 Gören etvârıñı reftârıñı güftârıñı der
Cûydur sanki revân olmada şîrin şîrin

6 Serv-veş seyr-i çemen eyle yayılsın yoluña
Semen ü nesteren ü sûsen ü sünbül nesrin

7 Dehenin gonca vü gûyâ iki leb bir bülbül
Gülüñe bülbülüñe ola hezâran tahsin

8 Yine hurşîd gibi gülşeni gark et nûra
Yine Cemşîd gibi al ele câm-ı zerrin

9 Sâgarı doldur o sahbâ ile kim cür'asıdır
Tâb-ı ten rûh-ı beden râhe-nüvâz-ı gam-gin

10 Mahv olur katresini nûş edenin gönlünden
Dehşet-i berzah u dûzah heves-i huld-ı berin

11 Pençemi zühre-tırâzende vü nâhîd-endam
Kâsesi vermededir kâse-i tanbûra tanin

12 Pençemi safvet-i mînâ ile mînû-manzar
Pençemi dâğ-ı cahîm âb-ı ruh-ı mâ-ı mu'in

13 Âteşin tākine bir murg-ı şeb-âvîz şihab
Kûşe-i hûşe-i engûruna beste Pervin

14 Dil temâşâsına hayrandır o bezm-i pâkin
Gerdiş-i câmı eder devr-i sipihri ta'yin

15 Şems-i sahbâya kadeh anda muka''ar mir'at
Ceyş-i gam men'ine her tâs-ı hisâr-ı la'lin

16 Ayağı yer mi basar hiç bu şarâbı içenin
Nüh felek kalmaz o demde ne zamân ü ne zemin

17 Mest-i aşkım yine bir dergehin üftan hîzan
Eylemem na‘ra-i mest-âne ile vaz‘-ı cebin

18 Öyle bir dergeh-i vâlâ ki harîminde reva
Ferş-i reyhân-ı cinân eylese Cibrîl-i Emin

19 Südde-i Sidre-nişan dergeh-i âgeh-menişan
Arş envâr-feşan bâb-ı füyûzât-ı rehin

20 Bârekâllâh bihîn bâr-geh-i nûrâni
Anda ẖarḳ-ı zulümât etmededir Mürşid-i din

21 Tûr-ı pür-tâb-ı tecellî Arafât-ı irfan
Cebelü’n-nûr-ı hikem Ka‘be-i ehl-i temkin

22 Zâ’ir-i beyt-ı Hudâ tâ’ir-i evc-i a‘lâ
Sâ’ir-i semt-i semâ reh-rev-i erbâb-ı yakīn

23 Şem‘-i mihrâb-ı rızâ mu‘tekif-i mescid-i aşk
Vâkıf-ı sırr-ı kazâ kâşif-i Furkān-ı mübin

24 O hudâvend-i Hudâ-dost ki nûr-ı nazarı
Dil-i vîranda bulur Hızr-sıfat genc-i defin

25 Sâyesi âdeme tûbâ-yı dem-i ürd-i behişt
Ayası âleme hem feyz-i meh-i fürûz-ı din

26 İns ü cin üstüne bir başka Süleyman'dır bu
Halka-i zikr olur engüşt-i şerîfinde nigin

27 Kudsiyan vecd ile tekbîre ederler âgaz
Tâlibe ism-i İlâhî'yi edince telkīn

28 Olsa bîdâr n'ola dergehiniñ bendeleri
Gelmez elbette behişt ehline hâb-ı nûşin

29 Bende-i muhlis-i zîb-âver-i âgūş-ı süruş
Münkir-i hazreti bâzîçe-i şeytân-ı la'in

30 Sâlike cezbe-i can-sûz ki berk-efgen olur
Kalbini rahmet-i Rahmân ile eyler teskin

31 Lutfu bir memleketin hâcetine olsa kefil
Halkını ni'mete müstağrak eder Rabb-i mu'in

32 Adli bir kişverin âşûbunu kılsa ıslah
Kebg eder şeh-per-i şeh-bâzı münakkaş bâlin

33 Âlem-i unsuru etseydi ihâta kahrı
Çâr-mîh olur idi nâr u hevâ mâ ile tıyn

34 Himmeti öyle ki olurdu murâd etse eğer
Müsta‘id-i şeref-i kurb-ı dil-i kîn-âgin

35 Bahr-ı ma‘nâ ki olur vasfını tasmîm edenin
Dâmen-i şâhid-i endîşesi pürdür semin

36 Kulzüm-i ilm-i ledünnü ki olunmaz anın
Resen-i şa‘şa‘a-i mihr ile ka‘rı tahmin

37 Mevc-feyzâ sadakā bahr-kefâ zî-şerefâ
Ey bihin-gevher-i iklîl-i ser-i ulviyyin

38 Sensin ol debdebe-bahşâ-yı cihân-ı ma‘na
Taẖt-ı vâlâ-yı velâyetde şehen-şâh-ı güzin

39 Sensin ol naẖl-i vefâ ser ü semâ-pîrâye
Edeli zıll-ı latîfinle zemîni tezyin

40 Sebz-pûşân-ı çemen-zâr-ı fezâ-yı lâhut
Ravza-i hulk-ı kerîmiñden olurlar gül-çin

41 Bastığın yerler olur cümle içün câ-yı necat
Nakş-ı kefş-i kadem-i muhteremin hısn-ı hasin

42 Yüzünü sürse o topraklara *Memdûh* reva
Hâkidir anber-i sârâ vü gubârı müşkin

43 Medhiniñ gāyeti yoktur bilirim ammâ kim
Vasf-ı pâkiyle eder kesb-i safâ kalb-i hazin

44 Şükrülillah berekât-ı hazerât-ı sâdat
Kalb-i mahzûnumu kıldı gam-ı âlemden emin

45 Evliyâ muhtefî-i taḥt-ı kıbâb-ı Hak'dır
Nâm-ı *Memdûh*'umu etmem o sebebden teybin

46 Bir du'â eyleyelim şöyle isâbet etsin
Hisse-i Hazret-i Cibrîl-i Emîn'e âmin

47 Tâ ki ârifler ola mazhar-ı envâr-ı cemal
Âşıka nâz ede tâ şevḳ ile her māh-cebin

48 Her nefes müntesib-i bâbı bula nûr-ı beka
Kahr u mahv eyleye münkirlerini Rabb-i mu'in

-25-

Der-Medâyih-i Celîle-i Cenâb-ı Muhammed Mustafâ İsmet Kuddise Sırruhu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Müşg-rîz ü müşg-sâdır ẖāl-i cânânım benim
Bû-yı cennet neşr eder bâğ-ı dil ü cânım benim

2 Eylerim atf-ı nazar ẖāl-i siyâha çünkü ben
Ayn-ı fülfüldür sevâd-ı ayn-ı giryânım benim

3 Tâ hayâl-i ẖāl-i anber yarı aldı gönlümü
Micmer-efrûz-ı cinandır kalb-i sûzânım benim

4 Bâ-i bismillâh-veş ebrûsu ẖāl etmiş 'ayan
Gizledi bu nokta içre ilmi Yezdân'ım benim

5 Evvelin reşh-i kalem çün levhde bu noktadır
Feyzini bast eyledi Kur'ân'a Sübhân'ım benim

6 Hikmetinden feyzî-i Hindî haberdâr olmadı
Kim anı bir noktada deng etti Kur'ân'ım benim

7 Ebruvanda ḫālini gördüm aceb mi söylesem

"Ḳābe ḳavseyn"[161]-âşinâdır Mustafâ-şânım benim

8 Yâ ki mihrâb-ı Nebî'de secde-ber olmuş Bilal

Nûra müstağrak misâl-i şem'-i îmânım benim

9 Devlet-i hüsnünde seyr-i kişvere hâcet mi var

Şâmelerdir Hind u Çîn'im Şâm u Sûdân'ım benim

10 Ol mehin şâmât ile gûyâ ruh-ı rahşendesi

Âsumânım âsumân-ı kevkeb-efşânım benim

11 Ḫāller rû-yı tarâvet-dârını zeyn eylemiş

Katre katre jâle-i verd-i gülistânım benim

12 Ḫālini mir'ât-ı kalb-i sâfıma aksettirip

İsmini anın süveydâ koydu Rahmân'ım benim

13 Bu süveydâdır bana âyîne-i âlem-nüma

Seyrine İskender oldu çeşm-i hayrânım benim

14 Sûret-i emvâca girmiştir avâlim anda hep

Mevc mevc olmuş gelir bahr-ı hurûşânım benim

---

[161] Ayet: Necm Sûresi, 9. Ayet: " O kadar ki, kāb-ı kavseyn *(iki yay)* kadar veya daha da yakın oldu!"

15 Hoş temâşâ-gâh-ı rûhânî fezâ-yı pür-füyuz
Lâ mekân-ı Kibriyâ'îdir şu meydânım benim

16 Bir tarafda arş-ı a'lâ bir cihetde kudsiyan
Bir yanında Sidre Tûbâ bâğ-ı Rıdvân'ım benim

17 Subh-ı rûşen-dil gibi âfâkı tuttu pertevim
Sanmayın beyhûdedir çâk-i girîbânım benim

18 Nûş edip câm-ı sabûhu rûhum oldu neşve-yab
Düştü tâ ki menzil-i Îsâ'ya seyrânım benim

19 Çarh-ı çârüm menzilim olmazdı ammâ neyleyim
Mihr-i enver pençe-gîr-i tarf-ı dâmânım benim

20 Çarh-ı çârümdür anâsır nûr-ı hubbullâh-ı mihr
Müncelî zerrâtdır fer-i firâvânım benim

21 Cismimin her zerresi bir hâver-i hurşîd-tab
Berk urur envâr-ı vech-i kutb-ı devrânım benim

22 Âfitâb-ı maşrık-ı irşâda māh-ı burc-ı feyz
Dergeh-i iclâlidir eyvân-ı keyvânım benim

23 Hüsrev-i dîhim-i irfan dâver-i evreng-i dad
Pâdişâhım taht-gâh-ı dilde sultânım benim

24 Nabz-gîr-i hikmet-i Settâr Lokman-menkabet
Çâre-perdâzım tabîbim derde dermânım benim

25 Mustafâ İsmet ziyâ-fermâ-yı âfâk-ı kulub
Pîrehen-ber-dûş-ı ismet māh-ı Ken'ânım benim

26 Nûr-ı mahz olmuş vücûdu bedr-i tâb-efzâ gibi
Vardır isbât-ı kemâlâtında bürhânım benim

27 Hâk-i pâk-i âsitânı ıtr-pâş-ı rûzigâr
Nükhet-i hulku sabâ-yı sahn-ı büstânım benim

28 Münhasırdır sözlerim vasf-ı gazâl-i hulkuna
Rûh-ı Dâvud-ı nebî olsun gazel-hânım benim

29 Zikr-i ism-i pâkin eyler dem-be-dem cân-ı nizar
Sübha-i lü'lü'ye döndü rişte-i cânım benim

30 Zulmet-i gafletde ser-gerdan kalırdım olmasa
Himmeti Hızr'ım atâsı âb-ı hayvânım benim

31 Ahterim her tâli‘-i bîdârı tenvîr eyledi
Deynde hak-bîni olmuştur nigeh-bânım benim

32 Dâmenim dürr ü güherle oldu reşk-i bahr u kân
Bâbınıñ çârûbu oldukta bu müjgânım benim

33 Yazsam evsâfın girer kırtâs gülşen şekline
Hâme ol gülşende bir serv-i hırâmânım benim

34 Vasfına tertîb-i dîvân eylesem kudsîlere
Açılır Beyt-i İlâhî gibi dîvânım benim

35 N’ola dîvânımda dursa kudsiyan tertîb ile
Dün gece Cibrîl idi beytimde mihmânım benim

36 Allah Allah ben ezelden vasfınıñ müştâkıyım
Tâ ebed medhin eder tab‘-ı sühan-dânım benim

37 Tab‘-ı şîrînim ki tûtî-i şeker-güftârdır
Şükr-i eltâfıdır ancak şekeristânım benim

38 Eyledim endîşemi vakf-ı senâ-yı Hazret’i
Şükrülillah zevk ile geçmekte ezmânım benim

39 Nâ’il oldum evliyânın sohbet ü in‘âmına
Menn ederse câna minnet Rabb-i Mennân’ım benim

40 Bir şehin devlet-serâ-yı hizmeti oldu nasib
Kim amûd-ı subh ile hurşîd der-bânım benim

41 Sâyesinde kadrimi gerdun bilir söz bundadır
*Fâ’ik*ü’l-akran benim nâ-bûd-ı akrânım benim

42 Rûz u şeb kavs-ı kuzahla kehkeşan zannetmeyin
Gerden-i gerdûna beste tavk-ı fermânım benim

43 Çarhı yâd ettim aceb çoktan unutmuştum anı
Gālib oldu mâsivâya çünkü nisyânım benim

44 Gark-ı envâr-ı tecelliyât-ı zât-ı akdesim
Çeşm-i Mûsâ’dan nişan şem‘-i şebistânım benim

45 Vâkıf-ı sırr-ı kelâm olmuş Kelîm-i ma‘nâyım
Sohbete hâzır olun kim sözdür ihsânım benim

46 Bir güherdir söz fem-i muhsinde mahzundur dili
Bezl eder ol gevheri dünyâya ummânım benim

47 Hâmûş olunsa lâyık geldi hengâm-ı du‘a

Nutkumu teslîm eder ahbâb u yârânım benim

48 Tâ izâr-ı ẖāl-dâr-ı hûb-rûyân-ı cihan

Kilk-i şevḳe ola evrâk-ı zer-efşânım benim

49 Rûhunu cû-yı tecellî şâd ede ol hazretin

Gülsitân-ı rûhu olsun câ-yı cevlânı benim

-26-

Kasîde Der-Sitâyiş-i Huld-Mekân Sultân Abdülmecîd Hân {s. 75-101}

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Felek bir kat daha tâlib olup rif‘at u şâna

Yüzün sürsün dem-â-dem dergeh-i Abdülmecid Hân’a

2 Ne dergeh seng-i bâbı şâhid-i ikbâle âyîne

Ne dergeh fer ü tâbı hüsn-i sûret verdi devrâna

3 Gubâr-ı hâki dolmuş dîde-i hurşîde kühl-âsa

Cidâr-ı pâki olmuş müntehî eyvân-ı Keyvâna

4 Fezâsın seyredenler bu serâ-yı sidre-sîmânın

Ererler yek-nazarda nûr-ı feyz-i arş-ı Rahmân’a

5 Celâl-i haşmetin envârı zâhirdir harîminde
Kemâl-i kudretin âsârı nâzırdır o meydâna

6 Aceb meydân-ı vâsi‘ sahn-ı nûrânî ve lâmi‘ kim
Eder insan tesâdüf anda yüz bin mihr-i rahşâna

7 Gül-i hurşîde âl eyler hıyâbânındaki gonca
Hoşâ gülşen hoşâ rûşen temâşâ-gâh-ı şâhâne

8 Görüp berg-i gülü dest-i nesîm üzre tehî sanma
Per ü bâl açmış inmiş kudsiyandır bu hıyâbâna

9 Nedir üşkûfe-i üşküftede âgāz-ı keşkûfe
Eder ta‘lîm-i destan bülbül-i şûrîde-elhâna

10 Letâfet fevc fevc ermiş semendir bûsitânında
Tarâvet mevc mevc olmuş çemendir şu gülistâna

11 Mutarrâ ravzanın pîşinde kasr-ı dil-keş-i şâhi
Misâl-i bî-misâl olmakta kat kat verd-i handâna

12 Revâ görmez o yerde bende Dârâ’ya müdârâyı
Kapısında kul olan çin-fürûş olmaz mı Hâkān’a

13 Mu‘allâ süddesi mâliş-geh-i ashâb-ı vicdandır

Der-i şevket-karârı mültecâ erbâb-ı irfâna

14 Güneş gül-mîh-i zerdir gûyâ ṭāḳ-ı ref‘înde[162]

Hilâl-i âsuman bir halkadır ol bâb-ı ihsâna

15 Ser-i bâmında pertâb eyleyen mihr-i dırahşan mı

Sa‘âdetle hümâ-yı lâ-mekân tarh eylemiş lâne

16 Hümâlar âşiyân etse safâ-yı bâl ile şâyan

Ki cevlân-gâhdır bu sarh-ı âlî zıll-ı Yezdân'a

17 Tır[â]z[163]-endâz-ı iklîl-i şehen-şâhî ki bi'l-iclâl

Vücûd-ı cûd-bahş[ı] bir güherdir kân-ı imkâna

18 Hilâfet-menkabet sultân-ı din-perver ki her işte

Muvâfıkdır hemîşe emr ü nehyi hükm-i Kur'ân'a

19 Menâhî mündefi‘dir bezm-i âlemden zamânında

Kadeh kandîl-i mihrâb-ı ibâdet oldu rindâna

---

[162] Dîvân'da "Ref'înde" şeklinde geçen kelime mana ve vezin göz önüne alındığında "Refî‘inde" olarak okunmalıdır.

[163] Bu kelime Dîvân'da طرز şeklinde yazılmakla beraber mısraın vezni ve manası göz önünde alındığında *"tırâz"* olarak okumak daha doğru olur.

20 Zaman tâbi‘ zemin lerzân-ı hükm-i emridir çün kim
Ne hâcet şeş-pere rümh ü sinâna tîğ-i bürrâna

21 Değildir keh-keşan bîm-i azîminden o şemşîrin
Boyun kesti felekler girdi yek-ser tavk-ı fermâna

22 Züleyhâ-veş tutarsa ümm-i dünyâ dâmenin lâyık
Cemâl-i şâhid-i hulku mümâsil māh-ı Ken‘ân’a

23 Kerem lutf u inâyet merhametdir unsur-ı zâtı
Fürûğ-ı feyzi şâmil(i) şeş cihâta çâr erkâna

24 Güher-pâş-ı cihân olmakta desti ebr-i nîsandır
Sabâ feyziyle anın dâhil olsaydı gülistâna

25 Zümürrüd hâsıl olurdu çemende tûde-ber-tûde
Dönerdi lâlede her jâle bir yâkūt-ı rümmâna

26 Olaydı naẖl-ı tab‘ı âlem-i bâlâya zıll-efgen
Ser-efşan vâj-gûn düşmezdi Tûbâ bâğ-ı Rıdvân’a

27 Ederdi māh hâle halka-i gird-âbını bahrin
Hübûb etseydi bir dem bâd-ı lütfu sath-ı ummâna

28 Kebâb eylerdi nesr-i tâ'iri sîh-i şihâb üzre
İsâbet eyleseydi nâr-ı kahrı çarh-ı gerdâna

29 Ziyâ-yı adli dil-sûzân-ı ye'se olalı hâmi
Gider deryâ-yı nûra keştî-i mûm ile pervâne

30 Za'îfan sâye-i hıfzında mesrûr öyle kim şimdi
Düm-i âhûya oldu pençe-i şîr-i jiyan şâne

31 Açıldı hâtır-ı eyyâm hem-çün gonca-i ra'na
Be-câdır tâze gül tasvîr olunsa çeşm-i giryâna

32 Ferah pey-der-pey ü gam nâ-bedîd ü şevḳ-i dil efzun
Dem-i şâdî erişti nev-küşâyiş geldi devrâna

33 Senâ-yı hüsreve da'vet içün vakt-i münâsibdir
Utârid nâmeler gönderse şimdi nükte-sencâna

34 Sahîfe bir sadef mevc-i hurûfa dür olur nokta
Hayâl-i vasfı geldikçe bu tab'-ı gevher-efşâna

35 Devât u safha kim âsârımı isbâta kâfîdir
Cihânda olmasa minnet aceb mi bahr ile kâna

36 Çemen-zâr-ı hünerdir şu kasîdem benzemiş anda

Kalem serve midâd-ı anberin cû-yı şitâbâna

37 Yine oldu merg-zâr-ı hulde endîşem *

Ki her ma‘nî-i rengin döndü tâvûs-ı hırâmâna

38 Ta‘âlallah zihî gülşen zihî dârü’s-safâ-yı feyz

Medâr-ı reşkdir evsâfı bi’l-cümle sühan-dâna

39 Emel arz-ı ubûdiyyetdir ol bâb-ı mukaddesde

Du‘âya başla *Memdûh* erdi söz zîrâ ki pâyâna

40 Nücûm oldukça zâhir âsumanda dâver-i devran

Şeref-bahş ola Yıldız Kasrına şāh-âne māh-âne

41 Safâlar eylesin sıhhat ile devlet-serâyında

Cünûdu nâ’il olsun nusrete fevz-i firâvâna

-27-

Der-Evsâf-ı Sultân Abdülmecîd Hân

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Gönüldür şimdi bir gülşen-serayda bülbül-i zârı

Ki olmuş bin gül-i hurşîde matla‘ her bün-i hârı

2 Ne gülşen vâdî-i Eymen'dir ol kim çeşm-i Mûsâ'ya
Çenârından fürûzân eylemiş Hak nûr-ı dîdârı

3 Ne gülşen cennetü'l-me'vâ ile feyz-i letâfetden
O rütbe ikisi birbirinin olmuş hevâ-dârı

4 Behişti terk edip Tûbâ zemîne ser-fürû kılmış
Zeminden hulde ser çekmiş bunun her tâze eşcârı

5 Ne gülşen eyleyip izhâr-ı hikmet gül komuş nâmın
Tecessüm ettirip üstâd-ı kudret hande-i yâri

6 Bu bir gülşen ki berg goncasın[ı] yâd etse bir şâ'ir
Gül-i rengîn olur destindeki evrâk-ı eş'ârı

7 Duhânından bitip sünbül çıkardı ahkerinden gül
Edeydi cû-yı cûdu gülsitanda perveriş nârı

8 Halâs eylerdi bî-hûşî-i hâb-ı dâ'imîden hep
Nigeh-bân olsa ger Ashâb-ı Kehf'e baht-ı bîdârı

9 Kamer-tâli' şehen-şâhâ penâhâ âsuman-câha
Kader râm eylemiştir emriñe bu çarh-ı devvârı

10 Sipihr âyînesinde aksidir encüm kıyâs etme
Cihâna ol kadar dest-i kerîmiñ saçtı dînârı

11 Sen ol hâkān-ı zî-şansın ki tahrîr-i medîhiñde
Hicâb eyler tabî‘at kâğıdı olmasa hunkârı

12 Beni şîrin-zebân eden safâ-yı iltifâtındır
Sühan-gû eylemiş âyîne tûtî-i şeker-hârı

13 Bu nazmım çeşme-i mâ’ü’l-hayât-ı Hızr-ı ma‘nâdır
Eder ihyâ revân-ı Nef‘î-i pâkîze-güftârı

14 Temeddüh eylemem *Memdûh* öğünsem de yeri vardır
Kelâmından olur ma‘lûm kişinin kendi mikdârı

15 Benim ol şâ‘ir-i nâzik-hayâl-i ravza-i efkâr
Ki almıştır gül-i tab‘ım karâr-ı bülbül-i zârı

16 Nesîm olur hevâyî bir büt-i can-bahş-ı Îsâ-dem
Edince levh-i bâda mâ-fî-i fikrim kalem-kâri

17 Kalem alsın da n’etsin destine Behzâd-ı endîşe
Hümâlar üstühânımdan görürler nakş-ı esrârı

18 Neşât elverdi hunkârım be-câdır bir gazel yazsam

Anınla eylesem şâdân uşşâk-ı dil-figârı[164]

19 Yine bir kâfirin giysûsunun oldum giriftârı

Olur rûh-ı Mesîhâ bûse-çîn-ı tarf-ı zünnârı

20 Kıyâmetden nişan verdim bu bâlâ-kaddle yâre

Eğer kim şûr-ı haşri salmasa ferdâya reftârı

21 Tegāfül-pîşe cevr-endîşe şûh-ı dil-rübâdır bu

Nice sabreylesin dil câna işler tîğ-i zâri *

22 Tahammül mümteni‘ ketm-i muhabbet güç devâ müşkil

Belâ-ender-belâdır âşık-ı şûrîdenin kârı

23 Hakā’ik-âşinâ-yı dîde-i câdû-yı cânânım

Mahaldir eylesem Hârût-virde da‘vâ-yı sehhâri[165]

24 Şeh-i yâkūt-ı tâc-ı gonca tâ kim tâze revnakla

Müzeyyen eyleye taẖt-ı zümürrüd-reng gülzârı

---

[164] Bu mısraın vezni kusurludur. Mısraı vezne uydurmak için şu şekilde okumak mümkündür: *“Anınla eylesem şâdân uşşâk-ı dil-efgârı”*

[165] Bu mısraın vezni kusurludur. Mısraın veznini ve manayı uygun hale getirmek için şöyle okumak mümkündür: *“Mahaldir eylesem Hârût-vâr da‘vâ-yı sehhâri”*

25 Senin gülşen-serâ-yı şevket ü iclâliñi dâ'im

Hazân-ı hüznden vâreste kılsın hıfz-ı Settâri

-28-

Abdülazîz Hân'ın Avrupa'ya Seyâhat ve Merkez-i Saltanata Mu'âvedet-i Hümâyûnlarına Dâ'ir Kasîde

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Hayr-makdem ey şeh-i pür-satvet-i gîtî-sitan

Avdetinle şâd-mân oldu kulûb-ı bendegân

2 Nev-be-nev buldu cihan feyz-i kudûmüñden şeref

Eyledin kişver-be-kişver lutf u ihsan neşr-i şan

3 Âfitâb-âsâ dolaştın her yeri tenvîr içün

Nâr-ı hasret yaktı lâkin bendegânı el-aman

4 Ağlamaz da n'eylesin ol çeşm-i firkat-dîde kim

Tûtiyâ-yı hâk-pâyin olmasa kuvvet-resan

5 Lahm u şahma za'f-ı küll(î) ederdi derd-i hicrle

Kaldı cismimde hümâ-yı rûha ancak üstühân

6 Pâre pâre üstühânım kim kafes şeklindedir

Murg-ı cân etti derûnunda firâkıñdan figan

7 Çektiğim mihnetlerin verdi mükâfâtın Huda

Tâli‘im şimden-geri lâyıkdır etse imtinan

8 Sînem üzre şerha şerha açılan her yâreyi

İnşirâh-ı sadra tahvîl etti Rabb-i müste‘an

9 Zulmet-i endûhu mahvetti fürûğ-ı tal‘atın

Şeb-be-şeb icrâ-yı şehr-âyîne baksın bendegân

10 Münteşirdir ol kadar âfâka envâr-ı şükûh

Meh tutar bu şevḳle destinde sîmîn şem‘-dan

11 Yerde kandîl-i fürûzan gökte encüm tâb-dar

Birbirinden iktibâs eyler zemîn ü âsuman

12 Zîr ü bâlâyı temâşâ eyleyenler söylemiş

Oldu sırr-ı âyet-i *“Nūrun ‘alā nūrin”*[166] ayan

13 Pertev-i adle sevâd-ı a‘zam olmuştur bu şeb

Sâhasından tard olundu zulm ü zulmet-tev-eman

---

[166] Ayet: Nûr Sûresi, 35. Ayet: “ Allah, göklerin ve yerin Nûr’udur. O’nun nûrunun misâli, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba bir cam içindedir. O cam da, sanki inciden bir yıldızdır; bu lamba, ne doğuya ne de batıya nisbeti olmayan mübârek bir ağaçtan, zeytin ağacından *(çıkan yağdan)* yakılır; onun yağı, nerede ise kendisine ateş değmese bile ışık verecek! Nûr üstüne nûrdur. Allah, dilediği kimseyi nûruna hidâyet eder. İşte Allah, insanlara böyle misâller getirir. Çünkü Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.”

14 Görse bu leyli eğer Kays-ı siyeh-rûz-ı melâl
Zannederdi hayme-i Leylâ’da kendin pâs-ban

15 Fer ü tâb-ı şevket-i şâhâneyi seyr eyleyip
Şöyle kılsın vasfiñı nev‘-i beşer kerrûbiyan

16 Nûr-bahşâ şeb-çerâğ-ı meh sürâğ-ı kâ’inat
Efser-ârâ gevher-i tâbında kân-ı *“Kün-fe-kân”*

17 Māḥî-i jeng-i fesâd u hâmî-i mülk ü bilâd
Râhat-efzâ-yı ibâd u dâver-i devr-i zaman

18 İftihâr-ı mülk ü millet sâye-sâz-ı âtıfet
Zîb-i taḫt-ı saltanat hâkān-ı kudsî-âsitan

19 Hazret-i Abdülaziz Hân-ı Süleymân-iktidar
Eylemiş Hak âsitânın bûse-gâh-ı ins ü can

20 Tarf-ı dâmânında nakş-ı bûse resm-i fem değil
Goncalarla zeyn olunmuş bir mutarrâ gülsitan

21 Hüsrev-i âdil ki anlardı ereydi devrine
Nûş-ı şehd-âb lezzetin Nûşîrevan *

22 Bu yetişmez mi şeref kim baş keserken hep mülük
Ahd-i adlinde zemîne düşmedi bir katre kan

23 Şeh-süvâr-ı arsa-i âlem ki baht-ı rûşeni
Eylemiş rahşende rahş-ı âfitâbı zîr-i ran

24 Râ'iz-i sahn-ı kerem kim gerd-i pâ-yı tevseni
Dem-be-dem olur meşâmm-ı rûzigâra gül-feşan

25 Şûre-zâr-ı hâki eyler bastığı yerler çemen
Tevsen ammâ âb-ı hayvân ile hem-ser hem-inan

26 Zer-feşandır dest-i cûdu ki eder remy-i siham
Zât-ı kudsî fıtratı hem pâdişeh hem Kahraman

27 Tîriniñ peykân-ı zerrîni şihâb-ı şu'le-reng
Kavs-i pûlâd-ı kemânı nev-hilâl-i âsuman

28 Kasr-ı nûrânî-i kadri mürtefi'dir öyle kim
Ana tertîb-i per ü bâl-i melâ'ik nerdüban

29 Baht-ı bîdârı uyuttu tâ o rütbe fitneyi
Belki der-hâb-ı safâdır çeşm-i şûh-ı dilberan

30 Eyledi gûyâ ki Yûsuf'la Züleyhâ izdivac
Mülk ü millet ol kadar asrında buldu hüsn ü an

31 Pâdişâhâ âsuman-câhâ penâhâ servera
Ey cihan-dâver kader-yâver kerîm ü kâm-ran

32 Eylese bir şâ'ir-i rûşen-dil ü deryâ-nihad
Cevher-i vasf-ı hümâyûnunla tezyîn-i lisan

33 Özge hassıyyet bu âgāz etmeden evsâfıña
Genc-i mürvârîd olur dendân ile künc-i dehan

34 Çâkerin *Memdûh* âcizdir seni medh etmede
Eylesin da'vâtıñı arş birbirine armağan

35 Tâ ki hurşîd-i sebük-seyr eyleyip devr-i buruc
Ola ser-tâ-ser münevver zulmet-âbâd-ı cihan

36 Taẖt-ı âlî baht-ı Osmânî'ye fer ver dâ'ima
Ömrüñü kılsın firâvân hâlık-ı kevn ü mekân

37 Sen serîr-i saltanatda sâye sal iclâlle
Birbirin ta'kīb ede mülküñde şâdî an-be-an

-29-

Sultân Abdülazîz Hân Aleyhirrahme ve'l-gufrân Hakkında Mersiyedir

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Değildir lâle yer yer hâk-i pâk-i bûsitân üzre
Alevlerdir ki ser çekmiş zeminden âsumân üzre

2 Zemîn âteş kesilmiştir yanardağ oldu her bir kûh
Eder neşr-i şerer fark-ı cihan berk-ı çehân üzre

3 Tutuştu hırmen-i âlem hevâya savrulup gitti
Uçar cev hem-çü pervâne şümû'-ı ahterân üzre

4 Aceb kibrît-veş her kâh-ı asfer işti'âl eyler
Semender şeklini kesb etti kumrî âşiyân üzre

5 Harâretden müzâb oldu tamâm ahcâr-ı saht-ı deşt
Müşâbih âteşin tâsa habâb âb-ı revân üzre

6 Sipihre ser-keşîde halka halka dûd-ı âteşdir
Şu deste deste sünbül verd-i zerd-i gülsitân üzre

7 Perîşan-hâtır-ı sünbül siyeh-bend-i elem fülfül
Açılmaz oldu tab'-ı gül nevâ-yı bülbülân üzre

8 Kefen der-ber-semen tâbût-vârî serv-i üftâde

Derîde-pîrehen sûsen-i leb-gonca figān üzre

9 Ceres resmindedir lâle lisân-ı ḥāl ile gûya

Nidâ-yı “*er-rahîl”* eyler fezâda kâr-bân üzre

10 Tesâdümden hazîn âvâzı var ağsân-ı eşcârın

Eder şimşâd nâle zıll-ı Rabb-i müste‘ân üzre

11 Ne zıll zeyn-i zemin nûr-ı zaman nevr-i riyâz-ı cud

Ki feyzi şâmil olmuştu bütün İslâmiyân üzre

12 *“Tu‘izzü men teşā’”* [167]hükmünden aldı kuvvet-i ikbâl

Mekîn oldu nice yıllar serîr-i izz ü şân üzre

13 *“Tuẕillü men teşā’”*[168]dan *“Tenzi‘u’l-mülk”*[169] iktizâ etti

Süleyman mührünü dîv eyledi zînet benân üzre

14 Hümâyun-taẖt vârun-baht Hân Abdülazîz ol kim

Şafak-gûn mihrdir timsâli çeşm-i hun-feşân üzre

---

[167] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 26. Ayet: “ *(Habîbim, yâ Muhammed!)* De ki: “ Ey mülkün *(gerçek)* sâhibi olan Allah! Dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın! Hem dilediğini azîz edersin, dilediğini de zelîl kılarsın! *(Her)* hayır *(ancak senin)* elindedir! Şübhesiz ki sen, her şeye hakkıyla gücü yetensin!”

[168] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 26. Ayet.

[169] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 26. Ayet.

15 Şafak kan ağlasın zîrâ ki vakt-i subh idi nâgeh
Şebîhûn ettiler Sultân-ı kudsî-âsitân üzre

16 Seher te'sîri def'-i gam iken kalb-i mükedderden
Dirîgā bu seher gam oldu rûzî ins ü cân üzre

17 Peleng-i tîz-çeng-i çarh kasd etti seher sad hayf
Künâmında mehâbetle yatan şîr-i jiyân üzre

18 Bilirdi derd-i serdir efser ü pâ-bend olur evreng
Başın aldı ayağın attı mülk-i câvidân üzre

19 Cihan dâm olmadı bu şâh-bâz-ı evc-i iclâle
Tenezzül etse de durmaz hümâlar üstühân üzre

20 Reg-i bâzûsuna mikrâz uruldu can dayansın mı
Hırâm etmek ne güç canbâz böyle rîsmân üzre

21 Boyandı cevher-i cism-i latîfi hûna ol demde
Budur âdet ki korlar cevher-i yâkūtu kan üzre

22 Münevver na'şı etrâfında cem'-i duhterân-ı pak
Benâtü'n-na'şdır ser-dâde bedr-i âsumân üzre

23 Cenan nâr-ı firâkıyla kül oldu yandı kavruldu
Bu veyl-i pür-tef-i dûzah o meyl etti cinân üzre

24 Çeker mahlûk âhı nâr-ı âhından hüveydâdır
Şu âteş-bâza benzer ahker almıştır dehân üzre

25 Mekârim-pîşe hayr-endîşe bir sultân idi hakka
Senâ-yı zâtıdır vâcib olan pîr ü civân üzre

26 Görenler andırırdı ebri derlerdi sadefden saf
Dü destin bezl içün bâz eyledikçe bahr u kân üzre

27 Sanırdı māh-ı tâbandır menâzil kat‘ eder leylen
Anı seyr eyleyen şeb-dîz-i sîmîn güstüvân üzre

28 Ederken rûzigârı hükmüne tâbi‘ Süleyman-veş
Yine basmazdı pâ-yı esbi mûr-ı nâ-tüvân üzre

29 Meh-i nev keh-keşâna fer verir zanneyledi âlem
Mücellâ tîğını aldıkça geh bend-i miyân üzre

30 Yemen’de tâb-ı tîğı berk-sâz oldu Süheyl-âsa
Şu‘â‘ı nîze dikti kişver-i hindûsitân üzre

31 Yürüttü bî-cedel dünyâlara fermân-ı kat‘îsin

Dahi gezdirmemişken seyfini seng-i fesân üzre

32 Ulüvv-i tâli‘-i devlet ki asrında hükümdâran

Cebin-sây oldular dergâh-ı şāh-ı kâm-rân üzre

33 O kıldı kuvve-i berriyye vü bahriyyeyi ikmâl

Adû hayran kalırdı satvet-i Osmâniyân üzre

34 Nev-îcâd esliha ile ceyişi(ni) (hep) eyledi tanzim

Çekildi nakş-ı tuğrâsı tüfeng-i zer-nişân üzre

35 Sefâyin zırhlarla kim hasûn-ı âhenîn oldu

Eder da‘vâ-yı rüchan keştî-i nüh bâd-bân üzre

36 Geçip gitmekti azmi belde-i Tîmûr-ı mağrûra

Açıp demir[170] yollar mülkde kûh-ı girân üzre

37 Velî-i ni‘metin ta‘rîf ile ahvâlini *Memduh*

Yeter tasvîr-i hüzn ettin bu demde levh-i cân üzre

38 El aç bâb-ı İlâhî’ye huşû‘ u acz ile şimdi

Du‘âlar eyle rûh-ı hazret-i cennet-mekân üzre

---

[170] Bu kelime Dîvân-ı Eş’âr’da “*Tîmûr”* şeklinde yazılmıştır. Böyle bir imlâ ile ilk mısradaki *“Tîmûr”* kelimesi arasında bir cinâs-ı hattî oluşturulmuştur. Yalnız, bizim yukarıda *“demir”* şeklinde çevirdiğimiz kelimenin ikinci hecesi divandaki imlâsına binâen medli okunmalıdır.

-30-

Terennümât-ı Tuyûr-ı Mahâmid-i Şehriyâr-ı Şeref-neşûr

Fa'lün Fe'ûlün Fa'lün Fe'ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Erdim seher ki bir merg-zâra
Dûş oldu çeşmim bin murg-zâra

2 Peyveste çarha âheng-i sâreng
Kuşluk safâsı bâ'is mesarra

3 Hoş bir fısıltı bâd-ı sabâdan
Gül gûş tutmuş bâng-i hezâra

4 Zîb-i ser etmiş Hüdhüd çelengin
Olmuş Süleyman bu rûzigâra

5 Kat kat bulutlar inmiş gül üzre
Açmış hümâ per ol tâc-dâra

6 Gördüm tezervi nîrenge meşgul
Tâvûs mâ'il nakş u nigâra

7 Kûh-ı zümürrüd ankāsı sandım
Günçişk oturmuş berg-i çenâra

8 Sarmış piristû minkārına gil
Gûyâ Ebâbîl almış hicâre

9 Kebg-i sebük-rev handân handan
Bâl ü per efşan tâ kûh-sâra

10 Yerde pelengân ebre hevâ-dar
Gökte külüngân girmiş katâra

11 Perran şitâban tîhû vü âhu
Gâhî yemîne gâhî yesâra

12 Civciv öter murg otlar içinde
Lâkin nigâhı ma‘tûf bâra

13 Bülbül yuvasın(ı) gör nîş-gerde
Tûtîdir ermiş yâ Kandehâr’a

14 Gülzâr şimdi bir başka âlem
Hayrandır insan feyz-i bahâra

15 Gül câmi‘idir el-hak gülistan
Her lâle anda la‘lin minâre

16 Saf saf cemâ‘at eşcâr-ı büstan
Durmuş huzûr-ı Perverdigâr'a

17 Nergis murâkıb sâcid benefşe
Nesrin muvâzıb zikre hemâre

18 Bir mushaf açmış her verd ü sad-berg
Âyât-ı zât-ı Hak âşikâre

19 Gülşen ser-â-ser hem-revnak-ı huld
Kevser hurûşan bu şāẖ-sâra

20 Ferhâd-vârî nîlûfer-i bağ
Hasret çeker kim enhâra vara

21 Bak bîd-i giryan Mecnûn'a benzer
Cû-bâra karşı ağlar ne çâre

22 Cûlarda eyler batt nağme-sâzi
Mutribde ber-batt çeng ü nekāre

23 Seyr eyledikçe deşt ü fezâyı
Aşk oldu gālib ben dil-figâra

24 Nâgeh kebûter uçtu yetişti
Bir nâme kıldım yâre ıtâre

25 Gûş et hitâbım ol işve-kâra
Leylî-şemâ'il Azrâ-izâra

26 Ey çeşm-i şûhu şeh-bâza mâ'il
Hiç yok mu meylin sayd u şikâra

27 Ruhsâra zülfün saç görsün olsun
Sünbül perîşan gül pâre pâre

28 Şu mevsim-i gül devr-i tarabdır
Mînâdadır mül ayla idâre

29 Meclis müzeyyen sahbâ musaffa
Bir câm-ı gül-gûn sun bâde-hâra

30 Akdâh dönsün eş'âr okunsun
Tedbîr olunsun derd-i humâra

31 Evvel senâ-yı sultân-ı devran
Te'sîr salsın cân-ı nizâra

32 Hurşîd-i tâli‘ Abdülhamid Han
Bedr-i münevver kudsî-sitâre

33 Şems-i münîr-i âfâk-ı şevket
Bâbından eyler meh isti‘âre

34 Eltâfı şâmil taltîfi vâsıl
Cümle sıgāra cümle kibâra

35 Benzer cemâli hüsn-i hisâli
Nevr-i bahâra nûr-ı nehâra

36 Bilmiş ki pürdür keff-i kerîmi
Çökmüş sadefler ka‘r-ı bihâra

37 Bakmış ki tab‘ı ummân-ı irfan
Yemm hacletinden geçmiş buhâra

38 Yoktur sıkılmış asrında gamdan
Gam def‘i içün ancak usâre

39 Gam bende vardır mağmûmum andan
Kim vasf-ı zâtı gelmez şümâra

40 Ammâ kasîdem bir mantıku’t-tayr

Kendim uçursam lâyık hezâra

41 Kuş kondurursam çok görmesinler

Nev-şāḫ-ı kilk-i ma‘nâ-güzâra

42 Âgāz-ı da‘vât etsem revâdır

Ol kâm-kâr-ı gerdun-medâra

43 Tâ kim tuyûrun âvâzesinden

Aks ede elhan bâd-ı bahâra

44 Yüksekten uçsun şâhîn-ı bahtı

Sultân eliyle çıksın şikâra

-31-

Sadr-ı Esbak Âlî Pâşâ Merhûma Verilen Kasîde

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - - . / . - - - . / . - -]

1 Ey fahr-ı milel sadr-ı cihan-bân-ı adâlet

Makbûl-i düvel âsaf-ı zî-şân-ı adâlet

2 Sensin ol Aristû-yı be-nâm a‘kal u a‘del

Mi‘yâr-ı hıred nâşir-i fermân-ı adâlet

3 Sensin o nesak-sâz-ı mehamm âsaf-ı munsıf
Dâdâr-ı zaman hâmî-i erkân-ı adâlet

4 Sensin o hikem-pîşe ki eknân-ı ademden
A'yâna zuhûr etmeden ekvân-ı adâlet

5 Yazmış kalem-i kudret ile münşî-i takdir
Ser-nâme-i ikbâliñe ünvân-ı adâlet

6 Evsâfın olur devlete menşûr-ı mübâhat
İs'âfın eder milleti şâdân-ı adâlet

7 Fikrindir o sâf âyine-i şâhid-i tahkik
Andan görünür sûret-i rahşân-ı adâlet

8 Destiñde görüp hâme-i i'câz-tırâzı
Bu beyti okur nâdire-gûyân-ı adâlet

9 Tûbâ-kalem ürd-i behişt-i medeniyyet
Âlî-himem sidre-nişinyân-ı adâlet

10 Şâyestedir el-hak kef-i pür-cûduña densin
Emvâc-ı güher tuhfe-i ummân-ı adâlet

11 Tedbîrin olur bâʻis-i ıslâh-ı mesâlih

Her hükmün eder âleme iʻlân-ı adâlet

12 Lutf eyle bir az külbe-i mazlûma nazar kıl

Tâ kim olalım mazhar-ı ihsân-ı adâlet

13 Pek ezdi bizi bir Pomak’ın pençe-i zulmü

El sunmadı imdâda Nerîmân-ı adâlet

14 Bir zâlim-i zulmet-nazar-ı süfle-meniş kim

Ger eylese tertîb-i şebistân-ı adâlet

15 Mazlûmların âh-ı şerer-nâk-i siyâhı

Bezminde olur şemʻ-i fürûzân-ı adâlet

16 Kābil mi olur hakkını isbât ede Âdem

Hâkim ki ola hasm-ı dil ü cân-ı adâlet

17 Haccâc gibi mürtekib-i cevr ü mezâlim

Âmâc gibi lâyık-ı peykân-ı adâlet

18 Udvân ile mevsûf dilîrân-ı mekâ’id

Noksân ile maʻrûf debîrân-ı adâlet

19 Tahsîli bütün baht-ı ta‘addî ile geçmiş
Âlim geçinen câhil ü nâdân-ı adâlet

20 Lâyık mı idi tâ bu kadar gadr u mu‘âdat
Geçmez mi benim destime dâmân-ı adâlet

21 Olmaz mı sanır hâme-i hak-gû-yı hayâlim
Kānûn-ı belâgatde sebak-hân-ı adâlet

22 Dünyâda ben izhâr edeyim emrin olursa
Gaddârlara nutkla bürhân-ı adâlet

23 Kâfî bu şikâyet bu tazallüm sana *Memduh*
Ḥāli bilir ol sâhib-i irfân-ı adâlet

24 Tâ kim yed-i te’yîd-i kazâdan ola tefviz
Bir âdile her-bâr bu meydân-ı adâlet

25 Hak’dan dileriz zâtını kim eyleye dâ’im
İclâl ile pîrâye-i eyvân-ı adâlet

-32-

Hakīkat-i İnsâniyye Lisânından Nazm Olundu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Dil ki medhûş-ı bezm-i irfandır
Cür‘a-efşân-ı arş-ı Rahman’dır

2 Bir aceb neş’e var ki bezmimde
Kudsiyân anda mest ü sekrandır

3 Allah Allah ne bezm-i nûş-â-nuş
Akl u fikr ü cünûn yek-sandır

4 El-hazer el-hazer ne akl u cünun
Küfr ü din bâde-hâr-ı hırmandır

5 Benim ol mest-i sâgar-ı ıtlâk
Cevherimden [ol] ‘arż gürîzandır

6 Benim ol hâmil-i emânet-i Hak
Kûhlar haşyetimle galtandır

7 Benim ol sırr-ı sûre-i *"Zilzāl"*[171]
Ki cihan dehşetimle lerzandır

8 Ben o tıflım ki mehd-i fıtratda
Dâye-i sun' *"Lem yelid"*[172]-handır

9 Ben o Hızrım ki can rikâbımda
Âb-ı hayvan gibi şitâbandır

10 Ârif-i hikmet-i şu'ûnâtım
Şânıma şöyle dense şâyandır

11 Kutbü'l-irşâd-ı hân-kâh-ı celâl
Gavsü'l-evtâd-ı âlem-i candır

12 Mazhar-ı tâm-ı sıbgatu'l-lâhım
Sûretim cilve-bahş-ı elvandır

13 Mihr-i gerdun-fürûz-ı esmâyım
Pertevim reng reng rahşandır

---

[171] Ayet: Zilzâl sûresi Kur'ân-ı Kerîm'deki 99. sûredir. Şâirin Zilzâl kelimesini kullanmaktaki maksadı, sûrenin ilk âyetine telmih yapmaktır. Mana cihetinden beyte muvafık düşen ayet şöyledir: " Yer, *(o şiddetli)* zilzâl'iyle *(sarsıntısıyla)* sarsıldığı,"

[172] Ayet: İhlâs Sûresi, 3. Ayet: " Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır."

14 Âşinâ-yı füyûz-ı el-ânım
Âleme himmetim kemâ-kandır

15 Cû-yı cûdum çemen-tırâz-ı vücub
Bâd-ı hışmım hazân-ı imkândır

16 Murg-ı kudsüm ki lâne-i şevḳim
Sidretü'l-müntehâ-yı vicdandır

17 Azra'îl-iktidârım ammâ kim
Kudretim bana düşmen-i candır

18 Feyz-i te'sîr-i insilâhımdan
Hulle-dûz-ı cinân üryandır

19 Sözlerim ârifân-ı bi'l-lâh'a
Remz-i îmân u mağz-ı Kur'an'dır

20 Seyr edenler letâfet-i sühanım
Böyle derlerse belki çespandır

21 Fevc fevc-i sürûş-ı Rahmâni
Mevc mevc-i hurûş-ı ummandır

22 Her sühan kim sudûr eder benden
Vasf-ı Âlî-i sadr-ı zî-şandır

23 O cihan-bân-ı ma‘delet-ünvan
Ki vücûdu bu mülke ihsandır

24 O kerîm-i sürûş-sîret kim
Hayr-ı nâs olduğu nümâyandır

25 Keff-i dür-pâşı bir latîf sadef
Dest-i pür-cûdu ebr-i nîsandır

26 Dâver-i dâd-ger ki devrinde
Çarha isnâd-ı cevr bühtandır

27 Ahd-i adlinde hükmü yok feleğin
Emre tâbi‘ mutî‘-i fermandır

28 Fikri hallâl-ı mu‘dilât-ı umur
Re’yi mi‘yâr-ı hûşmendandır

29 Tab‘-ı ulvîsi âfitâb gibi
O avâlimde kirm ceylandır

30 Nazar et kat kat atlas-ı eflâk
Pâ-yı azminde çîn-i dâmandır

31 Bâğ-ı tab'ında tâ'ir-i kudsü
Sanki tâvûsdur hırâmandır

32 Gülşeninde şihâb-ı şu'le-i fevz
Sürh-ı bîd-i bahâr-ı büstandır

33 Bûsitânında neyyir-i nev-ruz
Teşne-i jâle verd-i handandır

34 Ferah-efzâ zaman ki zulmet-i gam
Tîre çâh-ı ademde pinhandır

35 Kesret-i handeden vücûda beşer
Dikkat olunsa gül gülistandır

36 Şu zamanda lisan varır mı desin
Kûdek-i şîr-hâra giryandır

37 Bezm-i âlemde neşve-i câvid
Yine ol mertebe hurûşandır

38 Dem-i şâdî ki penbe-i mîna
Târ-ı peşm-i ridâ-yı rindandır

39 Yed-i te'yîdi lutf ile dâ'im
Bâ'is-i kuvvet-i za'îfandır

40 Hışm edip pençe-tâb olursa kemâl
Sebeb-i nermî-i Nerîman'dır

41 Dâverâ bende-perv[er]â sadrâ
Ey ki zâtın atâ-yı Mennan'dır

42 Sensin ol âsaf-ı bülend ki çarh
Ma'zeret-hâh-ı pîş-i dîvandır

43 Sadr-ı âlîde sensiz a'vâmın
Heder olduğuna peşîmandır

44 Her biri unsur-ı latîf olmuş
Fıtratıñda ki çâr-erkândır

45 Sıdk-ı Sıddîk u adl-ı Fârûki
İlm-i Haydar hayâ-i Osman'dır

46 Hâb-gâhıñda devlet-i bîdar
Sa‘d-ı ekber gibi nigeh-bandır

47 Bû-yı ahlâkıñı yazan kalemin
Varakı gül yâ berg-i reyhandır

48 Güle yazdım şu sözde billâhi
Gülsitan midhatinle reyyandır

49 *Fâ’ik*-i müstemend medhiñde
Ser-fürû perde-i girîbandır

50 Bezm-i ma‘nâda tâ ki câm-ı kelâm
Bâde-i vecd-i ehl-i vicdandır

51 Ber-devâm ola ömr ü ikbâlin
Ki vücûdunla halk şâdandır

-33-

Kasîde-i Hamriyye Der-Medâyih-i Âlî Pâşâ

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Merhabâ ey bâde ey rûh-ı revân-ı cism-i Cem
Teşne-lebdir feyziñe Rum u Arab u Türk ü Acem

2 Neş’e-i ûlâ vücûd-ı cevheriñden münbasıt

Sensin ol âşûb-ı şehr-istân-ı iklîm-i adem

3 Devha-i vasfıñda perran bülbül-i kuds-âşiyan

Reşha-i lütfunla reyyan verd-i gülzâr-ı İrem

4 Gıbta eyler kâse-i elmâs-ı pür-yâkūtuña

Lâle-i la‘lin-nişân-ı sahn-ı büstân-ı kıdem

5 Sensin ol terkîb-i nûrânî ki olmuştur ezel

Sâgarın kandîl-i pertev-perver-i dârü’s-sanem

6 Bu ne hâletdir harîm-i masbatanda[173] âşikâr

Hikmet-i Beytü’l-harâm u hazret-i şeyhü’l-harem

7 Tâ ki engûrun asılsa gayret-i Mansûr olur

Katresin nûş eyleyen Hak-âşinâdır lâ-cerem

8 İlm-i edvârı piyâlenden görür dânişveran

Nûr-ı tâmın mâh-tâb-ı zulmet-i endûh u gam

9 Hey ne kudretdir ki kemter cür‘a-i pür-cûd ile

Dilden ettin def‘-i âsâr-ı keder ref‘-i elem

---

[173] Bu kelime Divan’da *“masbata”* olarak geçmekle beraber aslı *“mastaba”*dır.

10 Hızr-ı devransın ayağıñdan akar âb-ı hayat
Bezmiñe sâkī-i bâkī Îsî-i ferhunde-dem

11 Âteş ü seyyâl-tab‘ u şûh-meşrebsin aceb
Ser-keş ü meyyâl-i dilsin hoş sana dilber desem

12 Neşve-i câvîdiñe cân u cihân olsun feda
Tâs-ı ser-şârın leb-i dilber gibi her derde em

13 Senden imdâd olmasa kim kurtarır gamdan bizi
Öyle çektik kâse kâse dehrden semm-i sitem

14 Senden âbâd olmasa bu hâtır-ı vîrân eğer
Mümkün olur muydu medh-i dâver-i Dârâ-haşem

15 Âdil ü munsıf hudâvend-i Ferîdûn-iştihar
Kâmil ü ârif vezîr-i bî-nazîr ü muhterem

16 Sâye-bahşâ-yı ahâlî mâye-sâz-ı akl-ı küll
Gurre-i burc-ı ma‘âlî dürre-i dürc-i hikem

17 Pîr-tedbîr ü civan-fikret Felâtun-menzilet
Cem-cenâb u şeh-şükûh u kâm-rân Hârun-himem

18 Hazret-i Âlî Emin Pâşâ-yı gerdun-kevkebe
Dâver-i sultân-ı a‘zam bedr-i tâbân-ı kerem

19 Âsitânı ḥūr-ayn-ı lutfla dârü’n-na‘im
Âstîni maksim-i envâ‘-ı erzâk u ni‘am

20 Tab‘-ı ulvîsinden ermiş âlem-i bâlâya feyz
Reşk-i naẖl-ı zâtı kılmış kāmet-i Tûbâ’yı ham

21 Gül-tırâz olurdu bu te’sîrden dâmân-ı arş
Kudsiyân etseydi verd-i hulkünü bir kerre şemm

22 Ger zılâl-i re’fetinden perveriş bulsa cemad
Her nihâl olurdu bir nâzende şûh-ı gonca-fem

23 Ger kemâl-i hiddetinden kesb-i germî etse bad
Dâğ açardı ahker-i nîrâna berg-i gülde nem

24 Lutf-ı tab‘ı istese eşyâda tağyîr-i mizac
Bahş ederdi gül şeker hassıyyetin eczâ-yı semm

25 Hâsıl etmez kef-i gevher-pâşına benzer sadef
Başın ursa şûr-ı haşr edince taştan taşa yemm

26 Âsuman-kadrâ kerem-kârâ ma‘ârif-pervera
Ey ziyâ-yı hüsn-i haslet âsaf-ı Yûsuf-şiyem

27 Seng-i bâb-ı devletindir bûse-gâh-ı ehl-i cah
Dergehindir kıble-i âmâl-i eşrâf-ı ümem

28 Eyler ol vâdîde cevlân kim civân-ı tâli‘in
Mihr-i tâb-efşân-ı çarh olmuş ana nakş-ı kadem

29 Şems-i fazlıñdan bugün aldım fürûğ-ı bî-hisab
Levh-i sîmîn-i mehe şâyestedir çeksem rakam

30 Kuvvetü'z-zahr-ı zahîrim çün bu isti‘dâd ile
Tumturâk-ı nazmıma reşk etse lâyık Muhteşem

31 Bâde-i vasfınla memlûdur devâtım var yeri
Lağziş-i mestâna izhâr eylese pâ-yı kalem

32 Şöyle ser-mestim mey-i medhinle kim durmaz eder
Zühre sâzıyla şeb-istânımda icrâ-yı nağam

33 Destime düştü girîbân-ı felek şimden-gerü
Ben ana hasm-ı kavî adlin bu da‘vâda hakem

34 Söz tamâm oldu du‘âya başla ey *Memdûh* sen

Mukbilân-ı devlete hayır du‘â emr-i ehemm

35 Devr ede peymâne-i hurşîd-i rahşan çarhda

Tâ mey-i nâb-ı şafak zeyn eyleye ol câmı hem

36 Olsun ol Cemşîd-tavr-ı bezm-gâh-ı devletin

Zevki bâkī şevḳi sâkī ömrü efzun dem-be-dem

-34-

Sadr-ı A‘zam Yûsuf Kâmil Pâşâ Hakkında Kasîde

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Hüsn-i hulkun hüsn-i Yûsuf’dur ki ey âlî-cenab

Nîl Nîl-i re’fetinle ümm-i dünyâ kâm-yab

2 Sensin ol âlem-fürûz-ı devlet ü şan kim olur

Hâk-i pâk-i âsitânın kühl-i çeşm-i âfitab

3 Sensin ol mesned-nişîn-i izz ü rif‘at kim eder

İrtifâ‘-ı tâli‘iñden âsuman feyz iktisab

4 Keh-keşan zannetmesinler âsumanda şeb-be-şeb

Devr-i adlin çarhı kıldı beste-i tavk-ı riḳāb

5 Cû-yı lutfun pertev-i mihr iltimâ‘-ı himmetin
Çehre-i devrâna bahş etti o rütbe âb u tab

6 Bulamaz bu cûşiş-i feyzi şu nûrâniyyeti
Çeşme-i hurşîde tutsa taşt-ı sîmin māh-tab

7 Dâsitânıñdan erer cevr ü gama tevbîh ü renc
Âsitânıñdan olur lutf u safâya feth-i bab

8 Ukde-i gamdan halâyık ol kadar âzâde kim
Belki yoktur turre-i ḥūr-ı cinanda pîç-tab

9 Deşt-i pehnâ-yı celâlinde zemîn ednâ gubar
Kulzüm-i cûduñda çarh-ı nîl-gûn kem-ter habab

10 Naḫl-i zâtından müzeyyen çâr bâğ-ı unsuru
Tâb-ı hükmüñden münevver kâr-gâh-ı nüh-kıbab

11 Kasr-ı iclâliñde sâk-ı arş-ı nûrânî sütun
Çetr-i ikbâliñde gîysû-yı melek müşkin-tınab

12 Nûr-ı fikrin şu‘le-sâz-ı şeb-çerâğ-ı akl-ı küll
Neyyir-i re’y-i münîrin revnak-ı subh-ı savab

13 Vasfıña olup ser-âgāz-ı sühan kerrûbiyan

Böyle eyler sâkinân-ı arşa tevcîh-i hitab

14 Hazret-i pâşâ-yı Kâmil sadr-ı vâlâ-kevkebe

Dâver-i hurşîd-i tâli‘ hüsrev-i gerdun-me'ab

15 Şāh-beyt-i âferîniş nüsha-i kübrâ-yı sun‘

Matla‘-ı dîvân-ı dâniş âfitâb-ı ilm-i tab

16 Tıynet-i pâkinde berk urdukça esrâr-ı ulum

Der melâ'ik reşkle *"Yā leytenī küntü türāb"*[174]

17 Maşrık-ı envâr-ı ihsandır serâ-yı câhına

Eyleseydi ki siyeh-rûzân-ı hırmân intisab

18 Hâb-gâh-ı mihr olurdu âşiyân-ı şeb-pere

Gösterirdi infılâk-ı subhu minkār-ı gurab

19 Âlem-i bâlâya erse tâb-ı cûdundan ziya

Naẖl-i Eymen-veş ederdi şāẖ-ı Tûbâ iltihab

20 Nâr-ı kahrı olsa eflâke şerer-rîz-i gazab

Şu‘lesi eylerdi nesr-i tâ'iri sayd u kebab

---

[174] Ayet: Nebe Sûresi, 40. Ayet: " Şübhesiz ki biz, sizi yakın bir azâb ile korkuttuk. O gün kişi, ellerinin takdîm ettiği şeye *(önceden işlediği ameline)* bakar ve kâfir: "Ah! Keşke ben toprak olaydım!" der."

21 Feyzi temkîninden olsa behre-mend ehl-i heva
Rûzigâra sâye-bân olurdu dâmân-ı sehab

22 Merhamet-kârâ ma‘ârif-perverâ dâniş-vera
Ey kader-yâver kazâ-temkin hıdîv-i kâm-yab

23 Güftugûsu vahy-i Bârî’dir Mesîh-i tab‘ımın
Mâder olmuş Meryem-i endîşeme ümmü’l-kitab

24 Ben o rind-i bâde-hârım meclis-i vasfıñda kim
Sâkī-i ilhâmdan nûş edeli câm-ı şarab

25 Na‘ra-i mestânemi gûş eyleyip bu neşveden
Dâmen-i Îsâ’da pinhandır sebû-yı âfitab

26 Bir aceb meydanda zabt ettim kümeyt-i câmı kim
Gevher-i tâc-ı ser-i Cem’dir bana seng-i rikâb

27 Rahş-rân-ı sahn-ı irfânım ki dest-i hükmümün
Gûy-ı galtânı felek zer-deste çevgânı şihab

28 Gülşen-ârâ-yı hayâlim bûsitân-ı âleme
Eylesem kân-ı beyânımdan olur icrâ-yı ab

29 Sâgar-ı gül-mevc-i lâle kâse-i yâkūt-reng
Dîde-i pür-hûn-ı bülbül ma‘den-i la‘l-i müzab

30 Sûrdur destimde gûyâ hâme-i dehşet-neva
Kim bülend âvâzına vâbestedir bî-irtiyab

31 Nefḥ-i ervâh-ı ma‘ânî haşr-i ecsâd-ı huruf
Kal‘-ı kühsâr-ı suver tertîb-i mîzân-ı hisab

32 Vasf-ı bû-yı hulkuñu hâmemden icrâ eyledim
Sihr ile müjgân-ı âhûdan akıttım müşk-i nab

33 Sözlerim makbûl ise dür ü güherden de n’ola
Her birin gencîne-i hikmetden ettim intihab

34 Şâhid-i tab‘ım arûs-ı hacle-gâh-ı fikretin
Sad nezâketle yüzünden eyledi ref‘-i nikab

35 Vaktidir *Fâ’ik* Burâk-ı berk-peymâ-yı du‘a
Eylesin pehnâ fezâ-yı dergeh-i Hakk’a şitab

36 Tâ ki engüşt-i muhannâ-yı Züleyhâ-yı şafak
Yûsuf-ı zerrin-resenden ahz ede her gün hizab

37 Pîr-i çarha nev-civân-ı tâli‘in versin şeref

Sâye-i lutfuñda görsün hüsn-i ḥāli şeyh ü şab

38 Çeşm-i bahtı hîç bîdâr olmasın bed-hâhının

Sâ‘id-i Ashâb-ı Kehf olsun ana bâlîn-i hab

-35-

“Mecmû‘ada Gül Yaprağı Kabîlindendir”

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Seng-i hicrânıñdan açtı zahm-ı tâze serde gül

Dest-i ihsânıñla bitti urduğun yerlerde gül

2 Gamze-i hun-pâşın oldukça tebessüm-rîz-i naz

Cevher-i yâkūtdan nakş ettiler hançerde gül

3 Gerdeniñde aks-i la‘lin reng-i ruh lebden ayan

Hoş düşer mînâ-yı mevc-engîze mey sâgarda gül

4 Gülşen-i râhat-fezâdır âteş-i aşkın bana

Hâsıl etmiştir Ḫalīl’e lutf-ı Hak âzürde-gül

5 Derd-i verd-i ârızınla ey kıyâmet-kad nigâr

Bâğ-bân-ı cennete dâğım sunar mahşerde gül

6 Üstühân-ı cism-i bî-tâbım görünmez şerhadan
Zâr u hayrânım küşâd eyler kazâ şeş-derde gül

7 Pençe-i müjgânım üzre katre katre hun değil
Şāẖ-ı mercandan zuhûr etmiş yem-i ahmerde gül

8 Sen harîm-i gülşene eyle tezerv-âsâ hıram
Bâl-i bülbülle çekilsin bûsitâna perde gül

9 Saçların(ı) çöz terk-i zehr-i hand[e] kıl tâ kim ola
Merkad-i Dahhâk-ı mârîden geçen ejderde gül

10 Ol leb-i tebhâle-dârı bûs edince söyledim
Resm olunmuş gûyiyâ ser-sûre-i Kevser'de gül

11 Halka-i gîsûda ruhsârın görenler zann eder
Şeh-per-i tâvûs açmış ravza-i Dâver'de gül

12 Dâver-i âdil ki temkîninden olsa behre-yab
Rûzigâra hande eylerdi reh-i sarsarda gül

13 Sadr-ı âlî-şan ki nâm-ı pâkini telmîh içün
Tarh edilmiş safha-i mihr-i şeref-perverde gül

14 Nev-bahâr-ı âlem-i ihsan ki feyzinden görür
İnkişâf-ı tâli‘-i eyyâmı her kişverde gül

15 Ne çemen buldu gül-i hurşîd-i lutfundan füruğ
Şeb-be-şeb olur şüküfte reng reng ahterde gül

16 Zer-feşân olmuş ser-i sâdâta dest-i himmeti
Cû-yı cûdundan nümâyan vâdî-i ahdarda gül

17 Bâd-ı hışmı eyleseydi bâğ-ı âlemden güzar
Nâr olurdu lâlenin destindeki micmerde gül

18 Reşha-bâr olsa velî ebr-i rakīk-i re’feti
Âşikâr eyler tarâvetle reg-i mermerde gül

19 Sâye-i tîğıyla zeyn olsaydı pehlû-yı peleng
Aks-i dâğından biterdi çeşm-i şîr-i nerde gül

20 Dâm-ı nîreng ol kadar üşküstedir ahdinde kim
Andelîbe ba‘d-ez-în âl edemez bir yerde gül

21 Sadr-ı sultân-ı kader-kudretden ol hâsıl kılar
Nîm-hand-ı iltifâtı la‘l-i engüşterde gül

22 Bir zafer-yâver şeh-i satvet-nişan kim ceyşine
Humret-i çeşm-i celâdet bend eder miğferde gül

23 Al feslerle görenler pâdişâhın askerin
Lâle-zâr içre sanırlar kim olur güsterde gül

24 Sûsen olmuştur sinanlar gülsitânı n'eylesin
Kelle-i pür-hûn-ı düşmendir kef-i leşkerde gül

25 Âsafâ dergâhıña her gün şafakla âsuman
'Arż eder zerrin-sifâl-i neyyir-i enverde gül

26 Berk-i tâb-efgen değil kavs-i kuzahdan rû-nüma
Çarh-ı lu'bet-bâz bezmin-çün tutar çenberde gül

27 Şu'le-endâz olsa nûr-ı şeb-çerâğ-ı dânişin
Cevher-i gil zâhir eyler sath-ı hâkisterde gül

28 Bû-yı hulkuñdan kalem yek şemme tahrîr etmeden
Deste deste bend olur ser-rişte-i mıstarda gül

29 Çeşm-i bülbüldür devâtım jâle-i terdir midad
Lafz-ı rengin gösterir bu kilk-i efsun-gerde gül

30 Safhada görse midâd-ı sürh nûk-ı hâmemi
Yâsemen kuvvetlenir peydâ olur ar‘arda gül

31 Tâb-ı irfân ile endîşemdir ol bâğ-ı kemâl
Cünbiş-i şeb-tâbdan üşküftedir ahkerde gül

32 Gül yalarsam vechi var şimdi rifâ‘îler gibi
Unsur-ı nârı bana izhâr eder her yerde gül

33 Gark-ı nûr-ı insıbâğım hem-çü rûh-ı Gülşeni
Kim tecellî-i Hudâ’dır tâc-ı fahr-âvürde gül

34 Bir fezâdır kim hayâlim seyr edip ezhârını
Uğramış *Memdûh* reşk ile hezâran derde gül

35 Bülbül-i elvan-ni‘amdır gûyiyâ tab‘ım benim
Feyz-i te’sîri bitermiş dâmen-i dilberde gül

36 Şu eser tezyîn eder mecmû‘a-i eş‘ârımı
Koy bulunsun ber-güzârım bir de bu defterde gül

37 Erdi söz pâyâna gül-bâng-ı du‘âyı şevḳle
Gûş olup ser-tâ-be-pâ tutsun müdâm ezberde gül

38 Gonca-i ümîdiñe olsun dem-i Îsâ nesim

Âfitâb açtıkça tâ kim ravza-i hâverde gül

39 Şâhid-i ikbâliñe hayretde kalsın kâ'inat

Sen bakıp şu âleme mir'ât-ı İskender'de gül

-36-

Musammat Kasîde-i Nazîde Mecmû'aya Îrâd-ı Kayd Olundu

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

[- - . - / - - . - / - - . - / - - . -]

1 Rûyun görüp ey reşk-i ḥūr girdi sehâba âfitab

Hak âyeti etti zuhur *"Ḥattā tevāret bi'l-ḥicāb"*[175]

2 Hüsnün gülistan gûyiyâ hatla ruhun mihr-i kiya

Zülf-i siyeh mi ḫāl yâ kapmış piristû ber-zübab

3 Çeşm-i siyâh u ebruvan şeh-bâz-ı vâlâ-âşiyan

Bâlâ-yı kadda gîsuvan serv üzre bâl açmış gurab

4 Dest-i nigâh-ı pür-füsun gîsûyu kılmış ser-nigûn

Muztarr kalıp oldu zebun çengâl-i şâhinde ukab

---

[175] Ayet: Sâd Sûresi, 32. Ayet: " Bu yüzden demişti ki: "Doğrusu ben Rabbimin zikrinden *(cihâda yarayışlı hayvanlar olmasından)* dolayı hayra muhabbeti *(o atları)* sevdim." Nihâyet *(eğitilen o atlar sür'atle koştular da sanki ufukta)* perdenin arkasına gizlendiler *(gözden kayboldular)."*

5 Müşkin saçıñda şekl-i ẖāl dünbâle-dâr ahter-misal
Her nâhunuñda nev-hilâl engüştüñe şeydâ şihab

6 Envârı var etmiş yüzün sâz eylemiş sihri sözün
Nâz uyhusun sevmiş gözün kılmış güzel hâb intihab

7 Tâkat getirmez çün nazar örtsün izârı turreler
Şâyeste vü bâyeste-ter Yûsuf-cemâlinde nikab

8 Kâküllerin ûdu’s-salib kâfirce hüsnün dil-firib
Kalsın mı âşıkda şekib dünyâya saldın pîç-tab

9 Geh geh o zülf-i târümar gird-i femiñde halka-dar
Nûş-ı lebindir kâr-ı mâr andan gerektir ictinab

10 Olmuş lebin sâfî lebin şeker-şiken şîrin-sühan
Dendân ile ammâ dehen bir kâse lü’lü’-yi hoş-ab

11 La‘lin merâretden emin pür-hûn olup kalb-i hazin
Ol kûze memlû engebin bu kûze ser-şâr-ı şarab

12 Zahmımda var Ceyhûn-ı hun firkatle feryâdım füzun
O erguvan bu erguvan aşkınla oldum kâm-yab

13 Kan ağlarım misl-i şafak hurşîd alır benden sebak
Verdi bana Rabbü'l-felak mihr ü muhabbetden nisab

14 Mihr âteş-i sûzân imiş neyyir değil nîrân imiş
Dûzah gam-ı hicrân imiş cennet diler ehl-i azab

15 Cennet visâl ahvâlidir rü'yet cemâl icmâlidir
Re'fet hısâl ef'âlidir etmez misin terk-i itab

16 Dilber eğer-çi nâz eder âşık da keşf-i râz eder
Sûz-ı derûn ibrâz eder âteşde döndükçe kebab

17 Sen cân edersin ger taleb almakta çekmezsin ta'ab
Kasdın nedir bilmem aceb n'olsun şu zulm-i bî-hisab

18 Gelmez miyiz devrân bu bir gün seninle rû-be-ru
Ey çâr-ebrû cevri ko nehy etti cevri dört kitab

19 Devran bize verdi elem sâkī şarâb ile kerem
Şâd ola tâ kim rûh-ı Cem mestâne kıl bezme şitab

20 Sâkī yetiş hey hey meded var derdimiz sun mey meded
Nağme-serâdır ney meded raks etsin erbâb-ı rübab

21 Sensin şu meydânın eri meydanda kıl cevlân-geri
Doldur kümeyt-i sâgarı fırsat aman pâ-der-rikâb

22 Demdir olup da bâde-nuş deryâ gibi eyle huruş
Dûşuñda hum-ı şu‘le-cûş elde ayâğ-ı berk-tab

23 Ver âteş-i seyyâleyi göster kadehde lâleyi
Terk etti bülbül nâleyi gülzâr zîrâ kim harab

24 Gülzâr berf aldı tamam gam vermede gökte gamam
Günçişk ü kûkeng u hamâm per-rîhte pür-ıztırab

25 Eyle semâya bir nigâh setr eylemiş ebr-i siyah
Zulmâtda güm-geşte-rāh İskender-âsâ âfitab

26 Cûy etti her sû an cemâd attı külâh-ı verdi bad
Mânend-i tâc-ı Keykubad çün efser-i Efrâsiyab

27 Yah-beste olmuş tut ki cû leb-teşne etsin cüst-cu
Bir bezmi eyle ârzû kim anda cârîdir gül-ab

28 Bezm-i hıdîv-i [Cem]-celâl Hâtem-meniş Âsaf-hısal
Şeh-beyt-i dîvân-ı Kemâl manzûr-ı şāh-ı kâm-yab

29 Devletde zâtı mu'temed nutk-ı hikem-senci sened

Efkârı mîzân-ı hıred her re'yi mi'yâr-ı savab

30 Çarh-ı kerem māh-ı nevi dünyâya şâmil pertevi

Dîhîm-i himmet-Hüsrev'i Dârâ-yı Efrîdun-cenab

31 Nâhîd durmuş rāhına her şeb gider dergâhına

Hurşîd çetr-i câhına takdîm eder zerrin tınab

32 Ahlâkı mağbût-ı melek lutfuyla hâsıldır dilek

Deryâ-yı cûdunda felek yek-katre yâ kem-ter habab

33 Ol tab'-ı eltâf-ittisaf mînûda gûyâ nehr-i saf

Hulk-ı kerîmi bî-hılâf âhûda gûyâ müşk-i nab

34 Adliyle âlem sûd-mend nâ-bûd âsâr-ı gezend

Efsâne-gû-yı gûsfend şimdi beyâbanda zi'ab

35 Dest açsa eflâk üstüne ebr-i şerer-nâk üstüne

Nâzil olur hâk üstüne bâran yerine dürr-i nab

36 Vaz' eylese hâke kadem arż olsa andan muğtenem

Sad reşk ile bir çarh o dem *"Yā leytenī küntü türāb"*[176]

---

[176] Ayet: Nebe Sûresi, 40. Ayet: " Şübhesiz ki biz, sizi yakın bir azâb ile korkuttuk. O gün kişi, ellerinin takdîm ettiği şeye *(önceden işlediği ameline)* bakar ve kâfir: "Ah! Keşke ben toprak olaydım!" der."

37 Ey dâver-i gerdun-vekar Cem-kadr ü Eflâtun-şi‘ar
Medhin ile leyl ü nehar *Memdûh* eder feyz iktisab

38 Dillerde vasfın müstakırr celb-i kulûb ettin meğer
Kalb ehline ermez zarar olsa cihan pür-inkılâb

39 Dildir nazar-gâh-ı Hudâ tatyîb ile sen al du‘a
Beyt-i Hudâ’da dâ’imâ da‘vât olurmuş müstecab

40 Esrâr ile leb-rîz özüm Hak beytine nâzır gözüm
Hep mağz-ı Kur’ân’dır sözüm *“Mā künte tedrī me’l-kitāb”*[177]

41 Tab‘ımdır ol nev-bûsitân-ı tarh-latîfi dil-sitan
Kilkimdir ol serv-i revân-ı reşh-midâdı mevc-i ab

42 Gâhî bu kilk-i hoş-hırâm etse midâdın sürh-fam
Nûkundan ahz eyler müdam Mecnûn hun Leylâ hizab

43 Buldu kasîde zîveri olmuş bunun acz-âveri
Rahşende rûh-ı enveri fehm-i ferîd-i fâryab

---

[177] Ayet: Şûrâ Sûresi, 52. Ayet: “ İşte böylece sana da emrimizden bir ruh *(olan Kur’ân’ı)* vahyettik. *(Sen bundan önce)* kitab nedir, îmân nedir bilmezdin; fakat *(biz)* onu *(o Kur’ân’ı)* kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hidâyete erdirdiğimiz bir nûr kıldık. Ve şübhesiz ki sen, elbette dosdoğru bir yola rehberlik ediyorsun.”

44 Ḫāl-i izâr-ı meh-veşan tâ kim ola kevkeb-feşan

Âfâka eyler neşr-i şan mânend-i mihr-i nüh-kıbab

-37-

Kasîde

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Bârekâllâh bâr-gâh-ı berin

Huld-ı hullet fezâ-yı feyz-i rehin

2 Bûsitân-ı bahâr-ı ravza-i ruh

Âsitân-ı nigâr-ı māh-cebin

3 Girse bin sûrete yine şâyan

Görüp anı nigâr hâne-cebin

4 Ne nigâr ahsen-i cihân-ı cemâl

Nakş-ı sun‘-ı bedî‘-i Rabb-i mu‘in

5 Lebleri şöyle can verir gûya

Biri Îsâ birisi Rûhu’l-emin

6 O halâvet ki var feminde olur

Dâsitân-gû-yı Hüsrev ü Şîrin

7 Çeşm ü ebrûsunun kafâ-dârı
Şāẖ-ı âhûda bâl açan şâhin

8 Dest ü dendânının giriftârı
Pençe-i mihr ü pertev-i Pervin

9 Anberin hat ile yazılmıştır
Gird-i la'linde sûre-i *"Ve't-tīn"*[178]

10 Turreler oldu sâye-güster-i hat
Hey ne kâfir tutar kitâb-ı mübin

11 Zıll-ı kaddi melâz-gâhımdır
Talh-ı manzûd câ-yı ehl-i yemin

12 Zülfü taẖt-ı Sebâ Süleymânı
Zer-feşân halkalardır aña nigin

13 H̱āli âteş be-dûş ber-hindu
Kâkülü delk-pûş ber-miskin

14 Âfet-i âfitâb fitne-i māh
Şûr-ı yemm nûr-ı çarh zeyn-i zemin

---

[178] Ayet: Tîn Sûresi, 1. Ayet: " Yemîn olsun tîn'e *(incire)* ve zeytine!"

15 Ebruvânı penâh-ı kavs-i kaza
Gîsuvânı güvâh-ı habl-i metin

16 Rezme girse edâsı şîr-i ecem
Bezme gelse safâsı Cem-âyin

17 Veren ol şûha neşveyi amma
Meclisi dâver-i felek-temkin

18 Kâmil-i asr ârif-i yekta
Fâzıl-ı dehr munsıf u hak-bin

19 Tavr-ı Ristô'da âşinâ-yı hikem
Feylesof-ı zamâne zât-ı güzin

20 Âşinâya hısâl-i pâki kefil
Bî-nevâya kemâl-i lutfu zamin

21 Hulku kim bir sevâd-ı a'zamdır
Yok o ma'mûrede girîve-i kin

22 Fikri firdevsden nişan-dâde
Kilki Tûbâ midâdı mâ'-i mu'in

23 Hatt-ı şi‘riyle hâmesin seyr et
Habbezâ nazm u kilk-i sihr-âgin

24 Gülşen-i dânişe zülâl-i latif
Devha-i hikmete nihâl-i nevin

25 Eyledi bâğ-bân-ı ma‘deleti
Ol kadar bâğ-ı âlemi tezyin

26 Ahd-i lutfunda kıldı şâhid-i gül
Per-i pür-tâb-ı bülbülü bâlin

27 Merg-zâr alsa tıynetinden nur
Fer verir nesr-i tâ’ire nesrin

28 Açsa gerdûna ger sadef gibi kef
Gökte encüm olurdu dürr-i s̲emīn

29 Feyzi gör basmadan zemîne kadem
Rû-yı arza gelirdi genc-i defin

30 N’ola Kaânî-i sühan-sâzın
Ben de kılsam bu beytini tazmin

31 *“Serverā ḥasb-i ḥāl-i men bişnev*
Gerçi müstaġnī est ez- **(…)**”

32 Çarh-ı gaddârdan neler gördüm
Olur erbâb-ı tab‘a çarh mehin

33 Bu felek verdi gam Züleyhâ’ya
Bu felek kıldı Yûsuf’u tescin

34 Var cihânın uzûbetinde azab
Rahm-i mâder imiş cinân-ı cenin

35 Bana yek cür‘ayı harâm eyler
Verir erzâle bâde-i nûşin

36 Demidir hâmeyi alıp da ele
Çarha çeksem nefîr ile nefrin

37 Dâğ-dârın sözünde sûziş olur
Nâ-yı sûrâh ise sadâsı hazin

38 Erdi pâyâna söz yeter *Memduh*
Eyle da‘vât ile anı tezyin

39 Tâ ki kûyunda yâr-i gam-hârın

Mübtelâlar ede enîn ü hanin

40 Zât-ı âlîsi sadr-ı sıhhatda

Her elemden emîn ola âmin

-38-

Sadr-ı Esbak Yûsuf Kâmil Pâşâ Merhûmun Vasfında Kasîde-i Kalemiyye

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Zekeriyyâ gibi farkında tutulsa minşar

Ser verir sırrını vermez kalem-i feyz-âsar

2 Ne kalem kâşif-i esrâr-ı serâ-perde-i gayb

Ne kalem vâkıf-ı etvâr-ı bihîn-i ahyar

3 Ne kalem noktasıdır merdümek-i dîde-i nun

Hikmet-i bâliğa-i hâlıkı eyler izhar

4 Ne kalem vâdî-i Sînâ-yı senâ-yı Hak’da

Zât-ı Mûsâ-veş olur tâ o kadar secde-güzar

5 *“Ve enaẖtertuke”*[179]bâbında lisânı miftah

“Festemi‘”[180] emri içün gûş tutar leyl ü nehar

---

[179] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 13. Ayet: “ *(Ey Mûsâ!)* Ben seni *(peygamberliğe)* seçtim; şimdi *(sana)* vahyedileni dinle!”

[180] Ayet: Tâ-Hâ Sûresi, 13. Ayet.

6 Ne kalem şāẖ-ı latîfindeki pertev olmuş
Devha-efrûz-ı rümûz-ı şecerü'l-ahdar nar

7 Ser-fürû kılsa gehî hem-çü dıraht-ı Tûba
Sâyesinde görünür heşt behişt ü enhar

8 Ne kalem bülbül-i gülzâr-ı fesâhat ki müdam
Kondurur nağmesi minkārına sad mûsîkar

9 Yaraşır destine cennetde alıp firdevsi
Eylesin kāẖ-ı zer-ender-zer-i hulde mismar

10 Ne kalem çâk-ı girîbân ederek reşkinden
Tāk-i engûr ile bir ravzada olmuş mey-har

11 Hatt-ı sâgar gibidir tarf-ı devâtında nukuş
Kâsesi bâde-i ilhâm ile dâ'im ser-şar

12 Hem ayağ üzre durur elde tutar peymâne
Lağziş-i pây ile mestâne eder hem reftar

13 Bilemem cûşiş-i neşveyle kalem mi yâhud
Bir hat-âverde büt-i bâde-keş-i gül-ruhsar

14 Güft ü gûsuyla olur mest-i safâ gûş-ı süruş
Eylese vasf-ı Hudâvend-i cihânı tekrar

15 Hâme-perdâz-ı himem nâme-tırâz-ı âlem
Fahr-ı erbâb-ı kalem dâver-i ferhunde-şi‘ar

16 Enverî-tab‘ u Hilâlî-reviş ü Şems-zamir
Âsuman-mertebe münşî-i Utârid-âsar

17 Bedr-i tâbân-ı kerem hazret-i Kâmil Pâşa
Ki odur nûr-dih-i çeşm-i sipihr-i devvar

18 Zât-ı zî-şânı nesak-sâz-ı mehamm-ı eyyam
Lutf u ihsânı meded-bahş-ı za‘îfân u kibar

19 Dâsitân-ı keremi zîb-i simâh-ı devran
Âsitân-ı himemi melce’-i her zâr u nizar

20 Nâtıka şükr-i senâsıyla şeker-pâş-ı dimağ
Sâmi‘a sayt-ı bülendiyle nevâ-senc mismar

21 Fikri âyîne-i sîmâ-yı Züleyhâ-yı kabul
Kilki Yûsuf gibi gül-gûn u pesendîde nigâr

22 Sanma kim medd-i şu‘â‘ı görünüp hurşîdin
Levh-i sîmîn-i mehi nakşla eyler izhar

23 Etmeğe dâ’ire-i kadrini her gün tevsi‘
Pençe-i mihri verir tâli‘i zerrin pergâr

24 Serverâ dâd-gerâ dâver-i vâlâ-gühera
Ey himem-perver ü lutf-âver ü sencîde-vakar

25 Şekve sad şekve bu gerdûn-ı sitem-güsterden
N'eyler erbâb-ı dil ü dânişe âh ol gaddar

26 Meyl-i tahsîl-i hüner görse eğer bir dilde
Tîğ-i zulmüyle eder hâme gibi sîne-figâr

27 Edemezdi varak-ı tâli'i tesvîd-i kalem
Kara yazmadan eğer almasa meşḳin her bar

28 O siyeh-baht-ı cihânım ki kazâ etse seza
Hacerü'l-esved-i Bathâ'yı bana seng-i mezar

29 İltifâtınla gelir tab'ıma kuvvet yoksa
Bu şu'ûr ettiremez âdeme meyl-i eş'ar

30 İntisâb eyleyeli medhiñe oldum *Memduh*
Edeyim şevḳle da'vâtıñı şimdi tekrar

31 Yûsuf-ı tâze-hat-ı şi'ri görüp tâ ki kalem
Kat' ede destini mânend-i Züleyhâ nâ-çar

32 Dest-i feyyâz-ı kaderden sunula subh u mesa
Yed-i te'yîdiñe ey asâf-ı âlî-mikdar

33 Ömr ü iclâlin içün kayd-ı hayât ile berat
Kilk-i ikbâliñe bir günde nice bin tûmar

-39-

Kasîde

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Bârekâllâh bihin kevkebe-i âlem-gir
Ki ne görmüş ne görür mislini bu çarh-ı esir

2 Öyle bir kevkebe-i şa‘şa‘a-bahşâ ki olur
Pertevi gıbta-fezâyende-i sad mihr-i münir

3 Öyle bir kevkebe-i şu‘le-nümâ kim eyler
Kevkeb-i baht-ı siyeh-rûz cihânı tenvir

4 Vermese neyyir-i a‘zam gibi bu kevkebe fer
Olmasa çeşm-i ümem nûr-ı füyûzuyla karir

5 Şeb-i deycûr-ı tahayyürde kalırdı âlem
Birbirin görmek ise olur idi emr-i asir

6 Cezbeder nûr-ı ruh-ı yâr gibi dünyâyı
Zerresi etse becâ şems-i ziyâ-dârı esir

7 Görmedin hak bu ki hurşîdde bu kevkebeyi
Ne dahi sâhib-i zî-şânına mânend-i vezir

8 Nakd-i vakt-i vükelâ kâm-revâ-yı ukala
Âb-rû-yı fuzelâ âsaf-ı pâkîze-zamir

9 O Felâtûn-ı hikem-perver-i âlem ki eder
Ham-ı ser-beste-i gerdûna her emri te'sir

10 Cem-haşem dâver-i devran ki eder sâkī-i çarh
Tâs-ı ser-şâr-ı mehi bezmine câm-ı pür-şir

11 Eblak-engîz-i celâlet ki fezâsında müdam
Tûde-i cevher-i gül seng-i rikâb olsa cedir

12 Kasr-ı ikbâline eyvân-ı felek sakf-ı metin
Sâha-i kadrine müjgân-ı melek çûb-ı hasır

13 Behre-yâb olsa felek nûr-ı cebîninden olur
Şâne-i turre-i şeb pençe-i hurşîd-i münir

14 Hırmen-i hıssete tâb-ı gazabı sâ'ika-bar
Gülşen-i lutfa kef-i mekremeti ebr-i matir

15 Dest-i cûdunda keman bulsa güşâyiş bir kez
Çenber-i çarha döner halka-i teng-i zih-gir

16 Atlas-ı çarh-ı mu'allâyı Hudâ etmiştir
Sâ'id-i şâhid-i iclâline bâlîn-i harir

17 Dâverâ dâd-gerâ âsaf-ı vâlâ-güherâ
Ey nesak-sâz-ı mehâmm-ı şeh-i hurşîd-i serir

18 Öyle bir şeh ki eder dest-i inâyâtı ile
Dil-i vîrânını erbâb-ı kemâlin ta‘mir

19 Öyle bir şeh ki eder sayd-ı kulûb-ı şu‘ara
Öyle bir şeh ki olur tîrine ankā nahçir

20 Eremez menzil-i idrâkine ol pâdişehin
Şeh-per-i tâ’ir-i kudsîden olursa per tir

21 İktibâs etmek içün şems-i kemâlâtından
Kalemim eylese evsâfıñı kasd-ı tahrir

22 Nokta-i dûde kalır sûhte pervâne-misâl
Şem‘-veş hâme benânımda olur şu‘le-pezir

23 N’eyleyim böyle sühan-sâz iken tîğ-i sitem
Safha-i dehrde göstermededir renc-i kesir

24 Böyle mi vasfıña olurdu suver bend-i kalem
Rûzigâr etmese mir’ât-ı derûnum tekdir

25 *Fâ’ik* âgāz-ı du‘â eyle ki şimdi demidir
Eylesin hâme dahi ney gibi icrâ-yı safîr

26 Dâver-i kevkebe fermâ-yı serîr-i eflâk
Kişver-i hâveri her subh ede tâ kim teshir

27 Haşre dek revnak-ı ser-meclis-i ikbâl olsun
O Ferîdun-fer ü Cem-pâye Felâtun-tedbir

-40-

Plevne Müdâfi‘i Müşîr-i Dilîr Gâzî Osmân Pâşâ İçün İnşâd Olunmuş İdi.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Seyf-i kātı‘dır zebânım Hak ana cevher verir
Ben nisâr-ı cevher etsem halk-ı âlem ser verir

2 Öyle bir rezm-âzmâyım tîğa çekmem ihtiyac
Şeh-per-i Cibrîl’den Hak destime şeş-per verir

3 Azm-i rezm eylersem olur bezm-i devran lerze-nak
Bezme meyl etsem gelir Cem la‘l-gûn sâgar verir

4 Rûh-var sâkī-i ser-bezmimde zîrâ kim Mesih
Pençe-i hurşîd-i rahşân ile tâs-ı zer verir

5 Ol mesîhim kim mücerred feyz-i cân-bahşım içün
Bezmime pîr-i mugan hemşîre hem duhter verir

6 Ben o Hâkān-ı beyânım görse bir şeh-beytimi
Taẖtı Hüsrev terk eder Efrâsiyâb efser verir

7 Künc-i ma‘nâyım masundur gevherim bîgâneden
Üstüne tûmâr-ı eş‘ârım anın ejder verir

8 Mahberemdir ol şebistan hâme şem‘-i şu‘le-dar
Safha-i eflâke ammâ dûdesi ahter verir

9 Kevkebe-pâş-ı sipihr olsa zemîne aks eder
Dûş-ı gül-pûş-ı pelenge dâğ açar ahker verir

10 Seyredin cû-yı midâdım üzre kilk-i hoş-teri
Cûydur cû-yı revân elbette nîlûfer verir

11 Hâmem ol Erjeng-i pür-nîrengdir kim âleme
Resm-i Mânî nakş-ı Lûşâ sûret-i Âzer verir

12 Kıssa-i Hârût’u yâran n’eylesin kim dâ’ima
Âlemin efsânesin bu tab‘-ı efsun-ger verir

13 Tab‘-ı kudsü fıtratımdır tûtî-i şîrin-zeban
Ârifân-ı kibriyâya sözleri sükker verir

14 Rûhdur vâdî-i Eymen bir Kelîm anda lisan
Mağz-ı esrâr-ı İlâhî’yi sühan-perver verir

15 Bu şu’ûnâtı ser-â-ser kalbdir ârif olan
Ehl-i kalbe Hak firâz-ı lâ-mekândan yer verir

16 Ol sebebden arş-ı Rahmân oldu kalbi şâ‘irin
Şi‘r ü arş ikisi birdir feyzi kalbe fer verir

17 Hikmet-i Mevlâ’yı ancak ârifân idrâk eder
Hikmet-i Mevlâ ukūla hayret-i dîger verir

18 Hayret-ender-hayrete düşmez mi ashâb-ı hıred
Âdeme sırr-ı kader bir dârû-yı hüş-ber verir

19 Humda Eflâtûn’u eyler teng-dil hem-çün habab
Kays-veş dîvâneye hâmûn-ı pehnâ-ver verir

20 Perniyan-pûşân-ı izz ü şâna dehr-i bî-eman
Sengden bâlîn ü hâk-i tîreyi pister verir

21 Şehriyâr-ı âdil eyler intibâh ef‘âlde
Şehr eder teşhîr-i ḥāl eyyâm ise defter verir

22 Hak sa‘âdet verse bir mülke anın sultânına
Savlet-i Hayy’dır hısâl-i pâk-i peygamber verir

23 Mazhar-ı tevfîk olan sultâna zât-ı zü’l-celâl
Hazret-i Gāzî gibi ferruh-likā saf-der verir

24 Neyyir-i burc-ı zafer Osmân Pâşâ-yı celil
Kimdir ikbâli dehre revnak-ı hâver verir

25 Dâver-i nusret-alem kim etse âgāz-ı gaza
Kahramân-ı azmine avn-ı Hudâ hançer verir

26 Saf-der-i kerrâr-kudret kim dem-i ceng ü vega
Zırhını Dâvud alır Rûhü'l-emin miğfer verir

27 Tâli'-i fîrûzuna karşı hümâlar bâl açar
Nâvek-i dil-dûzuna şeh-bâz-ı kuds[î] per verir

28 Meclisinde neşve-i sahbâ-yı feyz eyler huruş
Çarh bir humdur ana kavs-i kuzah çenber verir

29 Şeh-süvâr-ı arsa-i devran ki rahş-ı satveti
Âsumâna her şerâr-i na'lden ahter verir

30 Na'l ü mîh eyler hilâl ü necmi gerdun rahşına
Rāhına ser-pençe-i mihr-i münevver zer verir

31 Baht-ı bîdârı aceb bir şâhid-i nâzendedir
Perde-i çeşm-i melâ'ik dûşuna mi'cer verir

32 Bârekâllah şâhid-i dil-keş hırâm-ı bâğ-ı kuds
Şāḫ-ı şûh-endâm Tûbâ sâyesiyle ber verir

33 Bî-nevâ-yı rûzigâra erse bir dem himmeti
İhtizâz-ı bâl-i bülbül şiddet-i sarsar verir

34 Hüsn-i tab'ı terbiyet-bahş-ı ekālîm olsa ger
Hâk-i Sûdan haşr olunca şûh meh-peyker verir

35 Her şecer anda olur bir nâzenîn-i serv-kadd
Her hacer deyr-i cemâle bin büt-i hoş-ter verir

36 Bahr eğer mâhiyyet-i tab'-ı latîfin etse derk
Füls-i mâhî pertev-i şems-i ziyâ-güster verir

37 Fart-ı dehşetden erer harçeng-i mihre ıztırab
Keştî-i temkîni kim ummâna ki lenger verir

38 Kuvvet-i kahrı sipihrin sînesin sûzân eder
Nükhet-i hulku meşamm-ı âleme anber verir

39 Dôsta nakş-ı bedî'-i kilki tarh eyler çemen
Düşmene zehr-âb-ı şemşîri yem-i ahdar verir

40 Saff-şikâfâ ol şecâ'at-menkabetsin kim Huda
İ'tilâ-yı devlete râyâtıñı rehber verir

41 Şark u garbı durma teshîr eyle hayrü'n-nâsırin
Cünd-i ervâh-ı mücerredden sana leşker verir

42 Hasmıñı kahr etmeğe şemşîre yoktur hâcetin
Hasmınıñ şiryânına her mûyu bir neşter verir

43 Kulzüm-i evsâfınıñ ka‘rı bulunmaz n’eyleyim
Gerçi gavvâs-ı tabî‘at nazmıma gevher verir

44 Hizmet-i vasf-ı celîliñde safâ kesb eyledim
Şu gazel de ehl-i aşka hâlet-i dîger verir

45 Fitne-i ferdâyı kim kaddiyle ol dilber verir
Allah Allah kûyuna hengâme-i mahşer verir

46 Gamzeler halkı helâk eyler Hülâgû’dur meğer
Çeşmi bir Cengîz’dir dünyâya şûr u şer verir

47 Böyle yâr-ı dil-sitâna âşık olmak da ne güç
İltizâm-ı aşk edenler hep yolunda ser verir

48 Halka-ber-halka çıkar âteşli âhım sîneden
Bir gülistandır ki bu sünbülleri katmer verir

49 Cevher-i dâğım ayandır ben gül olsam da yine
Şeb-çerâğ-ı pür-fürûğu çünkü hâkister verir

50 Okları cismimde yârin değmesinler kalbime
Bu neyistandır neyistan vehm-i şîr-i ner verir

51 Nice bir tavr-ı tegazzül nazm erişti gāyete
Nazma *Fâ'ik* şâ'iran da'vât ile zîver verir

52 La'l-reng ola şafakla tâ felek her subh-dem
Tâ ki tîğ-i âfitâba şa'şa'a cevher verir

53 Gün gibi ikbâl-i rûz-efzun vere Hak zâtına
Kim vücûd-ı devleti devrâna tâb u fer verir

-41-

Rusya Muhârebesinin Mebâdîsinde Düşmene Hezîmet Ve Ordu-yı Osmânî'ye Nusret Nasîb Olmakta İken Söylemiş-idim

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ey saf-ârâ-yı vegā Gāzî müşîr-i bahtiyar
Seyf-i meslûl-i İlâhî saf-der-i Haydar-şi'ar

2 Miğferiñde sûre-i *"Feth"*[181] eylemiş tarh-ı sevad
Hançeriñde âyet-i *"Naṣrun mina'l-lāh"*[182] nûr-bar

3 Cûşiş-i ceyş ile tāḳ-ı arşa düştü velvele
Cünbiş-i rahş ile sarsıldı fezâ-yı gîrudar

---

[181] Fetih Sûresi Kur'ân-ı Kerîm'in 48. sûresidir.

[182] Ayet: Saff Sûresi, 13. Ayet: " Ve kendisini seveceğiniz diğer bir şey daha vardır: Allah'dan bir zafer ve yakın bir fetih! *(Ey Habîbim!)* Mü'minleri müjdele!"

4 Bir gazâ kıldın ki memnûn oldu ervâh-ı rüsül
Bir gazâ kıldın ki tahsîn etti sâhib-zü'l-fikar

5 Tîğ-i âteş-tâbıña dest-i kazâ vermişti su
Hükmün icrâ eyledin kandı adû-yı nâ-bekâr

6 Ol kadar hun saçtı tîğin kim zemîne ba'd ez-in
Kan taşından başka ma'den hâsıl etmez kûh-sar

7 İltihâbı böyle kalırsa o şemşîrin eğer
Fer verir kân-ı Bedahşân'a sipihr-i zer-nigâr

8 Bârekâllah zûr-ı bâzû-yı kazâ te'sîriñe
Düşmeni her hamlede ettin zelîl ü hâr u zar

9 Bârekâllah hüsn-i tedbîr-i kader tenvîriñe
Eyledin her hatvede a'dâyı mahv u târümar

10 Bir aceb seyl-i şitâbandır cünûd-ı pâdişah
Hasm-ı dîn olur yolunda hâr u has-veş hâk-sar

11 Bir yanardağdır meğer ordu-yı satvet-iktinah
Düşmeni kılmıştır anda kahr-ı Bârî ehl-i nar

12 Rezminiñ lerzânıdır hurşîd-i vâlâ-şa'şa'a
Bezminiñ hayrânıdır Cemşîd-i bâlâ-i'tibar

13 Şöyle nakş eyler meh ü mihre senin elkābını
Münşî-i dîvan-serâ-yı âsuman leyl ü nehar

14 Şîr-savlet-ebred ü heybet-nişân Bihmen-vekar
Tîr-sür‘at râst-rev-kudret kemân-ı düşmen-şikâr

15 Māh-tâb-ı zulmet-endâz-ı semâ-i izz ü şan
Âfitâb-ı şu‘le peykân-ı cihân-ı kâr-zar

16 Neyyir-i burc-ı celâdet âlem-efrûz-ı zafer
Revnak-ı subh-ı salâbet dâver-i âlî-tebar

17 Gāzî-i nusret-alem Muhtâr Pâşâ kim anın
Kasr-ı cennet sâye-i tîğinden olur âşikâr

18 Dâver-i Dârâ-haşem kim mevkib-i iclâlidir
Târem-i nüh tû-yı eflâke medâr-ı iftihar

19 Kahramân-ı dehr kim dergâhına rû-mâl eder
Sâm u Behrâm u Nerîman Rüstem ü İsfendiyar

20 Feyz-i kudsü sâ‘id-i ikbâline ta‘vîz-bend
Cevher-i gül şâhid-i ikbâline âyîne-dar

21 Çeşme-i hurşîd-i rahşan meşrebinden müstefiz
Tâli‘-i mes‘ûd-ı devran kevkebinden müste‘ar

22 Çarh-ı gerdan zihn-i çâlâkinde hem-çün gird-bad
Cürm-i gabrâ deşt-i idrâkinde mânend-i gubar

23 Rû-yı mihrinden münevverdir dü çeşm-i neyyireyn
Bû-yı hulkunden mu‘attardır meşamm-ı rûzigâr

24 Tab‘-ı sâfından ibâret safvet-i mînâ-yı huld
Lutf-ı bezminden kinâyetdir şarâb-ı hoş-güvar

25 Nutku subh-ı râstîn-âsâ latîf ü rûh-bahş
Re’yi bârû-yı felek-âsâ rasîf ü üstüvar

26 Kenz-i bâd-âver gınâ-yı kalbiniñ âvâresi
Kef-i gevher-güsteri sîlî-zen-i mevc-i bihar

27 Dâr-ı tedrîsinde Risto kûdek-i gehvâre-zib
Mekteb-i fazlında Eflâtûn tıfl-ı şîr-har

28 Düşmenin tâs-ı serinden satl-ı yek-rân eylemiş
Gelmemiştir arsa-i heycâya böyle şeh-süvar

29 Kûha zehr-âb-ı itâbın etse şemşîri revan
Halka-i mâr olur etrâf-ı adûya bir hisar

30 Bâğ u râğa ger semûm-ı kahrı olsaydı vezan
Nâr-ı nîran gösterirdi âleme naẖl-ı enar

31 Reşha-i ihsânı erse külhana ol dem döner
Yâsemîn ü şebneme hâkister-i ahker-nisar

32 Kalb-i mahrûr alsa envâr-ı salâhından nasib
Secde-gâh-ı mihr olurdu sîne-i çâk-ı çenar

33 Nûr-ı zühdü olsa bir âteş-pereste dest-gir
Subha-i mercan verirdi râha-i berke şerar

34 Himmetinden bulsa farzâ kim za'îfan takviyet
Adli olsa âcize sermâye-bahş-ı iktidar

35 Bîşe-zâr-ı şîr olurdu şāẖ-ı sad-nûk-ı gazâl
Bûs ederdi süm-i âhû-yı peleng-i kîne-dar

36 Âlem-ârâ dâverâ vü adl-perver servera
Ey kader-yâver zafer-rehber müşîr-i nâm-dar

37 Fevz-i fîrûz ile şâd oldu kulûb-ı mü'minîn
Bu senâ-hânın da kesb etti mesârr-ı bî-şümar

38 Bir küşâyiş buldu kim kalbim nesîm-i fethle
Vermez ol feyzi gülistâna hezâran nev-bahar

39 Perde-i ma'nâ açıldı dîde-i bîdârıma
Münkeşif oldu hafâyâ-yı şu'ûn-ı Kirdgâr

40 Eyledim endîşemi medhinle kân-ı pür-güher
Ikd-ı mürvârîd-i nazmım dehre kalsın yâdigâr

41 Tab‘ım ol deryâ-yı mevvâc-ı ma‘ânîdir benim
Sâhilinden reste hûşe hûşe dürr-i şāh-var

42 Âdet-i nazm-âverân olmuş temeddüh gerçi kim
Bu makāmı pest buldu nây-ı kilk-i râst-kâr

43 Fahr ise maksad cihanda şu yetişmez mi bana
Oldum evsâf-ı güzînin ile şimdi bahtiyar

44 Erdi söz pâyâna *Memdûh* eyle âgāz-ı du‘a
Refref-i feyz ile buldun çünkü arş-ı iştihar

45 Tâ livâ-i Ahmed-i Muhtâr’ı ede ser-firaz
Haşre dek fevz ü zaferle Hazret-i Perverdigâr

46 Olsun ol dârâ-yı dînin devlet ü ömrü mezid
Yümn ü rif‘at der-yemîn ü avn u nusret der-yesar

[TERKÎB-İ BEND ve TERCÎ'-İ BEND] {s. 101-104}

Terkîb-i Bend-i Sâkī-nâme

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

-I-

1 Eliñde sâkiyâ tut sâgar-ı Cem
Süleymân'ın gerek destinde hâtem

2 Şarâbıñda habâb olsun hüveyda
Gül üzre hoş düşer gülşende şebnem

3 Harîm-i mastabanda câm dursun
Budur Beytü'l-harem ol çâh-ı zemzem

4 Beşer maklûbu olmuş lafz-ı şürbün
Şarâb içse olur ma'zûr âdem

5 Meded gam mürdesi bulsun femiñden
Dem-i cân-perver-i Îsî-i Meryem

6 Gül ü mül devridir fevt etme fırsat
Safâ sende elem âlemde müdgam

7 Ezel âgāz ebed-peyvend bezmin
Alîmallâh sâkī andan akdem

8 Senin bezminde ser-gerdan piyâle
Mukaddes tâc-ı İbrâhîm Edhem

9 Hayâtı eylesin te'mîn câmın
Bilinsin hikmeti Yahya'l-izâmın

-II-

1 Getir sâkī şarâb-ı pür-hurûşu
Ham et kadd-i sipihr[i] hum be-dûşu

2 Kadehden âteş-i seyyâle göster
Müzâb eyle sehâb-ı berk-pûşu

3 Sürâhîler dizilsin meclisiñde
Ayân kıl arşda saff-ı sürûşu

4 Yürüt peymâneyi meydân-ı sengdir
Yürür pîşinde sultânın cüyûşu

5 Geçip gitmezdi rindan kendisinden
Geçeydi bunda nakd-i hod-fürûşu

6 Yine devran senin Cemşîd sensin
Atâ etmiş sana Hak ıyş u nûşu

7 Senin hum-hânene eylerdi hizmet
Felâtûn'un olaydı akl u hûşu

8 Leb-i peymâneye varınca şöyle
Edeble urdular mihr-i hamûşu

9 Hamûşân-ı edeb bilmez riyâyı
Tutar başında zâhid bûriyâyı

-III-

1 Harâbât ehlini âbâd buldum
Alâyıkdan tamâm âzâd buldum

2 Nedir endûh-ı dünyâ sormamışlar
Ser-â-ser bu gürûhu şâd buldum

3 O mahviyyet ki var fıtratlarında
Mesîl-i sâye-i şimşâd buldum

4 Hafîfü’r-rûhdur tâ öyle anlar
Letâfetinde nazîr bâd buldum
5 Kenâr-ı cûda şîrin-kâmlıkta
Şebîh-i meşreb-i Ferhâd buldum
6 Gönüller avlamakta ben o kavmi
Kemend-endâz sad sayyâd buldum
7 Acebdir tavr-ı erbâb-ı harâbat
Ki şâgirdin dahi üstâd buldum
8 Harâbâta girip nûş etmeğe mey
Hele tab‘ımda isti‘dâm buldum
9 Donansın bezm-i işret bâde gelsin
Cihan halkı mübârek-bâda gelsin

-IV-

1 Heman düştüm der-i pîr-i mugāna
Bir elde câm bir elde çegâne
2 O pîrin pâk ayağından akan su
Olur mâ’-i vuzû sâfî-dilâna
3 Odur aynen tesemmî selsebîla
Şarâb-ı zencebîl andan nişâne
4 Şu hamr-ı bî-humâr u dürd-i bî-derd
Medâr-ı feyzdir rûh-ı revâna
5 İçen bir katresinden ol rahîkın
Bu nüh mînâyı anlar bir fesâne
6 Ki mînâsında var mînû safâsı
Ayağıyla yürür bâğ-ı cinâna
7 Özünden mest olur dünyâyı bilmez
Erer ser-meclis-i rûhâniyâna

8 Benim vasf ettiğim sahbâ cihanda
Hayâl-i mahz ise halk-ı cihâna
9 Gelip görsün ki bir mey-hânedir dil
Şarâb-ı feyz ile mestânedir dil

-V-

1 Gönül âyîne-dâr-ı sâgar olmuş
Avâlim seyrine İskender olmuş
2 Ta‘âla’l-lâh meclâ-yı mücellâ
Tecellâ-yı cemâle mazhar olmuş
3 Hoşâ mir’ât-ı hû-yı rû-yı Yûsuf
Musaffâ safhasında cevher olmuş
4 Billûrîn câme aks etmiş hicâbı
Şafak-tâb âfitâb-ı hâver olmuş
5 Hezâran can fedâ böyle şarâba
Açılmış şîşede verd-i ter olmuş
6 Kadehde seyr eden rindan demez mi
Leb-i cû-bârdır nîlûfer olmuş
7 Cinan zevkin bulur nûş eyleyenler
Kadeh aynıyla havz-ı Kevser olmuş
8 Değildir herkesin Kevser nasîbi
Bu mey mevkûf-ı cûd-ı Haydar olmuş
9 Alî’nin aşkına *Memdûh* iç mey
Sudan zîrâ ki oldu cümle şey hayy [183]

---

[183] Bu mısra, Enbiyâ Sûresi’nin 30. ayetinde geçen *“Ve ce‘alnā mine’l-māi külle şey’in ḥayy.”* şeklindeki ibârenin *manen iktibası* (tercümesi)dır.

Tercî‘-i bend

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

-I-

1 Yeter ki terk-i gam u derd-i rûzigâr edeyim
Bir az da tâli‘-i nâ-sâzı dâğ-dâr edeyim
2 Hazân-ı hüznü safâlarla hâk-sâr edeyim
O serv-kāmet ile seyr-i cûy-bâr edeyim
3 Hevâ-yı aşka uyup meyl-i merg-zâr edeyim
Zamânı geldi hele zevk-i nev-bahâr edeyim
4 Gözüm yaşıyla civan yâri ben büyütmüş-idim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüş-idim

-II-

1 Nedir bu reng-i letâfet bu nâz-ı dil-cûlar
Saçıldı gül yüzüne kâkül-i semen-bûlar
2 Arar tarar mı anı şâne ile gîsûlar
Benefşe döktü ruh-ı âb-dâra şeb-bûlar
3 Yeşillik eyledi peydâ revân olan cûlar
Durur mu matla‘-ı ber-cesteye akan sular
4 Gözüm yaşıyla civan yâri ben büyütmüş-idim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüş-idim

-III-

1 Hurûş-ı meyle hıyâbâna eyledikçe şitab
Sunar güle kadeh-i çeşm-i bülbül ile şarab
2 Kelâle sünbül ü leb-gonca ruh-ı gül şâd-ab
Bakılsa vechine bir gülsitân-ı feyz-me’ab

3 O gülsitânı sirişkimdir eyleyen sîr-ab
Benim garîb görür rûz-ı Hızrımı ahbab
4 Gözüm yaşıyla civan yâri ben büyütmüş-idim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüş-idim

-IV-

1 Salınsın ol boyu şimşâd yetti derd ü mihen
Nesîm esti dıraht oldu bâğa sâye-figen
2 Bakın giyâh u miyâha temevvüc eyler iken
Bahârdır yeri var yemyeşil görünse çemen
3 Sulandı âb-ı zümürrüdle sâha-i gülşen
Bulur tarâveti her berg-i sebz şebnemden
4 Gözüm yaşıyla civan yâri ben büyütmüş-idim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüş-idim

-V-

1 Akarsular gibi sür'atle hüsn edince güzar
Kalır yolunda fakat tûde tûde rîk ü gubar
2 Değil o câme-i zîbâda gerd-i müşk-nisar
Tamâm yâr ediyor iğbirârını izhar
3 Bakıp cemâline *Memdûh* şimdi leyl ü nehar
Misâl-i ebr-i bahâr ağlamakta hakkım var
4 Gözüm yaşıyla civan yâri ben büyütmüş-idim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüş-idim

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطانِ الرَّجيمْ   بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحيمْ

اَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلى قَرْيَةٍ وَ هِىَ خاَوِيَةٌ عَلى عُرُوشِها قالَ اَنَّى يُحْيِى هذِهِ اللهُ بَعْدَ مَوْتِها فَاَ ماتَهُ اللهُ مِأتَه عامٍ ثُمَّ بَعْثَهُ قالَ كَمْ لَبِثْتَ قالَ لَبِثْتُ يَوْماً اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قالَ بَلْ لَبِثْتَ مِأتَه عامٍ فَاَنْظُرْ اِلى طَعامِكَ وَ شَرابِك لَمْ يَتَسَنَّهْ وَاَنْظُرْ اِلى حِمارِكَ وَ لِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَاَنْظُرْ اِلى الْعِظامِ كَيْفَ نُنْشِزُها ثُمَّ نَكسوُها لَحْماً فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللهَ عَلى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[184] ۰

من سورة بقره آيت[185] ۲٦۰

Hulâsa-i Akvâl-i Müfessirîn {s. 62-72}

Asurîlerde ikinci hükümdâr ki Buhtunnasar ismiyle meşhûrdur. Kable'l-mîlâd arż-ı Filistîn'e kuvâ-yı külliyye irsâl ve benî-İsrâ'îl hükümdârını ahz u istîsâl etmekle berâber Kudüs'ü zabt ve Beyt-i Makdis'i tahrîb eylediği gibi hezârân insânı endâh[t]e-i magāk-ı helâk eyledikten ma'adâ ahyâr-ı Yehûd'un e'âzımı sırasında Hazret-i Üzeyr Aleyhisselâm'ı dahi lâ-yu'add üserâ ile ma'an Bâbil'e götürdü. Bâ-avn-ı Hak bir zamân sonra o Nebî-i zî-şân fürce-yâb olmasıyla Kudüs havâlisine

[184] Ayet: Bakara Sûresi, 259. Ayet: " Veya *(görmedin mi)* o kimse gibisini *(Uzeyr'i)* ki, o *(duvarları),* çatıları üzerine çökmüş *(harâb olmuş)* bir şehre uğradı. "Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltecek?" dedi. Bunun üzerine Allah, onu yüz yıl ölü bıraktı, sonra kendisini diriltti. *(Ona)* buyurdu ki: "Ne kadar kaldın?" *(O da:)* " Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldım!" dedi. *(Allah ona)* şöyle buyurdu: "Hayır! Yüz yıl kaldın; şimdi yiyeceğine ve içeceğine bak, bozulmamış! Bir de eşeğine bak *(kemikleri dahi çürümüş)*! İşte *(bunlar)* seni insanlara *(öldükten sonra dirilmeye)* bir delîl kılmamız içindir; kemiklere de bak, onları nasıl birbiri üzerine kaldırıyoruz! Sonra da onlara bir et giydiriyoruz." *(Uzeyr, onun diriltilişini müşâhede ederek Allah'ın kudreti)* böylece kendisine açıkça belli olunca şöyle dedi: "*(Artık)* biliyorum ki şübhesiz Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.""

[185] Dîvân-ı Eş'âr'da bu ayetin Bakara Sûresi'nin 260. ayeti olduğu yazılı ise de aslında bu ayet adı geçen sûrenin *"259."* ayetidir.

geldi. Gördü ki her yer vîrân ne insân var ne ümrân. Râkib olduğu himârı bir yere bağladı. Sâhibsiz bâğlardan üzüm incîr topladı. Bir duvar dibine oturup Allah şu harâb-âbâd yerleri nasıl ihyâ eder diye düşünmeğe başladı. Tefekkürât ve te'emmülât ile uykuya daldı. Güneş de çıkmış-idi. Hak Ta'âlâ anı ammâ ne etti. Yüz yıl mürûruyla yeniden diriltti. (Ne kadar uyudun) hitâb-ı izzeti sâdır oldu. Cenâb-ı Üzeyr (Bir gün yahut daha az uyudum. Yâ Rabbî) dedi. Çünkü nevme mağlûb olacağı demde şems tulû' ediyor uyandığında gurûb eylemekte olduğundan müddet-i hâbı kestiremediği cihetle öyle söylemişti. Şu cevâb-ı İlâhî sudûr eyledi.(Yüz sene uyudun. Ta'âm ve şarâbına bak hiç bozulmamıştır. Bir kere de merkebine bak ne ḥāldedir. Seni nâsa âyet ve ibret eyledik. Kemiklere nazar et. Ne suretle toplar da anlara lahm u şahm iksâ ederiz.) Üzeyr mahv u fenâ olmuş himârına bakıp kemikleri birleştiğini lahm u şahm nemâya erdiğini ve hayâtının teceddüd ettiğini görünce bildim ki Allah her şeye kādirdir, sayhasını vurdu.

[MESNEVİLER]

-1-

Hikâye-i Üzeyr Aleyhisselâm

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

1 Sipâs-ı firâvan ki Rabb-i celil

Bize nûr-ı Kur'ân'ı kıldı delil

2 Rüsül enbiyâ gönderip âleme

Hidâyet erişti benî Âdem'e

3 Her âyet ki Kur'an'da mevcûddur

'İber-âver-i Rabb-i ma'bûddur

4 Nebîler hikâyâtı Kur’an’dadır
Velîler münâcâtı Kur’an’dadır

5 Mine’l-cümle şu kıssa-i rûh-bahş
Verir ehl-i tevhîde rahşende rahş

6 Hükümdâr-ı Bâbil olan Buht-nasar
Tamâm ömrünü eylemiş zulme hasr

7 Nice kişveri zabt u teshîr ile
Ahâlîsini katl u tedmîr ile

8 Aman vermeyip kan dökerdi müdam
Filistîn’i de emrine kıldı ram

9 Kılıçtan geçirtti ahâlîsini
Bütün yıktı yaktı havâlîsini

10 Ölümden kalanlar esâret ile
Taşındı heman belde-i Bâbil’e

11 Cenâb-ı Üzeyr ol Nebî-i Huda
Esirler miyânında gitti dirîg(a)

12 Nihâyet esâretden anı İlâh
Halâs etti rahmetle gösterdi rāh

13 Binip bir himâra koyuldu yola
Mu'înidir Allah selâmet ola

14 Merâhil kat'ı ile haylî zaman
Ağaçlıklı bir sâha oldu 'ayan

15 Himârından indi Nebî-i güzin
Oturdu ağaçlıkta şâd u hazin

16 Ağaç dalları çekmiş eflâke ser
El açmış da Mevlâ'ya tesbîh eder

17 Ağaçlık içinde per-efşan tuyur
Çeker vecd ile dâ'im ism-i Gafur

18 Akan sâf sularla her berg-i sebz
Eder sırr-ı ihyâyı işrâb ü remz

19 Kürûmunda engûr ağaçlarda incir *
Kemâle erişmiş fevâkih kesir

20 Biraz aldı bunlardan işte Üzeyr
Tenâvülle etrâfı eylerdi seyr

21 Şu yerler ne tenhâ aceb bâğ u rağ
Bir insan mı yok hepsi câ-yı ferağ

22 Yok idi bu eşyâ ne kim şimdi var
Ne varsa yok olmak içün âşikâr

23 Şu'ûnât-ı âlem teheyyücde dâ'im
Küşûfât-ı âdem temevvücde kā'im *

24 Ademle vücud bulmuş imtizac *
Kesâd-ı kumâşıyla bulmuş revac

25 Niçün çâr mâderle bu nüh peder
Mevâlîdini etmede derbeder

26 Üzeyr eyler idi semâya nigâh
Himârı da yerde arardı giyah

27 Semâyı nebîler velîler bilir
Eşekler zemîn üzre ot devşirir

28 Havâlî-i Kuds-i Şerîf idi o
Binâlarla evvel latîf idi o

29 Zaman lâkin anı harâb eylemiş
Tamâmıyla ferş-i türâb eylemiş

30 Ne ümran ne insan heme mahv u nâ-bud *
Şu yerlerde hiç kalmamış bir vücud

31 Bu ahvâl olunca Üzeyr'e 'ayan
Ta'accüb-künan söyler evvel zaman

32 Nasıl bunları eyler ihyâ Huda
Ki her cism cânından olmuş cüda

33 Meğer vakt-i subh idi doğmuştu mihr
Şu'â'ıyla bulmuştu tâbiş sipihr

34 Bir altın kanatlı doğandır güneş
Semâda arar kendine her gün eş

35 Tefekkürle meşgūl olurken müdam
Uyûn-ı Üzeyr'i kapattı menam

36 Geçip uykuda yüz sene böylece
Üzeyr ise kaldı hemân öylece

37 Uyandıkta baktı güneş batmada
Başından güher tâcını atmada

38 Hitâb eyledi Rabb-i Rahmân Üzeyr'e
Şu yolda su'âl etti Yezdân Üzeyr'e *

39 Neden böyle uykuya daldın Üzeyr
Ne müddetle uykuda kaldın Üzeyr

40 Üzeyr etti yâ Rab cevâbıyla ol an
Hesâbımca bir gün dahi belki noksan *

41 Buyurdu Hudâvend-i azze ve cell
Sana yüz yıl olmuştu erdi ecel

42 Ta'âmın şarâbın ter ü tâze mevcud *
Himâra nazar kıl ki nâ-bûd u bud

43 Dağılmışsa da üstühân-ı himar
Gelir lahm u şahmı olur pâyidar

44 Üzeyr etti dikkat himâra tamam

Bitişti bütün lahm u şahm u izam

45 Dedi Kādir-i mutlak ey Kirdgâr

Senin kudretindir hayâta medar

46 Üzeyr'in önünde dirildi eşek

Sakın eyleme kudret-i Hak'da şek

47 Hayât-ı mü'ebbedle mağbût-ı gayr ol

Eşek de olursan himâr-ı Üzeyr ol *

-2-

Te'sîr-i Nutk-ı Cenâb-ı Sünbül Sinân Kuddise Sırruhu'l-mennân

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

1 Tûtî-i şeker-sitân-ı i'caz

Bu kilk-i bedî'-i dâsitan-saz

2 Bir naẖl-ı bülend-i pür-semerdir

Mısr-ı hüner içre ney-şekerdir

3 Bîgā gibi sükkerîn-güftar

Hengâm-ı sühan-ı bî-şeker-bar

4 Yârin ki olur feminde zâhir
Çok ağız arar visâle dâ'ir

5 Gâhîde eder o nükte-perdaz
Nev-kıssa-i dil-nişîne âgaz

6 Bir sâhib-i mülk ü mâl tâcir
Evlenmeği etti nakd-ı hâtır

7 Ammâ ki bu zât hayra her bar
Bezl eyler idi nukūd-ı bisyar

8 Ahbâbı da hüsn-i hasletinden
Bî-çârelere mürüvvetinden

9 Derlerdi ana kerîmsin sen
Düşkünler içün rahîmsin sen

10 Şimdi hele niyyet-i te'ehhül
Tevfîr-i tenâsüle tevessül

11 İlhâm-ı Hudâ-yı zü'l-minendir
İn'âm-ı Hudâ-yı zü'l-minendir

12 Etti o kerîm-hû tezevvüc

Büstân-ı visâlde teferrüc

13 Çok geçmeyerek Cenâb-ı Mennan

Kıldı anı bir veledle şâdan

14 Tâbende-izâr u mihr-manzar

Rahşende-nigâr māh-peyker

15 Aydan aya oldu hüsnü efzun

Kim görse bunu olurdu meftun

16 Tıfl idi nihâyet âfet oldu

Halkın başına kıyâmet oldu

17 Nâ-dîde civan demîde bir gül

Gîsûsu ‘ayan resîde sünbül

18 Göz süzse nigâhı cân üzerdi

Candan bile her gören bezerdi

19 Kasd eylese dîdesi şeker hab

Bâdâmı ederdi feyzi sîr-ab

20 Güftâra ki ağzaçardı lebler
Geçmiş idi kelleden şekerler

21 Şu hüsn ile hey aceb o dildar
Bir derd ile muztar-ıdı nâ-çar

22 Şehd ister idi o ḫūr-tal‘at
Tâ eyleye tatlı tatlı sohbet

23 Gör derdi ki verse şehd mâder
Bu olur idi veca‘la muztarr

24 Bulmazsa velîk engübîni
Durmaz idi nâliş ü enîni

25 Sad şeyh ü nice tabîb-i devran
Hiç bulmadılar bu derde derman

26 Başlarda idi misâl-i kâkül
Ol demde Cenâb-ı Şeyh Sünbül

27 Aldı veledin babası pür-gam
Azm etti huzûr-ı şeyhe ol dem

28 Bu vech-ile başladı kelâma
Sûret verip ihtirâm-ı tâma

29 Ey sünbül-i bûsitân-ı tevhid
Zıll-efgen-i tâc-ı ehl-i tecrid

30 Lutf eyle meded ki pür-melâlim
Nefsîde-leb-i safâ-yı bâlim

31 Verdi bana gerçi bir püser Rab
Bal isteyerek olur mu‘azzeb

32 Ekl eylese ıztırâb içinde
Men‘iyle de pîç-tâb içinde

33 Söyler o zamân o kân-ı himmet
Lâzım bize çihl rûz müddet

34 Al oğluñu hânene revân ol
Kırk gün geçicek gelip ayân ol

35 Ferzendin alıp peder berâber
Eyler yine azm-i sû-yı mâder

36 Bal isteyerek o şûh her an
Evvelki gibi ederdi efgan

37 Rûzî olup âh vâh-ı can-suz
Encâma erişti bu çihil ruz

38 Gitti der-i pür-emân-ı şeyhe
Âdâb ile âsitân-ı şeyhe

39 Me'yûs u hazîn eb-i mükedder
Kıldı püserin revâk-manzar

40 Şeyh ağzına el koyup da durdu
Oğul balı sen yeme buyurdu

41 Şu nutku edince vâlidi gûş
Hayretlere düştü oldu bî-huş

42 Zanneyledi bir fesânedir bu
Tuttu yine semt-i hâneye ru

43 Zenbûr-ı belâ üşüştü başa
Başın ura yazmış-idi taşa

44 Ammâ ki o şûh-ı nâz-perver
Bal istemeği unuttu yek-ser

45 Allâh Allah zihî kerâmet *
Bir nutk ile can bulur halâvet

46 Hisseylediler ki bunda sır var
Bal eylediler hemân ihzar

47 Vaktâ ki görünce şehri[186] ferzend
Feryâdı semâya kıldı peyvend

48 Yok yok dilemem yemem deyip bal
Eylerdi müdâm ifâde-i ḥāl

49 Şükr etmeğe vâlidi bu ḥāle
Azm etti o menba'-ı kemâle

50 Dâhil olarak huzûr-ı pîre
Hayret erişir dedi fakīre

51 Çok var idi sizde böyle kudret
Neydi ya şu kırk gün meşakkat

---

[186] Mısra'nın anlamı dikkate alındığında *"şehri"* olarak verilen kelimeyi *"şehdi"* şeklinde düzeltmek gerekir.

52 Dedi o zamân o kutb-ı a‘zam
Bal yer idik işte biz de akdem

53 Şu nutku edeydik ol dem icra
Te’sîrini görmez idin aslâ

54 Sabr eyledik ekl-i şehde çihl ruz
Geçti sözümüz çü tîr-i dil-duz

55 Bir fi‘li ki nehye olsan âmir
Ol fi‘li sen etmemen gerektir

56 Ey tâlib-i râz-ı derd-pîşe
Şu kıssada hisse var hemîşe

-3-

Vâkı‘a-i Sâmân-sûz

Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

[- . . - / - . . - / - . -]

1 Hamd ana kim dedi *“Fe-aḥ[b]ebtü”*[187] ol
Zâtına gösterdi muhabbetle yol

---

[187] Hadîs-i Kudsî: *“Küntü kenzen maḫfiyyen fe-aḥbebtü en u‘refe fe-ḫalaḳte’l-ḫalḳa lī u‘ref.”* “Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı (varlık âlemlerini ve insanı) yarattım.”

2 Hubb-ı ezel eyledi nâ-geh huruş
Ka‘r-ı yemm-i hayrete daldı süruş

3 Kısmet olup habbe-i hubb âdeme
Geldi heman mezra‘a-i âleme

4 İçti cinân içre şarâb-ı tahur[188]
Na‘ra-i aşk etti bu yerde zuhur

5 Olmuş-idi aşk ile mest-i elest
Hâke düşer kim ki ola tâm mest

6 Çünkü kuruldu şu mu‘allâ ribat
Halkına verildi birer irtibat

7 Her ne bu âlemde ki mahlûkdur
Birbirine âşık u ma‘şûkdur

8 Kalbi muhabbetle eder kalb celb
Etmede yek-dîgerin eşyâda cezb

9 Sa‘ika eyler mi hadîdi feda
Kûhdaki kâhı arar keh-rüba

[188] Bu mısrada, Kur'ân-ı Kerîm'de İnsân sûresinin 21. ayetinde geçen bir ibâreye telmih vardır. Ekseriyetle çeşmelerin kitâbelerine nakşedilen bu ibârenin aslı ve meali şöyledir: *"Ve seḳāhum rabbühüm şarāben ṭahūrā"* "Ve Rabb'leri onlara temiz (lezzetli) içecekler (şaraplar) sundu."

10 Cezbeden insan mı fakat pür-tanin

Çekmededir birbirini mâ u tıyn

11 Hâke olur ebr-i rutûbet resan

Jâle güneşle çekilir zerre-san

12 Arżda gör câzibeniñ kuvvetin

Hak sana izhâr kılar hikmetin

13 Tâ o kadar arża sarılmış şecer

Bīẖin[i] âhir çürütür hâk eder

14 Zîr ile bâlâya bakıp eyle seyr

Meyl ü sükûn üzre bütün vahş u tayr

15 Merd ü zeni aşk ki takrîb eder

Tohm-ı muhabbet veledi tayyib eder

16 Hüsn ile gösterdi muhabbet şükuh

Aşka merâyâdır anın-çün vücuh

17 Vech-i hüsn-i ârife nûr-ı hüdâ

Ehl-i dile şâbb görünmüş Hudâ

18 Ârif ol ey sâlik-i Tûr-ı edeb

İsm-i muhibdir yine bu aşka Rab

19 Eyledi âşıkları şûrîde-ḥāl

Âyet-i kübrâ-yı *"yuḥibbu'l-cemāl"*[189]

20 Feyz-i muhabbet ki verir kalbe tab

Zerreden eyler leme'ân âfitab

21 Aşkı bu beyt ile hoş etmiş beyan

Hazret-i hunkâr o şeh-i kâm-ran

22 *"Āh mine'l-'aşk ve ḥālātihi*

Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi"[190]

23 Gönlümü aşk eyledi tûfân-ı nur

Zâhir olup sırr-ı *"Ve fāre't-tennūr"*[191]

---

[189] Hadîs-i Şerîf: Yukarıda *"âyet-i kübrâ"* olarak tavsîf edilen ibare ayet değildir. Aslı *"Vallāhu cemīlün yuḥibu'l-cemāl"* ,"Allah güzeldir, güzelliği sever." anlamına gelen bu ibare bir hadîs-i şerîftir. Şâir muhtemelen âyet kelimesini burada *"alâmet, nişan"* anlamında ele alarak ıstılâhî anlamından farklı bir manada kullanmıştır.

[190] Yukarıda geçen beyit, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'ye nispet edilen ve aslı *"Āh mine'l-'aşk ve ḥālātihi / Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarārātihi / Mā naẓara'l-'aynü ilā ġayriküm / Uḳsimu bi'l-lāhi ve āyātihi"* olan, mütercimi meçhul olmakla birlikte (Ah güzelin aşkına hâlâtına / Yandı yürek aşk harârâtına / And içerem gayri güzel sevmezem / Tanrı'ya vü Tanrı'nın âyâtına) şeklinde tercüme edilen ve Mevlevî âyînlerinde söylenen Arapça kıt'anın ilk iki mısraının tazminidir.

[191] Ayet: Mü'minûn Sûresi, 27. Ayet: " Bunun üzerine *(biz de)* ona şöyle vahyettik: "Nezâretimiz altında ve vahyimiz ile gemiyi yap; nihâyet emrimiz gelip de fırın kaynadığı *(sular taşmaya başladığı)* zaman, her bir *(hayvan cins)*inden *(erkek ve dişi olmak üzere)* ikişer eş ile *(îmân etmediklerinden, boğulacaklarına dâir)* ve içlerinden, aleyhinde söz geçmiş *(hüküm verilmiş)* olan *(bir oğlun ile diğer*

24 Âh ciğer üstüne saçtıkça nar

Oldu gönül bâğına naḫl-ı enar

25 Cism-i nizârımda benim dâğ-ı derd

Meşhed-i uşşâka olur tâze verd

26 Aşk alalı gönlümü leyl ü nehar

Bir gül-i nâz olmuş-idi bana yar

27 Cünbiş ü reftârı ser-â-ser vefa

Her nazarı câna verirdi safa

28 Olsam eğer hüzn ile geh girye-hiz

Nergisin eylerdi o gül jâle-riz

29 Bulsa meserretde beni nâ-gehan

Gülmeden olurdu yüzü gülsitan

30 Âşık olurdu gören etvârını

Yok yere verirdi bütün varını

31 Halkına mecbûr edip ol dil-şikâr

Geçti muhabbetle niçe rûzigâr

---

zevcen) dışındaki âileni *(mü'minleri),* ona *(gemiye)* al! O zulmedenler hakkında ise bana hitabda bulunma *(yalvarma)*! Çünki onlar suda boğulacak olanlardır."

32 Aşk ile eyyâmım ederken mürur
Cezbe-i can yâre de verdi huzur

33 Eyledi ol meh-veşi ihsân-ı aşk
Dest-res-i dâmen-i merdân-ı aşk

34 Bildi nedir bezm-i müheyyâ-yı ruh
Aşk ola nûş eyledi sahbâ-yı ruh

35 Mey-kede-i aşka koyuldu müdam
Öyle mey-âşâm olup subh u şam

36 Kıble-i kalb üstüne döndürdü ruy
Aktı gönül bâğına mânend-i cuy

37 Girdi tarîk-i nazara çün o māh
Cân evine her şeb ederdi nigâh

38 Bir gece ṭāḳ-ı felek-i zer-nigâr
Perde-i müşkinin edip âşikâr

39 Yaktı çerâğ-ı meh-i tâbânını
Nûr ile zeyn eyledi eyvânını

40 Ây ne hoşdur kamerin hâlesi
Çeşmi alır şu'le-i cevvâlesi

41 Yıldızı yüksek gece imiş bu şeb
Yâre misâl âlemini açtı hep

42 Tutmuş elinden o gece pîr-i feyz
Cennete salmış anı te'sîr-i feyz

43 Bâğ-ı cinanda salınırken bu serv
Cem' olup ervâh misâl-i tezerv

44 Derler o Tûbâ-kade ey dil-sitan
Sen hele bildin mi ne bu bûsitan

45 Ravza-i Firdevs adı şu gülşenin
Hârdan âzâde ola dâmenin

46 Gûş edicek sözlerin ol nev-civan
Dehşet alır hâtırını bir zaman

47 Anlar ederler yine bed'-i kelâm
Havfı ko zevk eyle ki dârü's-selâm

48 Sem‘ine erdikte cevâb-ı ahîr
Dil-dân olur şevḳ-i behişte esir

49 İşte bu hâletle şeb eyler güzer
Mihre gümüş âyine verir seher

50 Dîde-i mahmûru süzüp âh o yar
Devlet-i bîdâra olur nûr-bar

51 Subh ki tenvîr eder âfâkını
Ol da açar sîne-i berrâkını

52 Vâkı‘adan hayreti efzûn olur
Âlemi gördüğüne mahzûn olur

53 Her ne ise vakt-i seherdir niyaz
Ol boyu şimşâda verir ihtizaz

54 Sûziş eder dest tutar zâr zar
Göklere mânende-i berg-i çenar

55 Pâyine rîzende olan âb-ı ru
Olur o gül-çehreye mâ’-i vuzu

56 Secde kılar şükr ile Vehhâb'ına
Saff-ı müje kaşları mihrâbına

57 Gül gibi dâmâna döker tâze eşk
Çâk-ı girîbânı verir verde reşk

58 Ham-ı necm-i kâkülü fevc-i felâh
Çîn-i fürûğ-âver-ı nûr-ı salâh

59 Vechi bulup hâsılı yüz fer ü tab
Doğdu o gün başıma bu âfitab

60 Ruhlar[ı] sad âl ile almış gülü
Turre tarâvetde cinan sünbülü

61 Şîve eder kaddine bast-ı vedad
Mevc-i melâhat lebine bûse-dad

62 Gunc u velâl[192] ile o gonce-dehan
Eyledi rü'yâsını nakl ü beyan

63 Geldi bu seyran bana gāyet garib
Kalmadı kalbimde karâr u şekib

---

[192] Dîvân'da *velâl* şeklinde geçen kelime *delâl* olarak okunmalıdır.

64 Bilmedim ammâ ki ne oldu gönül
Yok sebebi hüzn ile doldu gönül

65 Çünkü şu hüzn aldı benim bâlimi
Mürşide arz eyledim ahvâlimi

66 Sırr-ı ezel cevher-i mir'ât-ı zat
Nûr-ı hüdâ mazhar-ı feyz-i sıfât

67 Sözleri bahşeyler iken câna kūt
Kıldı mehâbet ile meyl-i sükût

68 İki üç ay geçti hemân aradan
Yâre açıldı dil-i âvâreden

69 Zulmet-i gam bu dil-i bî-tâbda
Aşk ile cânân ise meh-tâbda

70 Gelmiş-idi şehr-i şerîf-i sıyam
İllet-i sâriye de vardı tamam

71 Rûzenin onuncu günü nâ-gehan
Hastalanıp düştü o dermân-ı can

72 Gerçi tabîb etti ilâc u deva
Kıldı tezâyidine za‘f-ı kuva

73 Vâsıl olup yevm-i maraz sâbi‘e
Hükm-i zuhûr istedi ol vâkı‘a

74 Bulmak içün cenneti ser-mest o māh
Mevtden erdi sekerât âh ah

75 Can çalışır etmeğe terk-i hayat
Lebleri okur idi *“Ve’ẕ-ẕāriyāt”*[193]

76 Hikmet-i Yezdân’a sen eyle nazar
Kuvvet-i pîrâna sen eyle nazar

77 Mürşid-i Îsâ-nefes-i rûzigâr
Hâtır-ı bîmârını kıldı şikâr

78 Yolladı bir bendesini hastaya
Erdi sabâ gonca-i leb-besteye

79 Bende velî ârif-i esrâr-ı dil
Bende velî vâkıf-ı etvâr-ı dil

---

[193] Ayet: Zâriyât Sûresi, 1. Ayet: “ Yemîn olsun zâriyât’a *(o tozutup savuran rüzgârlara)*!”

80 Pister-i bîmâra edince ku‘ud
Hasta gözün(ü) açtı da kıldı dürud

81 Ol zamân ihdâ-yı selâm eyledi
Hey ne aceb mürde kelâm eyledi

82 Sıkleti ref‘ oldu marîzin tamam
Eyledi azm-i der-i dârü’s-selâm

83 Görmüş-idi hâbda me’vâsını
Buldu sa‘âdet ile Mevlâ’sını

84 Rûhuna gel fâtiha-hân olalım
Hayr ile âhir nefesi bulalım

85 *Fâ’ik*-i mahzûna edersin su’al
Aşk yeter cümlesi hâb u hayâl

-4-

Neşve-i Âşık-âne

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

1 Sâkī kerem et sebûyu doldur
Gam def‘ine çâre-sâz oldur

2 Fir'avn elem-çün etti tuğyan
Olsun yine Nil mey-i hurûşan

3 Gel destine al ayâğ-ı sahba
Dönsün bir eliñde çarh-ı mîna

4 *"Va'ż-mum yedeke ilā cenāḥik"*[194]
Giryanlarıñı sen eyle dâhik

5 Mey sun bana hûşum aldı bir māh
Eflâke erişti âh-ı can-gâh

6 Ammâ ki ne şûh-ı mihr-i nevvar
Pertev-figen-i sipihr-i devvar

7 Engüşt tutup da açsa aya
Bakmazdı şihâb gökte aya

8 Ol gerden-i sâfa dîde müştâk
Mânend-i amûd-ı subh-ı berrak

9 Her ẖāl ki câyı sîm-berdir
Tâb-âver-i ahter-i seherdir

---

[194] Ayet: Tâhâ Sûresi, 22. Ayet: " Ve elini yanına *(koltuğunun altına)* sok! Başka bir mu'cize olmak üzere, kusursuz bembeyaz *(parlayan ve nûr saçan bir el)* olarak çıksın!"

10 Her ẖāl ki gerdeninde manzur
Pervâne-nümâ-yı şem‘-i kâfur

11 Atf ettim o gerdene nigâhı
Olsun hele boynuna günâhı

12 Pür-gûdur o çeşm-i şûh u fettan
Duydun mu gazâl ola gazel-han

13 Gîsû-yı siyâh u çeşm-i câdu
Sünbüller içinde sanki âhu

14 Gördükçe dü dîde-i kebûdu
Göklerde melek okur dürûdu

15 Nergis gibi dîdesi elâdır
Müşkin saçı başlara belâdır

16 Gâhî ki gelir hırâma kaddi
Servin olamaz kıyâma haddi

17 Servin kuru ihtizârı vardır
Bu cünbiş edince nâzı vardır

18 Nâz eylese gülsitan yolunda
Tûbâ salınır cinan yolunda

19 Hâk üstüne olsa sâye-endaz
Ol sâyede serv olur ser-efraz

20 Ruh-sârı şiküfte bir tâze gül
Derdiyle bütün cihân bülbül

21 Ruh-sârına gül demek hatâdır
Gül çünkü hezâr-âşinâdır

22 Gül pest-nişîn ü pây-der-gil
Bu nevr-i bahâr-ı ravza-i dil

23 Dâmânı gülün dikenle mestur
Bu gömleğini dikenlere dûr

24 Gül şebnem ile olur güşâde
Bu giryeden eyler istifâde

25 Gül katreye ihtiyâc salmış
Bu bahr-i sirişki satmış almış

26 Gül bâd-ı sabâ içün müheyya
Bu bâd-ı sabâya ıtr-bahşa

27 Gül âb-ı ruhun döker dem-â-dem
Ser-bezmine ola tâ ki mahrem

28 Gül revgan eder temâm cismin
Öğrenmeğe bir çerâğı ismin

29 Gül tuttu şekerle tatlı ülfet
Matlab leb-i la‘li ile vuslat

30 Bulduk gülü perde-i edebde
Söz tûtîye düştü vasf-ı lebde

31 Tebhâle-i leb Süheyl-etvar
Sad kân-ı akīk gark-ı envar

32 Olmuş leb-i la‘li hande-âver
Handân idi çün Mesîh ekser

33 Şîrin femi ki eder şeker-hand
Şûr-efken-i kişver-i Semerkand

34 Ey hâme yine güher-feşansın

Ziynet-dih-i tâc-ı hüsrevansın

35 Ey hâme yine utârid-âsâ

Oldun şu sipihre tâb-ferma

36 Şu‘arâya erişti nûr-ı şi‘rin[195]

Tuttu feleği füsûn-ı sihrin

37 Sen açtın egerçi tâze vâdi

Her tâzeye lîk tâze bâdi

38 Dilber okur anı nâzı artar

Âşık da duyar niyâzı artar

39 Bu mertebe nâza can dayanmaz

Cânân ise nâzdan usanmaz

40 Aşk ehlini bârî etme ta‘yib

Kılmış şu cihânı aşk tertib

41 Mecnun deyip atma ta‘ne taşı

Zanneyleme kûh-ken subaşı

---

[195] Mısra bu haliyle vezne uymamaktadır. Mısra’ı bu şekilde okumak daha doğru olacaktır: “Erdi şu’arâya nûr-ı şi’rin”

42 Aşk ehlini bir belâya saldın
Sabrın tüketip karârın aldın

43 Bin derd ile mübtelâ bu âlem
Düşmüştür ezelde aşka âdem

44 Ansa n'ola meclis-i elesti
Memdûh o şarâbın oldu mesti

45 Mestâne edâ kelâm söyler
Ammâ ki dürüst ü tâm söyler

-5-

Şeytân-İnsân {S. 109-110}

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

1 Sırr-ı hikem-i Hudâ-yı Kādir
Ezdâd ile gösterir mezâhir

2 Göklerle bu yer cinân u nîran
Âdem Havvâ sürûş u şeytan

3 Bürhân-ı bedî'-i kudret-i Hak
Ezdâd velîk hikmet-i Hak

4 Şeytandı mu‘allim-i melâ’ik
Dest-efken-i cümle-i erâ’ik

5 Nâ-gâh açıldı kenz-i mahfi
“Aḥbabtu”[196] tamâm remz-i mahfi

6 Her şey’i ki zât-ı Hak yarattı
Batnındaki âdemi yarattı

7 Bir kabza türâb âdem amma
Aynında ‘ayan cemî‘-i esma

8 Esmâdan ana erişti envar
Fehm eyle ne nûr nûr-ı dîdar

9 Müstağrak-ı nûr olan melekler
Pür-vecd idi emr-i Hakk’ı bekler

10 Emr aldı sücûd içün sürûşan
Şeytân ise secdeden gürîzan

11 Şeytan hased âteşiyle yandı
Âdem dahi nûr ile boyandı

---

[196] Hadîs-i Kudsî: *“Küntü kenzen maḫfiyyen fe-aḥbebtü en u‘refe fe-ḫalaḳte’l-ḫalḳa lī u‘ref.”* “Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı (varlık âlemlerini ve insanı) yarattım.”

12 La‘net birine azâb-ı evfer
Rahmet birine nisâb-ı pür-fer

13 Mükrem biri dîgeri de mahkûm
Mahrem biri dîgeri de mahrum

14 Mescûd-ı melâ’ik oldu âdem
Mevdûd-ı melâ’ik oldu âdem

15 Cûş etti o demde bahr-i vahdet
Ferş aldı nasîb-i arşa hayret

16 Mânend-i melek atılsa vecde
İblîse düşerdi sehv-i secde

17 Kayyûm u Kadîm ü Hayy u Mennan
Mahlûkuna secde etti ferman

18 Kim secdeye baş komazsa öyle
Şeytanla eş olduğunu söyle

-6-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün {s. 111-118}

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Şükre şâyân olan zamandır bu
Asr-ı Abdülazîz Han’dır bu

2 Devlete nûr-bahş oldu o şāh
Sûre-i Mülk'e sanki Bismillâh

3 Bâb-ı ikbâline şükûh karin
Levhaşallâh bâr-gâh-ı berin

4 Tâli'i mihr ü māhdan rûşen
Cû-yı adliyle her taraf gülşen

5 Kadr-dân tâc-dâr-ı âdildir
Lutf u ihsânda bî-mu'âdildir

6 Bende-perver melek-hısâl ü kerim
Dâd-ger dâver-i halîm ü selim

7 Sâye-endâz-ı ehl-i ilm ü alem
Şukka-perdâz hükm-i seyf ü kalem

8 Açtı güller gibi nice mekteb
Anda etfâl ders alırlar hep

9 Bülbül olmuşlar okumakta sebak
Verd-i sad-berg elde tâze varak

10 Hâsılı bu usûl ile her an
İktisâb-ı hünerde ferzendan

11 İşte ol hüsrevin inâyetini
Fikr edip de kemâl-i himmetini

12 Başladıkça du‘âya ey *Memduh*
Bulurum gaybdan füyûz u fütuh

13 Gûş-ı câna müdâm erer şu nida
“Ḫalleda’l-lāhu mülkehu ebedā”[197]

-7-

Der-Vasf-ı Sadr-ı Devlet Emîn Âlî Pâşâ

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

1 Sâkiyâ devriñi eyle icra
Reşk ede tâ ki sipihr-i mîna

2 Dolu tut sâgarı âlem boştur
Rindler mesleğidir bu hoştur

3 Dâsitân-ı Cem’i takrîr eyle
Nakl-i nukl etmeğe tedbîr eyle

4 Söyle ey sâkī-i ferhunde-lika
Kulkul eyler sana çün kim mîna

---

[197] Bu Arapça ibâre, hükümdarlar için sıkça söylenilen bir duadır. Manası: “Allah onun mülkünü (devletini) dâim ve bâkî eylesin.”

5 Gül gibi tâze kadeh al deste
Mül gibi rûh u safâ ver meste

6 Goncalar açtı yine oldu bahar
Feyzini eyledi ezhâr izhar

7 Lâle ser-dâde-i câm-ı la‘lin
Nergis âlûde-i hâb-ı nûşin

8 Salın ey serv-i semen-pîrâhen
İftihâr eyleye sâyende çemen

9 Eyle bir gülşene ammâ ki hıram
Râm ola sâhasına heft ecram

10 Dem-i Îsâ gibi sahnında nesim
Teşnedir havzına mâ’-i tesnim

11 Havzının âbını kim cû getirir
Bülbüle bin dereden su getirir

12 Andelîb anda eder âlem-i ab
Nûra gark etmiş o suyu meh-tab

13 Seyr edip cûyda aks-i kameri
Serv-i sîm üstüne uçmuş kumru

14 Mâhiyânı sudan ayırmağa
Sanki inmiş idi ay ırmağa

15 Sen de ey sâkī-i sünbül-kâkül
Bu gülistanda dolaştır gül ü mül

16 Neşve-mend et beni kim geldi zaman
Olayım bülbüle dem-sâz aman

17 Varak-ı tâze edip berg-i gülü
Dökeyim mevc-i midâd üzre mülü

18 Sonra da hâmeyi der-dest edeyim
Seni bir vasf ile ser-mest edeyim

19 Sadr-ı âlî o emîn-i devlet
O nigeh-dâr-ı nigîn-i devlet

20 Kuvvet-i devleti te’yîd ediyor
Miknet-i devleti teşyîd ediyor

21 Şu Felâtûn-ı zamânın şâyan
Bâbına olsa Aristō der-ban

22 Pertev-i re’yi sürâğ-ı hurşid
Ahter-i tâli‘i dâğ-ı nâhid

23 Felek ol bâba kadîmî çâker
Kamerin hâlesidir halka-i der

24 Devr-i adlinde felek vakf-ı huzur
Vasf-ı hulkuyle melek mehbit-i nur

25 Demdir ey *Fâ'ik*-i rengîn-hayâl
El tutup göklere mânend-i nihal

26 Hâme oldukça semen-sâ-yı sena
Edelim dâver-i devrâna du'a

27 Tâ bula bu çemen-i hadrâda
Câm-ı hurşîd-i şafakdan bâde

28 Eylesin zâtını Rabb-i müte'âl
Kâr-fermâ-yı makām-ı ikbâl

-8-

Bahâriyye Der-Senâ-yı Sadr-ı Âlî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Buldu bahâr ile cihân âb u tab
Çeşme-i hurşîdden aktı gül-ab

2 Ebr-i bahâr oldu yine feyz-bahş
Sürdü çemen sâhasına cûy rahş

3 Merkad-i Mecnûn'u eder cüst-cu
Lâleler almış ele dîvâne-cu

4 Cûş-ı tarâvetle zeminden zaman
Oldu gül-efşân-ı ser-i âsuman

5 Gösterir oldu kıta'ât-ı sehab
Âb-ı hayât üstüne çîn-i itab

6 Öyle ki bu mevsim-i ürd-i behişt
Âdem olan çekmeye derd-i behişt

7 Birbirine etmede arz-ı beden
Berg-i çemen nesteren veyâ semen

8 Deste gül evrâkını almış heva
Bülbüle kâğıtlar uçurmuş saba

9 Bülbül-i nâlende salıp gulgule
Okuyucu çıktı arûs-ı güle

10 Hâr ile bin zahm açılıp zâr zar
Gül budağından öte düştü hezar

11 Âteşe dönmüş ne aceb verd-i ter
Dalına binmiş gibi bülbül meğer

12 Şebnem ile ke'si dolmuş gülün
Çiğ yedi feryâdı odur bülbülün

13 Sâgar-ı mey sunmadadır verd-i al
Dem-keş olur bülbül-i işkeste-bâl

14 Zanbakı gördükte surâhî be-kef
Tâsını dûşunda getirdi keşef

15 Câm-ı billûrin semen-i bûsitan
Iyş u tarabla doludur gülsitan

16 Reşk eder elbet bu deme rûh-ı Cem
Bülbüle destiñde gül ey gonca-fem

17 Neşve şarâbında hurûşân olup
İşve rikâbında şitâbân olup

18 Tâze edâlarla salın gülşene
Servi ser-efgende kıl ol dâmene

19 Mest süzüp dîde-i fettânıñı
Saç yüzüñe zülf-i perîşânıñı

20 Sen dur o tavr-nâzı yürüt bir zaman
Nâz edecek demdir amân el-aman

21 Verdi ruhun turre-i müşkîne tab
Sünbüle burcunda mıdır âfitab

22 Reng-i ruhun mu bu gül-i ter midir
Ravza-i feyz-âver-i dâver midir

23 Dâver-i devrân o âlî-himem
Âsaf-ı zî-şân-ı veliyyü'n-ni'am

24 Neyyir-i nev-rûz-ı cihân-ı kemal
Şa'şa'a-efrûz-ı sipihr-i hısal

25 Subh-ı safâ-perver-i âfâk-ı şark
Mihr-i ziyâ-güster-i âfâk-ı şark

26 Māh bulur her gece bezminde tab
Bu söze gerçi tutulur âfitab

27 Re'yine hayran hıred-i hurde-dan
Fikrine meftûn ukalâ-yı zaman

28 Hâmesine avn-i İlâhî midad
Nâmesine feyz-i ezel ruk'a-dad

29 Devr-i revan-bahşına leb-teşne mül
Nükhet-i ahlâkına sad-çâk gül

30 Hâtırını aldı ele güllerin
Dinledi efgānını bülbüllerin

31 *Fâ'ik*-i nâ-şâd u hazin dâ'ima
Böyle du'â etmededir âsafâ

32 Tâ ola gül câmi'ine andelib
Fasl-ı bahâr içre hoş-elhan hatib

33 Bezmiñi zeyn eyleye nev-reste gül
Hâtem-i ikbâl sana deste gül

34 Kıra kevn-i şebden ayân oldu hilal
Seyr eder zulmetde İskender-misal

35 Eyledim eflâka dikkatle nazar
Kevkebe-bahş-ı nücûm olmuş kamer

36 Māh kılmış şeb sevâdından zuhur
Müncelî gûyâ süveydâ içre nur

37 Şeb misîl-i leylî-i müşkin-nikab
Şevḳle mecnûnu anın mâh-tab

38 Zühre sâzende nevâ nâhîdde
Yok şu hâlet meclis-i Cemşîd'de

39 Pençe-i sâkīde câm-ı mey-nisar
Çarh-ı pençüm encüm etmiş âşikâr

40 Sâbiti seyyâr buldum şevḳden
Hisse almak istedim ol zevkden

41 Lîk gerdûn-ı denî vermez safa
Gösterir ehl-i dile renc ü cefa

42 Zulmdür bî-rahmlar kârı müdam
Adl-i munsıf hasleti oldu tamam

43 İ'tiyâd-ı adl eden zât-ı güzin
Haşre dek vicdânen olur kâm-bin

44 Zâlimin ikbâli olmaz üstüvar
Necm-i gîsû-dârda yoktur karar

45 Lutf eder âdil hüner erbâbına
Hep hüner-mendan gelirler bâbına

46 Bâb-ı ihsan dâ'imâ meftûhdur
Mültecâ-yı *Fâ'ik*-i memdûhdur

-9-

Mektûb-ı Manzûm

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Seher uykudan oldum çünkü bîdar
Göründü dîdeme bâlâ-yı küh-sar

2 Siyeh hâkinde kar var bûsitânın
O müsvedde beyâzıdır bu anın

3 Ser-â-ser berf ile mestûr her yer
Tamâm ak sâde giymiş kadd-i ar‘ar

4 Donanmış kartopundan sahn-ı gülzar
Bürûdetle hezâr-ı zâr bîzar

5 Kara toprak görünmez berf içinde
Nihandır müşk-i sîmin zarf içinde

6 Zamâne gösterirken vaz‘-ı bârid
Şitâ te’sîri câna bâr-ı zâ’id

7 Soğuktan titrer oldu halk-ı âlem
Açılsın bari ebvâb-ı cehennem

8 Dedim sâkī şarâb-ı erguvan ver
Şitâdır âteşiñden armağan ver

9 Heman destiñde dönsün câm-ı rahşan
Budur billâhi âteş-bâza şâyan

10 Gülistan tut ki pâ-mâl-i hazandır
Senin bezmin mutarrâ gülsitandır

11 Nevâyî'nin ki var dîvânı bunda
Ne hâcet bülbülün elhânı bunda

12 Nevâyî'den gazel her ân okunsun
Anınla bülbüle meydân okunsun

13 Hitâbım eyledi sâkīye te'sir
Mugannî hüsn-i sayta kıldı tedbir

14 Okundu bezm-i işretde gazeller
Hurûşa geldi şevḳinden güzeller

15 Surâhî ihtizâz etti o demde
Safâ mevc-âver oldu câm-ı Cem'de

16 Ben aldım destime bir sâgar-ı saf
Yine olsam sezâ meşgūl-i evsaf

17 Bu vasfı eylesin bezminde tekrar
Sefîr-i saltanat mîr-i kerem-kâr

18 Ricâlin fahrı asrın ercümendi
Vefâ-perdâz Fahrî pek efendi

19 Odur bâdî-i şevḳ-i kalb-i *Memduh*
Müdâm olsun der-i ikbâli meftuh

-10-

Cevâb-nâme-i Manzûm

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Geldi nev-nâme yâr-i cânımdan
Tâze gül koptu gülsitânımdan

2 Tâzeden tâze bir eserdir bu
Açılır sanki verd-i terdir bu

3 Açılınca açıldı kalb-i hazin
Hoş haberden safâ bulur gam-gin

4 Rûh u reyhan getirdi ol mektub
Bû-yı Yûsuf’dur o benim Ya‘kub

5 Dostdan yâdigâr olan nâme
Olur elbette zîver-i hâme

6 Dost ammâ vefâ-şi‘âr u latif
Âşinâ-yı sühan edîb ü zarif

7 Ki sühan-sâz olur gazel söyler
Söyledikçe güzel güzel söyler

8 Böyle bir tab'a mâlik olmuş-iken
Rāh-ı irfâna sâlik olmuş-iken

9 Düşmek av derdine aman ne reva
Çünkü âhûya dâmdır sahra

10 Avcılık bir şikâr şey mi aceb
Gönül avla budur nişân-ı edeb

11 Kuşbaşı kar yağar zemîn üzre
Bâğda murg ise enîn üzre

12 Gezme dağlar başında elde tüfeng
Olalım bezmimizde seyr-i âheng

-11-

Gelibolu Mevlevî-hânesi Pōst-nişîni Hüsâm Efendi Merhûma

Manzûm Cevâb-nâme

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Subh rûşen eyledi şems iltima'
Durma ey cân âsumân-veş kıl sema'

2 Çarh-ı mînâ hem-çü fânûs-ı hayal
Yana yana dönmede buldu kemal

3 Cezbe-i Monlâ-yı Rûm etmiş eser
‘Arż ile eflâk şevḳinden döner

4 Gird-bâdı gör semâ‘-ı rāh eder
Mâsivâdan çevrilir ikrâh eder

5 Çâh-ı feyz üzre döner dûlâblar
Su yüzünde devr eder gird-âblar

6 Ey gönül sen şu‘le-i cevvâle ol
Bezm-i aşka âteş-i seyyâle ol

7 Câmî ser-meclis-i erbâb-ı aşk
Eylemiş şu beyti nakş-ı bâb-ı aşk

8 *“Men çi gūyem vaṣf-ı ān ‘ālī-cenāb*
Nīst peyġamber velī dāred kitāb”[198]

9 Sâlike besdir kitâb-ı Mesnevi
Yâ ki mektûb-ı Hüsâm-ı Mevlevi

10 Kârı tatyîb-i ehibbâdır müdam
Lutfu ehl-i dânişe bâğ-ı meram

---

[198] Bu beyit, Molla Abdurrahman Câmî’nin Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî için yazdığı aşağıdaki Farsça kıt’anın son iki mısra’ının tazminidir. Kıt’a ve tercümesi:

“Ān Ferīdūn-ı cihān-ı ma‘nevī / Bes buved bürhān-ı ẕāteş meṡnevī / Men çi gūyem vaṣf-ı ān ‘ālī-cenāb / Nīst peyġamber velī dāred kitāb” “ O mana âleminin padişahıdır. Zâtının (yüceliğine) delil olarak Mesnevî yeter. O yüce zât hakkında ben ne diyeyim? Peygamber değildir, ama kitabı vardır.”

11 Destime bir nâmesi kıldı vürud
Erdi gûyâ kim nihâlistâna rud

12 Bir selâsetde edâsı bî-hılâf
Cennet ırmağı gibi şîrîn ü saf

13 Kâse kâse ben anı nûş eyledim
Bezm-i ünsü yâd ile cûş eyledim

14 Bir zamanlar sohbetiyle cân u dil
Neş’eler hâsıl ederdi muttasıl

15 N’eyledi encâm-ı hükm-i rûzigâr
Nây-âsâ bağrımı hasretle zar

16 *“Sīne ḫ̌āhem şerḥa şerḥa ez-firāḳ*
Tā be-gūyem şerḥ-i derd-i iştiyāḳ” [199]

-12-

Manzûm Cevâb-nâme

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Ey binâ-yı mukaddese me’mur
Mîr-i kudret-hikem şinâs-ı Zebur

---

[199] Bu beyit, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin Mesnevî-i Ma’nevî isimli eserinden tazmin edilmiştir. Aynı zamanda Mesnevî’nin 3. beyti olan beytin manası şöyledir: “ İştiyâk derdini şerhedebilmem için, ayrılık acılarıyla şerha şerha olmuş bir kalb isterim.”

2 Kuds ve Mekke deyip nizâr oldun
Ka‘beteyn arasında zâr oldun

3 Eylemişsin bu âcizi yine yad
Gönderip nâme-i kerem mu‘tad

4 Nice nâme kelîm-i vâdî-i Kuds
Nice nâme nedîm-i nâdî-i üns

5 Sıhhatiñden nüvîd var anda
İltifât u selâm bir yanda

6 Okudukça sürûrum oldu füzun
Tesliyet buldu hâtır-ı mahzun

7 Kalem adım o şevḳle deste
Şunu yazdım şikeste vü beste

8 Dâ’im ol sıhhat u safâlar ile
Yâd et ahbâbıñı vefâlar ile

-13-

Cevâb-nâme-i Manzûm

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

1 Bana bir nâme-i nâmî geldi
Şükr kim dost peyâmı geldi

2 Nice nâme gül-i hoş-bû amma
Açılınca dil ü can buldu safa

3 Öyle rengîn ü mutarrâdır bu
Sanki bir gonca-i ra‘nâdır bu

4 Elifi serv-i gülistân-ı vefa
Nokta-i bâsı habâb-ı sahba

5 Harf harf eyledim anı tekrar
Kelimâtında bulup feyz ü mesarr

6 Dedim ey nâme-i dil-keş ta‘bir
Seni kim eyledi böyle tahrir

7 Ol kadar rûh-ı revan var sende
Fi’l-mesel çeşme-i can var sende

8 Ben dahi vasf içün âgāz edeyim
Bülbül-i hâmeyi dem-sâz edeyim

9 O vefâ-perver o sâhib-temkin
İsm ü cismiyle olan Muhyiddin

10 Dâ’im ahbâbını eyler şâdan
Şâd ede anı da Rabb-i Mennan

-14-

Vâki‘ Olan Ârzûya Mebnî Vaktiyle İnşâd Edilmişti {s. 193}

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Kerem-i mîr-i ekrem-i hoş-tab‘

Kıldı âsârını ser-â-ser cem‘

2 Andırır şu eser gülistânı

Olsa şâyeste hattı reyhâni

3 Varak-ı tâzesi semen-sâdır

Her gazel bir gazâl-i ma‘nâdır

4 Okuyan şu kitâbı âşık olur

Çünkü ma‘şûku vasfın anda bulur

5 Reşk eder âfitâb matla‘ına

Hâme ser-dâde oldu makta‘ına

6 İşte *Fâ’ik* kalem gelip vecde

Eyledi beyt-i ekreme secde

7 Durdu dîvân-ı Hak'da ol âgâh

Cilve kıldı "*Fe-s̱emme vechullāh*"[200]

8 Oldu bâdî-i şerh sadr-ı kalem

Sırr-ı "*İḳra' ve Rabbüke'l-ekrem*"[201]

[TARİH MANZUMELERİ] {s. 194-196}

(Musanna' Târîh)

-1-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Kırdılar a'dâ-yı dîni vermeyip aslâ eman

Kanlı şemşîrin sezâ arşa asarsa gâziyan

İşte bu târîhde bir seyf-i cevher-dâr olur

Rus'u bozdu sūr kıldı ceyş-i hâkān-ı zaman **1269**

---

[200] Ayet: Bakara Sûresi, 115. Ayet: " Doğu da, batı da *(her yer)* Allah'ındır; o hâlde nerede *(yüzünüzü kıbleye)* dönerseniz, artık orada Allah'ın râzı olduğu cihet vardır. Şübhesiz ki Allah, Vâsi' *(rahmeti geniş olan)*dır, Alîm *(hakkıyla bilen)*dir."

[201] Ayet: Alak Sûresi, 3. Ayet: " Oku! Çünki Rabbin, en büyük kerem sâhibidir."

-2-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Görsün *Elmalı* ile satvetiniñ encâmın

Şimdi eyvâ diyecek nekbet ile ol menhus

İstemezlerse bu târîhi çıkarsın şu‘ara

Yedi misketleri Elmalı’da elma gibi Rus **1272**

-3-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Ne kadar olsa da bâlâ-pervaz

Âdemi merg eder zîr-i türab

Kimse görmüş mü safâ-yı bâli

Nâle-zen baht-ı siyâhıyla gurab

Böyledir hükm-i kazâ halk-ı cihan

Bûm-ı mevt ile olur hâne harab

Kebg-i nâzende-edâ Şâhin Bey

Edicek bâğ-ı behişte pertab

Harf-i menkūt ile yazdım târih

Şāẖ-ı Tûbâ ola Şâhîn’e me’ab **1274**

-4-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Çiçek dedikleri illetle soldu bir gül-i tâze

Girîban-çâk olup bülbüller etsin nâle-i can-gâh

Dem-i fevtinde hâme katre-bâr oldu şu târîhe

Çiçekten düştü Şebnem Kalfa jâle-veş yere nâ-gâh **1275**

-5-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Şeyh Yûnus ki o gavvâs-ı hakīkat âkıbet

Ka‘r-ı bahr-ı kurb-ı Hakk’a daldı nâ-bûd oldu vah

Hayli dalgın zât idi tevhîd ile etti vefat

Yûnus’a bahr-i muhît-i rahmet olsun cilve-gâh **1279**

-6-

(Habâb Efendi’nin Vefâtına Târîh)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Müsteşâr-ı sadr-ı deryâ-dil Habâb-ı rûzigâr

Eyledikte “*İrci‘ī*”[202] emri ile Adn’ı me’ab

Âb-veş târîh-i fevti oldu cârî hâmeden

Cûy-âsâ aktı Kevser sûyuna rûh-ı Habab **1277**

---

[202] Ayet: Fecr Sûresi, 28. Ayet: “ *(Hem)* râzı olan, *(hem)* kendisinden râzı olunan *(sen Rabbinden, O da senden râzı)* olarak Rabbine dön!”

-7-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Nân u helvâyı cenâb-ı Sâ'ib-i şîrin-zeban
Eyleyip şerh ü beyan tûtî-i şekker-hâ gibi

Nâmını şehd-i musaffâ ile tavsîf eylemiş
Yâl ü bâl eyler bu şerhi şûh-ı müstesnâ gibi

Hak Ta‘âlâ şârihi hıfz eyleyip ekdârdan
Düşmesin gözden revâk-ı manzar-ı a‘lâ gibi

Oldu târîh-i bihîn-i tab‘ı şu beyt-i selis
Tab‘-ı gevher-rîz-i *Fâ'ik* cûş edip deryâ gibi

Al safâ-yı bâl olur gel nân u helvâ şerhini
Bastılar şehd-i musaffâyı şeker havâ gibi **1276**

-8-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Ziyâ Bey rütbe-i ûlâyı aldı oldu beylikçi **1279**

-9-

(Behçet Bey'in Mahdûmuna Târîh-i Tevellüd)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Kudûm-ı mîr-i Tâhir Behçet-efzâ-yı zamân oldu **1275**

-10-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Yümnle Hâlid Efendi eyledi güne vürud **1267**

-11-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Azîz olsun Züleyhâ-yı cihandan kâm alıp Yûsuf **1274**

-12-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Na'îm-i salb-ı seri lâle-i Nu'mânî'dir Nu'man **1265**

-13-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Hadîka tab' olundu bû-yı irfan şemm eder ihvan **1274**

-14-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Tatlı cânın verdi nâ-geh Hak içün Şîrin Kadın **1276**

-15-

(Sultân Abdülazîz Hân'ın Ḫal‘ ve İrtihâline Târîhdir)

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Abdülazîz Hâna lutf ede Rabb-i ma‘bud
Bir pâdişâh idi bu şân u şükûhu meşhud

2 Kıldı nice hükümdar dergâhını ziyâret
Pek çok ekâbir oldu ikrâmı ile hoşnud

3 Ḫal‘ ettiler o şāhı takdîre var mı çâre
Bir iş yapıldı ammâ andan garazdı maksud

4 Tanzîm-i leşker etti hakkā ki bahr ü berrde
İşte silâh u keştî âsâr-ı sa‘yi mevcud

5 Gördü ne yâr kaldı ne taḫt u baht u gam-har
Mikrâz ucuyla nâ-gâh can verdi oldu nâ-bud

6 Endâm-ı pâki çün kim müstağrak idi hûna

Târîhi şerhalansın *Mikrâz ibn-i Mahmud* **1293**

-16-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Cülûs-ı Han Murâd-ı Hâmis'i sa'd eyleye Mevlâ **1293**

-17-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Ḫal'le iclâs içün bulmadılar şāh-rāh

Geldi biri söyledi *lafzı Murâd-ı Pâdişah* **1293**

[MUSAMMATLAR] {s. 36-40}

-1-

Tahmîs-i Kasîde-i Na'tiyye-i Nef'î Gafara'l-lâhu Zünûbehu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

-I-

Sırr-ı lâhûtum nidâ-yı lâ-mekânîdir sözüm

Rûh-ı kudsüm mahz-ı feyz-i kudsiyânîdir sözüm

Hall-i ma'nâ-yı rümûz-ı *"Kün fe-kānī"*[203]dir sözüm

---

[203] Ayet: Yukarıda *"Kün fe-kān"* olarak geçen ibâre Kur'ân-ı Kerîm'in pek çok yerinde geçen *"Kün feyekün"* ayetinin remzidir. *"Ol (der ve o hemen) olur."* manasına gelen bu ibârenin geçtiği yerler:

Ukde-i ser-rişte-i râz-ı nihânîdir sözüm

Silk-i tesbîh-i dür-i Seb‘a’l-mesânî’dir sözüm

-II-

Tab‘ım ol ummân-ı ma‘nâdır ana olmaz kenar

Cûşişinden oldu asdâf-ı hakāyık âşikâr

Görünür mevcinde hûşe hûşe dürr-i tâb-dar

Bir güherdir kim nazîrin görmemiştir rûzigâr

Rûzigâra âlem-i gayb armağânıdır sözüm

-III-

Kıymet-i güftârımı gerdûn ammâ bilmemiş

Kuvvet-i efkârımı hâlâ vü hâlâ bilmemiş

Gam değildir kadrimi sen tut ki dünyâ bilmemiş

Rûzigâr ihsânımı bilmiş benim yâ bilmemiş

Âleme feyz-i hayât-ı câvidânîdir sözüm

-IV-

Hânis olmam Hazret-i Mevlâ’ya kılsam da kasem

“*Küntü kenz*”[204]in mazharıyım münbasit lutfumla yemm

Tab‘-ı gevher-bârımın meddâhıdır cümle ümem

Ehl olan kadrin bilir ben cevherim medh eylemem

Bakara S. 117. Ayet, Âl-i İmrân S. 47. Ve 59. Ayetler, En’âm S. 73. Ayet, Nahl S. 40. Ayet, Meryem S. 35. Ayet, Yâsin S. 82. Ayet, Mü’min S. 68. Ayet.

[204] Hadîs-i Kudsî: *“Küntü kenzen maḫfiyyen fe-aḥbebtü en u‘refe fe-ḫalaḳte’l-ḫalḳa lī u‘ref.”* “Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı (varlık âlemlerini ve insanı) yarattım.”

Âlemin ser-mâye-i deryâ vü kânıdır sözüm

-V-

Nûr-ı nazmım kevkeb-i derrîyi etmiştir hacel
Hüsrev-i endîşeme gûyâ ki bir gencîne dil
Tâb-ı irfan cevher-i nutkumdan olmaz munfasıl
Bî-garaz bir cevher-i sâfîdir ammâ muttasıl
Ehl-i tab'ın zîver-i tîğ ü sinânıdır sözüm

-VI-

Matla'ımdır âfitâbı âsumânın dâ'ima
Reşki var âsârıma rûşen-dilânın dâ'ima
Dâniş-efrûzân-ı ser-bezm-i beyânın dâ'ima
Ya'ni kim endîşe-sencân-ı cihânın dâ'ima
Hem sarîr-i kilki hem vird-i zebânıdır sözüm

-VII-

Nâvek-endâzım bugün girmez benim yayım ele
Kahramân olursa da kādir midir pâyım çele
Var iken şemşîr-i kilkim karşıma yâ kim gele
Bir benim gibi ciger-dâr ehl-i tab' olmaz hele
Cevher-i tîğ-i kazâ-yı nâ-gehânîdir sözüm

-VIII-

Hasr u vakf ettim bu çarh-ı bîsütûnu tîşeme

Sihr edip koydum turunc-ı âfitâbı şîşeme

Her perî-rû seyr ile hayretde kaldı pîşeme

Gamze-i dilber n'ola reşk eylese endîşeme

Hırz-ı bâzû-yı dil-i sâhib-kırânîdır sözüm

-IX-

Hüsn-i ḥūr-ı cennetü'l-me'vâ ki bikr-i fikrimin

Sâf bir mir'âtıdır hâlâ ki bikr-i fikrimin

Dâyesidir Meryem-i ma'nâ ki bikr-i fikrimin

Ol kadar pür-şîvedir gûyâ ki bikr-i fikrimin

Gamze-i merd-efgen-i nâ-mihribânîdir sözüm

-X-

Çünkü envâr-ı tecellî ile oldum kâm-kâr

Müncelîdir tıynetimde lutf-ı pâk-i Kird-gâr

Bir avuç toprak isem de yine feyzim âşikâr

Hâk-i pâyim sürme eylerse aceb mi rûzigâr

Unsur-ı rûh-ı Kemâl-i İsfahânî'dir sözüm

-XI-

Can fedâdır hâs sohbetle geçen her bir deme

Fazl-ı sarf-ı Kibriyâ'dır nutk-ı zât-ı âdeme

N'ola ahlâk-ı İlâhî'den vurursam demdeme

İşte Hallâk-ı Ma‘ânî şimdi geldi âleme

Gûş edin âsârını kim tercümânıdır sözüm

-XII-

Sayd içün murg-ı hayâlî şâh-bâz aldım kola

Vâdî-i pehnâ-yı ma‘nâyı bulup girdim yola

Rahş-ı gül-gûn rakş-ı kilki oynatıp sağa sola

Sonra gelsem dehre Hallâk-ı Ma‘ânîden n’ola

Kālıb-ı huşk-i hayâle rûh-ı sânîdir sözüm

-XIII-

Ol Kelîm’im Tûr-ı kalb oldu fezâ-yı Eymen’im

Nağme-i *“İnnī ena’l-lāh”*[205] ile pür pîrâmenim

Bir zebân olmuş eder tesbîh her mû-yı tenim

Nüktede âlem ḥarīf olmaz bana gûyâ benim

Her ne söylersem cevâb-ı *“Len terānī”*[206]dir sözüm

---

[205] Ayet: Kasas Sûresi, 30. Ayet: “ Sonunda oraya gelince, o mübârek yerdeki vâdinin sağ kıyısındaki ağaç *(cihetin)*den *(kendisine)* şöyle seslenildi: “Ey Mûsâ! Şübhesiz ki ben, gerçekten âlemlerin Rabbi olan Allah’ım!”

[206] Ayet: A’râf Sûresi, 143. Ayet: “ Mûsâ ta’yîn ettiğimiz vakitte gelip de Rabbi ona hitâb buyurunca: “Rabbim! Bana *(kendini)* göster; sana bakayım!” dedi. *(Rabbi)* buyurdu ki: “*(Sen)* beni *(bu dünyada)* aslâ göremezsin; fakat dağa bak, şâyet *(o)* yerinde durabilirse, o takdirde *(sen de)* beni görebilirsin!” Derken Rabbi dağa tecellî edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılarak *(yere)* düştü! Nihâyet ayılınca: “*(Rabbim!)* Seni her noksanlıktan tenzîh ederim! *(Bu talebimden dolayı)* sana tevbe ettim ve ben îmân edenlerin ilkiyim!” dedi.”

-XIV-

Zikr eder Mevlâ'yı Dâvud-ı dilimle kûhlar

"Yā cibālu evvibī"[207]ye mazhar olmuş can meğer

Kubbe-i eflâke sayham öyle etmiş kim eser

Her ne söylersem kazâ mazmûnunu isbât eder

Anı bilmez ki hitâb-ı imtihânîdir sözüm

-XV-

Beyt-i ma'mûr ana derler seyreden gözler dola

Kudsiyânı dâ'imâ havl ü harîminde bula

Söz bilen söz dinleyen erbâb-ı ḥāle aşk ola

Hâsid-i keç-rev hayâle râst gelmezse n'ola

Ehl-i dil yârâna her dem yâr-ı cânîdir sözüm

-XVI-

Hüsrev'im Hâkānî'yim zîb-i zamân-ı ma'nâyım

Revnak-ı dîhim-i himmet Cem-nişân-ı ma'nâyım

Zîver-i evreng-i vâlâ-yı beyân-ı ma'nâyım

Ben cihân-ârâ şehen-şâh-ı cihân-ı ma'nâyım

Sözlerin de pâdişâh-ı kâmurânıdır sözüm

---

[207] Ayet: Sebe Sûresi, 10. Ayet: " Şânım hakkı için, Dâvûd'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. "Ey dağlar ve kuşlar! Onunla berâber tesbîh edin!" *(dedik).* Ve "Geniş zırhlar yap!" diye demiri ona yumuşattık."

-XVII-

Titredi Behrâm'ı pîşimde cihân-ı heybetin

Zûr-ı ser-pençemle ibtâl oldu hükmü kuvvetin

Tîğ-i âteş-tâbıdır bu sanki dest-i kudretin

Ol kadar dil-dûzdur gûyâ ki bir şûh âfetin

Nâvek-i müşkîn kemân-ı ebruvânîdir sözüm

-XVIII-

Çille-gâh-ı ma'rifetde Kahramân'ım gûyiya

Kaldı bu meydan benim zabtımda bî-reyb ü riya

Şübhe eylersen oku bir kere gel ey kaşı ya

Âyet-i *"Nūn ve'l-ḳalem"*[208]dir mushaf-ı sînemde ya

Rüstem-i endîşemin tîr ü kemânıdır sözüm

-XIX-

Nakş-ı şi'rim andırır gülşende tâze sünbülü

Dâne dâne noktalar üstünde anın fülfülü

Tab'-ı şûhum bildirir asl-ı mülü fasl-ı gülü

Bir gülistandır hayâlim dil şiküfte bülbülü

Ol gülistânın latîf âb-ı revânıdır sözüm

---

[208] Ayet: Kalem Sûresi, 1. Ayet: " Nûn. Kalem'e ve yazmakta oldukları şeylere yemîn olsun!"

-XX-

Hamdülillah hâsıl ettim cümleten âmâlimi

Emrime râm eyledim encâm-ı çarh-ı zâlimi

Zühre geldi bezmime sâzıyla zevkim dâ'imi

Bir şebistandır devâtım hâme zengî hâdimi

Ol şebistânın arûs-ı dil-sitânıdır sözüm

-XXI-

Meh gibi âfâkı tuttum şevḳ-i hâtır tâmdır

İşve sâkī neşve sahbâ cilve gûyâ câmdır

Gerçi dil kand-i beyânât ile şîrin-kâmdır

Âferîniş tûtî-i endîşeme bir dâmdır

Kim o dâmın dâne-i pür-imtinânıdır sözüm

-XXII-

Lâl olur Behzâd   görse sûret-i endîşemi

Ben ne ta'rîf edeyim yâ kudret-i endîşemi

Şâ'iran teslîm ederler kuvvet-i endîşemi

Kimse inkâr edemez mâhiyyet-i endîşemi

Ehl-i reşkin nüsha-i ıkd-ı lisânıdır sözüm

-XXIII-

Münkeşifdir Pîr-i Ken'an-veş remz-i 'amâ *

Kıldı Hak pîrâhen-i Yûsuf'daki feyz-i atâ

Nergis ü encümle göz dikse eğer arż u sema

Âfet-i aynü’l-kemâl-i reşk kâr etmez bana

Def‘-i zahm-ı çeşm-i Hallâk-ı Ma‘ânî’dir sözüm

-XXIV-

Bir alemdir başım üzre hâme-i vâlâ-nişan

Minber-i ma‘nâda ben ettikçe âgāz-ı beyan

Cümleye samt u sükûnet vâcib olur ol zaman

N’ola şemşîr-i hatîbe dönse şemşîr-i zeban

Mülk-i nazmın hutbe-i emn ü emânıdır sözüm

-XXV-

Tumturâk-ı nazma dil-dâde-i rûh-ı Muhteşem

Devr-hân-ı mahfilimdir Hâfız-ı Kudsî-şiyem

Bezmime ben değme ehl-i râzı mahrem eylemem

Tab‘ımın bir tercümân-ı ter-zebânıdır kalem

Hâmemin bir hem-zebân-ı nükte-dânıdır sözüm

-XXVI-

Kuvvet-i nîrenc ile erdim aceb bir menzile

Câvidân-ı hüsn eder bend-i füsûnumdan güle

Sihr ile memlû devâtım döndü çâh-ı Bâbil’e

Pâs-bân olmuş bir ejderdir kalem genc-i dile

Kim o gencin şeb-çerâğ-ı pâs-bânıdır sözüm

-XXVII-

Bir kalem tarzında kestim tāk-ı engûru seher

Mevc mevc olan midâdım bâde-i Kevser-eser

Mahberem gûyâ ana humdur ki cûş etse eğer

Tâ sabâh-ı haşre dek bin mübtelâyı mest eder

Bezm-i aşkın neşve-i ratl-ı girânıdır sözüm

-XXVIII-

Cûlar eyler ravza-i fahr-ı cihânı cüst-cu

İnkişâf-ı verd-i ra‘nâya sebeb de işte bu

Gönlüme düştü yine evsâfı içün ârzu

Olalı Peygamber-i âhir zamâna na‘t-gû

Âb-ı rû-yı ümmet-i âhir zamânîdir sözüm

-XXIX-

Lâ-mekân-pîrâste-i lâhût-ı himmet kim anın

Dâver-i arş-âsitân [u] ferş-milket kim anın

Şehr-yâr-ı âlem-ârâ-yı risâlet kim anın

Na‘t-ı şâhen-şâh-ı evreng-i nübüvvet kim anın

Feyz-i mehdiyle dilin cân u cihânıdır sözüm

-XXX-

Nâzenîn-i Rabb-i Erham Ahmed-i mürsel ki ta

Halvet-i İsrâ’ya mahrem Ahmed-i mürsel ki ta

Sırr-ı akdem ism-i a‘zam Ahmed-i mürsel ki ta

Cân-ı âlem fahr-ı âdem Ahmed-i mürsel ki ta

Haşr olunca na‘t-gûy u na‘t-hânıdır sözüm

-XXXI-

Şükrilillah kim benim şîrin-makāl-i midhati

Tûtîyim âyîne-i sâfım cemâl-i midhati

Bâ‘is-i zevk-i hayâtımdır zülâl-i midhati

Olalı gavvâs-ı deryâ-yı hayâl-i midhati

Cevherî-i tab‘ımın zîb-i dükânıdır sözüm

-XXXII-

Ol kadar emn oldu muhkem adl u insâfıyla kim

Ol kadar fer buldu âlem bezl u is‘âfıyla kim

Ol kadar aldı ziyâ âdem dil-i sâfıyla kim

Ol kadar elverdi ma‘nâ feyz-i evsâfıyla kim

Gûyiyâ miftâh-ı genc-i şâygânîdir sözüm

-XXXIII-

Gark-ı envâr-ı sa‘âdetdir senâsıyla dilim

Hâveristân-ı sabâhatdir senâsıyla dilim

Her seher hurşîd-i tal‘atdır senâsıyla dilim

Maşrık-ı subh-ı hidâyetdir senâsıyla dilim

Mihr-i kudsî pertev-i kevkeb-feşânıdır sözüm

-XXXIV-

Olsun âsârım gıdâ-yı rûhu cümle âşıkın
Bahtiyârım vasfını kıldım Habîb-i Hâlık'ın
Tâli'imdir âfitâbı şimdi subh-ı sâdıkın
Kevkeb-efşân âfitâb olmazsa ger o maşrıkın
Ikd-ı pervîn-i güsiste-rîsmânıdır sözüm

-XXXV-

Nazara-senc vech-i aşkım kalb-i safvet-yâb ile
Öyle bîdârım ki çeşmim ülfet etmez hâb ile
N'ola bahsetsem şeb-i İsrâ'daki meh-tâb ile
Başlasam mi'râcını tahkīke âb u tâb ile
Gevher-i şeh-vâr-ı gûş-ı Ümmühânî'dir sözüm

-XXXVI-

Vasfı nâ-kābil kalem n'etsin bu kânun n'eylesin
Jerf bir deryâ-yı vahdetdir o Zü'n-nun n'eylesin
Medhini Hâlık edince kalb-i mahzun n'eylesin
Addolunmaz mu'cizâtı ḥadden efzun n'eylesin
Gerçi kim bir râvî-i mu'ciz-beyânıdır sözüm

-XXXVII-

Kādir ü Kayyûm olan Mevlâ'ya şükr-i bî-hisab
Derd ile âl-i Resûlullâh'a kıldım intisab
Fâ'ik'im ser-çeşme-i mihrinde buldum âb u tab

Nef'î'yim endîşe-i na'tıyla oldum kâm-yab
Nâ-murâdân-ı cihâna müjde-gânîdir sözüm

-XXXVIII-

Yûsuf-ı can kaldı zindânında nefs-i azlemin
Lîk ẖark-ı zulmet etti nûru Rabb-i Ekrem'in
Acz ile yazdım nu'ûtun ol Nebî-i efhamın
Hâk-i pâ-yı na't-gûyânım ki arş-ı a'zamın
Zikr ü tesbîh-i lisân-ı kudsiyânıdır sözüm

-XXXIX-

Ravza-i fahr-ı rüsülde bu dil-i sad-çâk ile
Sürme-sây oldum dûşuma ol mübârek hâk ile
Suladım her bir kenârı dîde-i nem-nâk ile
Şâd-kâm oldum neşât-ı feyz-i na't-ı pâk ile
Şimdiden sonra du'â-yı şâdumânîdir sözüm

-XL-

Kümmelin tâ kim huzûrunda gele eşyâ dile
Tâ ki levhe nakş ura Hak hatt çekip nakşın sile
Tâ hurûf-ı âliyâtın hikmetin ârif bile
Tâ ki ma'nâ-yı latîf ü lafz-ı reng-âmîz ile
Rûzigârın bir dil-ârâ armağânıdır sözüm

-XLI-

Mihr-i rahşende meh-i tâbende-âsâ subh u şam

Nûr-ı rûhâniyyet-i sıbteyn-i encüm-ihtişam

Eyledikçe dilleri hem-pertev-i dârü'ṡ-selâm

Her dem endîşemden olsun rûhuna yüz bin selâm

Arşa dek îsâle peyk-i râygânîdir sözüm

-2-

Tesdîs-i Beyt-i Meşhûr {s. 104-108}

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

-I-

Yine âlemde benim aşkla her bâr diyen

Tîşe-i kûh-ken ü kûşe-i küh-sâr diyen

Cân-ı şîrin demeyip tîğ-i ciğer-dâr diyen

Nerede gamze-i gaddâre-i dildâr diyen

Ey bana seng-i melâmetden eden âr diyen

Benim ol başımı ortaya koyup yâr diyen

-II-

Tâkatim ṭāḳ olup şa'şa'a-i dîdâra

Hem-çü Mansûr sarıldım ham-ı zülf-i yâra

Bir tecellî ile Hak Hak diye düştüm dâra

Hiç çekinsin mi bu meydâna gelen âvâre

Ey bana seng-i melâmetden eden âr diyen

Benim ol başımı ortaya koyup yâr diyen

-III-

Sanki bir kavs-i kazâdır gözüm üstündeki kaş

Yağdırır sîneme müjgân ile tîr-i hun-paş

Bende yok ölmek için lîk yine havf u telâş

Arsa-i aşka bu can cevherini diktim taş

Ey bana seng-i melâmetden eden âr diyen

Benim ol başımı ortaya koyup yâr diyen

-IV-

Eşheb-i işveye oldukça süvâr ol fettan

Eşk-i hasretle sular yolları çeşm-i giryan

Mû-yı jûlîdem olur dest-i sitemde çevgân

Reh-güzârında serim şevḳle gûy-ı galtan

Ey bana seng-i melâmetden eden âr diyen

Benim ol başımı ortaya koyup yâr diyen

-V-

Beni ol Leylî-i hüsn eyledi *Fâ'ik* gam-gin

Deşt-i hicrâna düşüp oldum ebed zâr u hazin

Taş basarsam ne aceb bağrıma mânend-i nigin

Kays-ı nâlân gibi hârâları kıldım bâlin

Ey bana seng-i melâmetden eden âr diyen

Benim ol başımı ortaya koyup yâr diyen

-3-

Muhibb-i Kadîmim Merhûm Nâmık Kemâl Beğ’in Gazelini Tahmîsdir

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

-I-

Nazara-senc mevc mevc-i cûy-bâr oldukça ben
Eşk-rîz-i hasretim ey gül bahâr oldukça ben
Âteşe yansın felekler nâle-ger oldukça ben
Mahv olur gayretle dûzah şu‘le-bâr oldukça ben
Reşk eder gülzâr-ı cennet dâğ-dâr oldukça ben

-II-

Verd-i hulde sîlî-i reddir dilimde dâğ-ı aşk
Âfitâb-ı haşre meşheddir dilimde dâğ-ı aşk
Lutf-ı pâk-ı zât-ı Ahmed’dir dilimde dâğ-ı aşk
Zerre-i nûr-ı Muhammed’dir dilimde dâğ-ı aşk
Her dü âlem fer bulur pertev-nisâr oldukça ben

-III-

Eylemem Îsâ gibi şu bezm-i gam-nâke nüzul
Lâ-mekân-peymâ-yı aşkım etmem eflâke nüzul
Nûr-ı feyzin ki eder bu kalb-i sad-çâke nüzul
Rûh-ı Mansûr eyler istikbâl için hâke nüzul
Rāh-ı Hak’da ser-nümâ-yı ṭāḳ-dâr oldukça ben

-IV-

Tab‘-ı mevzûnum esîr-i kadd-i mevzûn-ı Hüseyn
Kalb-i mahzûnum şükür Allâh’a memnûn-ı Hüseyn

Yâdıma geldikçe gehî vech-i gül-gûn-ı Hüseyn

Mûlarımdan haşre dek cûşân olur hûn-ı Hüseyn

Kerbelâ-yı hasretinde zahm-hâr oldukça ben

-V-

Mâlik-i dûzah gelir şerm ile elbet seyrime

Durdu yek-ser sâkinân-ı bâğ-ı cennet seyrime

Ben gül oldum âh gelmez âh o âfet seyrime

Vakf olur hengâme-i rûz-ı kıyâmet seyrime

Meşhedimden yana yana âşikâr oldukça ben

-VI-

Tûde-i rîk-i revandır sanki çarh-ı nüh kıbab

Geşt-i deşt-i hayret eyler ol dahi pür-ıztırab

Ey gubâr-ı hâk-i pâyin kühl-i çeşm-i âfitab

Der melâ'ik reşkle *"Yā leytenī küntü türāb"*[209]

Reh-güzâr-ı devletinde hâk-sâr oldukça ben

-VII-

Eylemem aslâ hazer yâr etse ger kasd-ı helâk

Çünkü bî-hûş-ı mey-i hicrânıyam mânend-i tāk

Öyle ser-mestem ki *Fâ'ik*-veş bu şeb bî-vehm ü bâk

Bâng-ı yâ Rab yâ Rab eyler arş u kürsî lerze-nâk

Cezbe-i vecd ile *Nâmık* bî-karâr oldukça ben

---

[209] Ayet: Nebe Sûresi, 40. Ayet: " Şübhesiz ki biz, sizi yakın bir azâb ile korkuttuk. O gün kişi, ellerinin takdîm ettiği şeye *(önceden işlediği ameline)* bakar ve kâfir: "Ah! Keşke ben toprak olaydım!" der."

-4-

Tahmîs-i Gazel-i Nahîfî

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

-I-

Bir şeb ki hayâlindi benim yâr u penâhım
Düştüm yola feryâd ile Allâh güvâhım
Aşk illerine çıktı nihâyet ser-i rāhım
Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü māhım
Kurbân olayım var mı benim bunda günâhım

-II-

Gamzen dile zahm açmağa mâ'il mi değildir
Bir kimse ki cellâd ola kātil mi değildir
Âlem sana can vermeğe kā'il mi değildir
Âşıklığıma şâhid-i âdil mi değildir
Evzâ'-ı hazînimle garîb-âne nigâhım

-III-

Hûn oldu ciğer kûşe-i firkat(iñ)de gamınla
Dil niceye dek ağlaya cevr ü siteminle
Aç gonca gibi gönlümü gül-hand[e] feminle
Memnûn-ı visâl eyle beni gel kereminle
Yansın hased âteşlerine baht-ı siyâhım

-IV-

Kânûn-ı derûnumdan olup aşk şerer-gir
Cân şu'le-i cevvâleyi eyler bana zencir

Sad Kays'ın eder dâğ-ı dilim kabrini tenvir
Ey seng-dil etmez mi senin kalbine te'sir
Hârâları hâkister eden âteş-i âhım

-V-

Fâ'ik gibi ey şûh melâmet-zededir dil
Zannetme felekden ki felâket-zededir dil
Sen âfete meyledeli âfet-zededir dil
Bir bağrı yanık âşık-ı hasret-zededir dil
Ağlatma *Nahîfî* kulunu cevr ile şāhım

-5-

Tahmîs-i Gazel-i Hayrî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

-I-

Kâle-i nazmın revâc u iştihârı kalmamış
Hîç ferdin iştirâya iktidârı kalmamış
Mülk-i tahsînin şeh-i himmet-şi'ârı kalmamış
Pul kadar erbâb-ı tab'ın i'tibârı kalmamış
Geçmiyor nakd-i sühan kadr u ayârı kalmamış

-II-

Kalmamış gülzâr-ı âlemde safâ-yı nev-bahar
Ermeden fasl-ı rebî'i gamla lâl olmuş hezar
Bir dıraht-ı huşke dönmüş sâye-i lutf-ı kibar
Naẖl-ı bâğ-ı himmeti kökten kurutmuş rûzigâr

Meyve-dârı şöyle dursun berg ü bârı kalmamış

-III-

Âdemi terbiyye eyler dehr germ ü serd ile
Bahş edip sayf u şitâsın her zaman bir derd ile
Yalınız insan mı kalmıştır bu cism-i zerd ile
Kil ocağında gül olmuş nâr hicr-i verd ile
Şöyle yanmış mahv olup bülbül şerârı kalmamış

-IV-

Her gelen feryâd eder bu meclise âlâmdan
Hayf bir kurtulmuşu yoktur humâr-ı câmdan
Öyle mest olmuş ki sahbâ-yı gam-ı eyyâmdan
Rind-i mey-âşâm kalmış fark-ı subh u şâmdan
Âlem-i âbın yâhûd leyl ü nehârı kalmamış

-V-

Eylemiş vahşet sirâyet ağniyâya efkara
Etmiyor bir kimse âmîziş gelip de bir yere
Ben derim intâk-ı Hak *Fâ'ik* şu beyt-i hoş-tere
Arsa-i devran dönüp dîvân-ı rûz-ı mahşere
Birbirine kimsenin *Hayrî* medârı kalmamış

-6-

Zîrde Muharrer Mısrâ‘, Vükelâdan Bir Zâtın İdi Mu‘teriz-âne Terbî‘ Eyledim

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

-I-

Aslını fehm et nedendir i‘tiraz
Rûh-ı ta‘bîre bedendir i‘tiraz
Baş açık bir şûh-ı şendir i‘tiraz
Şâne-i zülf-i sühandır i‘tiraz

-II-

Âkilân sohbetde eyler ihtimam
Söz te’emmülle bulur hüsn-i nizam
Dikkat et ey vâkıf-ı sırr-ı kelâm
Şâne-i zülf-i sühandır i‘tiraz

-III-

Kırk yerinden bir kılı âkil yarar
Varsa efkâr-ı perîşânı arar
Sözleri dahl-i hıred-mendan tarar
Şâne-i zülf-i sühandır i‘tiraz

-IV-

Havf eder ta‘rîzden nâdân olan
Kadr-i nutku anlamaz hayvân olan
Dinlemez mi hak sözü insân olan
Şâne-i zülf-i sühandır i‘tiraz

-V-

İşte ey *Memdûh* fetvâdır bu söz

Hüccet-i garrâyı da‘vâdır bu söz

Mû-be-mû tedkīke ahrâdır bu söz

Şâne-i zülf-i sühandır i‘tirâz

-7-

Tevhîd-Tahmîd

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-I-

Râygân ni‘met-i İlâhiyye

Hâsdır rahmet-i İlâhiyye

Böyledir âdet-i İlâhiyye

Cümlesi hikmet-i İlâhiyye

-II-

Nağz-ı mağz-ı butûn-ı çâr kitab

Anda her harf bir hakīkate bab

Hurde hurde hutût-ı pür-zübab

Başka bir âyet-i İlâhiyye

-III-

Yerde âhû havâdaki tîhu

Şöyle söyler işit işit yâ Hu

"*Ennehu lā ilāhe illā hū*"[210]

Pek ayân vahdet-i İlâhiyye

-IV-

Tâb-bahşâ nücûm u şems ü kamer

Olmuş âfâk nûr için masdar

Âsumâna zemîne eyle nazar

Müncelî kudret-i İlâhiyye

-V-

Bahr-i cûşan meşâgil-i dünya

Râz-ı pinhan merâhil-i ukba

Allah Allâh etti istîlâ

Kalbimi haşyet-i İlâhiyye

-VI-

Mütehavvil olunca ḥāl-i cihan

Kuru gavgāya dalmasın insan

Pîşe eyler cihâd-ı nefsi heman

Tâlib-i nusret-i İlâhiyye

[210] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 18. Ayet: " Allah, adâleti kāim kılarak kendisinden başka ilâh olmadığına şâhidlik etti; melekler ve ilim sâhibleri de *(adâletle kāim olarak buna şâhidlik ettiler).* O'ndan başka ilâh yoktur; *(O,)* Azîz *(kudreti dâimâ gālib gelen)*dir, Hakîm *(her işi hikmetli olan)*dır."

-VII-

Çünkü *Memdûh* Hazret-i Âdem

Oldu dâr-ı cinân ile mükrem

Atamın meskeninde var hissem

Eldedir hüccet-i İlâhiyye

GAZELİYYÂT {s. 118-186}

Harfü'l-elif

-1-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Tıfl-ı dil kaddin görüp etmiş elifden ibtida

"*Rabbi yessir*"[211] ebruvânıyla bitidi harf-i ya

2 Şermle ber-dâşte kılsın hemân ehl-i rica

Vech-i âsîye niḳāb olmaktadır dest-i duʻa

3 Âkıbet pâ-mâl olur çîn-i cebîn-i kibr eden

Münhasır bu maʻnî-i rengîne nakş-ı bûriya

4 Sapsarı bir çöp gibi kalsam da yâri cezb eder

Çehre-i zerdim ki olmuştur misâl-i kehrüba

[211] Bu ibâre Arapça bir duadır. Ekseriyetle hattatlar bu dua ile meşke başlarlar. Fâik, Gazeliyât kısmının ilk beytinde bu duayı zikretmiştir ki beytin manası ile duanın mâhiyeti birbirine muvafık düşmüştür. *"Rabbi yessir ve-lā tuʻassir rabbi temmim bi'l-ḫayr."* "Rabbim! Kolaylaştır, zorlaştırma. Rabbim hayırla sonuçlandır."

5 Kısmet olmaz meyvesi *Memdûh* her murga anın
Bûsitân-ı aşka konmuş korkuluk dâm-ı bela

-2-

Mısra‘-ı Evveli Tazmîn İle Nevâ’î’nin Gazeline Nazîre

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 *“Lāḥa fī mişbāḥi deyrü’l-‘aşḳ envārü’l-hüdā”*
Gûşuma Allâhu Ekber geldi her bütden nida

2 Çâr tekbîr urdular çün kim anâsır üstüne
Mescid-i canda imâm-ı aşka kıldım iktida

3 Mûcib-i fahr oldu aşk erbâbına fakr-ı vücud
Tutmuş Edhem saltanat terkin urup şekl-i geda

4 Ârif’in n’ola kelîl olsa lisânı hak bu kim
Bulmamıştır aşkı tavsîf etmede hakk-ı eda

5 Nev-bahâr-ı aşk vermiş sad-hezârân âferin
Güllere gûş-ı kabûl ü bülbüle feyz-i sada

6 Bir hümâdır dûd-ı dil farkımda dâ’im sâyesi
Aşk bir ankādır olmaz Kāf-ı kalbimden cüda

7 Meyl eder aşk ile gönlüm hûb-rûlar zevkine
N’eylesin rûz-ı ezelde böyle yazmıştır Huda

8 Aşk Leylâ'sı beni *Memdûh* hayrân eyledi

Yâd ile Mecnûn adın dîvâna ettim ibtida

-3-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Senden ki bir nefesde değildir cüdâ Huda

Aşkı bu yolda eyledi nûr-ı hüdâ Huda

2 Berk ursa aşk vâdî-yi Sînâ-yı sîneden

Eyler Kelîm-i câna dem-â-dem nidâ Huda

3 Mansûr-vâr sâlik-i rāh-ı fenâ eder

Sâk-ı bülend-i arşa varınca Hudâ Huda

4 Bâd-ı hevâya verme şirâ'-ı şerî'ati

Keştî-i cisme kıldı seni nâ-hudâ Huda

5 *Fâ'ik* heman muhabbet-i âl-i abâ yeter

Şâdım ki vermedi bana tâc u ridâ Huda

-4-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Kemer-i yâre verdi hüsn ü beha

Hatt-ı "*Ḫayrü'l-umūri evsaṭuhā*"[212]

[212] Hadîs-i Şerîf: "İşlerin hayırlısı orta olandır."

2 Nağme-i sâz-ı dil rehâvîdir

Bulmuş erbâb-ı aşk rāh-ı reha

3 Âlem-i emri aşk râm etmiş

Nehy-i aşk edebilmez ehl-i nüha

4 Karye-i kalbden garîb-âne

Hâlî ettim vilâyete inha

5 *Fâ'ik*'i mest-i câm-ı vahdet kıl

Yâ İlâhî bi-hürmetihi "*Ṭāhā*"[213]

-5-

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Çeşmin görüp de eyle la'l-i lebi temâşa

Almış ele Gazâlî gûyâ Kitâb-ı İhya

2 Âb-ı hayâtdır yâ rûh-ı revân o lebler

Sandım tekellüm eyler bir yerde Hızr u Îsâ

3 Şekl-i zekan nümâyân bâlâ-yı kadde gîsu

Gār-ı Habîb-i Ekrem mâr-ı asâ-yı Mûsa

[213] Tâhâ kelimesi, hem Kur'ân-ı Kerîm'deki bir sûrenin ismi ve bu sûrenin ilk âyeti hem de Hz. Muhammed'in bir ismidir. Mısra'da şâirin *"bi-hürmetihi "Ṭāhā"* ile kastettiği ise Hz. Muhammed'dir.

4 Rûyunda târ turre ebrûsu ser-keşîde
Akşama gün dolansa olur hilâl peyda

5 Dil gamzesinden etmez *Memdûh* kat‘-ı ülfet
Canbâzdır yürür ol tîğ üzre bî-muhâba

-6-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Tutup âteş içinde kalbimi berk-i bahâr-âsâ
Beni yandırdı nâr-ı aşkına bir gül hezâr-âsâ

2 Ederdi dem-be-dem feryâd da imdâd-ı Ferhâd’a
Hitâb-ı aşka bir kābil bulunmaz kûh-sâr-âsâ

3 Sezâ-yı hâtem-i engüşt-i ikbâl olmadık lâkin
Kuruttu kanımız gerdûn akīk-i nâm-dâr-âsâ

4 Eder kat kat vücûdu âkıbet hûnîn kefen tezyin
Dehen-bâz-ı tebessüm olmasın naẖl-i enâr-âsâ

5 O şāhın bûs-ı pâ-yı devleti ümîdidir *Memduh*
Reh-i aşk içre cismim eyleyen böyle gubâr-âsâ

-7-

Veled Çelebi Efendi'nin Gazeline Yirmi Beş Sene Evvel Söylediğim Nazîre

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Anlaşılsın ne imiş rif'at-ı şân-ı şu'ara
Secde kıl Ka'be'ye var anda beyân-ı şu'ara

2 Şi'rine bir nazar etsen görünür arş tamam
Sen kıyâs eyle ne yerlerde mekân-ı şu'ara

3 İhtizâz-âver-i Sultân-ı Rüsül olmuştur
Başkadır kuvvet-i te'sîr-i lisân-ı şu'ara

4 Bikr-i mazmûna nişân-ı şefakat lâyık iken
Dâğ-ı hırmân yine ammâ ki nişân-ı şu'ara

5 Veled-i kalb ise *Memdûh'*u ricâlullâhın
Olur âsâr-ı Veled zîb-i zebân-ı şu'ara

-8-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Sensiz cihân ey gül-i ter nârdır bana
Müjgân-ı andelîb-i çemen hârdır bana

2 Vahdet-şinâsa zulmet-i cehl oldu ayn-ı ilm
Bâlîn-i hâb dîde-i bîdârdır bana

3 Bulmaz rehâ hevâya uyan dâm-ı şirkden
Tavk-ı gelû-yı fâhte zünnârdır bana

4 Mahviyet oldu cevher-i âyîne-i şühud
Yek katre jâle kulzüm-i envârdır bana

5 *Fâ'ik* o şāh-ı kişver-i aşkım ki gamzeler
Tîğ-i kazâ be-dest silâh-dârdır bana

-9-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Gamzene teslîm-i cân etmek sa'âdetdir bana
Sûret-i şemşîr engüşt-i şehâdetdir bana

2 Nûş-ı şîr etmiş şeb-i İsrâ'da Fahr-ı kâ'inat
Zîr-i kâkülde lebin lübb-i hakīkatdir bana

3 Hatve-ber-hatve yoluñda secde kılsam var yeri
Nakş-ı pâyın özge mihrâb-ı ibâdetdir bana

4 Leylî-i îmân bulur Mecnûn hitâbından kemâl
Tavk-ı zencîr-i cünûnum bâb-ı cennetdir bana

5 Reşk eder rûhâniyân reyhân-zâr-ı kâmıma
Bu anâsır çâr-tāḳ-ı bâğ-ı rü'yetdir bana

6 Kalb bir iklîm-i vâsi‘ zîr-i destânı kuva
Hubb-ı Hayy'dır anda vâlî-i vilâyetdir bana

7 Sâf mücellâ sînedir *Memdûh* nefs-i nâtıka
Sükkerîn-minkār bir tûtî-i sohbetdir bana

-10-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Bahşeden âh şu‘le-i şânı bana
Gösterir rāh-ı kehkeşânı bana

2 Câna minnet cefâsı cânânın
Hoş gelir yârin imtinânı bana

3 Yâr ile başka âlemim vardır
Anmayın anmayın cihânı bana

4 Ebedî aşka eyledim teslim
Ol ki vermiş ezel bu cânı bana

5 Şerha-i âteşîn dil-i *Memduh*
Bildirir rāh-ı kehkeşânı bana

-11-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ol ki ilm-i akdesiñdendir kadîm olmak bana
Şevḳ-ı kurbuñdan zuhûr eyler adîm olmak bana

2 “*‘Alleme’l-esmā*”[214]dan oldum hikmet-âmûz-ı rumuz
Âdemim esrârıñı lâyık alîm olmak bana

3 İlm ile mümtâz u irfân ile kıldın ser-firaz
Ey kemâl-i hikmetiñdendir hakîm olmak bana

4 Himmetim Cibrîl’e eyler ‘arż-ı şeh-rāh-ı cemâl
Nâ-revâdır sâkin-i arş-ı azîm olmak bana

5 *Fâ’ik* olduk fâriğ-i âlâyiş-i “*māl u benūn”*[215]
Çok değildir mâlik-i “*kalb-i selīm”*[216] olmak bana

---

[214] Ayet: Bakara Sûresi, 31. Ayet: “ Ve Âdem’e isimlerin hepsini öğretti, sonra onları meleklere arz ederek: “Eğer *(iddiânızda*) doğru kimseler iseniz, haydi şunların isimlerini bana bildirin!” buyurdu.” Mısra’da iktibas edilen ibârenin aslı *“Ve ‘alleme ādeme’l-esmā”* olmakla beraber Klâsik metinlerde ekseriyetle, burada görüldüğü gibi, *“‘alleme’l-esmā”* şekli tercih edilmiştir.

[215] Ayet: Şu’arâ Sûresi, 88. Ayet: “ O gün ki, *(onda)* ne mal fayda verir, ne de evlâd!” Adı geçen sureden iktibas edilmiş olan ayetin aslı şöyledir: *“Yevme lā-yenfa‘u mālün ve lā-benūn.”*

[216] Ayet: Şu’arâ Sûresi, 89. Ayet: “ Ancak Allah’a selîm *(sağlam)* bir kalble gelen müstesnâ.”

-12-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ehl-i küfr olur bu sûretle hemân hayrân bana
Cevher-i âyîne oldu cevher-i îmân bana

2 Ben o müstağnî-i her dü âlemim kim cenneti
İstemem çîn-i cebîn eylerse ger Rıdvân bana

3 Kesret-i efkâr imiş insânı ser-gerdân eden
Gösterir şu hikmeti kum sâ‘ati her ân bana

4 Geh bülend ü gâh pest olmak mukarrerdir deyip
İki şâhid ‘arż eder da‘vâsına mîzân bana

5 Terk-i rāh-ı aşk-ı cânân eylemek *Memdûh* güç
Lîk aşkıyla fedâ-yı cân gelir âsân bana

-13-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Şu‘le-i mihr-i kıyâmet dâğ-ı sûzândır bana
Subh-ı mahşer penbe-i çâk-ı girîbândır bana

2 Âlem-i mahviyyeti zîr-i nigîn ettim yine
Nakş-ı pâ-yı mûr bir mühr-i Süleymân’dır bana

3 Sâye-i hüsnüñde kılmam ârzû-yı bâğ u rağ
Nâle bülbül dâğ gül sînem gülistândır bana

4 Derd müşkil çâre nâ-kābil tahammül mümteni‘
Çekmeden hicrânıñı cân vermek âsândır bana

5 Bir safâ bahş etti *Fâ'ik* hüsn-i cânân kim dile
Çeşm(im)[-i] mir'ât-ı hakīkat belki hayrandır bana

-14-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Her zerre mihr-i şa‘şa‘a-efgen gelir bana
Âlem tamâm vâdî-i Eymen gelir bana

2 Olsa aceb mi sa‘ika-i âh çarh-ver
Pervîn misâl-i tûde-i hırmen gelir bana

3 Mûr-ı ecel ki zîr-i zemîne çeker bizi
Cism-i za‘îf dâne-i erzen gelir bana

4 La‘liyle bir de turresini sevmek istesem
Verd-i şiküfte sünbül ü sûsen gelir bana

5 *Fâ'ik* başımdan ol kadar attım ki âlemi
Gûyâ sipihr seng-i felâhan gelir bana

-15-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yüzüñdendir ki dilde dâğ-ı âteş-tâb olur peyda
Bahâr eyyâmı erse câ-be-câ şeb-tâb olur peyda

2 Bu tâli‘ geçmemiştir pençe-i hurşîd-i rahşâna
Senin her nâhunuñdan bedr-i âlem-tâb olur peyda

3 Vuzûlar ser-fürûlarla hemân gel mescid-i câna
Sana ey aşk çâk-ı sîneden mihrâb olur peyda

4 O suda etti Mûsâ Hızr[a] arz-ı pîç-tâb-ı dil
Anın-çün mecma‘u’l-bahreynde gird-âb olur peyda

5 Safâ-yı ḥālidir ehl-i fenânın gaşy eden rûhu
Aceb Ashâb-ı Kehf anlasa *Fâ’ik* hâb olur peyda

-16-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Akıtır rîg-i revân sâhile deryâ derya
Şi‘r eder bahr-i remelden meğer inşâ derya

2 Sırr-ı vahdetdir eden âlem-i kesretde zuhur
Olur emvâcla bu ma‘nâyı gûyâ derya

3 Dil-i pür-cûş-ı hevâ pend kabûl etmez ebed
Kābil-i zabt olamaz bend ile aslâ derya

4 Pîç-tâb-âver-i dil gerdiş-i gerdundan(dır) hep
Halka gird-âb ile eyler bunu îmâ derya

5 Âhdır cûşiş-i eşk-i dile bâdî *Memduh*
Sû-be-sû hükmün eder bâd ile icrâ derya

Harfü'l-bâ'

-17-

Fa'lün Fe'ûlün Fa'lün Fe'ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Āḳillere eylemektir enseb
Setr-i zeheb ü zehâb ü mezheb

2 Gaflet seni bu'da atmış efsus
Allâh buyurdu *"Naḥnu aḳreb"*[217]

3 Gördüm nice münkir-i azâbı
Dünyâda iken bile mu'azzeb

4 Aşk ola cihânda ehl-i aşka
Ferdâ gamı yok safâdadır hep

[217] Ayet: Kāf Sûresi, 16. Ayet: " Celâlim hakkı için, insanı *(biz)* yarattık ve nefsinin ona ne vesvese verdiğini biliriz! Çünkü biz, ona şah damarından daha yakınız."

5 *Fâ'ik* kuluñu bi-hakk-ı sıbteyn
Mahrûm-ı muhabbet etme yâ Rab

-18-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Nerede ol hümâ-hemâl aceb
O sa'âdetli yâl u bâl aceb

2 Gam-ı hicrânla hoşdur eyyâmım
Ehl-i aşka gelir bu ḥāl aceb

3 Âdemin gördüğü acâ'ibdir
Meselâ âlem-i misâl aceb

4 Güft-gû Tûr-ı dilden eksilmez
Hîç olur mu Kelîm lâl aceb

5 Hasta *Fâ'ik* cevâb şâfî verir
Yâr etmiş seni su'âl aceb

-19-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Meşâmm-ı cânımı etmişti mest bû-yı şarab
Değildi tâs-ı ser-i Cem dahi kedû-yı şarab

2 Has-ı riyâyı eder şu‘lesiyle hâkister

Ne âteşîn imiş şûh-ı tünd-hûy-ı şarab

3 Sadâ-yı kulkul ile da‘vet etti rindânı

Koyup kulağa iki destini sebû-yı şarab

4 Eden inânını der-dest âb-ı hayvânın

Müdâm olmadadır gark-ı mevc-i cû-yı şarab

5 Köpürdü ağzı sürâhî-i meclisin *Memduh*

Yine sıkılmışa benzer gibi gelû-yı şarab

-20-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Tuyûr-ı turresi bulmuş firâz kadde nisab

Nümûde nükte-i Tûbâ *“Lehüm ve ḥüsnü me’āb”*[218]

2 Dilerse dûd-ı derûnumla örter âfâkı

Aceb melikdir o kim hükmüne mutî‘ sehab

3 Dü nîm olursa da dil ebruvâna mâ’ildir

Müfîz imiş Zekeriyyâ’ya kûşe-i mihrab

[218] Ayet: Ra’d Sûresi, 29. Ayet: “ Îmân edip sâlih ameller işleyenlere ne mutlu! Varılacak güzel yer de onlar içindir.”

4 Sühan kalîl gerek pîş-i çeşm-i cânanda
Ki endek endek olur hastaya su’âl ü cevab

5 Durur saçı ruh-ı hûy-gerdesinde ey *Memduh*
Ne hikmet eyledi Fir‘avn’ı Nîl’de gark-ı ab

-21-

İnşirâh-ı Sabâh

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Subh bâz-ı eşheb ü şebdir gurab
Hoş doğandır pençesiyle âfitab

2 Seyr eder sür‘atle hargûş-ı zemin
Üstüne gerdûn döner hem-çün ukab

3 Subh-ı sîmîn beyze-i sî-murg-ı sun‘
Rûz-ı rûşen lâne-i kudret-nisab

4 Subh-ı vâlâ levha-i tāķ-ı sipihr
Nakş-ı gûn-â-gûnu elvân-ı sehab

5 Subh berrâk u latîf ü sâfdır
Çeşme-i hurşîd gark-ı âb u tab

6 O verir mînâ-yı mînûdan nişan
Bu eder işrâb-ı feyz-i bî-hisab

7 Subh ettikçe teneffüs nev-bahar
Dehre eyler neşr-i bû-yı müşg-i nab

8 Gıbta-keşdir bir dem-i cân-bahşına
Mevsim-i gül revnak-ı ahd-i şebab

9 Hep tecellî-i nehârîdendir ol
Neyyir-i rahşânda nûrânî hicab

10 Gaşy-ı leyl âsârıdır kim meh tamam
Vech-i İsrâ'dan eder ref'-i nikab

11 Çün Sebâ-yı subha pervâz eylemiş
Hüdhüd-i zerrîn-çelenk-i âfitab

12 Şi'r-i *Fâ'ik*'den görünse his alır
Rû-yı Belkīs-i sabâhat-intisab

Harfü't-tâ'

-22-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bâbına düştü meh ü mihr-i dırahşân âkıbet
Başların dîvâra vurdu iki hayrân âkıbet

2 Pençe-i hurşîdi çektim dâmeninden ol mehin
Çarhla oldum bugün dest ü girîbân âkıbet

3 Gâh mürvârîd ki la‘l etti çeşmim âşikâr
Bu güherler hep anın-çün oldu galtân âkıbet

4 İbret al bir kerre târ-ı turre-i cânândan
Her hevâyînin olur ḥāli perîşân âkıbet

5 Hâk-i pâ-yi yârdan ayrılma ey *Memdûh*-ı zar
İnkılâb eyler türâba çünkü insân âkıbet

-23-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Kaddinden erer âşıka âşûb-ı kıyâmet
“*Men māte feḳad ḳāmet*”[219] ana remz ü işâret

2 Kaldırdı bizi bir dolu câm ile ayağa
Sâkī-i semen-sînemizin destine kuvvet

3 Sûzişlidir ehl-i dilin elbette kelâmı
Bîmârın olur çünkü zebânında harâret

4 Mir’ât-ı muka‘‘ar mı aceb künbed-i gerdun
Vârûn görünür sûret-i ümîdine hikmet

[219] Hadîs-i Şerîf: *“Men māte feḳad ḳāmet ḳıyāmetühü.”* “Kim öldü ise kıyameti de koptu.”

5 Yûsuf gibi gül-çîn-i Züleyhâ-yı cemâliz
Fâ'ik bize ihsân-ı Hudâ dâmen-i ismet

-24-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Seher eflâke 'arż etmiş meğer ol meh-cebîn sûret
Güneşten ahz eder san'at ile ehl-i zemîn sûret

2 Nihân olur iken ruh-sârı yârin çîn-i zülfünde
Ne yüzle gösterir âlemlere nakkāş-ı Çîn sûret

3 Esîr-i aşkı oldum bir büt-i deyr-i cemâlin kim
Melek-manzar perî-peyker kamer-rû nâzenîn-sûret

4 Bahâr-ı hüsnünü görse cünûnumdan habîr olsa
Kalır Leylâ hazân-çehre tutar Mecnûn hazîn-sûret

5 Takarrür etmesin *Memdûh* nakş-ı mâ-sivâ dilde
Cidâr-ı Ka'be'den tarh etti Fahrü'l-mürselin sûret

-25-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Gönülde rûh sırrın âşikâr et
Şikâr ise garaz ankā şikâr et

2 Gözü açıklarındır zevk-i büstan
Uyursan hâb-ı hargûş ihtiyâr et

3 Nazîr-i hūrsun rû-zerd-i derd ol
Şu nüh-tāḳ-ı sipihri zer-nigâr et

4 Derûndan zulmetin günlerce gitmez
Gece encüm ziyâsın gör de âr et

5 Hıred hayrân kalır tavrıñda *Memduh*
Nihâyet hûş-ı derdimde karâr et

-26-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Nâledir kârım dem-â-dem zikr ü fikrim âh dost
Âh kim derd-i dilimden olmadı âgâh dost

2 Bir pelengî postdur dûşumda çarh-ı pür-nükuş
Deşt-i aşk abdâlı oldum çağrıram Allâh dost

3 Zaʻfa saldı cismimi rû-yı rakīb ü hicr-i yar
Perde-bend oldu visâle gâh düşmen gâh dost

4 Aks-i ebrûdan zuhûr etmektedir çîn-i cebin
Kişver-i âşûba şemşîriyle açtı rāh dost

5 Olmasa *Memdûh*-veş seyyâh-ı kûyun âsuman
Elde keçkûl-i hilâliyle demez ey māh dost

-27-

Nev-Zemîn

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Sanma gülşende açıldı gül-i handan kat kat
Câmesin serdi nihâl üzre hezâran kat kat

2 Eyledi cümlesini âşık-ı şûrîde helâl
Her ne kim eyledin ay âfet-i fettan kat kat

3 Mâr-ı pîçîde-i genc-i güher-efşân gibi
Yayılır rûyuña gîsû-yı perîşan kat kat

4 Kayd-ı âlâma küçükten alışır halk-ı cihan
Bend eder kûdeki gehvâreye devran kat kat

5 Nây-veş vâkıf-ı esrâr-ı makāmât olmuş
Kemer-i gayreti rabt etmede merdan kat kat

6 Mürtefi‘dir yeri andan yine ehl-i kurbun
Ne kadar olsa dahi ravza-i Rıdvan kat kat

7 Bu gazeldir gül-i sad-berg-i ma‘ânî *Memduh*
Sarsalar hırz gibi atlasa şâyan kat kat

-28-

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Feʻûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Gülüm sünbüllerin saç târ-mâr et
Fezâ-yı bûsitânı müşk-bâr et

2 Sirişkim hâsılı serv-i revânım
Salın gülz[âr]a seyr-i cûy-bâr et

3 Hurûşandır reh-i aşkıñda çeşmim
Bunu hayra akıt nev-çeşme-sâr et

4 Ümîdim var göze girmekten ey şuh
Beni pâyiñde istersen gubâr et

5 Hazân yaprağına dönmüş bu *Memduh*
Keremdir rûzigâra ber-güzâr et

-29-

Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Çınâr-ı âha uzatmış bu cân-ı şeydâ dest
Dıraht-ı Tûr'a dayanmış Kelîm-i beyzâ-dest

2 Kemâl-i aşkla dâmânıña sarılmış-idim
Kamîs-i Yûsuf'a bâz etmeden Züleyhâ dest

3 Mütâbi‘ân *“Yedu’l-lāhi fevḳa eydīhim”*[220]

Bir elde seyf urur sâk-ı arşa hâlâ dest

4 Ne eyledin bana bâzîçe-gâh-ı aşkıñda

Eliñden âh eder üstühânlarım yâ dest

5 Gelip bu meclise atmaz mı şevḳle *Memduh*

Ayâğ-ı bâdeye sâkī-i sîm-sîmâ dest

Harfü’s-sâ’

-30-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Bu âlem olduğundandır ki hâdis

Zuhûr eyler cihânda bin havâdis

2 Bir iki mey sunup bildirdi sâki

Ne hikmetdir *“Fe-‘azzeznā bi-s̱ālis̱”*[221]

3 Mesîh-âsâ o bezmin mestiyiz kim

Hudâ şâhid değil ümmü’l-habâ’is

---

[220] Ayet: Fetih Sûresi, 10. Ayet: “Şübhesiz ki sana bîat edenler, ancak Allah’a bîat etmektedirler. Allah’ın *(kudret)* eli onların *(sana bîat eden)* ellerinin üzerindendir. Artık kim *(bîatını)* bozarsa, o takdirde ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah’a, hakkında söz verdiği şeyi yerine getirirse, bunun üzerine *(Allah)* ona yakında *(pek)* büyük bir mükâfât verecektir.”

[221] Ayet: Yâsîn Sûresi, 14. Ayet: “ O vakit onlara o iki *(elçi)*yi göndermiştik de o ikisini yalanladılar; bunun üzerine *(onları)* üçüncü *(bir elçi)* ile takviye ettik de *(onlar:)* “Gerçekten biz size gönderilmiş elçileriz” dediler.”

4 Kemâl-i fazl-ı Rabbânî’den olmuş
Nebî’ye ârif-i billâh vâris

5 Yanar pervâne bülbül pür-terâne
Şu söz ü sâza *Fâ’ik* aşk bâ‘is

-31-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Bak kûh-ken etmiş reh-i küh-sâra teşebbüs
İnsân ne zarar eylese bir kâra teşebbüs

2 Ferhâd dolaşmakta iken dağ eteğinde
Ben kılmış-idim dâmen-i dildâra teşebbüs

3 Cânân mütemâ’il nazar-ı ağyârda kaldı
Açtık gülü bir de edelim hâra teşebbüs

4 Ashâb-ı butûna erişir pâk-nihâdan
Nehr eyledi zeyl-i yem-i zehhâra teşebbüs

5 Hak gālib olur bâtıla *Memdûh* nihâyet
Fir‘avna müfîd olmadı sehhâra teşebbüs

-32-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - - . / . - - - . / . - -]

1 Gerçi biliriz câm-ı safâ kıldı Cem ihdas
Kim evvel eden âh bu âlemde gam ihdas

2 Evvel görünür hoşça temâsîl-i havâdis
Efsûs eder âhir-i âlem elem ihdas

3 Ol cûşişi verdi bana tûfân-ı muhabbet
Çeşm-i terim eyler nice mevvâc-ı yem ihdas

4 Söz yok o bütün dîde-i pür-gûsuna amma
Her bir nigehi eylemese bin sitem ihdas

5 Ol hûr-likānın yine evsâfına *Memduh*
Müjgân-ı melekden olur etsem kalem ihdas

Harfü’c-cîm

-33-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Şāh olunca gedâlara muhtac
Ser-i sultâna bâr-ı zâ’id tac

2 Duhter-i rezle sâgar-ı billûr
Ayn-ı tasvîr-i Meryem üzre sirac

3 Aşkdır aşk derd-i bî-derman

Lâ-ilâç olmak oldu ana ilâc

4 Yâre âteşli âh ile gideriz

Kehkeşân rāh-ı rûşen-i hüccac

5 Tab‘-ı *Fâ'ik* cihânı zemîn etti[222]

Gevherin bezl eder yem-i mevvac

-34-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Gülistânımda Cebrâ'îl dürrac

Şebistânımda şeb-bû feyz-i mi‘rac

2 Aceb bahr-i şühûdum sâhilim yok

Avâlim olmuş ol deryâda emvac

3 Serimden geçti âh-ı şu‘le-efşan

Bana giydirdi mihrin nûrdan tac

4 Atınca penbe-veş eczâ-yı cismin

Neler çekti bu dâr-ı gamda Hallâc

---

[222] Mısra bu haliyle hem vezne hem de manaya uymamaktadır. Muhtemelen aslı şöyledir: *" Tab‘-ı Fâ'ik cihânı zeyn etti"*

5 Benân-ı *Fâ'ik* olsa çün kemân ham
Kalem(im) tîr olup eyler levhi âmac

Harfü'l-hâ'

-35-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Etsin kadeh-i şa'şa'a âsâr-ı tereşşüh
Tâ çeşme-i mihr eyleye nâçâr tereşşüh

2 Bir sâkī-i Îsâ-deme cân ver ki dem-â-dem
Câmından ede rahmet-i Gaffâr tereşşüh

3 Ser-mestiyiz ol bezm-i meyiñ kim eder anda
Geh rūḥ gehî sâgar-ı ser-şâr tereşşüh

4 Hem feyz-i kitâb-ı reşehâtım ki sözümden
Etmektedir ehl-i dile esrâr tereşşüh

5 Cûş eyledi ummân-ı ma'ânî yine *Memduh*
Eylerse be-câ kilk-i güher-bâr tereşşüh

-36-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Ey lebin feyz-i cân-sitân-ı Mesih
Sırr-ı ihyâ imiş nişân-ı Mesih

2 Derd-i la‘lin gubâr eder beni ah
Hâk o Hızr’a bu âsumân-ı Mesih

3 Yine mahmûr-ı nâzsın kâfir
Değil ammâ zamân zamân-ı Mesih

4 Matla‘-ı nûr-ı zinde-dillerdir
Bâm-ı hurşîd olur mekân-ı Mesih

5 O bütün aşkına mey iç *Memduh*
Hamrı hoş gördü mahremân-ı Mesih

-37-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Bir başka ruhdur dile feyz-i dem-i sabah
Âbisten-i Mesîh-i safâ Meryem-i sabah

2 Mânend-i subh-ı sâdık olur cebhesi sepid
Şeb-zinde-dârlıkla olan mahrem-i sabah

3 Yârin beyâz gerdeni gösterdi hû-yı ter
Bahr-ı sefîde döndü hurûş-ı yem-i sabah

4 Gönlün açılsın ağla ki âşık dem-i seher
Verdin medâr-ı handesidir şebnem-i sabah

5 Kizb eyleyen cihânda bile rû-siyâh olur
Fâ'ik bu sırrı etti ayân âlem-i sabah

-38-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Destine tâ ki alır ol meh-i enver tesbih
Ikd-ı pervîne sezâ olsa berâber tesbih

2 İki elden sarılır habl-i metîn-i zülfe
Gûyiyâ bağrı delik âşıka benzer tesbih

3 Bir dür-i nâba döner katresi sübhânallah
Eşk-i çeşmimden [eger] istese dilber tesbih

4 Kehkeşan kamçısıdır dâne nücûm-ı tâban
Çarh destinde tutar şimdi mücevher tesbih

5 Ramazân geçti yine olmalıdır ey *Memduh*
Dest-i rindân-ı Cem-âyînde sâgar tesbih

Harfü'l-hâ'

-39-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Şevḳ-i dîdârıñla cismimden eder cân insilâh
Eyledi pîrâheninden māh-ı Ken'ân insilâh

2 Şöyle uryân varayım âşûb-gâh-ı mahşere
Hulle-i cennetden etsin tâ ki Rıdvân insilâh

3 Eyleriz bir bahr-i tûfân-cûşda meşḳ-i şina
Sâhilinde Nûh eder haşyetle giryân insilâh

4 Bir aceb feyz-i mücerred var ki tîğ-i gamzede
Sıklet-i tekfînden etmiş şehîdân insilâh

5 İktisâ-yı sevb-i vuslatdır tecerrüdden murad
Sanma ki beyhûde kıldı Kays-ı nâlân insilâh

6 Râz-gû-yı vasl-ı uryân ol ki *Fâ'ik* aşkla
Kisve-i gafletden etsin ehl-i vicdân insilâh

Harfü'd-dâl

-40-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yayılmış tâ boyunca târ târ-ı zülf-i müşk-âlud
Mü'essir sayt salmıştır cihâna zırh ile Dâvud

2 Eriştim dôsta ammâ yanar ağyârdan gönlüm
Ḫalīlim gül gülistândır yanınca âteş-i Nemrud

3 Senin hüsnün ki vardır kendini hîç sanmasın Yûsuf
Yoluñda nakd-i cân verirler anın dirhemi ma'dud

4 Cemâl-i tâb-nâkin şöhre-i şehr eylemiş mihri
Kamer Leylî saçıñdan deşte düşmüş Kays-veş meşhud

5 Gam aldı hâtır-ı *Memdûh*-ı zârı bezm-i firkatde
Dem-i ney dürd-i mey âvânıdır ey câm-ı derd-efzud

-41-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Şikeste câm-ı tarab kıldı Cem'de mahv-ı vücud
Gelenler eyledi bezm-i elemde mahv-ı vücud

2 Cihânda ehl-i kerem yok velîk havfım var
Nihâyet etmeye lafz-ı keremde mahv-ı vücud

3 Dehânı olsa safâ-bahş-ı âlem-i ulvi
Ederdi gonca-i bâğ-ı İrem'de mahv-ı vücud

4 Olur mu âşıkının hîç vücûdu kim o bütün
Adem feminde fem etmiş ademde mahv-ı vücud

5 Biziz o sâlik-i rāh-ı fenâ ki ey *Memduh*
Bu yolda eyledin evvel kademde mahv-ı vücud

-42-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Gezmede tozmakta hem-ḥāl-i sabâdır gird-bad

Kays’la pâ-dâş-ı hâmûn-ı hevâdır gird-bad

2 Bî-vücûdân âric-i ser-menzil-i irfân olur

Pençe-gîrâ-yı girîbân-ı semâdır gird-bad

3 Aşk-ı Mevlânâ ile durmaz semâ‘-ı rāh eder

Gerçi kim bu arsada bî-dest ü pâdır gird-bad

4 İğbirâr-ı hâtır-ı ehl-i dili ifhâmda

Sanki bir remmâl-i esrâr-âşinâdır gird-bad

5 Her dakīka etmede ser-geşte anı rûzigâr

Dense bir kum sâ‘ati *Fâ’ik* be-câdır gird-bad

-43-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Hevâ-yı kâküle düştük sabâ mübârek bad

Bu rûzigârda ammâ belâ mübârek bad

2 Habâb-vâr teni bâd-ı âh eyledi pür

Dil oldu bahr-i gama âşinâ mübârek bad

3 Meşâmm-ı câna getirdin o Yûsuf'un bûyun
Gel ey nesîm gül-i hoş-likā mübârek bad

4 O âşıkın ki muhabbet serinden esmededir
Misâl-i taẖt-ı Süleymân safâ mübârek bad

5 Sad âferîn nesîmî-i gülşen-i aşka
Ki cânın eyledi *Fâ'ik* fedâ mübârek bad

-44-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Berk-i ebr-i bahârdan feryad
Hande-i rûzigârdan feryad

2 Nâlem eyler terâne-perdâzı
Baht-ı nâ-sâz-kârdan feryad

3 Döndürür nâlemi yine bana çarh
Aks eden kûhsârdan feryad

4 Yâre te'sîri olmadı efsus
Ettiğim âh u zârdan feryad

5 Arşı lerzân eder seher *Memduh*
Kalb-i kudsî-şi'ârdan feryad

-45-

Teng-nâ-yı İbtilâ Olan Sakız Adası'nda İken Söylemiştim

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Evvel olurdu ehl-i ricâ bir vezîre bend
Şimdi vezîrler ne aceb kim cezîre-bend

2 Hürriyetin esîri mu'azzez tutulmuyor
Âdet imiş vurulması pâ-yı esîre bend

3 Aklın ikāli âdeme her bârı çektirir
İḥmāli sıkletiyle müretteb ba'îre bend

4 Mahlûkdan kuyûdu koparmak muhâldir
Seyret semâda hâlesi māh-ı münîre bend

5 Zencîr-i zulmü destiñe alma azâb erer
Ağlâl-i âteşîn budur ehl-i sa'îre bend

6 Cevfiñde iki kalbi Hudâ etmemişti halk
Allâh var iken neden olmak emîre bend

7 *Memdûh* için esârete hîç yoktur ihtimâl
Hürriyet oldu zahm-ı derûna cebîre-bend

-46-

Bu Dahi Orada

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Hablü'l-verîd ma'lûm-ı cümle beşer mukayyed
Ağreb budur ki lâ-kayd zu'munca her mukayyed

2 Serv-i revânı seyret bâğ içre pây-der-gil
Gör hükm-i rûzigârı âzâde-ser mukayyed

3 Şu gülşen-i cihândan umma küşâyiş-i kalb
Tomrukta beste-lebdir bak goncalar mukayyed

4 Bilmem ne aldı sattı kâlâ-fürûş-ı şöhret
Defterde sûd nâ-bûd ammâ zarar mukayyed

5 Tavk-ı tahakküm olmuş hürriyyete esâret
Zencîrlerle gûyâ bir şîr-i ner mukayyed

6 Erbâb-ı hall ü akdi teşbîhe pek müsâ'id
Gehvâre-bend etfâl bî-nutk u fer mukayyed

7 *Memdûh* var mı sâhib hürriyyet-i kelâma
Ehl-i sühan mukayyed ehl-i nazar mukayyed

Harfü’z-zâl

-47-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Ey bana dîdârı cennetden leziz
Allah Allah var mı rü’yetden leziz

2 Gerçi tatlı acıdır düş-nâmîde
İltifâtı cümle ni‘metden leziz

3 Sell-i seyf eden o hûnîden işit
Yok demiş şehd-i şehâdetden leziz

4 Buldu İbrâhîm-i Edhem hazreti
Zevk-i tecrîdî hükûmetden leziz

5 Aşkdır *Fâ’ik* mürebbî-i kulub
Meyveler oldu harâretden leziz

Harfü’r-râ

-48-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Câmdan hâke ne dem katre-i sahbâ dökülür
Çarh-ı mînâ döner arż üzre süreyyâ dökülür

2 Hoş halâvetle hırâmândır o bâlâ-kāmet
Ne aceb servdir etrâfına hurmâ dökülür

3 Yûsuf-ı mısr-ı melâhat ki reh-i aşkında
Târ-ı çârûb gibi zülf-i Züleyhâ dökülür

4 Olmasın pâyına şâyed ki deyip bâr-ı gubar
Gülsitân yoluna berg-i gül-i ra‘nâ dökülür

5 Cân-fedâyız yine bir meclis-i rūḥ-efzâya
Sâgar-ı sâfına âb-ı ruh-ı Îsâ dökülür

6 Biziz ol rind-i kadeh-nûş ki mey-hânemizin
Hışt-ı dîvârına dek rîze-i mînâ dökülür

7 Fâriğ-i her dü-cihânım beni görse *Memduh*
Reşkden bâl-i hümâ şeh-per-i ankā dökülür

-49-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Mestâne pây-kûb-ı ser-i âfitâb olur
Rindân-ı bezm-i aşk ne âlî-cenâb olur

2 Durmaz kümeyt-i sâgarı rindan sürer yatır
Zîrâ bilir ki fırsatı pâ-der-rikâb olur

3 Ol katre katre mey ki kedû-yı gedâdadır
Yâkūt-bahş-ı efser-i Efrâsiyâb olur

4 Bu katre gerçi göze de hem-reng-i la‘ldir
Hicrânla gözden aktığı dem hûn-ı nâb olur

5 Hûn-âbe-rîz-i hasret ise çeşmi *Fâ’ik*’in
Mihr-i şafak-nümâ gibi ber-âb u tâb olur

-50-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Ben ki kıldım ezelî ẖāl-i dilârâya nazar
Ebedî eylerim elbette süveydâya nazar

2 Feyz-i mihrinle başı göklere ermiş ey büt
Eyledim mertebe-i Hazret-i Îsâ’ya nazar

3 Beni ey māh zuhûr-ı hatın etti mağmum
Hoş değilmiş gece mir’ât-ı musaffâya nazar

4 Oldu bâdî-i safâ sohbet-i sâfî-tab‘ân
Giderir dildeki gerd-i gamı deryâya nazar

5 Dûr-bînimdir elimde şu dokuz kat eflak
Şeb-i gamda edeyim dil meh-i garrâya nazar

6 Gözü yüksektedir erbâb-ı şühûdun *Memduh*
Pestden nergis eder âlem-i bâlâya nazar

-51-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

1 Ḥālimi yâr dil-i âgâh bilir
Herkesin gönlünü Allâh bilir

2 Kimse bilmez şu benim çektiğimi
Bilse bilse yine ol māh bilir

3 Verd-i nâzım beni bülbül sanmış
Lâyık-ı âh-ı seher-gâh bilir

4 Sâye-veş yerlere düşse ne aceb
Kays Leylâ’sını hem-rāh bilir

5 Dildedir nakş-ı muhabbet *Memduh*
Ḥālimi yâr dil-i âgâh bilir

-52-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Âh eyledikçe uşşâk bin dâğ uyandırırlar
Her bir nefesde anlar sad şem‘ yandırırlar

2 Kat‘î olur niyâzı ser-bâz-ı bezm-i kurbun
Sell etse seyfi bunlar arşa dayandırırlar

3 Farz et bütân olurmuş cümle Mesîh-etvar
Cân verseler de her dem cândan usandırırlar

4 Yûsuf-likāsın ey meh-vâr mekr ü âl-i ihvan
Pîrâhenin nihâyet kana boyandırırlar

5 Cânân yolunda *Memdûh* bir cân dirîğ olunmaz
Havf etme bir alırlar binler kazandırırlar

-53-

Nev-Zemîn

Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Ruhunda ol ham-ı gîsû büküm büküm bükülür
Ki âteş üzre olan mû büküm büküm bükülür

2 Zevâl-i hüsnü verir pîç-tâb cânâna
Uçar gider de piristû büküm büküm bükülür

3 Hevâ-yı sünbül-i zülfüyle burc-ı sünbüleye
Çıkar bu âh-ı siyeh-rû büküm büküm bükülür

4 Meğerki nâfe-i müşkîni şeklini alacak
Reh-i şitâbda âhû büküm büküm bükülür

5 Derûn-ı sâfı eder bezm-i tîre âzürde
Kenâr-ı ḫāra gelen cû büküm büküm bükülür

6 Kaderle pençeleşir pehlivân bulunmadı hiç
Bu sâhada nice bâzû büküm büküm bükülür

7 Şu nazm-ı dilkeşi *Fâ'ik* görünce reşkinden
Beli miyân-ı sühan-gû büküm büküm bükülür

-54-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Māh-ı nev ser-be-zemîn pâyiñe meyyâl yürür
Mihr pîşiñde senin muztaribü'l-ḥāl yürür

2 Bastığın yerler eder kesb-i sa'âdet ey yar
Nerede gezsen o dem devlet ü ikbâl yürür

3 Yürüse n'ola aleyhinde cihân Mecnûn'un
Çünki dîvânelerin üstüne etfâl yürür

4 Bîsütûn durmada ammâ yürümüştür Ferhad
Fî'l-mesel dağ yürümezse denir abdâl yürür

5 Bu cihân câdde-i mülk-i bekādır *Memduh*
Halkı teşvîke gelir māh geçer sâl yürür

-55-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 İhâta kılmasa bu kevn-i pür-fesâdı kader
Olurdu hükm-i kazâ âlemin murâdı kadar

2 Olur mu mevsim-i tahsîl ibret âdeme hiç
Bu kişt-zâr-ı fenânın dem-i hasâdı kadar

3 Ne anlanır şu gülistândan ki teng olmuş
Safâsı goncasının hâtır-küşâdı kadar

4 Safâ-yı kalbi su’âl et o pâk-dilden kim
Bulur safâ-yı derûn Hakk’a i‘timâdı kadar

5 Karîb olur kişi dârü’l-cemâl-i tevhîde
Hakīkat ehline teslîm ü inkiyâdı kadar

6 Metâ‘-ı hüsnü şu bâzâr-ı gamda ta‘tîle
Zamân bulur mu felek Yûsuf’un mezâdı kadar

7 Sahâ’if-i kerem-i Hak’da kalmaz ey *Memduh*
Sevâd-ı cürm-i ümem noktanın sevâdı kadar

-56-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ol pâk-dil ki fâriğ-i bûd u ne-bûd olur
Zevk-âşinâ-yı kâse-i şehd-i şühûd olur

2 Uşşâka çün sipihr ederler nigâh-ı hışm
Hûbânın ekseri gözü andan kebûd olur

3 Mazlûmun âhı bil ki kıyâmet nişânıdır
Âhir zamânda sâha-i gabrâda dûd olur

4 Âteş-perest-i pertev-i ikbâl olup cihan
Mânend-i berk tâlib-i mahv-ı vücûd olur

5 *Fâ’ik* hümâ-yı âlem-i bâlâ-yı ma‘rifet
Âzâde dâm-ı akl u ıkāl-i hudûd olur

-57-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Bezme sâgarla yâr gelmiştir
Gülşene cûy-bâr gelmiştir

2 Serv-i nâzım salın çemen-zâra
Senden evvel bahâr gelmiştir

3 Fasl-ı gül devr-i câm-ı müldür bu
Neş’eler bî-şümâr gelmiştir

4 Vâdî-i aşk mihnet-efzâdır
Her giden zâr zâr gelmiştir

5 Yâra dâğ-ı derûnu aç *Memduh*
Mevsim-i lâle-zâr gelmiştir

-58-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ey şeker-leb maksadın efvâhı söyletmek midir
Yoksa tûtî-i dil-i âgâhı söyletmek midir

2 Söylesen olmaz mı kâfir deyre azmiñden garaz
Bütlere ‘Îsî-i gerdûn-câhı söyletmek midir

3 Eyledin yâ Rab zebân şeklinde şāḫ u bergi halk
Sırr-ı kudret her giyâh u kâhı söyletmek midir

4 Vâdî-i Eymen deyip bî-hûşsun hâmûşsun
Derdin ey Mûsî-i cân Allah’ı söyletmek midir

5 *Fâ’ik* ol şeh nâzı artırdı murâdın söylemez
Bî-hurûf u savt nây-ı âhı söyletmek midir

-59-

Hayret Efendi İle Söylediğimiz Gazel-i Müşterektir

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Aks-i müjgân-ı dü dîde ruhuna mû getirir
Şāẖı üzre çemen almış iki âhû getirir *Fâ’ik*

2 Alıp elden getirir öyle dil-i zârımı kim
Sanki şeh-bâz çekip çengine tîhû getirir *Hayret*

3 Aşk-ı Şîrîn ile bir dağ yarabilmiş Ferhad
Eşk-i çeşmim o güle bin dereden su getirir *Fâ’ik*

4 Dedim uşşâka perîşân haberi kim getirir
Zülfüne esti sabâ söyledi kim bû getirir *Hayret*

5 Tab‘-ı sâfımda revân vasf-ı nigâr ey Hayret
Bir gazel yaprağıdır *Fâ’ik* anı cû getirir

-60-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Bir gülsitân-ı ibrete kim cân resîdedir
Nergislerinde kühl-i basîret keşîdedir

2 Kavs-i kazâ mıdır ki o ebrû-yı cân-güdaz
Şeh-bâl-i Cebre’îl’e hadengi halîdedir

3 Hâk eyledim vücûdumu pâ-mâli olmağa

Benden yine o çeşm-i gazâlim remîdedir

4 Ref'-i niḳāb-ı hüsn-i cemâl et o yerde kim

Yûsuf kemâl-i şermle dâmân-çîdedir

5 Ey âfitâb *Fâ'ik*-i bî-tâba eyle rahm

Sarf ettiği yolunda senin nûr-ı dîdedir

-61-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ol turreler ki cânımızı kasd-ı bend eder

Hablü'l-verîdi boynumuza bir kemend eder

2 Bir kâfirin ki hüsnü kıyâmet-nişân olur

Deyrinde mihr-i mahşeri 'Îsâ sipend eder

3 Bir başka âlemin ukalâ-yı edîbiyiz

Mecnûnumuz cihânda Felâtûn'a bend eder

4 Mansûr'u sanma eyledi ber-dâr gāfilan

Hak-gûların makāmını Allah bülend eder

5 Sündüs-fürûş-ı cenneti *Fâ'ik* hicâb alır

Kâlâsın ol ki ferş-i reh-i nakşibend eder

-62-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Zühhâd-ı riyâ-pîşede gör kühl-i basar var
Rindân-ı İlâhî’ye bakın başka nazar var

2 Âyîne-i esrâr-ı Hudâ’dır dil-i ârif
Ârifleri hayrân edecek dilde neler var

3 Şîrîn ise dünyâ ana Ferhâd kapılsın
Billâh şu mekkâreye meyl etmemiş er var

4 Çok görmeyin ol māha bakıp taşa dü çeşmim
Deryâları medd etmeğe te’sîr-i kamer var

5 Bülbül gibi âgāz-ı nevâ eyledi *Memduh*
Var ise o gülden yine bir tâze haber var

-63-

Kurbân Bayramı

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Iyd-gâhı tâ ki kurbân olduğum tenvîr eder
Kudsiyân arş-ı Hudâ’dan vecd ile tekbîr eder

2 Çekmeden tîği niyâmından olur kurbânı can
Sâ‘idin zâlim neden zahmet çekip teşmîr eder

3 Öldürür de ruhsat-ı nezzâre vermez rûyuna
Çeşmini kurbânınıñ bend etmeğe tedbîr eder

4 Gösterir de kârd-ı ser-tîzini destinde yar
Kendi desti olduğun kurbânına tebşîr eder

5 Cân iken kurbânı ey *Memdûh* cânân rahm edip
"*Ve fedeynāhu bi-ẕibḥin*"[223] âyetin tefsîr eder

-64-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Semerden nâle ile naḥl ahz-ı engebîn eyler
Esîr-i lezzet-i dünyâ olan dâ'im enîn eyler

2 Hamîde-kāmet etmiştir seni bâr-ı gam-ı âlem
Tahammül eylese bu sıklete gâv-ı zemîn eyler

3 Kızıl kana boyar doğdukça hurşîd-i şafak-tâbı
Nedendir kahpe dünyâ her gün isḳāt-ı cenîn eyler

4 Beni hâk-i derinde yâr pinhân buldu şâd oldu
Kazâ gûyâ ki anı mâlik-i genc-i defîn eyler

5 Ruh-ı rahşânı zâhir olalı cânânın ey *Memduh*
Felekte şems-i tâbânı gören çîn-i cebîn eyler

---

[223] Ayet: Sâffât Sûresi, 107. Ayet: " Ve *(oğluna bedel)* ona büyük bir kurbanlık fidye verdik."

-65-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Tıflâne edâsıyla o ayniyle bebektir
Çeşminde cihânın yine merdüm gibi tektir

2 Meydâna çıkar anda ayâr-ı zer-i tâ‘at
Seng-i siyeh-i Ka‘be ne pâkîze mihekkdir

3 Bin dâğ açılmış dil-i zârında hezârın
Ey gonca-dehen illeti var ise çiçektir

4 İnkâr edemem hürmet-i sahbâyı ben amma
İçmezse eğer arpa suyun zâhid eşektir

5 Taştan taşa vurmaktadır uşşâkını *Fâ’ik*
Mermer mi nedir kalbi o şûhun katı pektir

-66-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Bakılsa hey’et-i dehre heder bozuntusudur
Cihânda derk anın-içün keder bozuntusudur

2 Fazîlet ehline deryâ denir meseldir bu
Bilindi lafzîde nehrin hüner bozuntusudur

3 Aceb mi eylese insân nûş-ı câm-ı şarab
Hurûf-ı şürb nazar kıl beşer bozuntusudur

4 Ṭarīḳa sâlik olan nefsiniñ inânın alır
Feres ki dikkat olunsa sefer bozuntusudur

5 Bülend-i kevkebedir şâʻirân ey *Memduh*
Rakam dahi o sebebden kamer bozuntusudur

-67-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dîdem olmuştur gam-ı gerd-i hatıñla eşk-bar
Nem zuhûr eyler ererse çeşme elbet[te] gubar

2 Sînemi aşkıyla yârin dâğ-ber-dâğ eyledim
Sâyesinde ol şehin aldım nişân-ı iftihar

3 Deşt(in)de meftûn-ı kadd-i naẖl-ı leylâkız deyip
Bâng-ı yâ Leylâ ile Mecnûn edermiş âh u zar

4 Zînet-i dünyâya meyl etmez ezel yanıkları
Meyve-dâr olmaz bu fânî bâğda şāẖ-ı çenar

5 Cismi mîzânü'l-hevâdır sanki *Memdûh* âdemin
Her nefesde görmede bir germ ü serd-i rûzigâr

-68-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Aceb mi şeb-be-şeb boynunda olsa kehkeşân zencir
Sürür dîvâne-i aşkıñdır ey meh âsumân zencir

2 Rakam dökmüş hesâb etmişti çok dîvâneyi amma
Gelip Kays'a anı kilk-i kazâ kıldı hemân zencir

3 Beni endîşe-i firkatle bî-tâb etme sultânım
Olurken boynuma ol kâkül-i anber-feşân zencir

4 Sahîhü'l-silsile bir zâta bağlan da işin işlet
Medâr-ı gerdiş oldu sâ‘ate zîrâ nihân zencir

5 Sakın zannetme tomruklandı gonca bâğda *Memduh*
Anınla pâyine taktı hezârın bâğ-bân zencir

-69-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Hayâl-i rû-yı cânân çeşm-i rü'yet-cûda zâhirdir
O nilüfer gibidir kim miyân-ı cûda zâhirdir

2 Siyeh ol ẖāl-i müşkin tâb-ı nûr-ı rûda zâhirdir
Müdâm âteş-perestî-i hevâ hindûda zâhirdir

3 Eden kayd-ı emeldir sîne-çâk insânı âlemde
Bu gevher-pâre ma‘nî-(i) rişte-i lü’lü’de zâhirdir

4 Demidir hâle-dâr olsa felekde meh hicâbından
Ruh-ı tâbân-ı dilber halka-i gîsûda zâhirdir

5 Senin ehl-i hatâ zu‘m ettiğin pür-bû-yı irfândır
Şu da‘vânın sübûtu nâfe-i âhûda zâhirdir

6 Gönül bir âfetin dâm-ı ser-i zülfünde kim el-hak
Hezârân ruh-ı Mansûr anda kemter mûda zâhirdir

7 Beyâz-ı safha-i kırtâsdır âyîne ey *Memduh*
Sühan-sâzî-i tûtî hâme-i pür-gûda zâhirdir

-70-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Neyyir-i rahşân mı her gün çarh-ı ahdardan geçer
Yoksa bir cân-bâzdır lu‘b ile çenberden geçer

2 Hande eyler âleme fehm eyleyip ser-ı hezar
Gonca-âsâ kim ki bu gülzârda serden geçer

3 Küşte-i aşka nitâkından akar şemşîr-i yar
Âbı ol ser-çeşme-i cânın kemerlerden geçer

4 Âb u tâb-ı la'l-i nâbıñdan mı ey sâkī arak
Şermle terler döker inbîk-i sâgardan geçer

5 *Fâ'ik* ol serv-i revânın reşk edip reftârına
Cû-yı gülşen pâ-yı bîd-i sâye-güsterden geçer

-71-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Görünce gamze-i hûn-rîz-i yâri tende cân titrer
Ki şemşîr-i gazab-âlûd-ı şehden nâ-tüvân titrer

2 Dil-i mazlûmu tahrîb etmesin lerzân olur zâlim
Halîde olsa âmâca ser-i tîr-i kemân titrer

3 Hevâ-yı zülf-i Belkīs ile ihsân-ı Süleymân'dır
Nazar kıl şâne serde ol çeleng-i zer-nişân titrer

4 Sadâ-yı ra'ddan gökte gürültü zelzele yerde
O māhın üstüne şimdi zemîn ü âsumân titrer

5 İlâc eyle tabîbim lutf edip dârû-yı vaslınla
Teb-i hicrânıñı çekmektedir *Fâ'ik* hemân titrer

-72-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 O cânân kim bu gün eşheb-süvâr-ı hüsn-i yek-tâdır

Reh-i aşkında diller tâlib-i “*Küntü türābā*”[224]dır

2 Yine fir‘avn-ı gam Nîl-i safâ-yı meyde gark olsun

Şu sâkīlerde kim bâzû-yı sîmîn dest-i beyzâdır

3 Fedâ-yı cân-ı şîrîn etmede havf eylemez asla

Ecel Ferhâd-ı kühsâr-ı gama bir lokma helvâdır

4 Nigeh medhûş-ı nûr-ı sebz olur ruhsâr-ı dilberde

Ser-â-pâ tâze bir endâmı var naẖl-ı tecellâdır

5 Sevâd-ı tâli‘imden fer bulur ol māh ey *Memduh*

Siyeh-rûzî-i Mecnûn turre-i şeb-reng-i Leylâ’dır

-73-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Dilden müjen hayâli gider ebruvân kalır

Tîr atılır kemân-keş elinde kemân kalır

[224] Ayet: Nebe’ Sûresi, 40. Ayet: “ Şübhesiz ki biz, sizi yakın bir azâb ile korkuttuk. O gün kişi, ellerinin takdîm ettiği şeye *(önceden işlediği ameline)* bakar ve kâfir: “Ah! Keşke ben toprak olaydım!” der.”

2 Güm-nâm olur mu aşkla mahv-ı vücûd eden
Gül âb olursa da yine bûyu nişân kalır

3 Yoktur mecâl hestî-i femden dem vurmağa
Her dem o râz ketm-i ademde nihân kalır

4 Dâmân-ı cevrin üzre olan hûn-ı nâ-hakım
Bir lekedir ki tâ-be-kıyâmet ayân kalır

5 Aldın semend-i tab'la meydân-ı nazmı hep
Fâ'ik şu arsada nice çâbük-inân kalır

-74-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 İstedikçe nigeh-i nâzı dil ü cân çarpar
Bir perîdir o büt-i şîve-ger insân çarpar

2 Âyet-i hüsnüñe el bastın edip bûseni va'd
Eyle icrâ kasem ettin seni Kur'ân çarpar

3 Zişt-tab'ân iledir arbede-i pâk-sirişt
Sengden senge gider mevce-i ummân çarpar

4 Sakın ey şûh sakın âh-ı şerer-pâşımdan
Âdemi çünki denir âteş-i sûzân çarpar

5 Olsa mir’ât-ı ruh-ı yâre mukābil *Memduh*
Kendisin hâke urur mihr-i dırahşân çarpar

-75-

Ta‘rîf-i Bahâr Tavsîf-i Yâr

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Cünbiş-i şeh-per-i hezâr-ı bahar
Bahş eder bâd-ı müşk-bâr-ı bahar

2 Cân-fezâdır dem-i Mesîh gibi
Şimdi yek şemme rûzigâr-ı bahar

3 Reng ü bûdan geçilmez oldu çemen
Hoş bezendi yine diyâr-ı bahar

4 Al giyinmiş bütün gelincikler
Döndü beytü’l-arûsa dâr-ı bahar

5 Oldu tâvus-ı hulde kahkaha-zen
Hande-i kebg-i dil-şikâr-ı bahar

6 Bedr-i tâbâna benzer ay çiçeği
Gül-i hurşîd açar nehâr-ı bahar

7 Efser-i la‘l-gûn-ı gülde bu gün
Jâledir dür-i şāh-vâr-ı bahar

8 Getirir bahr-ı ahmeri cûşa
Mevc-ber-mevc lâle-zâr-ı bahar

9 Dikkat ettim şu cûşiş-i feyze
Çeşm-i cân oldu bî-karâr-ı bahar

10 Yâr geldi o demde hâtırıma
Beni aşk etti dil-figâr-ı bahar

11 Tâzeden tâze bir gazel yazdım
Eyleyem anı ber-güzâr-ı bahar

12 Ey ruhun verd-i âb-dâr-ı bahar
Tâb-ı hüsnün olur medâr-ı bahar

13 Çîn-i zülfüñden erdi gülzâra
Müşk-i anber saçıp katâr-ı bahar

14 Benzemez kadd ü ḫaddiñe cânâ
Serv ü gül dolsa şāḫ-sâr-ı bahar

15 Âb olur gayret-i hırâmıñdan
Naḫl-ı gül-nâr-ı nev-bâr-ı bahâr

16 Dil-i *Memdûh* esîr-i aşkındır
Ey semen-sîne gül-nisâr-ı bahar

-76-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yine cünbişdedir ebrûsu yârin bî-amân oynar
Elinde tîğ-i âlem-gîr ile sâhib-kırân oynar

2 Ser-i zülfünde dil raksân olur hem zülfü raks eyler
Temâşâ bundadır cân-bâz oynar rîsmân oynar

3 Gözümde âhdan lerzende her dem hûn-çekân müjgân
Kenâr-ı cûda bâd estikçe naẖl-ı erguvân oynar

4 Nigâhı sell-i seyf ettikçe yâra olmayın mâni'
Safâdan cân gelir hulkûma tende üstühân oynar

5 Terakkī sâlike terk-i vücûd etmektedir *Memduh*
Şecerden ayrılır pervâz eder berg-i hazân oynar

-77-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Yâre vakfım şu göz pınarıdır
Vakf olan yerde hayr cârîdir

2 Âh-ı pür-sûz u eşk ü dâğ-ı ciger
Cümlesi yâr-ı yâdigârîdir

3 Ka‘be-i kûy-ı yâr-i nefha-nisar
Bu esen kıble rûzigârıdır

4 Aşk bāḳī cihân cihân olalı
İllet-i aşk varsa sârîdir

5 Başına koydu lâleyi Leyla
Dedi Mecnun’umun mezârıdır

6 Aşkdan gayri hep hümûm u gumum
Âşıkın aşk gam-güsârıdır

7 Tut ki gelmiş belâ belâ üzre
Sabr *Memdûh* emr-i Bârî’dir

-78-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Benim kim beyt-i ma‘mûr-ı felek beyt-i metînimdir
Bakılsa kıt‘a kıt‘a arża şi‘r-i nev-zemînimdir

2 Kıyâmetler kopar vaz‘-ı ser-engüşt ettiğim demde
Elimde sûr-ı İsrâfîl nây-ı hoş-enînimdir

3 Kalem sad ser-fürûdan sonra oldu vâkıf-ı râzım
Hat-ı ser-i kazâ pîrâye-i levh-i cebînimdir

4 Cihânı mûm kılmak şu‘le-i endîşemin kârı
Süleymân-ı hayâlim çarh-ı pîrûze-nigînimdir

5 Yed-i beyzâ-yı ma‘nâ bana elverdi ezel *Memduh*
Asâ-yı Mûsevî bu hâme-i sihr-âferînimdir

-79-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Münevver rûyu üzre zülf-i anber-sâyı görsünler
Siyeh pûşîdesiyle Ka‘be-i ulyâyı görsünler

2 Dikildi nûk-ı müjgânım ser-i dâmân-ı cânâna
Beni ta‘yîb edenler sûzen-i ‘Îsâ’yı görsünler

3 Ölenler sûret-i dîvârına dil-beste şu deyrin
Temâsîl-i hıred-fersâ-yı Câbülsâ’yı görsünler

4 Gehî humret gehî sufret bulur te’sîr-i mihrinden
Girîbân-çâk olan subh-ı safâ-efzâyı görsünler

5 Eder *Fâ’ik* melâ’ik sâye-âsâ zıllına secde
O ar‘ar-kadde feyz-i âlem-i bâlâyı görsünler

-80-

Mefâʻilün Feʻilâtün Mefâʻilün Feʻilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Kefen be-dûş adem mülküne şitâbım var

Benim de rûz-ı kıyâmetle bir hesâbım var

2 Desem aceb mi bana verdi el yed-i beyza

Ayâğ-ı mül gibi bir dest-i şuʻle-tâbım var

3 Eder fetîl-i ketân perniyân-ı meh-tâbı

Felekde dâğ-ı derûnumdan âfitâbım var

4 Sepîde-dem bunu söylerdi mihr-i çarh-efruz

Zalâm-ı tâliʻ-i dûnumdan ictinâbım var

5 Yine bir âyine-ruhsâra *Fâ'ik* oldum dûş

Misâl-i mevce-i sîm-âb-ı ıztırâbım var

-81-

Mefʻûlü Fâʻilâtü Mefâʻîlü Fâʻilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ey kadd ü cünbişiñde ayân serv ü cûy-bar

Olmuş senin yolunda revân serv ü cûy-bar

2 Her bir hırâm-ı şûhun ile nâz edip huruş

Doldu fezâ-yı bâğ-ı cihân serv ü cûy-bar

3 Gül-naẖl-i işvesin ki seni cüst u cûdadır

Dâmen-feşân u girye-künân serv ü cûy-bar

4 Sûsen sinân be-dest gelip saldı gülşene

Peygâra girdi lâle-ruhân serv ü cûy-bar

5 Sâkī-i ser-bülend yetiş(me)sin şarâb ile

Hoşdur bahâr faslı amân serv ü cûy-bar

6 *Fâ'ik* nihâl-i hâme vü mevc-i midâddan

Gösterdi tab'-ı nâdire-dân serv ü cûy-bar

-82-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Baht bir bâb gibi geh kapanır gâh açılır

Çeşm-i pür-hâb gibi geh kapanır gâh açılır

2 Feleğin pertev-i ikbâli devâm üzre değil

Berk-i şeb-tâb gibi geh kapanır gâh açılır

3 Devr-i ikbâle hiç aldanma ki lutf-ı gerdun

Şekl-i gird-âb gibi geh kapanır gâh açılır

4 Perde-bend oldu ruh-ı enverine zülf-i siyah

Ebr-i meh-tâb gibi geh kapanır gâh açılır

5 Dâğlar derdimi *Memdûh* yine tâzeledi
Verd-i şâd-âb gibi geh kapanır gâh açılır

-83-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 La‘liniñ zevkin cihâna ẖāl-i anber-sâ satar
Hande-rû tıfl-ı Habeş’dir Ka‘be’de hurmâ satar

2 Cân-ı şîrînden geçirmiş çarh lutf etmek diler
Ol acûze pîş-i Ferhâd’a gelir helvâ satar

3 Âlemin bâzârı var bîgâneye yüz verme kim
Korkarım bir gün seni ey Yûsuf-ı ra‘nâ satar

4 Çün avâlimden ganî olmuş Hudâvend-i Ahad
Mazhar-ı esmâsıdır âdemde istiğnâ satar

5 Tab‘-ı *Fâ’ik*’dir eden dendânının evsâfını
Bî-mesel gavvâsdır bu lü’lü’-i lâlâ satar

-84-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Ey turre neden dûşuna tûl-i seferin var
Bil kadriñi sünbül gibi baş üzre yerin var

2 Bir câm ile sâkī yine gel bezme safâ ver
Allâh'a emânet ki eliñde hünerin var

3 Nâlişde koyup âlemi hep bülbülün ettin
Âlem sana güldür dedi ra'nâ haberin var

4 Revzenleri dil hânesinin cennete mekşuf
Bu yer atanındır ana hakk-ı nazarın var

5 Jûlîde vü pîçîde ser olmaktasın ey zülf
Fâ'ik gibi kalbiñde meğer ukdelerin var

-85-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Hurûş-ı aşkla dilden ki hûn-ı nâb çıkar
Bu bezm-i hâsdır ahbâb için şarâb çıkar

2 Ayaklar altına almak ne hâcet ey sâki
Giren şu mey-kedeye âkıbet harâb çıkar

3 Kemâl-i pîşede güm-geştelik devâm etmez
Batarsa da yine elbette âfitâb çıkar

4 Taş olsa da eritir yek nazarda ehl-i bütun
Ki tahte'l-arz ma'âdin bütün müzâb çıkar

5 Füyûzu ben der-i Haydar'dan aldım ey *Memduh*
Ne söylesem o inâyetle bâb bâb çıkar

-86-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dil zenahdânında kaldı cân-ı şeydâ bî-haber
Çâha düşmüş Yûsuf'u Ya'kūb hayfâ bî-haber

2 Çâk çâk-ı "*Mā 'arefnāk*"[225] oldu cümle ehl-i derd
Reh-nümâ hayretde ilminden süveydâ bî-haber

3 Ferşi koydun arşı geçtin Sidre'de tuttun mekân
Fehm-i pervâzıñda Cebrâ'îl hâlâ bî-haber

4 Mağz-ı Kur'an'sın nazîr olmak sana emr-i muhal
Sırr-ı i'câzıñdan ammâ halk-ı dünyâ bî-haber

5 Dil hayâl-i vuslatınla öyle ser-mest oldu kim
Neşvesinden *Fâ'ik*-i bî-hûş-ı sevdâ bî-haber

---

[225] Hadîs-i Şerîf: *"Mā 'arefnāke ḥaḳḳā ma'rifetike yā Ma'rūf."* "Ey (bütün mahlûkat tarafından) bilinen Rabb'im, Sen'i bilinmesi gereken ölçüde bilip tanıyamadık."

-87-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dâğ-ı aşkı dilde âh-ı subh-gâhım tâzeler

Gül ocağın her seher bâd-ı sabâ yelpâzeler

2 Bâğa gelmiş ol sehî-kadd câme-i gül-gûn ile

Servler hayyât-vârî zıllını endâzeler

3 Ben de tîğ-i gamzeniñ vasfında yazdım bir kitab

Âşıkân hablü'l-verîd ile anı şîrâzeler

4 Terk-i kevneyn eyledim Ferhâd meftun sıytıma

İki dağın arasından aks eder âvâzeler

5 Vazʻ-ı keç göstermiş ey *Fâ'ik* meğer ebrûsuna

Bu sebebdendir kemân dâ'im çeker hamyâzeler

-88-

Mefʻûlü Fâʻilâtü Mefâʻîlü Fâʻilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Cânân yolunda âhımı gör pür-şerâredir

Ol māhdır sipihre bu rûşen-sitâredir

2 Bildirdi yâre yaratan Allâh ḥālimi

Ser-tâ-be-pây cism-i nizârım ki yâredir

3 Yüz bulsa da o yüzden olur zahm-dâr-ı gam

Ḫāl-i cemâli ben gibi bir bahtı karadır

4 Her zerreden şu‘â‘ı düşer gerd-i rāhına

Şevḳinden âfitâb meğer pâre pâredir

5 Bûs-ı lebiyle *Fâ’ik*-i dil-haste buldu can

Derlerdi bu marîze hemân bâde çâredir

-89-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Hûn-ı dil nûş eyleyen rindâna sâgar elde bir

Dest-gîr olursa tâli‘ bezm-i dilber elde bir

2 Eyleriz nakd-i sirişk ile temennâ-yı visal

Eşk-i çeşme yâr etmezse nazar zer elde bir

3 Sâ‘id-i pür-nûrunuñ evsâfı hiç kābil midir

Vasfa gelse pençe-i mihr-i münevver elde bir

4 Erdi sırr-ı vahdete cem‘ eyleyen bu kesreti

Çıktı erkāmın yekûnuyla berâber elde bir

5 *Fâ’ik* ettim atlas-ı gerdûn-ı dûndan keff-i yed

İftihâra dâmen-ı vâlâ-yı dâver elde bir

-90-

Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Dûd-ı siyehim ki pür-şererdir

Şeb-tâb hadîka-i cigerdir

2 Dâğ ile vücûdum oldu göz göz

Maksûd o yâre bir nazardır

3 Ey aşk açamam nikāb-ı zülfü

Billah ki bu perde-i kaderdir

4 Şîr ile kolay mı pençeleşmek

Andan dahi aşk beş beterdir

5 *Fâ’ik* niçin âh alır ki cânan

Âyîneye yek nefes zarardır

-91-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Gör hüsnünü hurşîd-i dırahşân ile oynar

Yûsuf’dur o kim kefe-i mîzân ile oynar

2 Ser-pençe-i mihr ile felek şâne kılar ‘arż

Cânân ki seher zülf-i perîşân ile oynar

3 Te’mîn-i hayât etmede leb Rûhu’l-emin’dir
Gamze Melekü’l-mevt gibi cân ile oynar

4 Çeşm-i terimi eyledi bâzî-geh o meh-veş
Envâr-ı kamer mevce-i ummân ile oynar

5 Seyr eyleyeli hayretin âsârı *Memduh*
Âyîne tutup sûret-i devrân ile oynar

-92-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Her rûz dilde derd ü gamın ber-mezîd olur
Yevm-i cedîd bâ‘is-i rızk-ı cedîd olur

2 Zülfü dağıtma tîğe döner çeşm-i gamze-dar
Keşf-i gıtâ gününde basarlar hadîd olur

3 Ehl-i likâya perde-i vahdetdir âyine
İskender’e her-âyine sedd-i sedîd olur

4 Âḳil çeker çekerse de zencîre ihtiyaç
Boynunda Kays’a silsile hablü’l-verîd olur

5 *Fâ’ik* nücûm-veş gözüñe hâbı kıl haram
Şeb-zinde-dâr subh gibi rû-sepîd olur

-93-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Zaʻfımı seyr eyler o cânan güler

Nemle-i nâ-çîze Süleyman güler

2 Eşkim olur hande-i yâre sebeb

Şebnem ile verd-i gülistan güler

3 Subh tehî sanma eder infilâk

Ağlayanın ḥāline devran güler

4 Kahkahadır âlemin ahvâline

Bûm ki vîrânede her an güler

5 Sûret-i âyîne-i İskender'e

Elde kadeh *Fâ'ik*-i hayran güler

-94-

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Ne rütbe ser-keş olsa bâtılan pîşimde mülzemdir

Zuhûrum âlem-i aşka zuhûr-ı Hak'dan akdemdir

2 Anılsın mest-i sahbâ-yı emânât olduğum eyyam

Sebû-yı âsumânı zîver-i dûş ettiğim demdir

3 Hazer kıl her nefeste dîv-i nefs eyler anı der-dest
Dehen mühr-i Süleymânî gibi nâ-yâb hâtemdir

4 Çerâğın bâdî-i ihyâ vü mahvı yek nefes olmuş
Bunu idrâk edenler gark-ı nûr-ı hûş-ı demdir

5 Değildir zînet-i âgūş-ı sâkī duht-ı rez *Memduh*
O bir rûh-ı mücerreddir yâhûd tasvîr-i Meryem'dir

-95-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Âgūş-ı pâk-i Meryem'i deyr-i fesâd eder
Îsâ dahi o kâfire arz-ı vedâd eder

2 Bir nâzenin ki revnak-ı bâzâr-ı nâz olur
Kâlâ-yı hüsn-i Yûsuf'u evvel mezâd eder

3 Eyler sevâd-ı turreler imdâdına şitâb
Baht-ı siyâh o yerde ki tarh-ı sevâd eder

4 Gördükçe dilde zahm-ı gül-efşân-ı şu'le-reng
Haclet çekip cahîm ü cinân ittihâd eder

5 Leb-teşne idi hûn-ı dile tîğ-i gamzesi
Fâ'ik henûz o demleri hasretle yâd eder

-96-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Dil şu‘le-i hüsnünle ki tâbân-ı seherdir
Dâğ-efgen-i hurşîd-i dırahşân-ı seherdir

2 Mihrinle gönül terk edeli sohbet-i Leyla
Şebnem gibi meczûb-ı beyâbân-ı seherdir

3 Bir bezm-i cihân-sûzda dil-sîr-i gamız kim
Hâkister-i dûzah nemek-i hân-ı seherdir

4 Her katresi olsun sadef-i rahmete gevher
Ol dîde ki aşkın ile giryân-ı seherdir

5 Hurşîd misin şa‘şa‘a-i tab‘la *Memduh*
Âhın yine âteş-zen-i dâmân-ı seherdir

-97-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Melek hayrân-ı mir’ât-ı dil-i safvet medârımdır
Felek lerzân-ı hâlât-ı derûn-ı bî-karârımdır

2 Ben ol pervâne-i âteş-nijâd-ı Tûr-ı aşkım kim
Münevver çeşm-i Mûsâ berk-i kandîl-i mezârımdır

3 Safâ-yı bezmime hayretdedir mir’ât-ı İskender
Siyâb-ı sebzi Hızr’ın revnak-ı fasl-ı bahârımdır

4 Olur şeh-bâza pey-rev gâh bir berg-i hazân-dîde
Perîde-reng-i aşk olmak cenâh-ı iftihârımdır

5 Olur bâğ-ı vücûdum dem-be-dem sir-âb-ı hun *Memduh*
Gül-i nev-reste dâğ-ı tâze mûlar şāẖ-sârımdır

-98-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bâb-ı Hakk’a âkıbet ehl-i fenâ yüz döndürür
Döne döne Ka‘be’ye kıble-nümâ yüz döndürür

2 Fitne-gâh-ı mahşeri yâd ettirir kûy-ı habib
Anda baksan âşinâdan âşinâ yüz döndürür

3 Çünkü bu tôp-ı zemin devr etmeden hâlî değil
Halkı da yek-dîgerinden dâ’imâ yüz döndürür

4 Cünbiş-i ebrûya şâyân olmasın lutf et rakib
Taşa çalma hançeri ey meh-likâ yüz döndürür

5 Kalb-i *Fâ’ik* zerre-veş meczûb-ı nûr-ı aşkdır
Âfitâb-ı hâvere mihr-i kiyâ yüz döndürür

-99-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Şerhalar fevvâre-i hun dil gül-i rengînidir
Bâğ-ı aşkın zahm-ı gam havz-ı safâ-âgînidir

2 Tâb-ı feyz-i cevher-i îmânı bilmez ehl-i şirk
Büt-perestî ez-kadîm-âyînenin âyînidir

3 Cû-yı Şîrin âb-rû-yı tîşe-i Ferhâd ise
Seng-i kabr-i Kays Leylâ'nın dil-i sengînidir

4 Çarh olur telvîn ile her bâr bâran-rîz-i eşk
Arzı pür-verd-i tebessüm eyleyen temkînidir

5 Sübha-i lü'lü'gibi *Fâ'ik* gezer elden ele
Gevher-i nazmım semâ'-i maʻrifet pervînidir

-100-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Yâri seyrettim bu gün hurşîde hem-pâdır gider
Herkesin dolmuş gözü özge temâşâdır gider

2 Sen melâmet sengini yağdır bana âlem desin
Kuşlar üşmüş başına bu Kays-ı Leylâ'dır gider

3 Devr eder zannetme şu miyan-serâda âfitab
Bir şehe mâl olmayan dîhîm-i Dârâ’dır gider

4 Taẖt u bahtı oldu ber-geşte nice Dârâların
Devlet ü ikbâle mağrûr olma dünyâdır gider

5 Tab‘-ı şeker-senc-i *Fâ’ik* nazma âgāz eylemiş
Ka‘be’den ahbâba nağz-ı mağz-ı hurmâdır gider

-101-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Merdüm-i çeşmim ki seyr-i nîze-i müjgân eder
Mevlevîdir meşk için mih üstüne devrân eder

2 Durdurur hurşîdi dîvânında el pençe o mah
Şāh-ı mülk-i işvedir yerden göğe fermân eder

3 Sâye salmış turre-i pür-çin hat-ı müşkînine
Mârlar derlerdi meyl-i nüket-i reyhân eder

4 La‘l-i yâre nisbete cânın mı var ey âb-ı Hızr
Ettiğin da‘vâyı ne insân ne hayvân eder

5 Nazmıñı *Fâ’ik* cenâb-ı Kâzım’a ‘arż eyle kim
Lutf edip tanzîrine bir nüshasın ihsân eder

-102-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ol âfetin ki zevrak-ı faslı döşeklidir
Deryâ-yı nâz akıntısı vardır yedeklidir

2 İkbâl ile büyür küçülür halk-ı dehr de
Bu sâ'at-i vücûd meğer zenbereklidir

3 Yok dûş-ı iftihâra sezâ bir nevin kumaş
Zannetme māh atlas-ı gerdunda eğlidir

4 Gird-i lebinde mû-yı siyeh-tâbı âşikâr
Âb-ı zülâldir bakılırsa böceklidir

5 *Fâ'ik* ceres ki nâka-i Leylâ'da sallanır
Mecnûn'dan da dikkat olunsa yüreklidir

-103-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Yolda görür de âşıkı cânan gelir geçer
Ömr-i azîzdir ki şitâban gelir geçer

2 Izrâra sa'y eden kişinin ömrü az olur
Bir ân içinde seyl-i beyâban gelir geçer

3 Üstâdı sebkat etmede şâkird-i müsta‘id
Mihr-i münîri māh-ı dırahşan gelir geçer

4 Geçti safâ-yı vuslatı erdi gam-ı firak
Vakt-i gumûm sanma ki âsan gelir geçer

5 Bu sâhada hezâr sebük-pây-ı tevseni
Şeb-dîz-i kilk-i *Fâ’ik*ü’l-akran gelir geçer

-104-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Nihâl-i medd-i âh-ı âşık-ı mahrûr âteşdir
Dıraht-ı şu‘le-bâr-ı hâk-i pâk-i Tûr âteşdir

2 Metâ‘-ı kem-revâc-ı zühde yer yok bezm-i irfanda
Has u hâr-ı riyâya bâde-i engûr âteşdir

3 Olur mâl-ı ekâbir âkıbet rûzî za‘îfâne
Giyâh-ı hırmene berk-i hücûm-ı mûr âteşdir

4 Mizâc-ı âteşîn-i ehl-i aşka aşkdır dâru
Fürûzan dâğ-ı şem‘e merhem-i kâfûr âteşdir

5 Aceb mi olsa telh-âb-ı sirişkim germ-ter *Fâ’ik*
Buyurmuş fahr-ı âlem kulzum-ı pür-şûr âteşdir

-105-

Nev-Zemîn

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Gönlümün âteşi var dîde-i giryan taşıyor
Allah Allâh ki tennûrda tûfan taşıyor

2 O kadar yâre kanım kaynadı kim derd-i derun
Hûn-ı pâk-i ser-i Yahyâ gibi her an taşıyor

3 Âşıka cevr ediyorken acımaz mı cânın
Merhamet eyle a zâlim o dahi can taşıyor

4 Güzelim sen de yürü sâgar-ı sahbâ taşsın
Ar‘ara su yürüdü cû-yı gülistan taşıyor

5 Bana *Memdûh* karanlıktır o vâdî amma
Lebine karşı neden çeşme-i hayvan taşıyor

Harfü’z-zâ

-106-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Rûh-perverdir o lebler kāmeti bir serv-i naz
Hâsdır zevk-i hayât içün ana ömr-i dıraz

2 Cevr ü nâzı cân alırken ister âşıkda yine
Cevrine bî-had tahammül nâzına yüz bin niyaz

3 Mest-i aşka hürmet eyler hâke sürdürmez yüzün
Der ki cânân emr-i Hak'dır mest olan kılmaz namaz

4 Şu'le-zâr-ı ruhda gördüm ẖāl-i müşkin tâbını
Hey aceb hindûdur ol âteşden etmez ihtiraz

5 Âh kıl vakt-i seher *Memdûh* feyz ersin sana
Subh-dem bâd-ı latîf eşcâra verdi ihtizaz

-107-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Meh-tâb-ı cemâliz şeb-i İsrâ'da nihânız
Ol nûr-ı siyâhız ki süveydâda nihânız

2 Sahrâ-rev-i aşkız yine sahrâda nihânız
Bir nakş-ı garîbiz ki teh-i pâda nihânız

3 Mir'ât-ı adem cevher-i sîmâ-yı vücûduz
Sûrette nümâyân u heyûlâda nihânız

4 Nâ-bûd-ı hayâl-i dehenindir dil-i pür-tab
Hurşîd-sıfat dâmen-i Îsâ'da nihânız

5 *Fâ'ik* bize de kıldı Hudâ böyle tecelli
Envâr-ı safâyız yed-i beyzâda nihânız

-108-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Şebdir bize libâs siyeh-pûş-ı mâtemiz
El-hak sevâd-ı a‘zam-ı fıtratda hurremiz

2 Bir naẖl-ı Tûr’a benze[se] sad dâğ ile vücud
Bu sûz u tâb-ı feyzle nûr-ı mücessemiz

3 Etmekte secde nâmımızı yazmadan kalem
Dîvân-ı Hak’da kā’im olan beyt-i ekremiz

4 Ol katreyiz ki merci‘imiz bahr-ı nûrdur
Berg-i gül-i şüküfte-i hurşîde şebnemiz

5 Perver nesîm-i aşkla *Memdûh* cism-i zar[226]
Uyduk hevâya ney gibi ammâ ki hoş-demiz

-109-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Çeker zülfün ruhunda nûr-ı îmân olduğun bilmez
Bu ol kâfir ki dünyâda müselmân olduğun bilmez

---

[226] Mısra bu haliyle mana açısından hatalıdır. Mısra şu şekilde olmalıdır: *“Pürdür nesîm-i aşkla Memdûh cism-i zar”*

2 Saçıp ruhsârına zülfü sanır tanzîm-i ḥāl eyler

Olur âlem perîşan hem perîşân olduğun bilmez

3 Cemâlin seyreder âyîne düşmez dest-i nâzından

Niçün âyîneye baktıkça hayrân olduğun bilmez

4 Gözümden katre katre yaşlar aktığın bilir amma

Revân olan sirişkin şimdi ummân olduğun bilmez

5 Cihân ol Yûsuf'u mağrûr-ı hüsn etmiştir ey *Memduh*

Cihânda çâh u zindan mekr-i ihvân olduğun bilmez

-110-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Hurûşândır gönülde aşk-ı hâlet artar eksilmez

Kühen bir bâdedir bu anda kuvvet artar eksilmez

2 Gözüm Ya'kūb-veş derd-ile giryân olmasın n'etsin

O Yûsuf-çehrede mevc-i melâhat artar eksilmez

3 Na'îm-i câvidânî kûy-ı yâr ile değil hem-ser

Anın vardır kusûru bunda ni'met artar eksilmez

4 Birer âyîne-i dîdâr-ı vahdetdir kevâkib hep

Temâşâ eyleyen ârifde hayret artar eksilmez

5 Hakâ’ik-dân-ı remz küllü yevm evvel sende ey *Memduh*
Şu’ûnât-ı cenâb-ı Rabb-i izzet artar eksilmez

-111-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Cihan derdiyle olmuş sâkin-i beytü’l-hazen bilmez
Kemâl-i hüsnünü ol Yûsuf-ı gül-pîrehen bilmez

2 Aceb pervâne-i pür-sûz u bülbül-nevhadır âlem
Hamûş olmuş bilenler râz-ı dehri söyleyen bilmez

3 Hayât-ı Hızr-ı kemter berg-i sebz-i bâğ-ı aşkındır
Bahâr-ı hüsnüñe meyl eyleyen seyr-i çemen bilmez

4 Tırâz-ı dûş-ı fahrı perde-i çeşm-i melâ’ikdir
Şehîdân-ı nigâhın külfet-i bâr-ı kefen bilmez

5 Olur medd-i şu‘â‘-ı mihr-i mahşer hâkine tîşe
Benim bir Bîsütûn’um var ki *Fâ’ik* kûh-ken bilmez

-112-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Lebinden eyledi ikrâm o māh-ı şeb-efruz
Şeker dağıtsa da vermez şu lezzeti nev-ruz

2 Ne mümkün ayrılayım ben gazâl-i nâzımdan
Geyikleriyle gezer belki rûh-ı Kays henüz

3 Tamâm düştü süveydâya tâb-ı ruh-sârı
Bu ihtirâka bihin noktadır o pertev-suz

4 Misâl-i nâl-i kalem oldu nâleye bâdi
Nizâr u zerd-i vücûdumda nâvek-i dil-duz

5 Pür oldu bang ile *Memdûh* merg-zâr-ı hayal
Elimde kilk-i nev-kâr murg-ı dest-âmuz

-113-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Rakībe yüz verirsin kalbiñe bir incilâ gelmez
Tabîbim mürdeye âyîne tutmaktan safâ gelmez

2 Dil-i pür-zahmıdır her âşıkın feryâdına bâdi
Eğer sûrâh sûrâh olmasa neyden sadâ gelmez

3 Hüner tahkīk-i mâhiyyât-ı eşyâ etmedir ancak
Sana âlemde bir şey gelse de hoş ol bana gelmez

4 Mürüvvet merhamet lutf u kerem ma'dûmdur şimdi
Zamâne âşinâsından cefâ bekle vefâ gelmez

5 Perîşan-rûzigâr olmuş oda *Memdûh*-veş varsa
Nice demdir ki zülf-i yârdan bâd-ı sabâ gelmez

-114-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Aşkdan gayrı hûb ḥāl olmaz
Hûblar derdidir melâl olmaz

2 İlticâ-yı cenâh-ı aşk ettim
Bundan a'lâ safâ-yı bâl olmaz

3 Erebilmez kalem gibi levha
Nâleden ol ki nâl nâl olmaz

4 Dilde mihr ü muhabbet-i cânan
Şöyle bir şems-i bî-zevâl olmaz

5 Sâ'il-i kûy-ı yârim ey *Memduh*
Âhiretden bana su'âl olmaz

-115-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Geçer her lahza nâzı câna nâzından bu can geçmez
Anın-çündür ki nâz etmekten ol şûh-ı cihan geçmez

2 Elinde nâka-i Leylâ başında murg var Kays'ın
Benim deşt-i cünûnumdan kuş uçmaz kârvan geçmez

3 Bedeldir kurs-ı mihre bir siyeh dâğ-ı ciğer-efruz
Melâmet ehline ey çarh keç-rev imtinan geçmez

4 Gön[ü]l(üm) kim geçti kendinden ne hâcet câma sâkīye
Bu bezmin bâdesi hundur şarâb-ı erguvan geçmez

5 Zevâl-i devlet-i hüsne alâmettir ki ey *Memduh*
Gurûr almış o şāhı âh söz geçmez eman geçmez

Harfü's-sîn

-116-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Baş açık âşık-ı âvâre-i cânân idi Kays
Gûy-ı galtân ile hem-hâlet-i çevgân idi Kays

2 Kûh feryâdına ses verse dönerdi deşte
Hey meded gelmeyecek semte şitâbân idi Kays

3 Dûd ber-ser şerer-endâz u ciger der-âteş
Vâdî-i aşkda bir meş'al-i sûzân idi Kays

4 Dereden hep tepedendi sözü ammâ ki yine
Bezm-i Leylâ'da gehî merd-i sühan-dân idi Kays

5 Boynunuñ sübhasıdır sanma dolaşmış zencir
Mürşid-i hân-kah-ı âlem-i irfân idi Kays

6 Yuvasın yapmış-idi mihnet-i Leylâ anın
Zanneder ehl-i hevâ lâne-i murgān idi Kays

7 Bir delikanlısıdır şehr-i cünûnun *Memduh*
Dâğ-ı hûnîn ile her demde nümâyân idi Kays

-117-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Olursa pertev-i şem‘-i ruhuñ tâb-efgen-i fânus
Hezâran nakş-ı gülden fer bulur pîrâmen-i fânus

2 Harâret var vücûdunda aceb mi şîşe çektirse
Kalıp âteş içinde pek za‘îf olmuş ten-i fânus

4 Zuhûr-ı nûr-ı Hakk’a perde-güsterdir vücûd-ı halk
Olur kâfî bu da‘vâya delîl-i rûşen-i fânus

5 Eder şu rûzigâra hükm gâhî bir nahîfü’l-ḥāl
Çeker Ye’cûc-ı bâda sedd-i muhkem dâmen-i fânus

6 Hevâ ile vücûdu şişe kalmazdı habâb-âsa
Eğer *Fâ’ik* yem-i nûr olmasaydı mesken-i fânus

-118-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Gam-ı çeşmiñden olmaz reste nergis
Anın-çün dâ'imâ dil-haste nergis

2 Seḥer-i feyz bilir ehl-i basîret
Gözün tâ-subh etmez beste nergis

3 Mey-i aşkı içer altın kadehden
Vurulmuştur o çeşm-i meste nergis

4 Firâkıñla gözüm gülzâra gittim
Elemle topladım bir deste nergis

5 Dedi *Fâ'ik* bu işte nûr-ı aynım
Görüp ol gonca-i nev-reste nergis

Harfü'şîn

-119-

Her mısra‘ı bir âyet-i celîle ile münevverdir

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

[. - - / . - - / . - - / . -]

1 Mey-i huld içün zencebîlâ demiş
İç andan ki Hak Selsebîlâ demiş

2 Bakıp kadd ü gîsû-yı Leylâ'ya Mecnun[227]

"Ve sebbiḥuhü[228] *leylen ṭavīlā"*[229] demiş

3 Ne bilsin ki insan Hudâ-yı alim

"Mine'l-'ilmi illā ḳalīlā"[230] demiş

4 Fetîl-i çerâğ-ı derûnum yakıp

"Ve lā yuẓlemūne fetīlā"[231]demiş

5 Girîbân-ı gerdûnu tutmuş da *Memduh* *

"Aḫaznāhü aḫzan vebīlā"[232] demiş

-120-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Gamzeñle ki câ-yı bahs-i kazâ vü kader açmış

Dâmânıña düşmüş yine şemşîre ser açmış

---

[227] Mısra bu haliyle vezne uygun düşmemektedir. Eğer mısra şu şekilde okunursa hem mana korunur hem de vezin bozulmamış olur: *"Bakıp kadd ü gîsû-yı Leylâ'ya ol"*

[228] Dîvân-ı Eş'âr'da bu kelime "*sebbiḥuhü"* şeklinde harekelendirilmişse de Kur'ân-ı Kerîm'deki imlâsı "*sebbiḥhü"* şeklindedir. Ayrıca vezne uygunluk bakımından da "*sebbiḥhü"* şeklini doğru kabul etmek gerekir.

[229] Ayet: İnsan Sûresi, 26. Ayet: " Gecenin bir kısmında da O'na secde et *(akşamla yatsı namazını kıl)* ve gecenin uzun bir bölümünde O'nu tesbîh et *(teheccüd namazı kıl)*!"

[230] Ayet: İsrâ Sûresi, 85. Ayet: " Hem sana ruhdan soruyorlar. De ki: "Ruh rabbimin emrindendir; size ise ilimden ancak pek az bir şey verilmiştir.""

[231] Ayet: Nisâ Sûresi, 49. Ayet: " Kendilerini temize çıkarıp duranları görmedin mi? Bilâkis Allah dilediğini temize çıkarır ve *(onlar)* kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar."

[232] Ayet: Müzzemmil Sûresi, 16. Ayet: " Fakat Firavun o peygambere isyan etmişti de onu şiddetli bir yakalayışla tutuverdik."

2 Zülfün olur ebrûlara çeşm üzre kafâ-dar
Şeh-bâz süzülmüş ser-i âhûda per açmış

3 Ferkend değil sâha-i gabrâda nümâyan
Cellâd-ı zemin-kâr-ı ecel halka yer açmış

4 Şu âlem-i süflîye bakıp hayrete düşme
Tâ arş-ı Hudâ âdeme rāh-ı nazar açmış

5 Bender-geh-i dünyâda eden kâra teşebbüs
Bi'l-âhare da'vâ-yı ziyân u zarar açmış

6 Billâh ne hoş hamsedir İslâm kitâbı
Bu nüshanın evrâkını hayrü'l-beşer açmış

7 Atf-ı nigeh etmiş ber-i berrâkıña *Memduh*
Mağmûm idi bî-çâreyi feyz-i seḥer açmış

-121-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Gönül harâb-ı şarâb-ı elest olup kalmış
Misâl-i Îsî-i gerdûn mest olup kalmış

2 O dil ki pertev-i ruhsârına esîr olmuş
Harîm-i Ka'be'de âteş-perest olup kalmış

3 Hezâr-ı tâ’ir-i ankā şikâr-ı evc-i gurur
Bu dâm-gâhda hep pây-best olup kalmış

4 Zihî terakkī-i dil kim şu tûde-i eflak
Gubâr-veş teh-i pâyinde pest olup kalmış

5 Hevâ-yı aşkla mürğ-i nigâh-ı *Fâ’ik*-i zar
Düşünce kâkülüne pür-şikest olup kalmış

-122-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . – / . . - - / . - . - / . . -]

1 Mekîn-i deyr-i gamın Sûmnât bilmez imiş
Nedir perestiş-i Lât u Menât bilmez imiş

2 Hased şehîd-i sa‘îd-i nigâh-ı şûhuña kim
İtâb-ı merg ü hitâb-ı hayât bilmez imiş

3 Gönül ki mihrine yandı o māh-ruhsârın
Misâl-i çarh karâr u sebât bilmez imiş

4 Alanlar âyine-veş nûr-ı vech-i mutlakdan
Ne şekl olur zulumât-ı cihât bilmez imiş

5 Tahammül etmeli[sin] Tûr-ı deştine *Memduh*
O hod-pesend-i gurûr iltifât bilmez imiş

-123-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 El verdi bugün pîr-i mugān oldum ayak-daş
Min ba‘d oluruz Ka‘be’de büt-hânede ayyaş

2 Bir mezra‘adır aşk akarsuları şîrin
Bu mezra‘ada tîşe-i Ferhâd demirbaş

3 Kays’ın nazarı seng-i melâmetde idi hep
Konmaz mı terâzû gözüne vezni için taş

4 Çeşmim yaşını silme ki sermâye senindir
Çok ilme sebeb olur imiş merdüme çok yaş

5 *Memdûh* gubâr oldu tenim gökte yerim var
Hâk-i der-i dildârda kalsaydım kâş *

-124-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Gönülde aşk u hicr-i yâr âteş üstüne âteş
Nasîbimdir semender-vâr âteş üstüne âteş

2 Miyân-ı turresinden ruhları pertev-nisâr oldu
Bulut berk eyledi izhâr âteş üstüne âteş

3 Elinde la‘l-gûn sâgar içinde bâde-i sahra
Ko tutsun sâkiyân her bâr âteş üstüne âteş

4 Bu âlem oldu geh Mecnûn’a geh Ferhâd’a cevlân-gâh
Çıkarmış deşt ile küh-sâr âteş üstüne âteş

5 Cemâl-i yâri andıkça gelir çeşmânıma *Memduh*
Meh ü hurşîd-i pür-envâr âteş üstüne âteş

-125-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Âlem-i berzaha nâ-geh nigeh-endâz oldum
Mazhar-ı feyz-i İlâhî meğer insân imiş

2 Çıkmamış ahsen-i takvîmden ashâb-ı huzur
Gaflet erbâbı velî hâk-ile yek-sân olmuş

3 İnkılâb eylemiş eczâsı türâba cismin
Hayf kim sûret-i asliyye perîşân olmuş

4 Şu cihân mülküne sultân geçinenler göçmüş
Ten sarâyı yıkılıp yerlere vîrân olmuş

5 Ne gören var ne bilen ne işiten var ne sada
Bir temâşâ ki şu meydan heme pinhân olmuş

6 İhtiyârım gidip elden o dem Allâh dedim
Baktım a‘zâ-yı beden cümlede lerzân olmuş

7 Lafzatullâhı heman tuttu bütün ehl-i vukuf
Dîgerân bî-haber ammâ bu ne hüsrân olmuş

8 Zâkir ol sûret-i Rahmân’ı gözet ey *Memduh*
Var mı âdem gibi hiç lâyık-ı ihsân olmuş

-126-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Etmedin zâhid harâbâta gelip de bâde nuş
Ey gedâ ahvâliñe gülse gerektir baykuş

2 Aldı akl u hûşumu bir sâgar-ı ser-şâr-ı mey
Sâkin-i hum-hâne zannetmem ki tutsun akl u huş

3 Söz götürmez bezm-i nûş-â-nûş-ı vahdet hîç hiç
Ka‘r-ı deryâdır bu gavvâsan kalır lâ-büd hamuş

4 Na‘ralar vurdum[233] görünce kûyunu cânânımın
Gûş eden sandı nidâdır arştan eyler süruş

[233] Dîvân-ı Eş’âr’ın tamamında vur- fiili hep *ur-* şeklinde yazılmış olmakla birlikte bu mısrada *vur-* şeklinde yazılmıştır.

5 Nesc olundu penbe-i mînâ ile pîrâhenim
Himmet aldım pîr-i meyden *Fâ’ik* oldum hırka-puş

-127-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Rıdvân ki seyr-i dâğ-ı fürûzânım eylemiş
Tâvûs-ı huldü mirvaha-cünbânım eylemiş

2 Cânlar fedâ o la‘l-i leb-i rûh-bahşa kim
Bezmimde şûr-ı haşri nemek-dânım eylemiş

3 Şu nüh çemende çeşme-i hurşîde su veren
Tûfânı vakf-ı dîde-i giryânım eylemiş

4 Hâbîde tâli‘im o kadar kim o çeşm-i naz
Ashâb-ı Kehf’i sanki nigeh-bânım eylemiş

5 *Fâ’ik* bu meclis-i tarab ef[z]âda tab‘-ı şuh
Çok nâzenîni vakfe-i seyrânım eylemiş

-128-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Bıraktı cânıma sâkī şarâb-ı la‘l-fâm âteş
Bana sâgar tutuşturma ki bildim her harâm âteş

2 İzârın şevḳine bir lâle açtı unsur-ı nârı
Ḫalīlullāh'a oldu gülşen-i bürd ü selâm âteş

3 Per-i pervâneye tahmîl olunsam bâr gelmezdi
O rütbe yaktı kül etti derûnum aşk-nâm âteş

4 Değildir kurs-ı mihr ü māh u berk u ahker ü ahter
Felek gûyâ şütür-murg olmuş eyler iltikām âteş

5 Gezerdi kûh-ken-i *Memduh* eğerçi cû-yı şîrinde
Yanardağlar gibi kalbinde saklardı müdâm âteş

-129-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Cümle-i zevk-i cihan bir var imiş bir yokmuş
Şu'le-i berk-i cihan bir var imiş bir yokmuş

2 Gösterir perde-i gerdun suver-i gûn-â-gün
Şu hayâlât heman bir var imiş bir yokmuş

3 Kāf-ı irfânda ankā gibidir ehl-i şühud
Anlara nâm u nişan bir var imiş bir yokmuş

4 Nefy u isbât-ı feminde mütehayyir ezhan
Çünkü ta'rîfe lisan bir var imiş bir yokmuş

5 Söyleyim kıssa-i aşkı gece *Memdûh* o mehe
Gelmesin hâb-ı giran bir var imiş bir yokmuş

-130-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Neşve hep bî-keyf kalmaktı anı Cem bilmemiş
Cûd îsâr-ı vücûd etmekti Hâtem bilmemiş

2 Rûh-bahşâdır tecelliyât-ı Hak idrâk güç
Gör temessül âlemin Cibrîl’i Meryem bilmemiş

3 Şöyle dem sürmüş ki sermestân-ı bezm-ârâ-yı Kuds
Sâgarı sahbâsını sâkīyi bir dem bilmemiş

4 Karalar giysen n’ola leyli libâs etti Huda
Ol sebebden sūr-ı dehri ehl-i mâtem bilmemiş

5 Çâre-cûy olmazsa Lokman’dan yine kaybetmeyin
Derdine *Memdûh* Rûhullâh’ı mahrem bilmemiş

-131-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Urûc-ı rûh içün eflâki himmet teng göstermiş
Burâk-ı berk-reftârı bu sür‘at deng göstermiş

2 Ben ol hâkān-ı ulvî-meşrebim kim sâ'ik-i irşad
Firâz-ı lâ-mekân-ı aşkdan evreng göstermiş

3 Ben ol mest-i mey-i aşkım değil mihr-i şafak-âlud
Kef-i Îsâ semâdan sâgar-ı gül-reng göstermiş

4 Cihânı eylemiş *"Lā terfa'ū eṣvātekūm"*[234] hâmuş
Aceb râmiş-ger-i hikmet mehîb âheng göstermiş

5 Bırakmış arşı rüsvâ-yı gam-ı hicrin olup Cibril
Hezârân âferin nâmûs-ı ekber teng göstermiş

6 Değildir hûşe-i pervîn ṭāḳ-ı âsumân üzre
Kazâ cem'-i şerâr-ı âh edip âveng göstermiş

7 Yine kilk-i cedel-fermâyı der-dest eylemiş *Memduh*
Çekip şemşîrini merdâne çarha ceng göstermiş

Harfü's-sad

-132-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Meclis-i meyde eder câm be-kef cânan raks
Âfitâb âyine-i yemde kılar her an raks

---

[234] Ayet: Hucurât Sûresi, 2. Ayet: " Ey îmân edenler! Seslerinizi peygamberin sesinin üstüne çıkarmayın! Birbirinize bağırmanız gibi ona sözü öyle yüksek sesle söylemeyin! Yoksa siz farkında bile olmadan amelleriniz boşa gider!"

2 Lerze saldı o kadar cismime kim cezbe-i aşk
Seni gördükçe eder titreyerek bu can raks

3 Seğirir gözlerim ey māh şeb-i firkatde
Şevḳ-i dîdâr-ı latîfinle urur müjgân raks

4 Serv-i bâlâ gibi sahn-ı çemenistâna salın
Reh-güzârında ko etsin şecer-i büstan raks

5 Devr-i dâ'imdedir ecrâm-ı semâ tôb-ı zemin
Belki eyler kudretde nihân çevgân raks *

6 Çâr-pâreyle anâsır giricek cân evine
Muktezîdir ki muhabbetle ede insan raks

7 Arsa-i aşkda *Fâ'ik* nice bin baş oynar
Zevk-i tîğiyle n'ola eyler ise kurban raks

-133-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Lem'a-bahş-ı ehl-i irfandır Fütûhât u Füsus
Neyyireyn-i âlem-i candır Fütûhât u Füsus

2 Genc-i esrârın iki tîğ-ı tılısm-ârâsıdır
Nağz-ı îman mağz-ı Kur'an'dır Fütûhât u Füsus

3 *“Küntü kenz”*[235]in cevher-i mahfîsini etmiş ayan

Nûr-pâş-ı kân-ı imkândır Fütûhât u Füsus

4 Teşnegân-ı aşkı eyler sû-be-sû sîr-âb-ı feyz

Tâs tâs-ı feyz ü ihsandır Fütûhât u Füsus

5 Müstefîz ol sen de ey *Memdûh* şevḳ-i tâm ile

Mahzen-i ashâb-ı vicdandır Fütûhât u Füsus

Harfü’d-dad

-134-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Naẖl-ı Mûsâ olmadan müstağrak-ı envâr-ı feyz

Berk ururdu şem‘-i cânımdan benim dîdâr-ı feyz

2 Bir aceb bezm-i İlâhî’nin yine bî-hûşuyum

Dest-i pür-cûd-ı Alî’dir sâgar-ı ser-şâr-ı feyz

3 Yâda almam uçmağı düştüm harîm-i hazrete

Bir kebûter lânesin hıfz eylemez mi gâr-ı feyz

---

[235] Hadîs-i Kudsî: *“Küntü kenzen maẖfiyyen fe-aḥbebtü en u‘refe fe-ẖalaḳte’l-ẖalḳa lī u‘ref.”* “Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı (varlık âlemlerini ve insanı) yarattım.”

4 *“Yā cibālu evvibī”*[236] sırrıyla buldum inşirah

Rûh-ı Dâvud’um ki olmuş menzilim küh-sâr-ı feyz

5 Nokta-i vahdetde *Fâ’ik* devriñi eyle tamam

Bu süveydâ-yı dil olsun merkez-i pergâr-ı feyz

-135-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Kesip gîsû-yı yâri fitne kat‘ etti sezâ mikraz

Şu bâzâr içre gırgırdan bulursa ger bahâ mikraz

2 İki dil bir yere gelse denir hâsıl olur maksud

Lisân-ı ḥāl ile söyler bu râzı dâ’imâ mikraz

3 Kesip biçme bu rütbe kıl hazer ey çarh kim âhir

Tutar döşekte olan atlasa dest-i kazâ mikraz

4 Eder nefy-i vücûd-ı âdemîde müdde‘a isbat

Girîbân-ı hayâta oldu gûyâ resm-i lâ mikraz

5 Eden kat‘-ı zebân pertev bulur devletde ey *Memduh*

Kesilmeğe fetîl-i şem‘i eyler pür-ziyâ mikraz

[236] Ayet: Sebe’ Sûresi, 10. Ayet: “ Şânım hakkı için, Dâvûd’a tarafımızdan bir üstünlük verdik. “Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbîh edin!” *(dedik)*. Ve “Geniş zırhlar yap!” diye demiri ona yumuşattık.”

Harfü’t-tâ

-136-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Sâkiyâ gam def‘ine tutmaz mısın câm-ı neşat
Eyledim meyhâne-i aşka bugün bast-ı bisat

2 Münbasıt kıldı beni te’sîr-i tâb-ı şems-i aşk
Hey ne kudret salmış ecsâma harâret inbisat

3 Her nefesde âdeme feyz-i hevâdandır hayat
Hikmet îcâb etmiş olmak ol muhit[dir] bu muhat

4 Üştür-i Leylâ’yı çektikçe gehî Kays-ı nizar
Pîç-tâbı gösterirdi nükte-i semmü’l-hıyat

5 Merkezinden nâr u bâd u âb u hâk olmaz cüda
Aşk vermiş cümle-i eşyâya *Memdûh* irtibat

Harfü’z-zâ

-137-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Olsa da cennet-i a‘lâya cehennem vâ‘iz
Yakacak halkı zebânı ile her dem vâ‘iz

2 Bildirip kendisini kâse tehî kîse tehi
Eyledi nakl-i hısâl-i Cem ü Hâtem vâ‘iz

3 Gerçi kürsîye çıkar arş-ı Hudâ’dan dem urur
Olamaz meclis-i ehl-i dile mahrem vâ‘iz

4 Söze geldikçe eder kadh hutâm-ı dünya
Yine endîşe-i dînâr ile dirhem vâ‘iz

5 Edemez tayy-ı lisan gıybet için ey *Memduh*
Taylesânıyla girer mescide sersem vâ‘iz

-138-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘lü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Envâr-ı muhabbet dil-i bî-kînede mahfuz
Cevherdir olur hâne-i âyînede mahfuz

2 Dil mest düşüp penbe-i mînâya sarılmış
Abdâl-sıfat hırka-i peşmînede mahfuz

3 Cây olsa ciger gamze-i cânâna aceb mi
Şemşîr-i sa‘âdetdir o gencînede mahfuz

4 Rekz etti müje nîzesini sâha-i kalbe
Esrâr-ı kalem levh gibi sînede mahfuz

5 Ver gönlüñü *Memdûh* senin kendi kulundur
Olsun şu güher bende-i dîrînede mahfuz

-139-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Dil-i mahrûrum oldu âh-ı âteş-bârdan mahzuz
Semender-fıtrat olmuş bu anın-çün nârdan mahzuz

2 Sadâsın dinleyip dağlar berâber zikr ederlerdi
Olur elbette Dâvud-ı Nebî küh-sârdan mahzuz

3 Esîr-i aşkı oldum bir meh-i nâ-mihribânın kim
Güneş bâbında durmuş sâye-i dîvârdan mahzuz

4 Sebûsun yüklenip gelmiş şarâb ister cenâb-ı rind
Keşefdir tâsı dûşunda leb-i enhârdan mahfuz[237]

5 Figandır kârı *Memdûh*'un velî kûyundan ayrılmaz
Nizâr u zâr iken bülbül yine gülzârdan mahzuz

Harfü'l-‘ayn

-140-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Te‘âlallah cemâlin âleme hurşîd-veş sâtı‘
Sana rûzî ezelden meh-cebînim kuvvet-i tâli‘

---

[237] Dîvân'da *"Mahfuz"* olarak geçen kelime redife uygun olarak *"mahzuz"* olmalıdır.

2 Yüzünden renk uçar her dilberin te’sîr-i hüsnünle
Tesâvîrin olur elvânı tâb-ı mihrle zâyi‘

3 Şu cismim hâk-i rāhındır fedâ-yı âsitânın ruh
Ki sâbitdir bu kim eşyâ olurmuş aslına râci‘

4 Lebiñden bir acı söz hasta-i aşkı eder ihya
Ne hikmet tab‘-ı bîmâra şarâb-ı telhtir nâfi‘

5 Hayâl-i la‘l-i nâbın hâtır-ı *Memdûh*’dan çıkmaz
Riyâzet ehlidir bu şimdi bir hurmâ ile kāni‘

-141-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Nâr-ı muhabbete alevîdir yanar şem‘
Baş kesmeği aceb midir eylerse kâr şem‘

2 Ehl-i fenâ hayâta değildir firîfte
Olmaz felekde çeşme-i hurşîde bâr şem‘

3 Yanmaz mı nâra lezzet-i dünyâya aldanan
Bu sırrı balmumuyla eder âşikâr şem‘

4 Her-bâr nûr içinde yatar mahv-ı nâr-ı aşk
Pervânegâna olmada *Fâ’ik* mezâr şem‘

Harfü'l-gayn

-142-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 And içer câm be-kef söyler o fettân düruğ
Tut ki peymâne sahîh ettiği peymân düruğ

2 El-hazer mihrine aldanma yalan dünyânın
İrtikāb etmede her subh bu devrân düruğ

3 Pîr-i Ken'ân'a bile okudular kurt masalı
Söylemez mi sana ey Yûsuf'um ihvân düruğ

4 Var ile yok arasında dönüyor kâr-ı cihan
Hızr eğer zinde ise çeşme-i hayvân düruğ

5 Ekzebi ahsen imiş şâhid-i şi'rin *Memduh*
Bilse ma'zûr olur merd-i sühan-dân düruğ

-143-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Şererdir kûh-ken bağrındaki dâğ
Cihâna ben göründüm bir yanardağ

2 Hezâr anıldı adı andelîbin
Dahi bin kālıba aşk eyler ifrağ

3 Harâbât ehlinin hizmetlerin gör
Şükür sâkī ayağın sağ elin sağ

4 Ruhunda münkeşif ezhâr-ı firdevs
Ham-ı zülfünde beste sünbül-i bağ

5 Sihir etsin sabâ ol gül-cemâle
Selâm-ı *Fâ'ik*-i nâ-şâdı iblağ

-144-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Çeşm-i pelenge verdi(ği) nigâhın çerâğ-ı dağ
Tâvûs-ı huld reşk-i izârınla dâğ dâğ

2 Rengîn ise gül-i mey ile sâk-ı sâkiyan
Pürdür hınâ-yı hûn ile yâkūt-âyâğ dâğ

3 Şerh-i Şifâ'yı şerha-i dilden okuttular
Şer'-i muhabbet içre bulanlar mesâğ-ı dâğ

4 Hûn ile dolsa dîdesi tâs-ı akīk-veş
Mecrûh-ı aşkıña yine gelmez ferâğ-ı dâğ

5 *Fâ'ik* nesîm-i âh ki dilden vezân olur
Demdir açılsa lâle-i hûnîn râğ-ı dağ

-145-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Hûn-ı cihânı içmek için kana kana tiğ
Dest-i kazâda her dem arar bir bahâne tiğ

2 Zahm-ı cefâyı hep zu‘afâdır eden kabul
Bir rişte üstüne çekilir imtihâna tiğ

3 Sengin-dilân birbirine takviyet verir
Muhtâç seng tîğa ve seng-i fesâna tiğ

4 Zerrin kemerler üzre görünse şebîh olur
Bir ince belden ayrılan âb-ı revâna tiğ

5 Yârin olur müfârakati başka bir belâ
Geçtikçe zahm-ı tâze açar üstühâna tiğ

6 Seyreyle ebruvânını bâlâ-yı rûyda
Fâ’ik tılısm imiş konulur re’s-i kâna tiğ

Harfü’l-fâ’

-146-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Câm-ı eltaf sâkiyân lutfetmede sahbâ latif
Neşve-yâb eyle letâ’if âleminden yâ latif

2 Hûb seyrandır dem-i vuslatda tavrı ol bütün
Nâz dil-keş şîve şûhî bahş u istiğnâ latif

3 Sîne-i sâf üzre ter dökmüş meğer cânan yine
Aks-i cuy[dur] nev-bahârı gösterir meclâ latif

4 Bu letâfetle o yâre benzemez billâh hiç
Olsa da rûhâniyân-ı âlem-i bâlâ latif

5 Mazhar-ı taltîfim ey *Fâ'ik* nigârımdan bugün
Nakş-ı şi'rim gül gibi rengîn-i ter ma'nâ latif

-147-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Kevkeb-i dürrî-güher cevzâya hem-serdir sadef
Bahr-i ezrak-fâm-ı gerdunda şinâ-verdir sadef

2 Ḥāl-i istiğrâkda lü'lü'-feşandır âleme
Kalb-i sâf-ı ârif-i billâh'a mazhardır sadef

3 Erre ber-ser ten bürihne sîne-çâk ü girye-nak
Bin belâya hâzır olmuş bir kalenderdir sadef

4 Şāẖ-ı gül mercâna dönmüş yemyeşil deryâ çemen
Gevher-i sîr-âbdır şebnem semenlerdir sadef

5 Ter döker inci gibi dâmân-ı nâza ruhları
Sandım ey *Fâ'ik* ber-i berrâk-ı dilberdir sadef

-148-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Ṭāḳ-ı ebrûsuna durmuş yine müjgân saf saf
Geçti mihrâb önüne secde-güzâran saf saf

2 Ehl-i diller ser-i kûyunda eder sûz u güdaz
Ka'be'dir anda yanar şem'-i fürûzan saf saf

3 Muntazırdır nigeh-i lütfuña âhû tîhu
Geşt-i deşt eyler o şevḳ ile gazâlan saf saf

4 Dergeh-i pîr-i muganda edelim vaz'-ı cebin
Âdeme secde-ber olmuştu sürûşan saf saf

5 Nâr-ı hasretle hezâran tutuşur bir yanda
Salınır bir yana naẖl-i gül-i handan saf saf

6 Hizmet-i şāh-ı şehîdana gelince *Memduh*
La'l-i hançer takınır lâle-i büstan saf saf

7 Âleme geldi rüsül fahr-i cihandan evvel
Pîş-i sultanda yürür ceyş-i firâvan saf saf

Harfü'l-kaf

-149-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Mir'âta karşı şem'-i ruh-ı dil-rübâya bak
Pervâne ol da şevḳ ile yan gel safâya bak

2 Cemşîd-veş düşürme eliñden piyâleyi
İskender ol secencel-i âlem-nümâya bak

3 Tâ key bu hâk-dâna nigeh-bendsin gönül
Nergis-misâl çeşmiñi aç da semâya bak

4 Al dûr-bîn-i câm-ı musaffâyı destiñe
İbret gözüyle işte şu mînâ-serâya bak

5 Sâkīye kaldı def'-i gamın çâresi fakat
Çöktü rakīb meclise *Fâ'ik* belâya bak

-150-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Göründü ẖāl-i ruhu burka'-ı cemâl açtık
Açıldı tâli'imiz nokta ile fâl açtık

2 Tamâm oldu metâ'-ı niyâz pây-endaz
O şāh-ı kişver-i nâza yolunca şâl açtık

3 Sifâl-i sâgar ile jâle-rîz-i bâde olup
Henûz gonca iken yâri gül misâl açtık

4 Hikâye eyledik ahvâli pîr-i mey-kedeye
Hudâya minnet o ḥāl-âşinâya ḥāl açtık

5 Hevâ-yı kāmeti târâc-ı sabr edip *Memduh*
Hümâ-yı Kuds ile Tûbâ’ya doğru bâl açtık

-151-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Mukadder zâhir olsa men‘ine tedbîr yoktur yok
Sicillât-ı kazâyı kudret-i tağyîr yoktur yok

2 Ziyâ-yı bedr ile gerçi münevverdir şeb-i târik
Kararmış tâli‘e bir âlet-i tenvîr yoktur yok

3 Şu dünyâdır ki âdem kadd-hamîde pîr olur gamdan
Güzel zevki füzun dârü’l-cinanda pîr yoktur yok

4 Cihânda derd-i Leylâ bağlamış mecnûnunu amma
Nice dîvâneler var zabt içün zencîr yoktur yok

5 Birer âlem sayıldıysa kulûb-ı nâs ey *Memduh*
Mülûkü yokla sultân-ı avâlim-gîr yoktur yok

-152-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Mümkün olsaydı bu âlemde beyân-ı hüsn ü aşk
Âşikâr olurdu esrâr-ı nihân-ı hüsn ü aşk

2 Gösterir nûr-ı cemâlin âleme berk-ı celâl
Ey nişân-ı zât-ı pâkin bî-nişân-ı hüsn ü aşk

3 Perde-dâr-ı bâbına Cibrîl eder arz-ı niyaz
Mürtefi‘dir arşdan da âsitân-ı hüsn ü aşk

4 Nâl-i Yûsuf sûz-ı hicrandan Züleyhâ nâle-kâr
Derd ü hasrettir metâ‘-ı kâr-vân-ı hüsn ü aşk

5 Etse de sad-bâr *Fâ’ik* Hızr u Mûsâ ittihat
Bulmaz aslâ bir nihâyet dâsitân-ı hüsn ü aşk

-153-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Mînâ-serâ-yı çarha olur şu‘le-bâr berk
Fânûs içinde sanki durur şem‘-vâr berk

2 Gül-nâra andelib tutuşturdu cânını *
İzhâr edince âteş-i dilden çenâr berk

3 İkbâli âteşîn-mizâcın gelir geçer

Olmaz hevâda yek-dü nefes pâyidâr berk

4 Bezm-i felekde çaktı çakıştırdı sâkiya

Hurşîd ile tutup kadeh-i zer-nigâr berk

5 Zülfün gamıyladır bu şerer-nâk-ı âh u vah

Gör sünbülü hevâda olur âşikâr berk

6 Teşdîd-i nâle etmededir âh-ı pür-şerer

Ra‘dın dahi zuhûruna *Fâ'ik* medâr berk

Harfü'l-kâf

-154-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Eflâke erdi sâye-i kaddiñde cân-ı pak

"*Ṭūbā limen yemūtu ve fī ḳalbihi hevāk"* [-]

2 Ey derd-i la‘li neşve-fezâyende-i hayat

Olmaz bu dürd-i sâfı çeken tâ ebed helak

3 Hicr-i lebinle bâde gözümden revân olur

Müjgânım anda aynı ile ser-bürîde tāk

4 Bâlâ-güzâr-ı zülf ü izârınla bâd u nar

Olmuş fürû-nişin reh-i aşkıñda âb u hâk

5 Bilmem o yâr neyledi *Memdûh* oldum ah
Mânend-i nây-ı dem-keş ü pür-nâle çâk-çak

-155-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Olmuş o rütbe nâz ile perverde gerdenin
Pîrâhen-i sabâyı çeker perde gerdenin

2 Her sûda serv-i sîmi eder gark-ı bahr-i reşk
Ey mah bu âb u tâb ile huy-gerde gerdenin

3 Gird-âb ile Gümüşsuyu peydâ eder habab
Pertev salınca ıkd-ı mücevherde gerdenin

4 Sis kaplamış boğazı bütün zanneder gören
Kalsa sevâd-ı zülf-i mu‘anberde gerdenin

5 Evsâfını hatâ edip almıştı boynuna
Uğrattı *Fâ’ik*’i yeni bir derde gerdenin

-156-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yeter bürhân-ı aşka âh-ı pür-sûzu dil-i zârın
Zebânından olur zâhir harâret cümle bîmârın

2 Zamân-ı zulmü mümtedd olmasa âlemde gaddârın
Dırâz olmazdı ömrü kaddi-âsâ hîç bir mârın

3 Bekā ba‘de’l-fenâ hâsıl olur erbâb-ı tevhîde
Ki aslı katre-i nâ-çîz imiş lü’lü’-yi şeh-vârın

4 Bu kesret ile devr âhir olur peyveste-i vahdet
Karâr eyler döner bir nokta üzre pâyı pergârın

5 Zarûrî kaldır[ır] kendi yükün halk-ı cihan *Memduh*
Değildir meyvesi ağsânına nev-bâr eşcârın

Nev-Zemîn

-157-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Tâze ta‘bîr ü beyandır sâkī-i ra‘nâ-yı kilk
Hokka sâgar ma‘nî-i rengîn olur sahbâ-yı kilk

2 Olmamış mutlak inânı kimsenin şu arsada
Beste-i zencîrdir şeb-dîz-i çâpük-pây-ı kilk

3 Çeşm-i ibretdir vücûd-ı vâkıf-ı sırr-ı kelâm
Âlem-i ma‘nâya nâzır dîde-i bînâ-yı kilk

4 Bir kademde arzdan levhe eder tayy-ı mekân
Hayret-efzâ-yı cihan Tûr-ı hıred-fersâ-yı kilk

5 Penbe-i kırtâsı eyler ıhn-ı menfûşu beyan
Nağme-i sûr-ı kıyâmetdir sadâ-yı nây-ı kilk

6 İnkılâb-ı dehr ile bulmaz tagayyür râst-dil
Kilk olur taklîb edilse lafz-ı müstesnâ-yı kilk

7 Oldu kable'l-mevt ârif remz-i *"Mūtū"*[238] mazharı
Jerf-i sûrâh-ı kubûr olmakta dâ'im câ-yı kilk

8 *Fâ'ik* olmaz dem-be-dem engüştümüz andan cüda
Bir ney-i dil-keş nevâdır sûret-i zîbâ-yı kilk

-158-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bir dilim nân istemem ey çarh bâbından senin
Dâd zâlim imtinân-ı bî-hisâbından senin

2 Belki râz-ı bezmiñi ifşâ eder nâ-mahreme
İhtiyâtın yok mudur mest-i harâbıñdan senin

3 Hâsıl ettim mihnetinle hûn-ı dil laht-ı ciğer
Dest-keş oldum şarâbından kebâbından senin

4 Gayra lutf oldu beni sûzân eden berk-i nigâh
İbret aldım cünbiş-i çeşm-i 'itābından senin

[238] Hadîs-i Şerîf: *"Mūtū ḳable en temūtū"* "Ölmeden evvel ölünüz."

5 Gülsitân-ı hâtır-ı *Memdûh'*u sahbâ tâzeler
Katre-cûy olmam felek reşh-i sehâbından senin

-159-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Çeşminde yine hâb ayân oldu o yârin
Ey bâde vü mînâ bir âyâğ ol o yârin

2 Akl-ı beşerin ermediği bir nice sır var
Hızr etti nihân gencini taḥtında cidârın

3 Nisbet tutalı zülfüne mânend nesîmi
Selh eylediler postunu âhû-yı Tatâr'ın

4 Ḫāl-i siyeh olmuş şiken-i turrede zâhir
Düşmüş o piristû-beçedir ağzına mârın

5 Bin bir adı Hakk'ın anı gaşy eyledi *Memduh*
Subh olsun işit virdini gülşende hezârın

-160-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Ey yüzü gül rişteye hem-vâre benzer kâkülün
Deste gülde beste nermin târa benzer kâkülün

2 Murg-i hak-gû-veş serinde nice bin Mansûr öter
Salbe hâzır rîsmân-ı dâra benzer kâkülün

3 Gayra zehr-efşan senin gencînene hoş pâs-ban
Bâb-ı gâr-ı Mustafâ'da mâra benzer kâkülün

4 Nûr-ı hüsnün dest-i beyzâ gösterir Mûsâ gibi
Habller dökmüş ana sehhâre benzer kâkülün

5 *Fâ'ik*-âsâ bir siyeh-ahter perîşan-rûzgâr
Ḫālin üzre necm-i gîsû-dâra benzer kâkülün

-161-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Olmadık mest-i gal[a]t(a)-güftâr-ı bezm-i işretin
Ey felek çal başına mihr ise câm-ı işretin

2 Taḥt-ı vâlâ-yı Livâ'ü'l-hamd'ı eyler cilve-gâh
Arsa-i mahşerde ey hûnî şehid kāmetin

3 Eylesin tâbûtumu gerdûn cevzâdan benim
Cismim olmuştur dü nîm-i tîğ-i derd ü hasretin

4 Sâhil-i kudretde kevneyn oldu gûyâ bir sadef
Gevher-i galtânıdır âdem şu bahr-i hikmetin

5 Sen de *Fâ'ik*-veş olurdun mahv u hâkister-nişin
Âteş-i aşkında ey dûzah olaydı gayretin

-162-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Medâr-ı revnakıdır âh kalb-i sûzânın
Nefes nesîmi olur verd-i şem'-i handânın

2 Penâhı ism-i Kavî olmada za'îfânın
Ki vehm-i şîr nigeh-bânıdır neyistânın

3 Masûn-ı âteş-i gamdır ferâh-ı havsala-gân
Hücûm-ı berke eder hande mevci ummânın

4 Şafakla kurs-ı dırahşân neyyir-i a'zam
Kızıl yumurtasıdır sanki kavm-i Îsâ'nın

5 Hemîşe zahm-hor-ı cevr-i devrdir mü'min
Olur benân-ı şehâdet nasîbi dendânın

6 Bu nazm-ı tâzede *Memdûh* fikr-i Sâ'ib var
Aceb mi reşkine bâ'is olursa yârânın

Nev-Zemîn

-163-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Âsumân pertev bulur dâğ-ı serimden reng reng
Mihrim olmuştur cihan tâb u ferimden reng reng

2 Hüsrev-i fakrım serimde zahm-ı gûn-â-gûn değil
Oldu cevherler nümâyân efserimden reng reng

3 Ben tılısm-ı *“Küntü Kenz”*[239]im bir güherdir her sözüm
Gark-ı envâr oldu âlem cevherimden reng reng

4 Dîde-dûz-ı ravza-i Fahr-ı Cihân’ım tâ ezel
Feyz alır rûhâniyan çeşm-i terimden reng reng

5 Mest-i ser-germ-i Elest’im şu‘le-nûş-ı hayretim
Nûr akar meydân-ı haşre sâgarımdan reng reng

6 Bir aceb tâvûs-ı kudsüm gülşen-i lâhûtda
Cennet olmuş cünbiş-i bâl ü perimden reng reng

7 Nakş-bend-i dergeh-i aşkım ki sırr-ı insıbâğ
Rû-nümundur ehl-i ḥāle peykerimden reng reng

---

[239] Hadîs-i Kudsî: *“Küntü kenzen maḫfiyyen fe-aḥbebtü en u‘refe fe-ḫalaḳte’l-ḫalḳa lī u‘ref.”* “Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı (varlık âlemlerini ve insanı) yarattım.”

8 Mazhar-ı Esmâ'-i Hüsnâ'yım ki nakş-ı mümkinat
Fâ'ik olmuştur dil-i feyz-âverimden reng reng

-164-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yine tîğ-i nigehle kalbimi sen hun-feşân ettin
Hudâ'dan yok mu havfın Ka'be-i Ulyâ'da kan ettin

2 Nigârımsın medâr-ı iftihârımsın bahârımsın
Ser-i müjgânımı hem-reng-i naẖl-ı erguvân ettin

3 Lebin rûh-ı revandır hasretiyle ağlarım dâ'im
Sirişk-i çeşmimi ayn-ı inâyetdir revân ettin

4 Sabâ seyretti rûy-ı zerdimi derd eyledi hâsıl
Neyistandan geçirdin anı mu'tâd-ı figān ettin

5 O serv-i sidre-perver nâzenînin kaddi vasfında
Cinân ırmağına bu şi'ri *Memdûh* armağan ettin

-165-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Unsur-ı cism ü tenimdir nâr u bâd u âb u hâk
Çâr fasl-ı gülşenimdir nâr u bâd u âb u hâk

2 Mey habâb eyler ayân pür-mevcdir tıyn-ı sebu
Bezmime tarh-efgenimdir nâr u bâd u âb u hâk

3 Nây-ı dil doldu hevâdan çeh-nişin pâ-der-gilim
Yûsufum pîrâhenimdir nâr u bâd u âb u hâk

4 İbn-i Azer'le Süleyman Hızr u Âdem-veş bu dem
Feyz-i tab'-ı rûşenimdir nâr u bâd u âb u hâk

5 Berk-i âh u girye ey *Fâ'ik* beni etti gubar
Pençe-gîr-i dâmenimdir nâr u bâd u âb u hâk

-166-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Gönlümü sad-pâre kıldın n'olsun âzârın senin
Kim anın her pâresi mir'ât-ı ruhsârın senin

2 Rûzigâr ahvâli(ni) berâbere ta'yîn eylemiş
Şöyle tuttu kalbimi tîr-i hevâ-dârın senin

3 Nîl'de tâbût-ı Mûsâ'yı getirdi yâdıma
Ey müje cû-yı sirişkim üzre reftârın senin

4 Subh-dem mihrin bulur mevc-i şafaktan âb u tâb
Kana kanmaz mı felek şemşîr-i hun-hârın senin

5 Rûyuna saçmış o cânan turre-i tarrârını
Pek perîşandır yine *Memdûh* efkârın senin

-167-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Hâk-i kûy-ı yâri kıldı eşk-i cûşan çâk çak
Ka‘be yolun eylemiş seyl-i şitâban çâk çak

2 Çâk çâk eyler isem dâmânıñı ma‘zûr tut
Sen ki Yûsuf’sun olur Yûsuf’da dâman çâk çak

3 Serv teg dursun sana gülşende bûy göstermesin
Errelerle âhir eyler anı devran çâk çak

4 Var mıdır bir kâm-rânı gülsitân-ı âlemin
Lâle pür-hun zâr bülbül verd-i handan çâk çak

5 Gevher-efşan tab‘-ı Nâcî bir gazel tarh eylemiş
Fâ’ik olsun reşkden asdâf-ı umman çâk çak

-168-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Gönülde dâğ-ı derde merhem urdu hatt-ı pür-şûrun
Şikâf-ı zahm-ı tîğe mûmiyâ dendânesi mûrun

2 *“Ene’l-Ḥaḳḳ”* sırrın izhâr eylemiş mi nidüğün bilmem
Boğulmuş boynu bu dâr-ı elemde Şāh Mansûr’un

3 Aceb mi çirk-i isyan şüste-i sâbûn-ı afv olsa
Mukābildir cemâl-i zulmete âyînesi nûrun

4 Safâ-yı bâle mazhar dâğ-dâr-ı aşk-ı la‘lindir
Derûnu şehd-i memlû hâne-i sûrâh-i zenbûrun

5 Siyeh-rûzân-ı mihnet bir şeb-i râhat bulur *Memduh*
Bu ma‘nâ rûşenâdır şu‘lesinden şem‘-i kâfûrun

Derecât-ı Tenezzülât u Terakkiyât

-169-

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün

[. - - / . - - / . - - / . - -]

1 İlâhî ne bitmez belâsı bu nefsin
Ki şeytâna gālib kuvâsı bu nefsin

2 Müşâbih aceb nefs-i emmâre mâra
Heman semm-i kātil gıdâsı bu nefsin

3 Birin atsa dîger emel cây-gir[dir]
Yılan gömleğidir kabâsı bu nefsin

4 Künûd u kefûr u anûd u şekür[dür]
Veleh-bahş olur mâcerâsı bu nefsin

5 Kalır çâh-ı hırmanda Mârût-veş *
Meded eylemezse Hudâ’sı bu nefsin

6 Cihanda ger etmezse aşk anı sûzan
Cahîm âteşidir cezâsı bu nefsin

7 Gehî nevm-i gaflet gehî âgehi *
Televvünde hep ibtidâsı bu nefsin

8 Eder levm fi‘linde çün külle yevm *
Sebât-ı kademdir recâsı bu nefsin

9 Mahall oldu her püşte bin küşteye *
Cedel-gâh-ı müdhiş fezâsı bu nefsin

10 Rücû‘uyla Hakk’a olup mutma’in *
Tezâyüd bulur i‘tilâsı bu nefsin

11 Per-efşandır ol şāẖ-ı Tûbâ’ya konmaz
Meğer lâ-mekândır hümâsı bu nefsin

12 Makām oldu marziyye zîrâ ana *
Rızâ-yı Hudâ’dır rızâsı bu nefsin

13 Eder Leyletü’l-kadr’i tenvîr o kalb
Verir subha tâbiş safâsı bu nefsin

14 Miyânında kavseynin etmiş temekkün
Semâ seyrolur Mustafâ'sı bu nefsin

15 Odur ârif *"Fedḫulī fī 'ibādī"*[240]
Dikilmiş behişte livâsı bu nefsin

16 Tarîk-i tevessülde *Memdûh* dâ'im
Aman yâ Muhammed nidâsı bu nefsin

-170-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Ukde-dâr-ı gam olur hâtırı ehl-i hünerin
Oldu kalbinde girih beste anın-çün güherin

2 Kat'-ı rāh-ı emele çâre fedâ-yı ser imiş
Bana gösterdi bu kestirme yolu gamzelerin

3 Nicedir ḥāl-i perîşânı esîr-i zülfün
Yok mu ey bâd-ı seher-hîz meded bir haberin

4 Oldu râhat döşeği pister-i mevt insâna
Bir safâsın süren olmuş mu şu dâr-ı kederin

5 Benzemez feyzde rûşen-dile ehl-i taklid
Yerini tutmadı *Fâ'ik* meh-i nahşeb kamerin

---

[240] Ayet: Fecr Sûresi, 29. Ayet: "Artık *(sâlih)* kullarımın arasına katıl!"

Harfü'l-lâm

-171-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Benzemez gîsû-yı yâre reng-i müşk-âsâ-yı leyl
Dolsa şeb-bûlarla ger dâmân-ı anber-sâ-yı leyl

2 Mihr-i sûz-efrûzdur Kays-ı siyeh-rûzun senin
Zülfünüñ her târına olsun fedâ Leylâ-yı leyl

3 Vermiş ol feyzi bana enfâs-ı rûhullâh-ı aşk
Hasretinle eylerim ey meh-likā ihyâ-yı leyl

4 Çâk-ı ceyb ettimse hicrinle gam-ı emrûzdan
"Yevme tüblā"[241] hâletin versin bana ferdâ-yı leyl

5 Olmasın dîdâra hâ'il turre-i ham-ber-hamın
Cennet-i a'lâda yoktur perde-i zulmâ-yı leyl

6 Çeşm-i câna nice bin Yûsuf olur anda ayan
Lafzla ta'bîre gelmez âlem-i ma'nâ-yı leyl

7 Dem-be-dem mi'râc-ı rûhânî eder *Memdûh* dil
Berk-ı âhımdır Burâk-ı âsumân-peymâ-yı leyl

---

[241] Ayet: Târık Sûresi, 9. Ayet: " O gün *(kalblerde bulunan)* sırlar ortaya çıkarılır."

-172-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Gönlüm ki günde ‘arż ede bin dâğ yâra ol
Ferhâd’a ayb-ı ömr idi bir dağ yara ol

2 Gîsûsu cây olur dil-i pür-zahmıma benim
Pertâb eder peleng-veş ebr-i bahâra ol

3 Hurşîd tâc-dâr-ı serîr-i semâ iken
Kûyun dolaşsa başın urur tâ cidâra ol

4 Cuy eşk-i Kays sâ‘ikadır âh-ı kûh-ken
Bu deşti aldı düştü ser-i kûh-sâra ol

5 *Memdûh* zülf ü rûyuna olmuş esîr-i ezel
Ser-dâde hükm-i Hâlık-ı leyl ü nehâra ol

-173-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Açarken gonca-i leb-besteyi efgānın ey bülbül
Yine açılmadı gitti dil-i nâlânın ey bülbül

2 Gözüñden kanlı yaş aktıkça derd-i verd ile her dem
Fezâ-yı gülsitan teşkîl eder dâmânın ey bülbül

3 Perîde-reng ü germ-âheng ü dil-teng-i elemsin sen
Ne âl etmiş sana bilmem gül-i handânın ey bülbül

4 Kanâdın altına aldın arûs-ı verd-i ra‘nâyı
Safâ-yı bâl ile geçsin senin her ânın ey bülbül

5 Kenâr-ı cûy-bârı eyledin *Memdûh*-veş mesken
Kifâyet eylemez mi dîde-i giryânın ey bülbül

-174-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bâ-nevâ vü bî-nevâ bir nây bir ben bir gönül
Her makāma âşinâ bir nây bir ben bir gönül

2 Dem-keş ü pür-âteş ü mânend-i bülbül sîne-çak
Zâr zâr u mübtelâ bir nây bir ben bir gönül

3 Tâc ber-ser hâlet-efzâ nâle-kâr-ı rûzigâr
Sâlik-i rāh-ı fenâ bir nây bir ben bir gönül

4 Nâ-tüvân u zerd-rû tîğ-i sitemle dâğ-dar
Durmaz inler dâ’imâ bir nây bir ben bir gönül

5 Yâr ile *Fâ’ik* müselles zevkin icrâ eyledin
Mahrem-i bezm-i safâ bir nây bir ben bir gönül

-175-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 İki âlemde eğer hürmet dilersen muttasıl
Hûşe-i engûr-veş evvel asıl sonra basıl

2 Hal‘-i na‘lin eylemiştir sanki Mûsâ Tûr’da
Devlet-i her dü cihandan şöyle geçti cân u dil

3 Dâğıma bakmaz bulur humret nazar ettikçe yar
Ol güneşten münfa‘il seyret güneş andan hacel

4 Ben gubârın eşkini reddetme kasdın hayr ise
Şāhlar mescid binâ kılsa taşırmış âb u gil

5 Bir alay gāfil anı zannetme ber-dâr eyledi
Ehl-i Hak serdârıdır Mansûr *Fâ’ik* an-asl

-176-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bârekallâh ey cihan-pîrâ-yı hüsn-i bî-misal
Sânekallâh ey letâfet-bahş-ı iklîm-i cemal

2 Böyle olsun miknet-i şân u şükûh-ı hüsn ü an
Böyle olsun intizâm-ı haşmet ü gunc u delal

3 Mihr ü mehdir yâ seni seyreyleyince rāhıña
Arştan tâvûs-ı kudsî kıldı ferş-i per ü bâl

4 Gark-ı envâr-ı tecellâ-yı cemâl et gülşeni
Hande vursun gülbün-i Tûr üstüne her verd-i al

5 Göster artık sâʻid-i pür-nûruñu gülzârda
Pençeleşsin tâ yed-i beyzâ ile dest-i nihal

6 Ey hoş ol gülzâr-ı firdevs-iştihâr-ı şevḳe kim
Vermemiş gül-bang-ı bülbül savt-ı Dâvud'a mecal

7 Çeşme-i hurşîtden bulmuş bu gülşen âb u tab
Andelîb etse şu matlaʻdan olur meşḳ-i makal

8 Eyleseydi gene hüsn-i paklığı fikr ü hayal
Akl-ı evvelden zuhûr eylerdi âhir ihtilal

9 Cûş eder âvâze-i *"Vallāhü ḫayru'l-mākirīn"*[242]
Gamzen ettikçe gehî dünyâya kasd-ı mekr ü al

10 Sihr-i çeşmiñden olurdu belki Cebrâ'îl emin
Vermese Hârût'a hüsnün çile-i çâh-ı dalal

---

[242] Ayet: Âl-i İmrân Sûresi, 54. Ayet: " Ve *(o Yahudiler, Îsâ'ya)* tuzak kurdular, Allah da *(onlara)* tuzak kurdu *(karşılık verdi)*. Allah ise, tuzak kuranların en hayırlısıdır."

11 Hep şu hüsn-i can-fezâdır kâ'inâta bast eden

Gâh envâr-ı cemâl ü gâh âsâr-ı celal

12 Hüsnden maksûd olan vech-i Habîbullâh'dır

Hüsnü tavsîf eyleyip *Memdûh* bulsun hüsn-i ḥāl

Harfü'l-mîm

-177-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Ney gibi zâr u nizâr etti beni hey âdem

Âyet-i *"Vetlü 'aleyhim nebe'ebney ādem"*[243]

2 Nây-veş râhatü'l-ervâh makāmın arayıp

Dem-be-dem vermede nakd-i nefesi pey âdem

3 Yok bugün meclis-i ferdâda rahîk-i firdevs

Allah Allah iki gün içse ne var mey âdem

4 Sarılıp yâre ne sûretle devâ-hâh olacak

Cism-i pür-zahmına sarmakta iken key âdem

[243] Ayet: Mâide Sûresi, 27. Ayet: " *(Ey Resûlüm!)* Onlara, Âdem'in iki oğlunun *(Hâbil ile Kābil'in)* haberini de hakkıyla oku! Hani birer kurban takdîm etmişlerdi de birisinden *(Hâbil'den)* kabûl edilmiş, diğerinden *(Kābil'den)* ise kabûl edilmemişti. *(Kābil, Hâbil'e:)* "Seni mutlakā öldüreceğim!" dedi. *(Hâbil ise:)* " Allah, ancak takva sâhiblerinden *(amellerini)* kabûl buyurur" dedi."

5 Hakk’ı tesbîh eder âdem gibi eşyâ *Memduh*
Görünür dîde-i hak-bînime her şey âdem

-178-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Saç ağardı hân-ı dünyâdan dili pâk eyledim
Hayt-ı ebyaz âşikâr oldukta imsâk eyledim

2 Hâlet-i mi‘râcı andım kat kat oldu dûd-ı ah
Ben de kendi âlemimde seyr-i eflâk eyledim

3 Mâye-i âdemde yer tuttum sürûş-ı hazretin
Cümlesin mâlîde-i seccâde-i hâk eyledim

4 Taş kesildim sanmasınlar ol bütün aşkı ile
Hak yolunda sînemi mihrâb-veş çâk eyledim

5 Her neye baktımsa ey *Memdûh* mevcûdâtdan
Acz u noksânı kemâli ile idrâk eyledim

Fuzûlî’ye Nazîre

-179-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Dalınca bahr ile bahse o dem bu çeşm-i hun-pâşım
Cihan bildi ziyâde olduğun andan benim yaşım

2 Tenimde âteşin şerha gider can kûy-ı cânâna
Ziyâ-yı Kehkeşan şimdi tarîk-i Hak'da yoldaşım

3 O kûh-ı mihnetim Ferhâd'a hayret erdi ḥālimden
Ki olmuş bin büt-i şîrîn-edâ mir'âtı her taşım

4 Hümâ-yı zülfü başımda bu devlet gelmedi Kays'a
Bi-hamdillâh kim ehl-i cünûna ben bugün başım

5 Tamâm-ı insibâğ-ı Nakşibendî'dir ki ey *Memduh*
Gönül levhinde çekti sûret-i Rahmân nakkāşım

-180-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Hazân erdi bahâr-ı hüsnüñe ey gonca-fem sustum
Sana bir andelîb olmuştum ammâ ben bu dem sustum

2 İşittim meclis-i hâsıñda şāhım bî-zebanlar var
O bezme ben dahi bir dilsiz oldum lâ-cerem sustum

3 Sükût aldı beni teşbîh edince kaddini serve
Sözün doğrusunu hem söyledim cânâna hem sustum

4 Arûs-ı kâm-ı dünyâ ile teklîf ettiler sohbet
Ben ol mekkâreye nefret ile bastım kadem sustum

5 Kelîm-i Tûr-ı aşkım neyleyim ammâ ki ey *Memduh*
Tecellîden olunca vâkıf-ı sırr-ı hikem sustum

Harfü'n-nûn

-181-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ey gül cemâli ravza-i firdevsden nişan
Çeşmânım ol hadîkada "*'aynāni tecriyān*"[244]

2 Ruhsârın üzre turre-i ham-ber-hamın mıdır
Yâ arş-ı Hak'da secde kılar saff-ı kudsiyan

3 Rahm etmedin figānıma dâğ-ı derûnuma
Sandın bu erganûndur ol naẖl-ı erguvan

4 Seyrettirir avâlimi bir câm-ı sâf ile
Rûh-ı Cem'e selâm ola sâkī cihan cihan

5 *Memdûh* âh-ı pür-şererimden yine bu şeb
Oldu felek şihâb ile engüşt ber-dehan

---

[244] Ayet: Rahmân Sûresi, 50. Ayet: " İkisinden de akan iki pınar vardır!"

Nev-Zemîn

-182-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Helâk-i la‘linim ey māh-peyker üstühânımdan
Olur hâsıl şeker kasd etseler her üstühânımdan

2 Benim ol sîne-çâk-i erre-i hasret perîşan-ḥāl
Yapılsın şâne-i gîsû-yı dilber üstühânımdan

3 Anın her hattı bir mektûb-ı mihnetdir tomar sanma
Sana derdim olur ma‘lûm yer yer üstühânımdan

4 Olurdu tâ’ir-i kuds ile hem-pervâz-ı evc-i arş
Eğer tahsîl-i kūt etse hümâlar üstühân[ımdan]

5 Ne devletdir bana *Fâ’ik* segân-ı kûyuna bir gün
Ayırsa verse ol şûh-ı sitem-ger üstühânımdan

Şeyh Gālib’e Bir Nazîre

-183-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Feleklerde melek gam-hârdır çeşm-i kebûduñdan
Cihan yerden göğe bîzârdır çeşm-i kebûduñdan

2 Tutar bir âsumânî kâğıdı destinde mihrinle

Güneş ey meh kebû[d]-ter vardır çeşm-i kebûduñdan

3 Çemende gömgök olmuştur teni derd-i firâkıñdan

Gözüm nergis dahi bîmârdır çeşm-i kebûduñdan

4 Aceb mi âsumânı mesken etse feyz-i aşkınla

Mesîhâ vâkıf-ı esrârdır çeşm-i kebûduñdan

5 Belâ-yı âsumânî leyle-i hicrâna denmiştir

Ki *Fâ'ik* subha dek bîdârdır çeşm-i kebûduñdan

-184-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Arak-rîz olmasaydı câm-ı şâdî bize şeydâdan

Safâ olmazdı peydâ Kays'a derd-i aşk-ı Leylâ'dan

2 İzâr-ı yâri tezyîn eyledi gîsû-yı pîç-â-piç

Bulur ferman şeref resm-i girift-i hatt-ı tuğrâdan

3 Reg-i candan ayırmaz hançerin mânend-i râ dilber

Ciger-hundur meded ol gamze-i bed-mest-i hod-râdan

4 Hevâ-yı kâkülüyle *“her çı bādā bād”*[245]a can vermiş

Nesîmi ḥāli[ni] sordum sabâ-yı deşt-peymâdan

5 Tenezzül ehl-i feyzin rif‘atin etmektedir ber-ter

Dür oldu katre-i nîsan nüzûl etmekle bâlâdan

6 Kibârın lutfu şâmil olduğun nâ-ehle idrâk et

Dıraht-ı huşke peyveste olan gül-naẖl-ı zîbâdan

7 Vusûl-i menzil-i maksûd olmaz bî-ta‘ab hâsıl

Bu ma‘na pençe-gîrâdır mugaylan-zâr-ı Bathâ’dan

8 Meşâmm-ı sâliki ta‘tîr eder illâ ile *Memduh*

Olup micmer fürûz-ı feyz-i mürşid anber-i Lâ’dan

-185-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Gösterdi ruhun yâr nikābın arasından

Hurşîd tulû‘ etti sehâbın arasından

2 Ehl-i dili pür-behre eder meyl-i tevâzu‘

Güller olur üşküfte türâbın arasından

---

245 Ne olursa olsun.

3 Cem‘iyyet-i uşşâka sebeb turre-i cânan
Bir rişte geçer sad dür-i nâbın arasından

4 Leb-teşne idim vaslını va‘d etti nigârım
Cûş eyledi cû-bâr serâbın arasından

5 Me’mûl bu *Memdûh* açılır tâli‘-i nâ-saz
Gösterdi ruhun yâr nikābın arasından

Nâcî’ye Nazîre

-186-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Kalmamış bu gülşenin zevki yine her yer hazin
Lâl bülbül gonca leb-beste akan cûlar hazin

2 Âhlar çek yâra karşı nâleler kıl ey gönül
Kalbe te’sîr eyler olsa savt-ı râmiş-ger hazin

3 Nevha-i Ferhâd’dır aks-i sadâ sanma sakın
Ses gelir küh-sârdan hâlâ hazîn-ender-hazin

4 Bin neşât u şevḳe ben etmem fedâ bir hüznümü
Çünkü olurdu Resûl-i zât-ı Hak ekser hazin

5 Söylemiş *Memdûh*-ı mahzûn-içün ol Yûsuf-lika
Sâkin-i beytü'l-hazen Ya'kūb-ı gam-perver hazin

Nedîm'e Nazîre

-187-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Ey ruh şarâbdan yine gül gül müsün nesin
Gül destesinde beste karanfil misin nesin

2 Yer gök yanar eliñden amân el-amân senin
Âfet mi âfitâb-ı tahammül müsün nesin

3 Mahmûr gözlerin süzülür zîr-i turrede
Ser-mest-i hâb-ı sâye-i sünbül müsün nesin

4 Meclisde açtı gül gibi cânânı kulku[l]ün
Ey bülbüle terâne-i bülbül müsün nesin

5 *Fâ'ik* bana demişti geçen ol gazâl-i naz
Sen mâ'il-i edâ-yı tagazzül müsün nesin

Nev-zemîn

-188-

Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Her lâle tutmuş mînâ-yı gül-gûn
Cûlarla aksın sahbâ-yı gül-gûn

2 Doldurdu cânan tâs-ı akīki
Mey âb-rû-yı sakā-yı gül-gûn

3 Destinde yârin engüşter-i la‘l
Ruh-sâra karşı meclâ-yı gül-gûn

4 Hicr-i ruhundan dîdemde peyda
Ceyhûn-ı pür-hun deryâ-yı gül-gûn

5 Taşlar yonarmış kan içre Ferhad
Şîrin giyermiş hârâ-yı gül-gûn

6 *Fâ’ik* midâd-ı sürh-i kalemden
Görsün melekler tûbâ-yı gül-gûn

-189-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Eyler zebân-ı yâr tekellüm dehan nihan
Bülbül terennüm etmededir âşiyan nihan

2 Sırr-ı bütun mezâhir-i eşyâda müstetir
Olmuş nihân ayân aceb kim ayan nihan

3 Kûyunda nâle der-pey ü uşşâk nâ-bedid
Gelmektedir sadâ-yı ceres kârvan nihan

4 Gördüm çemende tâze edâlarla dilberi
Mânend-i Hızr oldu gözümden heman nihan

5 *Memdûh* derd-i aşkını cânında saklamış
Can bir hazînedir o güher her zaman nihan

-190-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

1 Gark-ı hun(dur) dili şarâbı n’eylesin
Pençe-i Yahyâ hizâbı n’eylesin

2 Oldu dil taḫt-ı kıbâbın mazharı

Taẖt-ı çarh-ı nüh kıbâbı n'eylesin

3 Hîç ısınmaz âleme ehl-i fena

Mürde tâb-ı âfitâbı n'eylesin

4 Nev-tarâvet bahşeder her katre eşk

Derd ile giryan kilâbı n'eylesin

5 *Fâ'ik*'in destinde sâgar var bugün

Efser-i Efrâsiyâb'ı n'eylesin

-191-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Tâze revnak buldu gülşen lem'a-i meh-tâbdan

Hâsıl etti aks-i kaddin serv-i sîmî âbdan

2 Ey ruh-ı pâkinde tâban pertev-i âl-i Resul

Leblerin eyler rivâyet sîret-i ashâbdan

3 Mest-i nâz olup gözün uykuya doymazsa n'ola

Devlet-i bîdâra erdi çeşm-i Yûsuf hâbdan

4 Bikr-i fikrim tarf-ı ebrûda lebin vasfındadır
Gördü Rûhu'l-Kuds'ü Meryem kûşe-i mihrâbdan

5 Dâğlar cisminde *Memdûh*'un der-i dildârdır
Ehl-i cennet dâhil olur cennete her bâbdan

-192-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dâğlar tuttu vücûdum cân-ı şeydâyı nişan
Tûr'dur nûr içre olmuş zât-ı Mûsâ bî-nişan

2 Şevḳ-i dîdârınla can vermekteyiz ammâ ki ah
Rāh nâ-ma'lûm hâlâ kasr-ı me'vâ bî-nişan

3 Kāf'dan da uzletin gûş eyleyince gönlümün
Hacletinden oldu bu âlemde ankā bî-nişan

4 Zülfüdür ol leyle-i İsrâ ki olmuş tâ ezel
Sâye-i ebrinde meh-tâb-ı tecellâ bî-nişan

5 Vâkıf-ı râz-ı adem oldum dehân-ı yârdan
Ayn-ı irfânımda *Fâ'ik* cümle eşyâ bî-nişan

-193-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Cemâle sâcid ol ebrû-yı müşkin-tâbı n’eylersin
Eriştin Ka‘be’ye sen Ka‘be’de mihrâbı n’eylersin

2 Niçin bilmem nigâhın la‘liñe üftâdedir cânâ
Gözün mahmûr-ı fıtrîdir şarâb-ı nâbı n’eylersin

3 Yeter ey çarh aldın dûd-ı âh-ı derd-mendânı
Çekip de dûşuña bu ferve-i sincâbı n’eylersin

4 Olurken âşıkın lerzan dem-â-dem pîş-i çeşmiñde
Pes âyînede bî-mevc olan sîm-âbı n’eylersin

5 Nazar-perdâz-ı meh-rûyân kuds-i âlem-i cân ol
Cihan bezminde *Fâ’ik* bî-vefâ ahbâbı n’eylersin

-194-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

1 Tîğ-i gamzen yine hun-hâr olsun
Ben yok olsam keremin var olsun

2 Yârsız n’eyleyelim dünyâyı

Dilber olsun da sitem-kâr olsun

3 Cevri yârin başımın devletidir

Taşlar alıp diyeyim yar olsun

4 Nakd-i can var sana Yûsuf-ı hüsn

Görelim bir hele bâzâr olsun

5 Bezmi tenvîr edecek *Fâ’ik* o mah

Ney ü mey sâgar-ı ser-şâr olsun

-195-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Rindân-ı harâbât kadeh-nûş görünsün

Ser-çeşme-i hurşîd ise pür-cûş görünsün

2 Olsun dilimiz kisve-tırâzende-i mâtem

Ol berk-i şerer-hîz siyeh-pûş görünsün

3 Her nâvek-i endûh vücûdunda zebândır

Mecrûhun olan aşkla hâmûş görünsün

4 Fehmetmeğe râz-ı gamıñı bu dil-i sad-çak

Ser-tâ-be-kadem nây gibi gûş görünsün

5 *Fâ'ik* çekeyim tâ o kadar atlas-ı çarhı

Eczâ-yı cihan penbe-i menfûş görünsün

-196-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Yetiş sâkī ki meclis gayret-i huld-i berîn olsun

Mey-i pür-şûr anda lezzeten li'ş-şâribîn olsun

2 Bir az da âlem-i ervâhı seyrân eyle mest-âne

Musaffâ sâgar-ı sahbâ eliñde dûr-bîn olsun

3 Eğer tertîb-i bezme rağbetin olur ise şâyan

Bat-ı mey berbut u ney bir de ûd-ı pür-tanîn olsun

4 Lebin dârû-yı huş-ber turre târâc eyler îmânı

Bilinmezdi senin hüsnün belâ-yı akl u dîn olsun

5 Yakarsın gönlümü âhımda hem âteş dilersin ah

Budur maksûd-ı zâlim reng-i rûyuñ âteşîn olsun

6 Ricâ-yı vasl eder âşık değil mi lütfuña lâyık

Olur olmaz deme artık amân ey nâzenîn olsun

7 Yüzüm ferş eyledim hâk-i der-i cânâneye *Memduh*

Gözüm yok arş-ı a‘lâsında Cebrâ’îl emîn olsun

-197-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

1 Kim idi dün gece bezm-i safâda bâde veren

Şu ser-keş âteş ile akl u hûşu bâda veren

2 Cemâlini dil-i bîdâra eylemiş tahsis

O incilâyı ki meclâ-yı bâmdâda veren

3 Budur o şāh-ı kazâ-hükm kişver-âşub *

Salâh-ı âlemi bir hatt ile fesâda veren

4 Hevâ-yı aşk için etmiştir intihâb beni

Sebâ’da taẖt-ı Süleymân’ı dûş-ı bâda veren

5 Bu çârşûda ne aldın ne sattın ey *Memduh*

Gönül pazarlığıdır Yûsuf’u mezâda veren

-198-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Her kevkeb aldı şimdi bir aks peykerimden
Ol hüsrevim ki doldu eflâk leşkerimden

2 Zencîr-i şu‘ledir bu ey Kays ihtirâz et
Mey halkalar döker hep etrâf-ı sâgarımdan

3 Serv ihtizāz-güster gül sîne-çâk-i hasret
Şāẖ-ı çemen-tırâzım şûh-ı semen-berimden

4 Çeşmim o rütbe oldu hûn-âbe-rîz şimdi
Yek katre bahr-i ahmer bu dîde-i terimden

5 Reng etti dâğ-ı sûzan *Memdûh* o meh-cebîne
Elvân olundu isbât envâr-ı ahterimden

-199-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Cemâlin setr için zülfün ayan baht-ı siyâhımdan
Bu da bir cilve ey şûh-ı cihan baht-ı siyâhımdan

2 Görünmezdi midâd-ı şeb devât-ı sîm-i māhında
Mürekkep olmasaydı âsuman baht-ı siyâhımdan

3 Zalâm-ı gamla ma‘dûmum gehî nûr-ı safâdan hayy
Kazâ âb-ı hayât eyler revan baht-ı siyâhımdan

4 Şeb-i deycûr hayretde kalırdı tâ-ebed Rıdvan
Eğer aks alsa mir’ât-ı cinan baht-ı siyâhımdan

5 Sarıldım turre-i yâra karardı gözlerim *Memduh*
Figan tûl-ı emelden el-aman baht-ı siyâhımdan

Nev-zemîn

-200-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - - . / . - - - . / . - -]

1 Zülfün gibi yok hüsnüñe mecbûr u perîşan
Başta yeri varken yine rencûr u perîşan

2 Hayretdeyim âyîne-i sad-pâreye ey şuh
Destiñde safâlar ile manzûr u perîşan

3 Çeşmân-ı siyeh mesti o gîsûları seyret
Âmîziş ederler iki mahmûr u perîşan

4 Her ẖāl ki tâb-âver olur cebhe-i yâre

Bedr üzre süreyyâ gibi pür-nûr u perîşan

5 Mânend-i nemek tutmuş-iken dest-i Ḫalīl'i

Devran beni kıldı yine pür-şûr u perîşan

6 Tazyîkden ahvâl-i ümem buldu teşettüt

Bir ceyşi Hudâ etmeye mahsûr u perîşan

7 İşkesteleriz bezm-i harâbâtda *Memduh*

Mînâmızı asr eyledi meksûr u perîşan

Harfü'l-vâv

-201-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Düşmüş hevâ-yı aşkıña ey nev-nihâl serv

Minşâra ser verir Zekeriyyâ misâl-i serv

2 Hâk-i çemen kudûmun ile müşk-bârdır

Gülşen Hoten nümûne-i şāẖ-ı gazâl serv

3 Tîrin eder hümâ gibi başımda ihtizāz

Sâyende hâsıl etti firâz-ı cibâl serv

4 Yazdıkça vasf-ı la‘lin ile kaddiñi olur

Havz-ı hayât-ı mihbere gelmekte nâl-i serv

5 Terk etmez istikāmeti *Memdûh* söz budur

Kim feyz-i istikāmete âlemde dāll serv

Fuzûlî’ye Nazîre

-202-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Kanlı yaşım görüp ey şûh deme kandır bu

Seng-i bâbın olacak la‘l-i Bedahşan’dır bu

2 Rîze rîze dökülür cevher-i candır yoluña

Katre katre saçılır dîde-i giryandır bu

3 Âsumanda gece zanneyleme yıldızlardır

Pür-şerer dûd-ı siyâh-ı dil-i sûzandır bu

4 Âteşin dâğıma ey aşk fitîl etme diriğ

Şāh bezminde yatan şem‘-i fürûzandır bu

5 Zülfünüñ ettiği hâtırda kalır mı *Fâ’ik*

Hangisin zabtedeyim akl-ı perîşandır bu

-203-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Eylese çîn-i cebin Çîn’de ol âteş-ru
Mülk-i Afgān’a figān ile kaçardı âhu

2 Sünbül-i bâğ-ı Hoten turre-i müşkîninden
Bûy alıp âşık-ı miskîne demiş kimdir bu

3 Matla‘-ı nazm-ı hilâlîye çeker hatt-ı siyeh
Zîr-i gîsûdan olup tâb-nümâ ol ebru

4 Bâdeden el yuyalı muhtazır olmuştur rind
Verin ağzına anın penbe-i mînâ ile su

5 Ne yapar zâlime mazlûm ricâdan gayrı
Sarılı ahkere *Memdûh* atılırsa ber-mu

Nev-Zemîn

-204-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Rahşan ruhuñda zülf-i semen-sâ siyâh-ru
O māh-tâbdır bu şeb-âsâ siyâh-ru

2 Dünyâ'da mâtem üzre olur ehl-i âhiret
Estâr-ı pâk-i Ka'be-i ulyâ siyâh-ru

3 Rûşen-zamîr olur mu tağayyür-pezîr-i gam
Bir yüzden olmaz âyine aslâ siyâh-ru

4 Tûl-ı emelle karalanır kalbi âdemin
Oldu bu vechle şeb-i yeldâ siyâh-ru

5 Ey şems-i aşk zerre-i nâ-çîzinim senin
Lutfunla kılma *Fâ'ik*'i ferdâ siyâh-ru

-205-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Hasret-i çeşm-i siyâhın ile gam-gîn âhu
Hôr bakma ana kim n'eyledi miskîn âhu

2 Ne içün Çîn'e koşup nâkası pür-hûn olsun
Anberin turrelerin üzre bulur çîn âhu

3 Müje-i çeşmiñe fer verdi dem-i nâ-hakkım
Şāẖını gonca ile eyledi tezyîn âhu

4 Göz süzüp deşte gazûb-âne nigâh etme aman
Olur üftâde-i ser-pençe-i şâhîn âhu

5 Dil-i *Fâ'ik* gibi aşkınla karârı gitmiş
Bu fezâda ne kadar eylese temkîn âhu

Harfü'l-hâ'

-206-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Çok belâ eyler isâbet çok kibârın baş[ın]a
Sâ'ika nâzil olur ekser çenârın başına

2 Himmet-i ehl-i nefes te'sîr-i iksîr-i nazar
Tâc-ı zer giydirdi şem'-i şu'le-dârın başına

3 Verdi gül-bâng-ı "*Ene'l-Ḥaḳḳ*"[246] sâk-ı arşa ihtizāz
Hak değildi çektiler Mansûr'u dârın başına

4 Atlasından bir kefen biçsem de çarhı defnedip
Sonra ihlâs ile geçsem ol mezârın başına

5 Bak benim başımda dâğlar vardır ey Leylâ-yı aşk
Kuş yuvasın kim komuş Mecnûn-ı zârın başına

---

[246] Hallâc-ı Mansûr tarafından bir cezbe halinde iken söylenen "Ben Allah'ım" anlamına gelen bu cümle daha sonra Hallâc-ı Mansûr'un öldürülmesine sebebiyet vermiştir.

6 Böyle söyler ol şeh-i hüsnün gören kâküllerin

Tûğlar zîb-âver olmuş şehriyârın başına

7 Yemyeşil sahn-ı çemen gül faslıdır mül devridir

Gel salın serv-i revânım cûy-bârın başına

8 Pençe-i hurşîd olsun turre-i yâra feda

Şâne ihdâ eyledim *Memdûh* yârin başına

Nev-Zemîn

-207-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dâğlarla gösterir cism ü tenim hurşîd ü māh

Şevḳim efzundur ki tutmuş dâmenim hurşîd ü māh

2 Kays uçursun kendini murgān ile mecnundur ol

Rûz u şeb başımda devr eyler benim hurşîd ü māh

3 Hayt-ı ebyazdan sana nesc-i perend etmek içün

Nev-civânım oldu gûyâ pervenim hurşîd ü māh

4 Pür-şerer âhımla hâsıldır hubûbât-ı nücum

Âsumandır hırmenim pervîzenim hurşîd ü māh

5 Âteşin peykân-ı müjgân şu‘le-dâr etti beni
Rezm-gâh-ı aşka girdim cevşenim hurşîd ü māh

6 Verd-i zerde cünbiş-i şeb-tâba eyle bir nazar
Revnak-ı hüsnünle bulsun gülşenim hurşîd ü māh

7 Şu‘le-nûşum sâkiyâ sâgar tutuştur destime
Külhanî-i lây-hârım külhanım hurşîd ü māh

8 Çünkü binlerce hicâbı var Hudâ’nın nûrdan
Bakmayam eflâke olur reh-zenim hurşîd ü māh

9 Pertevi çeşmânımın vech-i Hasan nûr-ı Hüseyn
İstemez *Memdûh* baht-ı rûşenim hurşîd ü māh

Nev-Zemîn

-208-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Nergis-âsâ gam-ı aşkın ile her vâdîde
Bulunur hüsnüñü seyretmeğe cânâ dîde

2 Göz göz etti tenimi dâğ-ı gamın ey hûni
Rûyuñu görmeğe cism oldu ser-â-pâ dîde

3 Çeşmim olmuş idi müstağrak-ı envâr-ı cemâl

Mihre bâz eylemeden sûzen-i Îsâ dîde

4 Vâkıf-ı sırr-ı bütûn olmadı zâhir bünyan

Edemez âlem-i bâlâyı temâşâ dîde

5 Olmadı dest-res-i perde-i esrârı cihan

Gerçi devr etmede *Fâ'ik* felek-âsâ dîde

-209-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Eyler tulû' māh-ı münevver leyâlde

Seyreyle nûr-ı pâk-i cemâli celâlde

2 Nakş-ı sivâdır âdem içün dâm-ı ibtilâ

Tâvûs-ı huldü bâli bıraktı vebâlde

3 Âhir zaman ki oldu Kızılbaş devridir

Hurşîd sürh kalmada vakt-i zevâlde

4 Mânend-i andelîb hezâr olsa âşıkı

Çekmez o verd-i nâz ta'ab mekr ü âlde

5 La‘li hayât-bahş ise de cân alır yine
İnsan gehî helâk olur âb-ı zülâlde

6 Bu unsur-ı türâbdadır bû-yı ma‘rifet
Fâ’ik şiküfte olmada güller sifâlde

“Harâbî-i Âlem”

-210-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘lün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Ne hoşdur görmek ol vakti şu âlemde harâb olsa
Yıkılsa sakf-ı gerdun yerlere geçse türâb olsa

2 Desem ol dem cihâna ey cihan sen de harâb oldun
Yıkardın kasr-ı Kayser kal‘a-i Efrâsiyâb olsa

3 Hezârın tâc-dârın taẖt u bahtı oldu ber-geşte
Alırsın cümle varın şahs-ı vâhid kâm-yâb olsa

4 Sayılmaz nice bin yıldır senin ettiklerin amma
Kurulsa bârî dîvân-ı adâlet bir hisâb olsa

5 Çıkıp şiddetle ashâb-ı kulûbun sarsar-ı âhı
Çevirse çarhıñı ol da medâr-ı inkılâb olsa

6 Şu ihyâ ve bu imhânın nedendir hikmetin sorsak

Su'âle bakmasa tâ ol kadar hâzır cevâb olsa

7 Yanarken âteş-i endûhun envâ'ıyla dünyâda

Getirmez tâkat insan bir de ukbâda azâb olsa

8 Değildir akl-i insânî bu sırrın künhüne vâsıl

Bize *Memdûh* olursa başka yüzden feth-i bâb olsa

-211-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Her habâb-ı mey ki düşmüş câm-ı gül-gûn üstüne

Noktadır sürh ile konmuş kâse-i nûn üstüne

2 Kûh-ken Şîrîn içün dağlarda seng eyler tıraş

Taş atar Leylâ dahi bî-çâre Mecnûn üstüne

3 Bir külâh-ı köhnesin vermez gedâ-yı kûy-ı aşk

Konsa sad iklîl eğer tâc-ı Ferîdûn üstüne

4 Gird-bâd-ı âhım olursa girîban-gîr-i çarh

Başka bir gerdûn olur peydâ bu gerdûn üstüne

5 Kulzüm-i ahmerde *Fâ'ik* pençe-i mercândır
Sâye-i müjgân-ı hûnin çeşm-i pür-hûn üstüne

Na't-ı Şerîf

-212-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Hemîşe tâbi'im nefs ü hevâya yâ Resûlallah
Dil-i ser-geşte döndü âsyâya yâ Resûlallah

2 Siyeh-rûyum midâd-ı hâme-âsâ lîk imdâdın
Olur rehber bana semt-i likāya yâ Resûlallah

3 Aceb mi câme-pûş-ı vasl-ı uryân eylese feyzin
Ezelden bendeyim âl-i abâya yâ Resûlallah

4 Tabîbi hastegân-ı ümmetin sen olduğuñ anlar
Nigeh-perdâz olan metn-i Şifâ'ya yâ Resûlallah

5 Dil-i nâlân-ı *Fâ'ik* bülbül-i gülzâr-ı na'tındır
Şefâ'at kıl o abd-i bî-nevâya yâ Resûlallah

-213-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Güz faslı geçip gözyaşını döktü şitâya
Var ise su etmiş gibi bülbüldeki mâye

2 Gülşende bahâr idi hevâsınca yelerdi
Kış kış dedi sermâ gelicek bâd-ı sabâya

3 Encâm-ı şitâ kışladı başında hezârın
Seyreyle neler oldu o bî-berg ü nevâya

4 Baş kaldıramaz hâkden efsûs benefşe
Bilmem ki anın eğri midir boynu hevâya

5 Nesr-i feleğin pençeleri dondu mu âya
Hep kuş başıdır nâzil olan şimdi fezâya

6 Ey serv-i ser-efrâz ne şu buz gibi câme
Canlar dayanır mı yâ o kar yağdı kabâya

7 Uşşâkıña bir türlü ısınmazsın efendim
Söyle ne soğukluk acabâ girdi araya

8 *Memduh* arar eyyâm-ı şitâ âteşi herkes

Âteş görünür baksan eğer lafz-ı şitâya

-214-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Şem‘ giydi tâc-ı zer zîr-i per-i pervânede

Mâye-i iksîr var gird-i ser-i pervânede

2 Âşinâ-yı sohbet-i işrâkıyan hâmûş-ı aşk

Şu‘le-efzâ kühl-i gam çeşm-i ter-i pervânede

3 Mahv-ı nâr-ı aşk gîtî-sûz bir rûşen-nihad

Cevher-i gül rû-nümâ hâkister-i pervânede

4 Etti naḫl-ı âteşin vâdî-i Eymen[den] zuhur

Lâle-i dağ[dır] derûn-ı enver-i pervânede

5 Mazhar-ı nûr-ı tecellîdir hamûşân-ı edeb

Berk urur bu râz *Fâ’ik* peyk-i revânede *

-215-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Girenler oldular hâmûş cümle bezm-i irfâna
Olur gavvâslar leb-beste gats ettikçe ummâna

2 Semender-tıynetân-ı aşka besdir âteş-i cânan
Gider deryâ-yı nûra keştî-i mûm ile pervâne

3 Nazar kıl âsiyâbın devrine fikr-i dakīk ile
Bu ser-gerdânlığa bâ‘is olan hep âb ile dâne

4 Görüp zülfün hirâs-ı cân ile düştüm leb-i la‘le
Yapar murgān havf-ı mâr ile âb üstüne lâne

5 Bulurlar kıbleyi şemşîr-i gerden-gîr ile *Memduh*
Perestiş-gâhdır mihrâb-ı ebrû tîz-tab‘âna

-216-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Sâye salsın kâkülün ey meh-likā baş üstüne
Konsa derler kim sa‘âdetdir hümâ baş üstüne

2 Cû-yı şîrîn içmeğe inmiş diye hâke külüng

Tîşesin Ferhâd kılmış âşinâ baş üstüne

3 Etmeden dil-rîş rif'at mı verir çarh âdeme

Şâne sad-çâk olmadan olmaz revâ baş üstüne

4 Atlas-ı gerdûnu pây-endâzına etmez kabul

Mahvolup bi'z-zât o kim çekmiş ridâ baş üstüne

5 Açtı başlı başına *Fâ'ik* kalem bir tarz-ı nev

Şânesiz alsın eder kesb-i safâ baş üstüne

"Nâmık" "Hikmet" "Gālib" Beylerle Müştereken Söylediğimiz Gazeldir

-217-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 *Gālib* Aşk kim âfet-resân-ı zühd ü tâ'atdır bize

Ebruvân-ı yâr mihrâb-ı ibâdetdir bize *Memdûh*

2 *Memdûh* Zıllet-âbâd-ı talebde geşt eder dîvâneyiz

Dâğ-ı hicran meş'al-i şeh-rāh-ı vuslatdır bize *Hikmet*

3 *Hikmet* Dâver-i uzlet-nişîn-i âlem-i mahviyyetiz

Genc-i istiğnâ serîr-i şân-ı devletdir bize *Nâmık*

4 *Nâmık* Derd ile âl-i Resûlullâh’a kıldık iktida

Feyz-i Haydar pertev-i necm-i hidâyetdir bize *Gālib*

5 *Gālib* Biz harâb-ı bezm-i nûş-â-nûş-ı derd ü hasretiz

Çeşm-i pür-hun sâgar-ı gül-gûn-ı işretdir bize *Memdûh*

6 Her ne rütbe şi‘rde *Memdûh* ise *Nâmık* yine

Gālib ammâ kuvve-i tab‘ıyla *Hikmet*dir bize

-218-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Bî-vefâdır şu cihân umma vefâ âdemde

Nice bin cevr ü cefâ ẓāhir olur bir demde

2 Teh-nişîn ehl-i dil ü dehrde nâ-pâk refi‘

Cîfe mevc üzre durur dür ise ka‘r-ı yemde

3 Hoşuna gelmiş-idi aks-i sadâ kûh-kenin

Ol ki Şîrin diye Şîrîn işitir âlemde

4 Ḫāl-i müşkînini huy-gerde zekandan seyret

Görünür vech-i Bilâl-i Habeşî zemzemde

5 Ayş u nûş ile safâlar ola sultânımıza

Kaldı *Memdûh* felâket-zede künc-i gamda

Nev-Zemîn

-219-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Semâda hûşe-i pervîni seyreyle hilâl üzre

Asılmış deste şeb-bûdur meğer şāẖ-ı gazâl üzre

2 Bahâr erdi nevâ-sâz oldu bülbüller nihâl üzre

Zemin gülşen zaman rûşen hevâlar i‘tidâl üzre

3 Sifâl-i gül hum-ı mül sûretinde çünkü ẓāhirdir

Bu dem peymâne-i Cem reşk eder kem-ter sifâl üzre

4 Bu dem bir dergeh-i feyz-intimâdır lâne-i bülbül

Bu dem gül nakşederler cümle tâc-ı ehl-i ḥāl üzre

5 Hurûş-ı aşkla leb-beste oldukça hezâr-ı zar

Hitâb-ı “*Yā Ḥumeyrā*” eylemez mi verd-i âl üzre

6 "*Tecellā rabbühū*"[247] envârının berk-ı zuhûrundan

Kamer Mûsâ gibi vaz'-ı cebîn etmiş cibâl üzre

7 Kulûbu zerre-veş cezb eyledi hüsn-i nigeh-sûza

Gül-i hurşîd açıp nûr-ı İlâhî ol cemâl üzre

8 Ferâmûş etmesin hüzn-i hazânı tâ ki ey *Memduh*

Gazel yaprağı gündür bülbül-i işkeste-bâl üzre

-220-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Bend oldu andelîb gülün kendi bâğına

Pervâne düştü şevḳle şem'in ocağına

2 Ben mest-i dest-i sâkī-i bezm-i elest iken

Hızr ermemişti âb-ı hayâtın ayağına

3 Fasl-ı bahâr olunca hemân armağan deyip

Mecnun çıkardı lâleyi Leylâ otağına

[247] Ayet: A'râf Sûresi, 143. Ayet: " Mûsâ ta'yîn ettiğimiz vakitte gelip de Rabbi ona hitâb buyurunca: "Rabbim! Bana *(kendini)* göster; sana bakayım!" dedi. *(Rabbi)* buyurdu ki: " *(Sen)* beni *(bu dünyada)* aslâ göremezsin; fakat dağa bak, şayet *(o)* yerinde durabilirse, o takdirde *(sen de)* beni görebilirsin!" Derken Rabbi dağa tecellî edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılarak *(yere)* düştü! Nihâyet ayılınca : " *(Rabbim!)* Seni her noksanlıktan tenzîh ederim! *(Bu talebimden dolayı)* sana tevbe ettim ve ben îmân edenlerin ilkiyim!" dedi."

4 Âlemde şâne sıkletini çekmez ol peri
Gîsûları ki inmiş ayağı tarağına

5 *Fâ'ik* gönülde hubb-ı Alî feyz-bahş olur
Gönlüm tamâm benzedi aslan yatağına

-221-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Âb-rû rîzân eder dildâr berk-i âhıma
Ebr-i rahmet cûd-ı İbrâhîm âteş-gâhıma

2 Oldu hâk üzre halîde ağlamaktan her müjem
Servler diktim hayâl-i kāmetiyle rāhıma

3 Ben gubâr oldum velî dâmân-ı cânandır yerim
Reşki vardır arz-ı süflînin ulüvv-i câhıma

4 Gerdiş-i sâgarla sâkī bezmime verdi neşat
Devr-i çarh oldu müsâ'id âkıbet dil-hâhıma

5 Hamdulillâh derk-i acz etmek de bir ni'met bana
Şükr ni'met verdi Hak *Fâ'ik* dil-i âgâhıma

-222-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Uğraşırken kûh-ken dağlar başında âbla
Ben dokuz eflâki kıldım pâyım üzre âbla

2 Muztarib kalbim hevâ-yı aşkına oldu delil
Rûzigâr ahvâlini keşf ettiler sîm-âbla

3 Hûn-ı eşkim tâb-fermâ-yı dü çeşm-i şûhudur
Kuvvet aldı şu iki hasta şarâb-ı nâbla

4 Tâ şikenc-i turreden rahşandır ol huy-gerde ruh
Mühreyim âyîne tutsun halka-i gird-âbla

5 Dün gece rü'yâda seyrettim o Yûsuf-tal‘atı
Devlet-i bîdâra ey *Memdûh* erdim hâbla

-223-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Kemâl-i hüsnü seyret ol meh-i hurşîd-tal‘atda
Letâfetle Mesîh-etvâr Yûsuf'dur melâhatda

2 Gönül bir âfete düştü ne âfet âfitâb-âra

Felek-hûdur huşûnetde melek-rûdur nezâketde

3 Hayâl-i la‘l ü tîğ-i gamzeniñ nâ-bûd u ser-bâzı

Ben ol cevher-şinâsım âlem-i gayb u şehâdetde

4 Değil cû-yı şitâban serv-kadd-i Leylî’ye müştâk

Gezer rûh-ı revân-ı Kays’dır deşt-i melâmetde

5 Zebandır her giyâh-ı kabrimiz tevhîd-i Bârî’ye

Hudâyî-nâbitiz *Memduh* bu gülzâr-ı muhabbetde

-224-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün Mef‘ûlü Fâ‘ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Rindân-ı aşkı seyret vermiş riyâyı bâda

Elde sebû-yı leb-riz belde sebû-yı bâde

2 Mecnûn zannederdi seng-i melâmet ermiş

Kuşlar bıraksa beyze başındaki yuvada

3 Cû-yı sirişk-i Ferhad akmakta taşa taşa

Hârâyî câmelerle Şîrin gezer kayada

4 Bir şem‘-i şu‘le-dârım pervâneler serimde

Aşkınla şevḳim efzun cem‘iyyetim ziyâde

5 “*Ḳālū belā*”[248] deminden ser-mestdir bu *Memduh*

Mînâda kulkul eyler kaldık aceb belâda

-225-

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

1 Şiddetle geçen şühûr içinde

Günler sayılır küdûr içinde

2 Tertîb-i dürûğ eden de çoktur

Eyyâm-ı gam u fütûr içinde

3 Bir doğru söz olsa bârî duysak

Efsâne-i nev-zuhûr içinde

4 Hayr üstüne söylemek ne mümkün

Nâşirleri şer u şûr içinde

[248] Ayet: A’râf Sûresi, 172. Ayet: “ Hani Rabbin, Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini çıkarıp da onları kendilerine karşı şâhid tutmuştu *(ve buyurmuştu ki:)* “*(Ben)* sizin Rabbiniz değil miyim?” *(Bütün ruhlar) (dediler ki:) “(Evet! Sen bizim Rabbimizsin!)* Şâhid olduk!” Tâ ki kıyâmet günü: “Doğrusu biz bundan habersiz kimselerdik!” demeyesiniz.”

5 Güftâr ise cümleten hurâfat
Reftâr ise hep gurûr içinde

6 Bak her biri âmir-i mesâlih
Nâ-puhte iken umûr içinde

7 Âsâyiş-i ḥāl akla sığmaz
Yüzlerce şu bî-şu‘ûr içinde

8 Nevm-i ebedîye daldı millet
Emvât-sıfat kubûr içinde

9 Şiddet başı üzre âteşin tiğ
Yatsın bu şehîd nûr içinde

-226-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Taşır evlâdını rahmeyleyip mâder el üstünde
Tutar es̱mārını eşcâr-ı berg-âver el üstünde

2 Bulur elbette rif‘at doğrulan dergâh-ı Mevlâ’ya
Gider efkar dahi olursa mevtâlar el üstünde

3 Safâ-sâz-ı dil-i erbâb-ı gam hürmet görür lâ-büdd
Ayağ olmuşken ismi devr eder sâgar el üstünde

4 Sefer sâfî-nihâdın feyzini etmektedir tezyid
Olur kadri füzun-ter gezse bir gevher el üstünde

5 Azîz olmak dilersen bezl-i mevcûd eyle muhtâca
Mükerrem et'ime dünyâda *Fâ'ik* her el üstünde

-227-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Yâr saymaz katreye çeşmim hurûşân olsa da
Nûh içün olmaz zarar âlemde tûfân olsa da

2 Çûb-ı huşkün mislidir ol naẖl-ı nâzım var iken
Servler saff-beste-i rāh-ı gülistân olsa da

3 Zîr-i zülfde[ki] o ẖāl-i tâb-dâra benzemez
Sünbüle burcunda bin ahter nümâyân olsa da

4 Girye-bâr olur harîs-i pertev-i ikbâl olan
Eşk kerem eyler revân-ı şem' fürûzân olsa da

5 Nazmını tanzîr müşkildir cenâb-ı Âsaf'ın
Ka'be-i ma'nâda ger *Memdûh* Hassân olsa da

-228-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 Tecellâ-yı cemâle olduğundan mazhar âyîne
Eder izhâr-ı hayret sun'-ı Yezdân'a her-âyîne

2 Alır yek-dîgerinden feyz-i bâtın sâf-cevherler
Olur âmîziş-i sîm-âb ile rûşen-ter âyîne

3 Güler yüz tatlı dil meftûnu olmuştur sühan-sencan
Eden şîrin-zeban tûtîyi her dem şükr âyîne

4 Safâ-yı meclis-i sahbâyı varsa anda derk eyler
Gelir rind Cem-i âyîne ne sırdır sâgar âyîne

5 Cihânı hüsnüne hayrân ederse vechi var *Memduh*
Ki aldı destine nâz ile ol sîmin bir âyîne

-229-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Zülf-i müşkin rûyuñu setr eylemiş ey rûyu māh

Nâ-murâd etti şu yüzden de beni baht-ı siyah

2 Nâzır-ı dîdâr olan görmez bu zulmet-hâneyi

Çeşme dünyâ târ olur ettikçe hurşîde nigâh

3 Baştan at dünyâ gamın gelsin güşâyiş kalbiñe

Goncalar handân olur etmek ile ref‘-i külâh

4 Seyr-i şeb-hîzân oldu rûze-dârandan füzun

Mihrden eyler ziyâde meh felekde kat‘-ı rāh

5 Bâdî-i feyz-i terakkīdir tenezzül sâlike

Yûsuf-ı Ken‘ân'a *Fâ'ik* oldu çâh encâm cah

-230-

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün Mefâʻîlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

1 O şûhun germ-i ülfetden izâr-ı alı huy-gerde

Nümû-dâr oldu gûyâ câ-be-câ şebnem gül-i terde

2 Çekirdekten yetişmiş tâzedir ol çeşmi bâdâmım

Anın-çün bir nazarda merdümün aklın komaz serde

3 Temâşâ eyle düşmüş cû-yı la‘le sâye-i ebru

Görün sâkī-i sâhib-zü’l-fikārı havz-ı Kevser’de

4 Doğan etfâle bak pîrâheni hûn-ı ciğerdendir

Kazâ hâlî komaz insânı gamdan rahm-ı mâderde

5 Nümâyan sürh-gûn güller içinde beyze-i bülbül

Müşâbih dürre-i beyzâya *Fâ’ik* bahr-i ahmerde

-231-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Çarpınır efsûs ile ehl-i hüner taştan taşa

Oldu bu ma‘nayı gûyâ sîm ü zer taştan taşa

2 Kan içer yâkūt gömgök çehresi fîrûzenin

Aşk te’sîr eylemiştir kıl nazar taştan taşa

3 Sahtî-i âlâma lâzımdır tahammül reh-reve

Olmada ruh-sûde âb-ı hoş gezer taştan taşa

4 Dest-i pür-zûr-ı mürebbîde gerektir cebr-i nefs
Sevdiği cildi urur debbâğlar taştan taşa

5 Birbirinin nâs kesr-i kadrine kûşiştedir
Darb olundukça erer *Fâ'ik* zarar taştan taşa

Nev-zemîn

-232-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Seher kıldım nazar berg-i çenâra
El açmış bâr-gâh-ı Kird-gâr'a

2 Seher bir câmi'-i nüh kubbedir çarh
Amûd-ı subh ana sîmin minâre

3 Seher âyînedir ehl-i şühûda
Safâsından eder subh isti'âre

4 Seher mahlûka baktım cümle raksan
Anâsır yedlerinde çâr pâre

5 Seher ser-şâr sun sâkī şarâbı
Güneş altın kadehdir bâde-hâra

6 Seher azm-i der-i yâr eylemiş mihr
Bir âteş-pâre olur vara vara

7 Seher arz-ı cemâl eyler o meh-ru
Felek hurşîdi çeksin bir kenâra

8 Seher *Memdûh* bû-yı yâr erişmiş
Bu feyz andan gelir bâd-ı bahâra

-233-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - -]

1 Yakıp sad dâğ pehlûya
Gül astım her ser-i mûya

2 Hazer ey tâlib-i dîdar
Dolaşma târ-ı gîsûya

3 Tecellî kalb-i sâf ister
Değiş mînâyı mînûya

4 Nefes hâ-i hüviyyetdir
Bakın âhûya tîhûya

5 Rücû‘um Hakk’adır *Memduh*

Gelen Hayy’dan gider Hû’ya

Harfü’l-yâ’

-234-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Hezâr oldum görüp ol verd-i âli

Cihânın çünkü var bin türlü ḥāli

2 Eğer bir sâf mir’ât olsa âlem

Bulunmaz hîç ol şûhun misâli

3 Olur mu gevher-i elmâs bî-ab

Felek giryân eder ehl-i kemâli

4 Kalem yazmazdı levha aşk nâmın

Olaydı terk-i aşkın ihtimâli

5 Alıp bir bûse *Fâ’ik* gerdeninden

Dedim kim boynuma olsun vebâli

-235-

(Fuzûlî'ye Nazîre)

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Tâ haşr ola görürler bağrımda kanlı dâğı
Kim söndürür Hudâ ger yandırsa bir çerâğı

2 Rindin müdâm zevki seyyâle-i pür-âteş
Issı sudan alınmaz şu hastanın ayağı

3 Oldu hayâl-i zülf ü çeşmi ile mekânım
Tîhûların durağı âhûların yatağı

4 Dağdan hüner mi Ferhad tîşeyle su getirmiş
La'l-i müzâb kıldım eşkimle taşı dağı

5 Vasfın işitmeğe hâk güllerden açtı gûşu
Söylerler idi *Memduh* vardır yerin kulağı

-236-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

1 Can bilir tîr-i müjen kıymetini
Oku sînemde "*Remiy*"[249] âyetini

[249] Şâir, bu mısrada Arapça'da (atmak) anlamına gelen *"Remiy"* kelimesi ile Enfâl Sûresi'nin 17. âyetine telmihte bulunmuştur. Âyetin meali şöyledir: " İşte onları *(Bedir'de aslında, siz)*

2 Duyup ol âfetimin şöhretini

Şöhretin görmedeyim âfetini

3 El atıp pençe-i mihre cânan

Kamerin anladı mâhiyyetini

4 Kalbini âyine-veş sâf etsin

O perînin dileyen da'vetini

5 Aks-i envâr ile *Memdûh* o mehin

Âfitâb aldı bugün sûretini

-237-

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

[- - . / - . - - / - - . / - . - -]

1 Sâkī yeter cefâlar zeyn eyle tarf-ı cûyı

Şâd ola tâ gedâlar doldur getir kedûyu

2 Belkīs-i mey nümâyan rindan birer Süleyman

Tebrîk ederse şâyan mülk-i Sebâ sebûyu

3 Meydir fürûğ-ı her rû dâğ-ı dürûğ-ı bed-hu

Âb-ı hayâtdır bu hem Hızr'ın âb-rûyu

öldürmediniz, velâkin onları Allah öldürdü! Attığın zaman da *(sen)* atmadın, fakat Allah attı! Hem mü'minleri güzel bir imtihanla *(ni'metle, zafer ve ganîmetle)* imtihan etmek için *(böyle yaptı)*. Şübhesiz ki Allah, Semî' *(her şeyi işiten)*dir, Alîm *(her şeyi bilen)*dir."

4 Urmuştu Hızr akdem âb-ı hayâtdan dem

Fikr et ne olur âdem içse heman bu suyu

5 *Memdûh* dâd-ı Hak'dır tab'ım içün ezelden

Tarz-ı gazel-tırâzî tavr-ı kasîde-gûyi

-238-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Tîşesi belde kemerden akıtıp enhârı

Taktı Ferhâd miyâna kemer-i küh-sârı

2 Dolsa etrâfına bin seng-i melâlet[250] Kays'ın

Der imiş aşkla yaptım şu metin dîvârı

3 Aşk eder âşık u ma'şûka berâber te'sir

Gördü gülzârı hemân eyledi bülbül zârı

4 Okların sînemi zeyn etti füzundur zevkim

Kerem ettin bana bu sâye veren eşcârı

5 Hiç demezsin ne olur ḥāl-i dili *Memdûh*'un

Dağıtırsın ruhuna turre-i müşkin-târı

[250] Bu kelime her ne kadar Dîvân'da *"melâlet"* olarak geçse de aslında *"melâmet"* olmalıdır. Seng-i melâmet tabiri bu mısraya daha münasiptir.

-239-

Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Feyze mahaldir aşkın ocağı
Hurşîd-i mahşer anın çerâğı

2 Gîsûsu salmış çeşm üzre sâye
Sünbül döşenmiş âhû yatağı

3 Zannetme hâleme bende olmuş
Aşkıyla zâhir boynunda bağı

4 Çarhı hilâl ü encümle seyret
Takmış külâha bin çıngırağı

5 *Fâ’ik* ‘ayandır mevc-i letâfet
Mey içse gör sen ol gül yanağı

-240-

Mef‘ûlü Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

[- - . / . - . - / . - -]

1 Gönlüm ki o gül yanağa düştü
Pervâne gibi çerâğa düştü

2 Âh etse sadâ gelirdi şîrin
Ferhâd o sebeble dağa düştü

3 Sâkī ne bu hûy u hây-ı rindan
Havf eyle ki söz ayağa düştü

4 Dil gamzeyi la‘le etti tercih
Candan usanıp bıçağa düştü

5 *Fâ'ik* ruhu turreden nümâyan
Gül destesidir ki bağa düştü

-241-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

1 Güldürdü lutf-ı gonca-i gülzâr bülbülü
Ağlattı lîk cûşiş-i enhâr bülbülü

2 Nâhun değil görünmede pâyinde nûk-ı şevk
Âgūşa aldı tâ o kadar hâr bülbülü

3 Eyler nihâl şu‘leyi hem-reng-i naẖl-ı Tur
Pervâneye denilse be-câ nâr bülbülü

4 Feyz-i sükût açtı leb-i teng-i goncayı

Hâmûş kıldı kesret-i güftâr bülbülü

5 Ey gül terahhum eyle ki efgān u nâlede

Bastırdı sayt-ı *Fâ'ik*-i gam-hâr bülbülü

-242-

Fa'lün Fe'ûlün Fa'lün Fe'ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Ağyâra mâ'il çeşm-i elâsı

Yalçın kayada şâhin yuvası

2 Kalbimde titrer tîr-i nigâhı

Ol Ka'be'dir bu kıble-nümâsı

3 Uydu rakībe kaşı kemânım

Derd ehlinin yâ bitsin mi yası

4 Mir'âta baktın yüz buldu câna

Sad pâre olsun şu asılası

5 Kûyunda vardır *Memdûh* yârin

Dîdâr zevki cennet safâsı

-243-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

1 Gamın öldürdü âşıkı n’itti

Toprağında çayır çimen bitti

2 Gün kavuştu gece sabâh oldu

Ben o māha kavuşmadım gitti

3 Çarh işkeste kâse idi hilâl

Hoş kenâd urdu anı berkitti

4 Meyve-i vaslına el ermez iken

Her ne oldu ise olup bitti

5 Nice dârâ dirâyeti *Memduh*

Vaz‘-ı küstâh-ı dehr incitti

-244-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

1 Dildâr cefâ etmede canlar dayanır mı

Bilmem sitemi âşıka ihsân sanır mı

2 İster ki acı sözle bizi yâr ede memnun
Telh-âbe-i bahr ile gülistan sulanır mı

3 Ben post-nişîn-i gam u dildâr ser-efraz
Tûbâ’dır o bâlâ-kade eller uzanır mı

4 Dolâbı sipihrin ki murâd üstüne dönmez
Hayvan gibi etrâfını âdem dolanır mı

5 *Fâ’ik* bizi ol māh-cebîn etti ferâmuş
Bir vakt ola da eylediğinden utanır mı

-245-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Titretir oldu bürûdetle hevâ pîreheni
Bârî âhımla ısıtsaydım o nâzik bedeni

2 Düştü ak berfle Ya‘kūb-ı zemînin gözüne
Görmeyip hayli zaman Yûsuf-ı zerrin reseni

3 Kış kıyâmet günüdür selc ke-‘ıhni’l-menfuş
Çıktı arz üstüne emvât-ı nebâtın kefeni

4 Levh-i sîmîne dönüp pâre-i yahla gülzar
Gösterir buzlu zümürrüd gibi berg-i çemeni

5 Oldu kar toplarına şimdi mübeddel *Memduh*
Gülşenin sünbüle karşı açılan yâsemini

-246-

Fa‘lün Fe‘ûlün Fa‘lün Fe‘ûlün

[- - / . - - / - - / . - -]

1 Vahdet kelâmı şâfî değil mi
İnsâna bir söz kâfî değil mi

2 Hey hey pey-â-pey câm-ı safâ sun
Sâkī şarâbın sâfî değil mi

3 Ser-mest gönlüm bilmez nedir havf
Hem-ḥāl-i Bişr-i Hâfî değil mi

4 Yabana söyler uymaz bana Kays
Billâh bu Mecnun lâfı değil mi

5 *Fâ’ik* hadîs-i cânân besdir
İnsâna bir söz kâfî değil mi

Fuzûlî’ye Nazîre

-247-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Gark-ı hûn etsin dem-â-dem çeşm-i hûn-efşan beni
Cevher-i yâkūt-ı rümmânım ki besler kan beni

2 Ger ölürsem hicr-i la‘liyle kefen lâzım değil
Penbe-i mînâ içinde eyleyin pinhan beni

3 Başım üzre çarh fânûs-ı hayâlimdir döner
Şem‘-âsâ mahz-ı nûr etmiş şeb-i hicran beni

4 Her yanımda bir melek-sîmâ kılar arz-ı cemâl
Beyt-i ma‘mûra misâl etti dil-i vîran beni

5 Umre verdim Ka‘be-i kûyunda dildârın safa
Ol cihetden bulmadı *Fâ’ik* gam-ı devran beni

-248-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Seyredin sath-ı cigerde kesret-i peykânını
Bahr-i ahmerde görün ser-pençe-i mercânını

2 Öldürür hem ruhsat-ı nezzâre vermez âşıka
Gözlerin bağlar çeker bismil-gehe kurbânını

3 N'eyledin şemşîr-i ebrûsuyla tîğ-i gamzeye
Kesti bizden hayli demdir lutfunu ihsânını

4 Yerlere geçti nigâh-ı hışmı ile âfitab
Göklere azm eyledi kurtardı 'Îsâ cânını

5 Nisbet etmiş kendisin *Memdûh* ol la'le akik
Reng ü âl etti Süheyl içti akīkin kanını

Nevres Efendi'ye Nazîredir

-249-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

1 Hüsnünüñ turredir ey māh-likā tercemesi
Ruk'a kâfirden erince ne belâ tercemesi

2 Ben gibi girye eder var mı gözüm la'lin içün
İşte Tefsîr-i Uyûn işte Şifâ tercemesi

3 Kütüb-i menzile-i gayb bilindi amma
Çıkmadı nüsha-i Esrâr-ı Kazâ tercemesi

4 Levh-i mahfûz-ı İlâhî'ye ne söz nakş olunur

Mushafın lâ-büd olur vizr ü hatâ tercemesi

5 Harekâtında eder âdeme tazyîk icra

İlm-i hikmetde budur Bâb-ı Hevâ tercemesi

6 Gazel-i Nevres'i tanzîr edemezsin *Memduh*

Başka kuvvetdedir elbet Fusahâ tercemesi

Sakız Adası'nda Matmûr-nişîn Olarak Söyledim

-250-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Sevmemişken müddet-i ömrümde hiç ter sakızı

Eyledi kısmet bana devran şu bed-ter sakızı

2 Hâtıra bintü'l-ineble sürdüğüm demler gelir

Ağzına aldıkça nâz ile o duhter sakızı

3 Dün gece şöyle yapıştım dâmen-i dildâra kim

Sardı zannettim bütün bâlîn ü pister sakızı

4 Anberiyye neş'esin bulmazsa gâhî rind olan

Çâresizlik ḥālidir anberli ister sakızı

5 Âdet-i râmiş-gerandır revnak-ı âheng içün

Tarh ederler târ-ı kānûn üstüne ter sakızı

6 Bir vücûdu çiğnemek *Memdûh* olmazsa bile

Kullanır meclisde seyret bazı ebter sakızı

Nâmık Kemâl'e Nazîre

-251-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Dest-i ḫayyāt-ı kazâya girmeden can riştesi

Târ ü pûd-ı câme-i bahtımı hırman riştesi

2 Boynuma almış idim hablü'l-verîd-i aşkıñı

Geçmemişken sûzen-i ʻÎsâ'ya imkân riştesi

3 Vaʻd-i vaslın bağlar elbette pamuk ipliğine

Penbe-i mînâsıdır sâkīye peyman riştesi

4 Seyr kıl ism-i Muhît'in feyzini yek katrede

Bir güher tesbîhdir nîsanda bâran riştesi

5 Sâde-dillerde belâ-yı aşka *Fâ'ik* tâb yok

Çâk olur te'sîr-i mehtâb ile ketan riştesi

-252-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Nûr-ı sırr-ı Şems'e hâverdir külâh-ı mevlevi

Tâc-ı hurşîde birâderdir külâh-ı mevlevi

2 Her nefes ashâb-ı vicdan bû-yı irfan şemmeder

Bezm-gâh-ı vecde micmerdir külâh-ı mevlevi

3 Dest-i Mevlânâ'da olmuştur sebûsu pür-şarab

Meclis-i tahkīke sâgardır külâh-ı mevlevi

4 Sîm-i hâlis sikke-i hunkâr ile rağbetlenir

Ehl-i aşka zîver-i serdir külâh-ı mevlevi

5 Oldu *Fâ'ik* pertev-efşân-ı şebistân-ı şühud

Devreder fânûs-ı enverdir külâh-ı mevlevi

-253-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Bâde kim âb-ı ruh-ı Cemşîd'dir her katresi

Cevher-i âyîne-i ümmîddir her katresi

2 Sun o meyden kim bize ey sâkī-i âteş-mizac

Ahker-i dâğ-ı ser-i nâhîddir her katresi

3 Cûşiş-i emvâcına Îsâ sirişk-efşân-ı şevḳ

Şebnem-i berg-i gül-i hurşîddir her katresi

4 Penbe-i mînâ-yı meydir ebr-i nîsân-ı şühud

Dür-i mensûr-ı yem-i tevhîddir her katresi

5 Olduk ey *Memdûh* o câm-ı mihr-i feyzin mesti kim

Jâle-rîz-i gülşen-i tecrîddir her katresi

-254-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Seyr eden Yûsuf gibi rü'yâ misâl-i âlemi

Hüsn-i ta'bîr eylemiş hâb u hayâl-i âlemi

2 Olmadık bir kere mey-hâr-ı safâ bu bezmde

Gerçi çekdik nice bin câm-ı melâl-i âlemi

3 Yazmış Eflâtun'unu Mecnûn ile pâdâş-ı akl

Şerh edenler nüsha-i hikmet-me'âl-i âlemi

4 Külfet-i devre ne hâcetdir bu zulmet-hâneyi

Hızr ise nûş eyleyen âb-ı zülâl-i âlemi

5 Görmedi *Fâ'ik* değil dünyâ bile ey mâh-ru

Sen gibi bir dilber-i nâzik-hısâl-i âlemi

-255-

Na'‘t-ı Şerîf {s. 109}

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

1 Nâzenîn-i halvet-i Mevlâ Habîb-i Kibriya

Sırr-ı *"Sübḥāne'l-leẕī esrā"*[251]Habîb-i Kibriya

2 Şeh-nişîn-i arş-ı a‘lâ ferş-i pây-ı devleti

Tâc-dâr-ı taḫt-ı *"Ev ednā"*[252] Habîb-i Kibriya

3 Akl-ı evvel Kays-ı ser-gerdânı olmuş aşkınıñ

Vasf-ı zâtı *"‘Abdihi leylen"*[253]Habîb-i Kibriya

---

[251] Ayet: İsrâ Sûresi, 1. Ayet: " Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu *(Muhammed'i)* bir gece Mescid-i Haram'dan, etrâfını mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya *(İsrâ – gece yürüyüşü- ile)* götüren *(Allah, her türlü noksanlıktan)* münezzehtir. Şübhesiz ki Semî' *(her şeyi işiten),* Basîr *(hakkıyla gören),* ancak O'dur."

[252] Ayet: Necm Sûresi, 9. Ayet: " O kadar ki, kāb-ı kavseyn *(iki yay)* kadar veya daha da yakın oldu!"

[253] Ayet: İsrâ Sûresi, 1. Ayet: " Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu *(Muhammed'i)* bir gece Mescid-i Haram'dan, etrâfını mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya *(İsrâ – gece yürüyüşü- ile)* götüren *(Allah, her türlü noksanlıktan)* münezzehtir. Şübhesiz ki Semî' *(her şeyi işiten),* Basîr *(hakkıyla gören),* ancak O'dur."

4 Cevher-i gül şu‘le-i idrâkiniñ hâkisteri
Pertev-endâz-ı dil-i dânâ Habîb-i Kibriya

5 Ravza-i cennetde Tûbâ kaddiniñ üftâdesi
Sâye-bahş-ı âlem-i bâlâ Habîb-i Kibriya

6 Refref-i ikbâline Sidre değildir seddere
Şeh-süvâr-ı lâ-mekân-peymâ Habîb-i Kibriya

7 Feyziniñ yek lem‘asındandır yed-i beyzâda tab
Dest-gîr-i Hazret-i Mûsâ Habîb-i Kibriya

8 Şeb-çerâğ-ı kubbe-i iclâli çeşm-i Cebre’il
Hıyre-sâz-ı dîde-i bînâ Habîb-i Kibriya

9 Yerde gökte zinde-i şevḳi olup bin cân ile
Çağrışırlar Hızr ile Îsâ Habîb-i Kibriya

10 Zât-ı pâki mazhar-ı Levlâk’dir ol hazretin
Bâ‘is-i dünyâ ve mâ fîhâ Habîb-i Kibriya

11 Oldu engüştü medâr-ı inşirâh-ı sadr-ı bedr
Reh-nümâ-yı mihr-i nûr-efzâ Habîb-i Kibriya

12 Mağfiret-cûdur şefâ‘at-hâhdır *Memdûh*-ı zar
Yâ İlâhe’l-âlemîn ü Yâ Habîb-i Kibriya

-256-

Leyle-i Velâdet-i Pâdişâhî Hakkında {s. 110-111}

Mefâʻîlün Mefâʻîlün Feʻûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

1 Münevver şeb sabâh efrûz-ı ihsan
Sabâhat-bahş-ı māh u mihr-i tâban

2 Bu şebdir matlaʻ-ı nûr-ı İlâhi
Mesâbîh-i nücûm andan dırahşan

3 Bu şeb tâ öyle âlem münşerihdir
Bu şeb tâ öyle dünyâ şâd u handan

4 Olur kim etse Kur'ân'dan tefe''ül
"Elem neşraḥ leke ṣadrek"[254] nümâyan

5 Bu şeb hep sûre-i *"Ve'l-leyl"*[255] okurlar
Açıp da mushafı ashâb-ı îman

6 Bu şeb şevḳ ile şehr-âyîn eder nâs
Ki doğmuştur güzîn-i âl-i Osman

7 Penâh-ı taẖt-ı şevket baht-ı devlet
Şeh-i din Hazret-i Abdülaziz Han

---

[254] Ayet: İnşirâh Sûresi, 1. Ayet: " Göğsüne senin için *(ilim ve hikmetle)* inşirâh vermedik mi *(genişletmedik mi)*?"

[255] Ayet: Leyl Sûresi, 1. Ayet: " Yemîn olsun *(karanlığı ile her şeyi)* örttüğü zaman, leyl'e *(geceye)*!"

8 Kevâkib-kevkebe şāh-ı felek-cah
Mu‘allâ-mertebe Dârâ-yı devran

9 Şükûh-efzâ şehen-şâh-ı mu‘azzam
Hilâfet-menkabet sultân-ı zî-şan

10 Zaman minnet-keş-i a‘tâfı dâ’im
Cihan ni‘met-çeş-i eltâfı her an

11 Kemîne bendedir *Memdûh*-ı âciz
Veliyy-i ni‘mete oldu senâ-han

-257-

(Dîger Medhiyye)

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

[- - . - / - - . - / - - . - / - - . -]

1 Nûr ol sabâh-ı haşre dek ey leyle-i pertev-nisar
Bir māh-ı kudsî-kevkebe dünyâya oldu âşikâr

2 Doğdu sipihr-i şevketin bedr-i celâlet-perveri
Eflâk buldu şa‘şa‘a âlem ser-â-ser tâb-dar

3 Rahşende māh-ı saltanat Abdülaziz Hân-ı kerim
Cemşîd-çâker pâdişâh hurşîd-efser şehriyar

4 Âsâyiş-efzâ-yı cihan bahşâyiş-i Rabb-i azim
Ârâyiş-i kevn ü mekân şâhen-şeh-i âlî-tebar

Taḫtında dursun şân ile dünyâyı tenvîr eylesin
Oldukça hurşîd ü kamer âfâkda envâr-bar

MUKATTA‘ÂT {s.187-191}

-1-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

Ferd ü Samed ü Hâlık iken Hazret-i Allah
Şirk etmeğe müşrik nice olmuş mütecâsir
Vahdâniyet-i zâtını âlemlere her dem
İ‘lân ediyor Rabb’daki maklûb olan bir

-2-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fâ‘

Bi’l-cümle gelip âleme peygāmberan
Geldiyse nihâyet n’ola ol mazhar-ı tam
Câmi‘de cemâ‘at saff olurlar evvel
Mihrâba geçer sonradan ammâ ki imam

-3-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Reh-zen-i merddir şu kahbe cihan

Gezme deşt-i hevâda pây-zenan

Fahr-i âlem hadîsidir gûş et

“En-nisā’u ḥibāleti’ş-şeyṭān”[256]

-4-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Çâr mâderle çünkü nüh âba

Hükm-i tevlîdi eyliyor icra

Dokuza dört kifâyet eyler mi

Fi‘l-i fuhşa budur sebeb hâlâ

-5-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Civanlıkta koşar insan yürür âheste pîr olsa

O isti‘câle şu ḥāle nedir hikmet nedir illet

Hayât ile memâtın beynidir her şahsa cevlân-gâh

Ayak gitmez ki varsın menzile dehş[et]lidir rıhlet

---

[256] Hadîs-i Şerîf: “ Kadınlar, şeytanın tuzağıdır.”

-6-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Gelse dünyâya veled bağrır ana

Gitse dünyâdan ederler feryad

Hâsıl-ı ömr-i beşer işte budur

İki feryâd arasında bir yad

-7-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Kapamıştır doğan veled elini

Beşerin hırsına bu oldu delil

Gitse dünyâdan el açar da gider

Bulmamış bunda çünkü şey’-i kalil

-8-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Kapamıştır doğan çocuk elini

Elde saklar ezeldeki rızkın

Gitse dünyâdan el açar da gider

Lutf-ı Hakk’ı umar bilir fıskın

-9-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Kendim deyip öğünme ki pervîzen-i kaza

Bir gün olur da âlemi birden eler geçer

Câ-yı karâr bilme şu dâr-ı felâketi

Bizler gibi gelir nice âdem neler geçer

-10-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Vîran mekânı bûm tutar hoş safâsı var

Ma'mûrenin bilir nice dâm-ı belâsı var

Uçmaksa maksadın kuş ol ammâ ki baykuş ol

Âlemde kuşların dahi bay u gedâsı var

-11-

Mef'ûlü Mefâ'îlü Fe'ûl

Farz et ki bu âlem hîç yok

Âlemde de âdem hîç yok

Âlem ile olma nice âdem

Şâd ol sana derd ü gam hîç yok

-12-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Geçti dem-serdî-i sermâ lâkin

Saldı boynuzlarını sitte-i sevr

Bir belâ gitse verir dîgerini

Böyledir kā‘ide-i cevr-i devr

-13-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Bâde tûfan kadeh sefîne-i Nuh

Dürd-i mey Rabb-i ekrem’in cûdu

Bel‘-i tûfan ki ettin oldu ayan

Hikmet-i *“Vestevet ‘ale’l-cūdī”*[257]

-14-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

Verirse Ka‘be’de dil meyl-i sû-yı gayr sana

Hemîşe tâ‘at olur fısk u Ka‘be deyr sana

Gönül ederse taleb Hakk’ı künc-i mey-kedede

Mey iç ki bâde olur âkıbetde hayr sana

---

[257] Ayet: Hûd Sûresi, 44. Ayet: “ Nihâyet *(vakti geldiğinde)*: “Ey yer! Suyunu yut! Ve ey gök! *(Sen de yağmurunu)* tut!” denildi. Su çekildi, iş bitirildi, *(gemi)* Cûdî *(dağının)* üzerine oturdu ve: “*(Allah’ın rahmetinden uzak olan)* zâlimler topluluğu helâk olsun!” denildi.”

-15-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Deyr-i dünyâda gerçi sûret çok

Lîk matlûb hüsn-i sîretdir

Olmayan hüsn-i sîrete mâlik

Rûhu yok sâde nakş u sûretdir

-16-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

Behişt-i arż İstanbul ki âdem

Temâşâsıyla olur deng ü hayran

Akar enhâr taḥtından behiştin

Bunun her cânibi bahr-ı hurûşan

-17-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Oldu mâliyede mefkūd nukud

Kapanırsa yeri vardır bâbı

Eylesin sırr-ı ma‘âdı tahkīk

Ba‘d ez-în akl ma‘âş erbâbı

-18-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Dökme zülfüñ kalmadı canda karâr endîşesi

Avrupa'yı açma hâzırdır firâr endîşesi

Bir hazan vîrân ederken bâğı bunca rûzigâr

Şu özümden çıkmadı rû-yı nigâr endîşesi

-19-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

Eşk-i hırmandır akārı herkesin

Hayf kim oldu hazîne tamtakır

Geçmede zer yerine şimdi nuhas

Devletin altın işi oldu bakır

-20-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

Ebussu‘ûd ki ma‘rûfdur fakāhet ile

Gelip huzûruna cinler görür imiş da‘va

Şu cin fikirli olan müftî-i zamâna bakın

Bulur tarîkını şeytâna da verir fetva

-21-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Müftî-i belde ile farkı nedir deccâlın

Bindiği hardır anın merkebi bunun ester

Sorsalar Dâbbetü’l-arz’a ne söyler bilmem

Şerr-i mahz ise biri dîgeri andan da eşerr

-22-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Seyr eyleyin mahâretini Âbidin Beğ’in

Kalbur içinde esb-i sebük-pâyı oynatır

Hiç var mı kıptıyanda şu kuvvet ki istese

Zencîr-i Kehkeşânı çeker ayı oynatır

-23-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

[. - - - / . - - - / . - -]

Sarılmış birbirine erguvanlar

Tutuşmuş gülsitanda pehlivanlar

Ayâğ-ı bâde-i gül-reng elde

Ne hoşdur gezse meclisde civanlar

-24-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Müşâbih ol ruh-ı tâbında nûr-ı dîn-i İslâm'a

Olur ammâ ki anda mû-yı müşkin nev-be-nev zâhir

Nasıl kâfir demem ol mû-yı anber-fâm içün zîra

Müsellemdir çıkanlar dînden elbet olur kâfir

-25-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

O ebruvan ki çeker levh-i hüsne yâ Hâfız

Hudâ-pereste göre Hazret-i Hudâ Hâfız

Aceb mi aşkla kurbân olursa İsmâ‘il

Fedâ-yı aşk içün Allâh dâ'imâ Hâfız

-26-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Zulm-i şāhīye karşı Îran'da

Hizb-i ahrârdır sebât edecek

Açmaz ammâ serâ'iri nezzar

Bu oyundur ki şâhı mât edecek

-27-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Olmada hıtta-i Îran vîran

Şûm olan şāha eder halk şütum

Bakınız bûma yıkık yer ister

Tûğ-ı şāhīde nümâyan bir bum

-28-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

Büyük küçük iki dil halkolunmuş insânda

Küçük dil olmada sâkit büyük dili söyler

Lisândır âdeme her bir belâyı da‘vet eden

Küçüklere oluyor hep büyükler âlet-i şer

-29-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . -]

Zâde-i tab‘ ki eş‘ârımdır

Anı kardeşçe sayar evlâdım

Kalemim çûbek-i der-bân olsun

Beyt-i mazlûmda kalsın âdem

-30-

Kıt‘a {s. 110}

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

-I-

Ol fâ’ikü’l-akrân-ı füsun-sâz-ı zamânım
Hârût eder çâh-ı devâtımda ta‘allüm
Elfâza verir kisve-i terkîb-i makālim
Ma‘nâ eder enbân-ı beyânımda terâküm

-II-

Şûrîde-dilân-ı harem-i gayb esîri
Bir perdeden etmiş kalem-i râst terennüm
Ervâha düşer na‘ra-i hayyâkâllah
Eşbāḥa dese hâme-i pür-rîkim eğer fem

-III-

Ol bahr-i muhît-i güherin mevc-i şühûdum
Kıldım nefes-i akdes-i Rahman’la telâtum
Sahrâ-rev-i aşkım ki görüp pâ-yı sebâtım
Gerd-i ser-i rāhımla eder Kays teyemmüm

-IV-

Ser-dâde-i bismil-geh-i cânım ki şu gayret
Cevzâ gibi cedy ü hamele verdi tesâdüm
Âkil midir ol kim felek-i köhne-burûcun
Sa‘diyle sürûr eyleye nahsiyle teşe’’üm

-V-

Dünyâ elemin hîçe sayar ârif-i billâh
Gāfillere mahsûs bu âlemde te'ellüm
Vasfıñda senin âlem-i ulvî ki denilmiş
Kimden kime feryâd neden âh u tazallum

-VI-

Seyr eyle semâ'-i dil-i kudsîde ayandır
Rûz u şeb u hurşîd ü kamer hâle vü encüm
Mûsâ gibi hoş-tavr ola gör Tûr-ı senâda
Hak Hak diyerek Hızr'a eriş eyle tekellüm

-VII-

Hayret verecek hâleti var deşt-i şu'ûnun
Ki mûr eder bunda Süleymân'a tebessüm
Ey *Fâ'ik*-i hayrân-şode hâmûş ki hâmuş
Fehm oldu ikāl-âver-i süstî ü hıred-güm

-31-

(Takrîz) {s. 194}

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Bu dîvân-ı cenâb-ı Nâ'ilî-i nükte-perverdir
Sühan-sencân-ı asra bir güzîde armağandır bu
Kıyâmetler koparmış kāmeti vasfında hûbânın
Be-câdır dense dîvân-ı haşirden bir nişandır bu

“METÂLİ‘” “MÜFREDÂT” “MESÂRİ‘” {s. 191-193}

-1-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

Mübtelâ Eyyûb-veş sad zahma ten

“*Rabbi heblī min ledünke raḥmeten*” [-]

-2-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Aldır ruhları zülf andırıyor reng-i şebi

Pertev-i her dü cihân âl-i Nebî-i Arabi

-3-

Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

[- . . - / - . - / - . . - / - . -]

Mushaf-ı ruh-sârı aç âyet-i Rahmân’a bak

Gözleri “*Ve’l-fecr*”[258] okur hâfız-ı Kur’ân’a bak

[258] Ayet: Fecr Sûresi, 1. Ayet: “ Yemîn olsun fecr’e *(şafak vaktine)*!”

-4-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Nâka-i Leylî’yi Mecnûn çekermiş o neci

Ben bu tavrı çekemem yâ deve yâ deveci

-5-

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

[- - . - / - - . - / - - . - / - - . -]

Lâle piyâle jâle mül bezm-i safâ olmuş cihan

Bülbül mugannî naẖl-ı gül rakkās-ı sahn-ı bûsitan

-6-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Göz süzüp bâde-nûş eder ol māh

Ayn-ı farz oldu çeşm-i meste nigâh

-7-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

H̱āl-i yâri benliğe düşmüş de tefsîr eylemiş

İlm bir nokta anı cühhâl teksîr eylemiş

-8-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Dil-i bîmâra hayâl-i leb-i cânan geliyor

Ne aceb hastadır ol can gidiyor can geliyor

-9-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

Açıldı dâğ-ı derun ihtiyâç var yâre

Tabîb lâzım olur lâ-'ilâç bîmâra

-10-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Sünbül üftâdesidir turre-i ham-ber-hamınıñ

Her tarakta bezi var ol güzelin pür-çemenin

-11-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Gâhî ki yâr dîdesini hışm-nâk eder

Şeh-bâzı serçe parmağı üzre helâk eder

-12-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Dilde ebrû meyli var can la‘l-i cânân üzredir

Döndürürler kıbleye ol hasta kim cân üzredir

-13-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Bûsa ruhsat verdi cânânım leb-i gül-fâmına

Hakk’a şükr olsun yine erdik şeker bayramına

-14-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . -]

Demdir olsun kilk-i nâdire-saz

Kâr-ı bend-i ney-i nevâ âgaz

-15-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Sîr-âb-ı nûr-ı hüsnün olan gülsitâna gül

Şebnem-rübâdır anda giyâhımdan âfitab

-16-

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Yek-zebân-ı şevḳ olup tasdîk ederler sözlerin

Dûstân etmekte şakk-ı hâme-âsâ ittihad

-17-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Tesellî-i visâli zevk-efrûz-ı cenânımdır

Tecellî-i cemâli berk-i hırmen-sûz-ı cânımdır

-18-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Bana Ferhâd u bülbülü anma

Biri dâğī birisi bâğīdir

-19-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Senin ey tûtî-i şîrin-zeban hem-sohbetin kimdir

Nigeh-perdâz-ı mir’ât-ı cemâl-i devletin kimdir

-20-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Bed-ahter kaldılar sırdır hevâ-yı kibr olanlar hep

Nazar kıl âsumâna câ-yı nahs-ı ekber olmuştur

-21-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Rahmet-i Hak yüzüñden olsa revan

Seni de âkıbet türâb çeker

-22-

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Bu gülistânda bir kayd ile muztarr herkes

Bülbülün pâyına seyr eyle ki dâm olmuş bağ

-23-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Var Ka‘b-ı dilde fark-ı binâ-yı Ḫalīl ile

İsbât-ı müdde‘â ederim bin delîl ile

-24-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Kefen-dûz-ı gamıñ gördükçe senden feyz-i ihyâyı

Eder sûzen tahayyül tîzî-i müjgân-ı Îsâ’yı

-25-

Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün

[- - . / . - - . / . - - . / . - -]

Bir düzd-i sebük-pây girip hücre-i şeyhe

İç eyledi peymânesini nâyını çaldı

-26-

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

[. - - - / . - - - / . - - - / . - - -]

Erer bir dem yere indirir anı mu‘ciz-i la‘liñ

Çıkarsın göklere vasf eyleyip âlem Mesîhâ’yı

-27-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Düştüm ne derde bak aramaktan o yâri ah

Allâh derd verip kula dermân aratmasın

-28-

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

Mû-miyân ince turreler müşkin

Hûblar içre belli başlı güzel

-29-

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Hak saklasın isâbet-i aynü’l-kemâlden

Ol âşık’ın ki göz dikecek dil-rübâsı var

-30-

Terceme-i Beyt-i Hâfız

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Mey gibi mestî-nümûd olsa eğer her bir haram

Ol zaman ma‘lûm olur âlemde kim hüşyârdır

-31-

Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. - . - / . . - - / . - . - / . . -]

Cihânda ince eler sık dokur bulunsa dahi

Unu kepekten ayırmak dakīk mes’eledir

MESÂRİʻ

-1-

Mefʻûlü Fâʻilâtü Mefâʻîlü Fâʻilün

[- - . / - . - . / . - - . / - . -]

Benzer gazâle çünkü dü çeşmi karacadır

-2-

Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilâtün Fâʻilün

[- . - - / - . - - / - . - - / - . -]

Kays'dır sâlik olan aşkın tarîk-i âmına

-3-

Feʻilâtün Feʻilâtün Feʻilâtün Feʻilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

Hayli dem aybaşını görmedi Leylâ-yı maʻaş

Bal Arısı {s. 72-75}

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-I-

Ne bu şevḳ-i terâne ey zenbur

Nâlişiñde dahi halâvet var

Olduğun yerde başka lezzet var

Seni bilmem kim eylemiş mecbur

Câ-yı cevlânın oldu naẖlistan

Her çiçek üstüne hezâr elhan

-II-

Çünkü vahy-ı Hudâ’ya mazharsın

Bunu Kur’ân eder bize isbat

Tûr-ı i‘câzda aceb harekât

Var ise cinsiñe peyembersin

Okunur âyetin lisanlarda

Söylenir hikmetin zebanlarda

-III-

Bir oğul eylesen eğer peyda

Kâse kâse cihân içer şerbet

Tatlı geçmez mi her demin elbet

Münhasırdır safâ-yı bâl sana

Hânen içre müdâm zevk ü sürud

Lîk bîgâneye kapın mesdud

-IV-

Sana mahsûs fenn-i mi‘mâri

Yaptığın hâneler latîf ü nevin

Kat kat olmuş misâl-i huld-i berin

Anda nehr-i asel heman câri

Bel‘ u ekl ettiğin helâl olsun

Yediğin gayrı yağ bal olsun

-V-

Leşker-i nîze-vâra mâliksin

Askerin var cemî‘ kişverde

Hükmedersin havâda hem yerde

Mâlik-i cümle-i memâliksin

Mûmdur sanki emriñe eşya

Reşk eder ayş u nûşuña dünya

-VI-

Şerre âlet kesilmiş insanlar

Arı hayvan velîk hayra yarar

Acı acı nedir o bühtanlar

Çâşnî-seneh-i engebîni arar

Arı Memdûh içün zarar vermez

Söz ki şîrîn ola keder vermez

Enîn-i Hazîn

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

[. . - - / . - . - / . . -]

-I-

Uçtu şeh-bâzım âşiyânından

Mâ’il-i semt-i âsumân oldu

Yükselip dîdeden nihân oldu

Anladım kuşların figānından

Hep vurulmuşlar âh o şeh-bâza

Eyliyorlar nigâh o şeh-bâza

-II-

Süzülünce bu şâh-bâz gehi

Cünbiş eylerdi şāẖ-ı âhûda

Var mıdır böyle tavr tîhûda

Ki ede câna kâr her nigehi

Süzülen göz müdür yâhud şeh-baz

Tâ’ir-i kuds ile eder pervaz

-III-

Neyleyim şimdi şâh-bâzım yok

Merg-zârın safâsı oldu haram

Nazarımda cihan ser-â-pâ dam

Dil-şikârım o çâre-sâzım yok

Demdir uçsun hayâli çeşmimde

Oynasın per ü bâli çeşmimde

-IV-

Kayalar şâh-bâza me'vâdır

Bağrıma taş basıp da olsam zar

Belki şeh-bâz eder bu taşta karar

Vâdî-i derd dehşet-efzâdır

Kays'a seng-i melâmet etti zuhur

Lâne tarh eyledi serinde tuyur

-V-

Hüzn ile perîde-reng olduk

Nâmeye yok kebûtere hâcet

Çekmesin şâh-bâzımız zahmet

Bülbül-âsâ esîr-i çeng olduk

Şâh-bâzın kaçırsa bir sayyad

Her uçan kuştan eyler istimdad

***Lamartin'*in Şi'irinden Mütercemdir**

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

[. . - - / . . - - / . . - - / . . -]

-I-

Güneşin battığı dem hüznle cây etmiştim

Görünen dağ başının gölgeli bir devhasını

Düştü pâ-yı nigehim bir ucu yok hâmuz[259]

Başka elvân ile gördüm çemenin levhasını

-II-

Ovanın dalgalı nehri köpürüp aktıkça

Mâr-âsâ süzülür gā'ib olur bir sûda

Lâciverdî feleğin māhı kül üzre doğmuş

Uykudan mı bu sükûnet bilemem ben suda

-III-

Tâclanmış başı ormanlar ile küh-sârın

Var karanlık biraz ammâ yine pertev mevcud

Taẖt-ı gerdûnda zulmet ne güzel bir meleğe

Ufk etrâfını devr etmede gerdûne-i dud

-IV-

Zirveden zirve[ye] beyhûde edip atf-ı nazar

Şarkdan garba şimâl ile cenûba gittim

Seyr edip hâsılı her nokta-i âfâkı tamam

Yok sa'âdet eseri bahtım içün hükm ettim

---

[259] Bu kelimde Dîvân'da "Hâmuz" olarak geçmekle beraber, anlam göz önüne alındığında mısraya uygun olan "Hâmun" kelimesidir.

-V-

Tatlı bir manzaradır gördüğüm âsâr amma
Bana bu dâ'ireden zevk ü telezzüz heyhat
Gam ile mürde olan rûh-ı safâyı ne bilir
Tâb-ı hurşîd-i dırahşâna ısınmaz emvat

SONUÇ

Dîvân-ı Eş'âr, Divan Edebiyatı'nın son mahsullerini verdiği bir dönemde telif edilmiştir. Bu haliyle altı asırlık bir edebiyat tarzının son nümulerindendir. 196 sayfaya varan hacmi, anlaşılması zor ağdalı dili ve tasavvufa müteallik muhtevası ile *Dîvân-ı Eş'âr* önemli bir eserdir. Eserin müellifi, kırk yılda meydana getirdiği bu divanı *Berg-i Sebz*'den aldığı şiirlerle zenginleştirmiştir.

Dîvân-ı Eş'âr, şairinin gözetiminde tab' edilmiştir. Eser, klâsik divan tertibine genel olarak uymakla birlikte şiirlerin tasnifinde bazen muhteva bazen şekil esas alınmıştır. Bu yüzden *Dîvân-ı Eş'âr* tarafımızdan nazım şekilleri esas alınarak tekrar tasnif edilmiştir.

Eserde en çok kullanılan nazım şekli gazeldir. Aruz vezninin pek çok kalıbı kullanılmakla beraber en çok remel bahrinden Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün vezni kullanılmıştır. Şiirlerinde hem Fâik hem de Memdûh mahlasını kullanan şair Encümen-i Şuarâ şâirlerinin önemlilerinden biridir.

Dîvân-ı Eş'âr, daha sonra yapılacak tahlilî araştırmalarla kıymeti daha iyi anlaşılacak bir divandır. Onu sadece edebi çerçeve değerlendirmek yerine tarihi muhtevasına da dikkat etmek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ağar, M. E. (1989): *Kāmûs-ı Türkî* , İstanbul: Enderun Kitabevi.

Aslantaş, Selim (2001): "Bir Osmanlı Bürokratı: Mehmed Memduh Paşa", *KÖK Araştırmalar,* III/I, Ankara.

Beyatlı, Yahya Kemal (1990): *Mektuplar Makaleler* , İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Çakır, Müjgân (2009): "Mazlûm-zâde Mehmed Memduh Paşa'nın Poetikasına Dair", *AÜTAED,*Sayı 39, Erzurum.

Develi, Hayati (1990): *Tanzimattan Meşrutiyete 1 Mir'ât-ı Şuûnât,* İstanbul: Nehir Yayınları.

Devellioğlu, F. (1997): *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 14. Baskı.

Dilçin, Cem (2004): *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi,* Ankara: TDK Yayınları.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1988): *Son Asır Türk Şâirleri,* İstanbul: Dergah Yayınları.

İpekten, H. (2004): *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergah Yayınları No: 152.

Galitekin, Ahmet Nezih (1995): *Tanzimattan Meşrutiyete 2 Kuvvet-i İkbal Alâmet-i Zeval Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbal, Feverân-ı Ezmân,* İstanbul: Nehir Yayınları.

Kanar, M. (1998): *Büyük Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul: Birim Yayıncılık.

Kurşun, Zekeriyya (2003): "Mehmed Memduh Paşa", *DİA,* C. 28, Ankara.

Muallim Naci (2006): *Lûgat-i Nâci,* İstanbul: Çağrı Yay.

Onay, A. T. (2004): *EskiTürk Edebiyatında Mazmunlar*, İstanbul: MEB Yayınları, 2. Baskı.

Pakalın, M. Z. (2004): *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-II-III,* İstanbul:
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 16. Baskı.

Pala, İ. (1995): *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Baskı.

Steingass, F. (2005): *Persian-English Dictionary,* İstanbul: Çağrı Yay.

Şükûn, Z. (1996): *Farsça-Türkçe Lügat I-II-III*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2. Baskı.

Tâhirü'l-Mevlevî (1994): *Edebiyat Lügatı,* İstanbul: Enderun Kitabevi.

Tanpınar , Ahmet Hamdi (2003): *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Tökel, D. A. (2000): *Dîvân Şiirinde Mitolojik Unsurlar -Şahıslar Mitolojisi-*,Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Baskı.

Yılmaz, M. (1992): *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler-Ansiklopedik Sözlük-*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

DİZİN